

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ BİLİM DALI

DAVID SAMUEL MARGOLIOUTH'UN SİYERE YAKLAŞIMI

Yüksek Lisans Tezi

KARDELEN ALAN

DANIŞMAN
PROF. DR. İSMAİL HAKKI ATÇEKEN

KONYA-2025

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Kardelen Alan		
	Numarası	22811001017		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları/İslam Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	✓	
		Doktora		
Tezin Adı	David Samuel Margoliouth'un Siyere Yaklaşımı			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

KARDELEN ALAN
2025/KONYA

İmzası

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Kardelen Alan		
	Numarası	22811001017		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları / İslam Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	✓	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. İsmail Hakkı Atçeken		
Tezin Adı	David Samuel Margoliouth'un Siyere Yaklaşımı			

ÖZET

Oryantalizm, doğuyu araştırma adı altında İslam'a karşı şüpheler ve olumsuz tavırlar sergilemektedir. Bu olumsuz tavırlar içerisinde İslam'ın peygamberi Hz. Peygamber'i karalama politikası da sürdürülmektedir. İslam'ın ilk el yazması eserlerini Doğu'dan alarak tercüme yapmışlardır. Yapılan tercüme ise kendi ideolojilerine göre yorumlar getirerek çevirmişlerdir. Hz. Peygamber'in hayatını yazarken de aynı tutum ve davranışı göstermişlerdir. İslam'ın hak din ve son din olduğunu kabul etmeyen Hristiyanlar ve Yahudiler bu konu da İslam'ı araştıran insanların aklına şüpheler yerleştirmektedir. David Samuel Margoliouth da birçok eseri bulunan, Arapçaya hakimiyeti olan bir İngiliz oryantalisttir. Hz. Peygamber'in hakkında yazmış olduğu eserlerde, Hz. Peygamber'i çoğunlukta olumsuz ithamlarla eleştirdiği görülmekte ve bir vahiy almadığını, Kur'an-ı Kerim'in de Hz. Peygamber tarafından yazıldığını savunmaktadır. Vahiy esnasında geçirmiş olduğu titremelerin bilinçli şekilde Hz. Peygamber'in yaptığını aktarmaktadır. Yahudi asıllı olmasından dolayı Hz. Peygamber ile Yahudiler arasında yaşanmış olan olayları subjektif bir şekilde ele aldığı görülmektedir. Margoliouth'un sergilemiş olduğu tavır, kendisinden sonra yaşamış olan oryantalistleri de etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Oryantalizm, Margoliouth, Hz. Peygamber, Mekke, Medine

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Kardelen Alan		
	Student Number	22811001017		
	Department	Islamic History and Arts / Islamic History		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	✓	
		Doctoral Degree		
	Supervisor	Prof. Dr. İsmail Hakkı Atçeken		
Title of the Thesis/Dissertation	David Samuel Margoliouth's Approach to Sirah			

ABSTRACT

Orientalism exhibits suspicions and negative attitudes towards Islam under the name of researching the East. Among these negative behaviors, the policy of smearing the prophet of Islam, Prophet Muhammad (s.a.v), is also continued. They translated the first manuscripts of Islam from the East. They interpreted the translations according to their own ideologies. They showed the same attitude and behavior when writing the life of Hz. Muhammad (s.a.v). Christians and Jews who do not accept that Islam is the true religion and the last religion place doubts in the minds of people researching Islam. David Samuel Margoliouth, who has many works and is fluent in Arabic, is a British orientalist. In his works written about Hz. Muhammad, he mostly criticizes Hz. Muhammad with negative accusations and claims that he did not receive any revelation and that the Holy Quran was written by Muhammad (s.a.v). He states that Muhammad was conscious of the tremors he experienced during the revelation. Because of his Jewish origin, it is seen that he handled the events that took place between the Prophet and the Jews in a subjective way. The attitude displayed by Margoliouth also influenced the orientalists who lived after him.

Key Words: Orientalism, Margoliouth, Hz. Mohammed, Mecca, Medina

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VII
ÖNSÖZ	VIII
GİRİŞ	1
I. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
II. Araştırmanın Yöntemi	3
III. Araştırma Konusu İle İlgili Kuramsal Çerçeve ve Konu İle İlgili Belli Başlı Araştırmalar	4
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
ORYANTALİZM	6
1.1. Kavram ve Tarihçesi	6
1.1.1. Oryantalistik Çalışmalar	11
1.1.2. Oryantalistlerin İslam Tarihi ve Hz. Peygamber'in Hayatı Üzerine Yapılan Çalışmaları.....	18
1.1.3. Oryantalistlerin Sınıflandırılması	20
1.1.4. Oryantalistlerin Hz. Peygamber ve İslam'a Bakış Açıkları.....	30
1.1.4.1. Dini olarak bakış açıları	31
1.1.4.2. Siyasi olarak bakış açıları	31
1.1.4.3. Askeri olarak bakış açıları:	32
1.1.4.4. Kültürel olarak bakış açıları.....	33
1.1.4.5. Ekonomik olarak bakış açıları	33
1.2. İngiliz Oryantalizmi	34
1.2.1. İngiliz Oryantalistler.....	38
1.3. David Samuel Margoliouth'un Hayatı.....	39
1.3.1. David Samuel Margoliouth'un Eserleri.....	44
1.3.2. David Samuel Margoliouth'un Referans Aldığı Tefsir, Hadis ve Siyer Kaynakları	49
1.3.3. Hz. Peygamber'e Yaklaşımı	51
İKİNCİ BÖLÜM.....	55
MARGOLIOUTH'A GÖRE MEKKE ve HZ.PEYGAMBER'İN MEKKE DÖNEMİ	55
2.1. Hz. Peygamber Doğmadan Önce Mekke.....	55
2.1.1. Mekke Coğrafyası.....	57

2.1.2. Mekke'deki Dinler.....	58
2.1.2.1. Putperestlik	60
2.1.2.2. Yahudilik ve Hristiyanlık	61
2.1.2.2.1. Yahudilikte ve Hristiyanlıkta Hz. Peygamber'in Geleceğine Dair Bilgiler.....	63
2.1.3. Sosyal Yapı	66
2.1.4. Ahlakî Yapı ve Hilfû'l-Fudûl	67
2.1.5. Askerî Durum Olarak Ficâr Savaşları.....	69
2.1.6. Ekonomik Durum	70
2.2. Hz. Peygamber'in Doğumu ve Mucizeler	71
2.2.1. Hz. Peygamber'in Çocukluğu	72
2.2.1.1. Şakk-ı Sadr Olayı.....	74
2.2.1.2. Rahip Bahîrâ Olayı	75
2.2.2. Hz. Peygamber'in Gençliği	77
2.2.3. Hz. Peygamber'in Okur-yazarlığı ve Hafızası	79
2.3. Hz. Peygamber ve Vahiy.....	80
2.3.1. Gizli Bir Toplum Olarak İslam	85
2.3.2. Habeşistan'a Hicret	89
2.3.3. Garânîk Olayı	92
2.3.4. Boykot	95
2.3.5. Akabe Biatları	96
2.3.6. İsrâ'-Mi'rac Olayı.....	98
2.3.7. Medine'ye Göç	99
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	104
MARGOLIOUTH'A GÖRE MEDİNE VE HZ. PEYGAMBER'İN MEDİNE DÖNEMİ	104
3.1. Medine Coğrafyası ve Nüfusu	104
3.1.1. Evs ve Hazrec	105
3.1.2. Yahudi Kabileler	108
3.1.2.1. Hz. Peygamber'in Yahudilikten Aldığı Bilgiler ve İbadetler.....	109
3.2. Bedir Savaşı.....	111
3.3. Uhud Savaşı.....	116
3.4. Hendek Savaşı	118
3.5. Benî Mustalik Gazvesi	119
3.6. Yahudilerle İlişkiler ve Yahudilerin Yok Edilmesi	121

3.6.1. Benî Kaynuka	122
3.6.2. Benî Nadîr	126
3.6.3. Benî Kurayza	128
3.6.4. Şairlerin Öldürülmesi	129
3.6.5. Sihir Olayı	132
3.7. Davet Mektupları	133
3.8. Hayber'in Fethi	136
3.9. Mekke'nin Alınması	137
3.10. Huneyn Gazvesi	139
3.11. Tâif Kuşatması	140
3.12. Tebük Gazvesi	141
3.13. Son Sene	144
SONUÇ	148
BİBLİYOGRAFYA	152
EK - 1	163
EK - 2	173

KISALTMALAR LİSTESİ

b. : Bin, İbn (oğlu)

bkz. : Bakınız

çev. : Çeviren

D. S. : David Samuel

EKEV: Erzurum Kùltür Eğitim Vakfı

eng. : İngilizce

G. S. : Goodwin Simms

H. A. : Hamilton Alexander

H. A. L. : Herbert Albert Laurens

H. : Hazreti

İstem : İslâm, Sanat, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi

(s.a.v) : Sallallahu aleyhi ve sellem

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

thk : Tahkik eden

W. : William

vb. : Ve benzeri

ÖNSÖZ

Doğu'yu her yönden inceleyen Batılıların düşünce sistemi olan oryantalizm, İslam ve Müslümanlar üzerinde yoğunlaştığı konu olan siyer üzerine bir çalışma niteliğindedir. Oryantalistlerin, İslam'ı ve Müslümanları detaylı bir şekilde araştırmakta olduğu ve İslam üzerine ideolojik yorumlar getirdikleri bilinmektedir. Oryantalistlerin bu yanlı ve ideolojik yaklaşımlarının ortaya koyulması hem dini hem de ilmi bir gerekliliktir. Yapılan literatür taramalarında David Samuel Margoliouth'un (1858-1940) İslam tarihine ve Hz. Peygamber'in hayatını oryantalist bakış açısıyla yazdığı eserler üzerine müstakil bir inceleme çalışması yapılmadığı fark edilmiştir. Bu sebeple tez konusu olarak "David Samuel Margoliouth'un Siyere Yaklaşımı" belirlenmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde oryantalizmin tarihi, sınıflandırılması ile David Samuel Margoliouth'un hayatı, eserleri ve Hz. Peygamber'e yaklaşımı konu edilmektedir. İkinci bölümde ise Margoliouth'un Hz. Peygamber'in Mekke'deki hayatına yaklaşımı ele alınmaktadır. Risâlet öncesi ve sonrası ile Medine'ye hicrete kadar geçen dönem incelenmektedir. Margoliouth, Hz. Peygamber'i siyasi bir lider konuma yerleştirip Hz. Peygamber'in dini kimliğini ise arka plana koyduğu bir bölümdür. Hz. Peygamber'i beşeri insanlarla kıyaslayarak vahiy almadığını aynı zamanda Kur'an-ı Kerim'i kendisinin oluşturduğuna inanmaktadır. Üçüncü bölüm ise Margoliouth'un ideolojik yaklaşımının tespit edildiği, olumsuz eleştirilerin yoğunlaştığı bir bölümdür. Bu bölümde yazarın Hz. Peygamber'in Medine döneminde hem insanların güvenini kazanmasını hem de Müslümanların sayısının artmasını kabullenemediği gözlemlenmiştir. Hz. Peygamber'in soygunculuk, kervanlara yağmacılık ve benzeri faaliyetler yaptığının dair ağır ithamlar ve Yahudilerle yapılan anlaşmaya bağlı kalmadığı için yerleşim yerlerinden sürülmelerine sebep olduğuna dair ağır eleştirilere yer verdiği tespit edilmiştir.

Tezin başlangıcında ve ilerlediği süre müddetçe görüşlerini ve emeklerini esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. İsmail Hakkı Atçeken, tez çalışmama katkılardan dolayı değerli jüri üyeleri Prof. Dr. Ahmet Turan Yüksel ve Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Gökcalp hocalarıma teşekkürü borç bilirim. Eğitim hayatım boyunca bana sağladıkları desteklerden dolayı da aileme de teşekkür ederim.

KARDELEN ALAN
KONYA
2025

GİRİŞ

I. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Oryantalizm; Batılıların, Doğu toplumlarının dillerini, dinlerini, tarihlerini ve kültürlerini araştıran bir araştırma alanıdır. Bu çalışmada genel olarak oryantalizm akımıyla birlikte Batılı araştırmacıların, İslam üzerine yaptıkları araştırmaların üzerinde durulacaktır. İngiliz oryantalist David Samuel Margoliouth'un hayatı ve eserleri incelenerek İslam tarihi açısından yazdığı Hz. Peygamber'in hayatını konu alan eserleri değerlendirilecektir. İslam'ı incelerken esas aldığı kaynakları itibariyle İslam'ı karalama çabası bulunup bulunmadığı, Margoliouth'un özellikle Yahudi asıllı bir İngiliz oryantalist olduğundan dolayı kendini, dininden ve ırkından soyutlayıp eserler yazıp yazmadığı ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Hz. Peygamber'in Mekke'de ve Medine'deki hayatı, sadece Margoliouth üzerinden değil, etkilendiği diğer oryantalistlerin İslam tarihinde gerçekleşmiş olaylar hakkında yapmış oldukları yorumlarıyla ele alınacaktır. Çağdaşları ve aynı ırktan olan Batılıların Hz. Peygamber'in hayatına yaklaşımları karşılaştırılıp örneklendirilecektir.

Margoliouth'un tarihe yaklaşımı, oryantalizmdeki yeri ve önemi; ortaya koyduğu eserlerinden olan "*Mohammed and the Rise of Islam*" araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir. Çalışmada ise tek bir eseri üzerine yoğunlaşmamıştır. Diğer yazmış olduğu eserleriyle birlikte incelenecektir. Margoliouth, sadece İslam tarihini çalışmakla kalmayarak Yakındoğu tarihini, Grek-Latin, Arap, Süryânî ve Ermeni edebiyatlarında da araştırma yapmış bir oryantalisttir. Bu nedenle, eserleri yalnızca tarih alanıyla sınırlı değildir.

Hız. Peygamber'in hayatını konu alan ve Hız. Peygamber hakkında eserleri olan oryantalistlerin çoğu incelenmiştir. Fakat David Samuel Margoliouth, İslam tarihi hakkında yazdığı eserleri olmasına rağmen tarih alanında araştırılmamış bir oryantalisttir. Bazı tezlerde, isminin bir olayın ardından yorumlarda sathî bir şekilde

geçtiği fark edilmiştir. Margoliouth'un İslam tarihi alanında başka kitaplarının varlığı araştırılmıştır. Edebiyat alanında yapılan çalışmaları ile Arap şiirleri incelenmiş ama tarihi bir bakış açısı ortaya koyulmamıştır. Aynı şekilde *Mohammed, What did they teach?* adlı Kur'an-ı Kerim'in ayet yorumlarını içeren kitabı ile tefsir alanında William Muir ve Margoliouth'un Kur'an'a yaklaşımı ortak şekilde incelenmiştir. Bu çalışma ile David Samuel Margoliouth'un İslam tarihine bakışı hakkında daha kapsamlı bilgiler sunulacaktır. Çalışma konusunun Margoliouth olmasının bir diğer sebebi ise Margoliouth'un Batılı araştırmacılar tarafından övgü ile bahsedilmesidir. Arthur Jefery ve Eliot Howard; Margoliouth'u tanınmış bilim adamları arasında gösterip Arapça bilgisinin çok iyi olduğunu savunmaktadır.¹ Ayrıca "*Mohammed and the Rise of Islam*" isimli kitabı övgüyle bahsedilmesine rağmen incelenmemiştir.² Bu bilgiler doğrultusunda, Hz. Peygamber'in yaşadığı olayları yazdığı diğer eserlerinde; kaynak olarak hangi Arapça kaynaklardan faydalanıp, insanları yanlış yönlendirmeleri ortaya koyulacaktır.

Margoliouth, Muir'den yararlanmış ve onun çalışmalarına daha derinden araştırmalar yapmıştır. Ayrıca Margoliouth ile aynı dönemde yaşamış olan Edward Sell ise Margoliouth'un eserlerinden faydalanmış³ ve siyere yaklaşımı da Margoliouth'a benzemektedir.⁴ Margoliouth kendisinden sonra ki oryantalistleri de etkilediği görülmektedir.

Yazarın eserlerinde, İslam dinine mensup olmayıp İslam'ı araştıran insanlar için önyargı oluşturacak ifadelerde tespit edilmiştir. Çalışmada bu ifadelerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Margoliouth, İslam'ın temelini oluşturan Kur'an'ın İlahi kaynaklı olmadığını ve "Hz. Peygamber'in kendi uydurması" diye iddia ederek Kur'an'ın sonradan yazıldığını iddia etmiştir. Vermiş olduğu tarihi bilgilerde eksiklikler ve yanlışlıklar bulunmaktadır. Hz. Peygamber'i Yahudilere karşı sürekli

¹ Jabal Muhammad Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West: A Study of Muir, Margoliouth and Watt* (Leicester: Islamic Foundation, 1996), 53.

² Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 49.

³ Selman Tozar, *İngiliz Müsteşrik Edward Sell'in Siyere Bakışı ve Hz. Muhammed Algısı*, (Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi), 2025.

⁴ Edward Sell, *The Life of Muhammad*, (Madras: S.P.C.K. Press, 1913), vi.

intikam peşinde olmakla itham etmektedir. Bu çalışmada Margoliouth'a ait söz konusu ifadelerin doğru olmadığını, kendisinin bilim dışı bir yanlılıkla meseleleri manipüle ettiğinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada, Margoliouth'un tarih alanında yazdığı eserleri irdelenerek tarihe bakış açısı incelenecektir. Bugüne kadar araştırılmamış olması, oryantalizm hakkında edindiğimiz bilgilerde büyük bir eksiklidir. Çalışmanın sadece akademi dünyasındakilerin değil oryantalizmi araştıran herkesin başvuracağı bir araştırma olması hedeflenmiştir.

II. Araştırmanın Yöntemi

İslam'ı bugüne kadar inceleyen birçok oryantalist vardır. Fakat İslâmiyet ve Yahudilik arasında yaşanan anlaşmazlıklara bir de Yahudi asıllı İngiliz Margoliouth'un penceresinden bakılması gereklilik arz etmektedir. Tarih bağlamında Hz. Peygamber'in hayatını anlatan kitabı "*Muhammed ve İslamın Yükselişi*" ismiyle Türkçeye tercüme edilmiştir. Fakat diğer eserleri ve farklı dergilerde yayınlanan makaleleri tercüme edilmemiştir. Bunlar göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmada tercüme edilmeyen kitaplarında; tarih içeren yorumların yabancı dil birikimiyle tercüme edilmesi planlanmaktadır. Böylece sadece tek kitabında değil diğer eserlerinde de fikirlerinin izini sürmek mümkün olacaktır. Aynı zamanda klasik İslam tarihi kitapları ve diğer oryantalistler ile eşzamanlı olarak kıyaslamalar yapılacaktır.

1858 doğumlu Margoliouth, kazandırdığı çalışmaların 20. yüzyıl içerisinde ortaya koyduğundan dolayı 20. yüzyıl oryantalisti olarak sınıflandırılmaktadır. 19. yüzyılda doğduğu çevreden etkilense de düşünce yapısını oluşturan dönem 20. yüzyıldır. Ayrıca 20. yüzyıl genel itibarıyla araştırmanın konusu için mühim bir dönemdir. Margoliouth'un fikir yapısını oluşturan bu dönemi, yakından incelemeyen onun düşünce yapısı tam manasıyla kavranılamayacaktır.

Tam adı David Samuel Margoliouth olan yazar, çalışmada yalnızca soyadı ile anılacaktır. Margoliouth'un hayatını anlatmadan önce oryantalizm konusu bir giriş mahiyetinde olup sonrasında genelden özele doğru giderek İngiliz oryantalizmi ve oryantalistleri özetlenecektir. Margoliouth'un düşünce yapısı büyüdüğü bölge ve dönemlerden sonra Margoliouth'un hayatı ele alınacaktır. Çevresel faktörler ve mensup olunan ırk gibi etkenlerin yorumları diğer oryantalistler ile karşılaştırılacaktır. Çalışmada bu fikirlere sık sık yer verilecektir. Ayrıca kaynakların tercüme edilerek kullanılması ve toplanılması, çalışmadan sonra akademik araştırma yapanlara kolaylık sağlayacaktır.

Margoliouth eserlerinde Hz. Peygamber'i Mohammed, Prophet, Ahmad gibi ifadelerle anmıştır. Araştırmanın metin bağlamında bütünlüğünü korumak adına Hz. Peygamber kelimesiyle ifade edilecektir. Margoliouth'un Hz. Peygamber'in hayatını anlattığı *Mohammed and the Rise of Islam*, diğer yazdığı *Mohammed* ve *Mohammedanism* ile karışıklığa sebebiyet vermemek adına kitap isminin *The Rise of Islam* kısmı ile araştırma boyunca kullanılacaktır. Bu araştırmanın yöntemi David Samuel Margoliouth isimli İngiliz oryantalistin, oryantalizmdeki yerini genelden özele olacak şekilde incelenecektir.

III. Araştırma Konusu İle İlgili Kuramsal Çerçeve ve Konu İle İlgili Belli Başlı Araştırmalar

Margoliouth tarih, tefsir ve edebiyat alanlarında eserler vermiş bir araştırmacıdır. İslam ile ilgili araştırmalarında zaman zaman objektiflikten uzak fikirler ortaya koymuştur. Türkiye'de onun çalışmaları hakkında yapılan araştırmalar tefsir ve edebiyat alanıyla sınırlıdır. Türkiye'de yapılan tezlerde başlık ve içerik yoğunluğu olarak Margoliouth'u ele alan tek tez Esmâ Atay'ın Ankara Üniversitesi'nde yapmış olduğu çalışmadır.⁵ Diğerleri ise *The Origins of Arabic Poetry* isimli kitap "*Arap Şiiri Kökeni*" çevirisi ile Nurettin Ceviz tarafından

⁵ Esmâ Atay, *İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları - W. Muir ve D. S. Margoliouth Örneği* (Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006).

yapılmış⁶ ve Naci Özsoy tarafından yayınlanan makaledir.⁷ Diğer yazılan tezlerde ise Margoliouth'un ismi örnek olarak geçmektedir. Uludağ Üniversitesi'nde yapılmış olan⁸ ve Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi'nde yapılmış olan⁹ çalışmalar da mevcuttur.

Çalışma da Margoliouth'un *Mohammed and the Rise of Islam, Mohammedanism, The Early Development of Mohammedanism* isimli eserlerinden yararlanılarak Hz. Peygamber'e yaklaşımı ele alınacaktır. Jabal Muhammad Bauben'in *Image of the Prophet Muhammad in the West* adlı eseri, *Journal of the Royal Asiatic Society*, *Ulum Islamiyyah*, *Journal of Al-Tamaddun* ve *The Muslim World Journal*'de yayımlanan D. S. Margoliouth hakkında makaleler çerçevesinde Margoliouth'un yaklaşımları tespit edilecektir.

Çalışma boyunca Margoliouth'un Hz. Peygamber'e bakışı ise İslam klasik eserlerinden İbn Sa'd'ın *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebir*, Vâkîdî *Kitâbü'l-Meğâzî*, Taberî'nin *Tarih-i Taberî*, Ezrakî'nin *Ahbâru Mekke* kitapları ve tezler çerçevesinde değerlendirilecektir. Margoliouth kendisi gibi İngiliz olan oryantalist William Muir'in Hz. Peygamber'e yaklaşımından yararlandığı bazı konularda kendi görüşlerini belirttiği için Muir ile kıyaslanarak çalışmanın konusu sürdürülecektir.

⁶ David Samuel Margoliouth, *Arap Şiirinin Kökeni* (çev. Nurettin Ceviz, Ankara: Aktif Yayınevi, 2004).

⁷ Naci Özsoy, "David Samuel Margoliouth'un Hayatı Eserleri ve Arap Şiirine Bakışı", *Social Sciences Studies Journal* 2020/61 (01 Ocak 2020), 1903-1914.

⁸ Yusuf Yılmaz, *The Life of Mahomet Adlı Eseri Çerçevesinde Sir William Muir'in Siyere Yaklaşımı*, (Bursa, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019).

⁹ Özlem Atalay, *Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Hakkındaki Olumsuz Söylemleri*, (Ağrı, Lisansüstü Eğitim Entitüsü, 2022).

BİRİNCİ BÖLÜM

ORYANTALİZM

Oryantalizm, kavram ve amaç olarak incelenerek bölgesel ve zamansal olarak ele alınacaktır. Önce oryantalizm, sonra İngiliz oryantalizmi ve siyer üzerine yapılan araştırmalar sıralanacaktır. Devamında Margoliouth'un hayatı ve eserleri incelenecektir. Böylece David Samuel Margoliouth'un oryantalizmdeki genelden özele doğru yeri ortaya konulacaktır. Eserlerine referans aldığı kaynaklar ve oluşan Hz. Peygamber algısı ortaya çıkarılacaktır.

1.1. Kavram ve Tarihçesi

Oryantalizm kavramı, dil bilimsel olarak incelendiğinde güneşin doğuşunu ifade eden İngilizce “oriens” ve batışını ifade eden “occidens” kelimelerine dayandığı görülmektedir.¹⁰ Orient kelimesi isim olarak doğu, fiil olarak ise yönelmek anlamından türetilerek “oriental” kelimesi ise doğuya özgü, doğuya ait demektir.¹¹ İngiltere’de “orientalist” terimi 1779 yılında ortaya çıkarken, 1799’da da Fransa’da ortaya çıktığı görülmektedir.¹² 1838 yılında oryantalizm kelimesi Fransız Dil Akademisi'nin sözlüğünde ilk defa yer almıştır.¹³ Oryantalizm denilince Müslümanlar başta olmak üzere Doğu toplumlarının, dilleri, kültürleri, sanatları, tarihleri ve coğrafyaları gibi¹⁴ birçok alandan ve açılardan incelemelerle değer yargıları üreten Batılı düşünce sistemi akla gelmektedir. Oryantalizm, 19. yüzyılda başlayan akademik bir disiplin olarak bilirse de¹⁵ bu düşünce sistemi 9. ve 10. yüzyılda temelleri atılmış

¹⁰ Sim Stuart, *The Routledge Critical Dictionary of Postmodern Thought* (Newyork: Routledge, 1999), 328.

¹¹ Önder Renkliydırım, Longman-Metro Büyük İngilizce-Türkçe-Türkçe Sözlük (İstanbul: Metro Kitap Yayın Pazarlama A. Ş., 1993), 410.

¹² Maxime Rodinson - çev. Ahmet Turan Yüksel, “Oryantalizmin Doğuşu”, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 2/3 (2002), 179.

¹³ Osman Sarı, *Oryantalizm Üzerine Bir Araştırma* (Elazığ: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 4.

¹⁴ İbrahim Sarıçam vd., *Oryantalizmin Hz. Muhammed Tasavvurları İngiliz ve Alman Oryantalizmi Örnekleri* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2023), 1.

¹⁵ Huzeyfe Alkan, “Batı’da Hz. Muhammed İmajı”, *İslâm Araştırmaları Dergisi* 50 (05 Mayıs 2023), 165.

olup ilk zamanlar Hristiyanlığı yaymak amacına hizmet etmiştir. Coğrafi keşifler, Reform ve Rönesans ile güç kazanarak Fransız İhtilali sonrasında modern haline bürünen tarihsel bir olgu; araştırma sistemi haline gelmiştir.¹⁶ Fakat oryantalizm ilk zamanlarından beri, misyonerlik ve yağmacılık ile Doğu üzerinde etki kurmuşlardır ve bu etki alanlarını zamanla genişletmiştir.

Oryantalizm, Avrupa ve Asya arasındaki dinamik tarihsel ve kültürel etkileşimleri kapsayan bir düşünce modelidir. Aynı zaman da Doğu ülkelerinin geleneklerini, kültürlerini ve bu bölgeler hakkında ideolojik varsayımlarını içerir.¹⁷ Rönesans oryantalistleri Kitâb-ı Mukaddes'te ismi geçen bölgelere öncelik verip onların dillerini öğrenme konusunda hassas davranmışlardır. Guillaume Postel ise Asya'dan Çin'e tercüman olmadan ulaşabileceğini övünerek söylemiştir.¹⁸ Edward Said'in *Oryantalizm* isimli kitabı ile oryantalizm kavramı daha geniş anlam kazanmıştır.¹⁹ Oryantalizm, sadece bir bilimsel disiplin olmaktan öte başka unsurları da içerisinde barındırmaktadır. Akademik merak ve Kitâb-ı Mukaddes üzerine yapılan incelemeler ile gelişen filoloji çalışmaları, düşman olarak nitelenen Müslüman güçlerinin kaynağını anlama gayretleri, Müslümanlara karşı birlik olup Müslümanları karalama çabaları, Misyonerlik faaliyetleri²⁰ ve Edward Said'in eklemesiyle sömürgecilik faaliyetleri de oryantalizmin oluşumuna etki etmiştir.²¹ John Hobson'a göre 1700 ve 1850 yılları arasında Batılılar, kendilerini Doğu'dan üstün ve Doğulular için rasyonalist olmayan, üretkenliği ve despotluğu bozulmuş kimseler olarak görüyorlardı. Batılılar ise kendilerini rasyonalist, verimli, otoriter gibi olumlu özelliklerle saymaktadır.²²

¹⁶ İsmail Metin, *Fransız Oryantalistlerin Siyer Literatüründe Hz. Muhammed İmajı* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Doktora Tezi, 2015), 60.

¹⁷ Yücel Bulut, "Oryantalizm", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, 2007), 33/428.

¹⁸ W. Edward Said, *Oryantalizm* (çev. Nezih Uzel, İstanbul: İrfan Yayınları, 1998), 33.

¹⁹ W. Edward Said, *Oryantalizm*, 27.

²⁰ Sarıçam vd., *Oryantalizmin Hz. Muhammed Tasavvurları İngiliz ve Alman Oryantalizmi Örnekleri*, 1.

²¹ Bulut, "Oryantalizm".

²² John M. Hobson, *Batı Medeniyetinin Doğulu Kökenleri* (çev. Esra Ermert, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008), 23.

Oryantalizmin tanımı ve kurulduğu zamanla ilgili farklılıklar mevcuttur. Miladi 10. yüzyıla dayandığı²³ kabul edilirken bazen de 14. yüzyılda yapılan Viyana Konsili başlangıç kabul edilmektedir. Bu konuda fikir birliği mevcut değildir çünkü farklı dönemlerde farklı amaçlara hizmet etmiş ve araştırma skalası genişlemiştir. Batı, Doğu hakkındaki merakı daha uzun zaman öncesine dayanmaktadır.²⁴ Akademik çalışma olarak, 1312 Viyana Konsili ile oryantalist başlangıcı kabul edilebilir. Bu dönemseller farklılıklar resmi olarak adlandırılmadığından dolayı değişiklik göstermektedir. 1312 öncesinde de haçlı seferleri ve misyonerlik girişimleriyle doğuyu araştırma Batılıların gündeminde mevcuttu.

Orientalist; doğu ülkelerinin dilleri, medeniyetleri gibi alanlarda uzman olmuş kişidir. Türkçe’de oryantalist kelimesi doğu bilimciyken Arapça’da oryantalist kelimesinin karşılığı olarak müsteşrik kelimesi olarak görülmektedir. “Bir İslâm hukuku uzmanı, Çin dilleri bilgini, bir İran sanatı araştırmacısı, bir Şamanizm uzmanı veya bir Hint dinleri alimi hep birlikte oryantalist sayılır.”²⁵ Said’e göre Doğu üzerine ders veren, araştırmalar yürüten ve yazılar kaleme alan herkes oryantalist olarak nitelendirilir.²⁶ Said’e göre 18. yüzyıl sonlarında oluşmaya başlayan modern oryantalistizm, Batı’nın egemenliğini devam ettirme stratejisi ve Doğu üzerinde kontrol sağlama girişimidir.²⁷ Bu tarif aslında Batı’nın kendisini modern benlikle tanımlayarak Doğu’nun nasıl ötekileştirildiğini anlatmaktadır.²⁸

Oryantalizm aniden bir kanun ile Arapça Kürsülerinin açılmasıyla ortaya çıkan bir araştırma konusu değildir. Tarihin belirli zamanlarında Doğu’da yaşayan insanların gelenekleri, kültürleri araştırılmış fakat araştırmaların çoğunluğu Müslümanlar

²³ İbrahim Bayraktar, “Müsteşrikler ve Hz. Peygamber’e Bakışları”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21 (Haziran 2004), 23.

²⁴ Alaaddin Göçer, “İngiliz Oryantalistlerinden Sir William Muir’in Hz. Osman Dönemi Hakkındaki Değerlendirmeleri” (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024), 6.

²⁵ İsmail Cerrahoğlu, “Oryantalizm ve Batı’da Kur’an ve Kur’an İlimleri Üzerine Araştırmalar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (1989), 95.

²⁶ Said, *Oryantalizm*, 13.

²⁷ Said, *Oryantalizm*, 14.

²⁸ Mehmet Yüksel, “İslamofobinin Tarihsel Temellerine Bir Bakış: Oryantalizm ya da Batı ve Öteki”, *İslamofobi: Kolektif Bir Korkunun Anatomisi Sempozyumu*, ed. Osman Alacahan - Betül Duman (Sivas: Journal of Istanbul University Law Faculty, 2014), 194.

üzerinde olmuştur. Yedinci yüzyılda ortaya çıkan ve sistemleşen İslâm Devleti, Hulefa-i Raşidin Dönemi ile sınırlarını genişletmiş; Emevîler ve Abbâsîlerle ismini sıkça duyurmuştur. Doğu'nun en güçlü devleti olarak adını tarihe yazdıran Sâsânî Devletini sonlandıran da İslâm Devleti'dir. Doğu Roma'nın çoğu topraklarını kaybettiren Müslümanların bu siyasi, askeri ve ekonomi üstünlüğü Batılılar tarafından merak uyandırmıştı. İlk doğu araştırmasının tek sebebi ve belirli bir tarihi vardır denilemez. Haçlı seferleri, coğrafi keşifler ile başlayan sonraları adını sömürgecilik ile ülkelerin kaynaklarından faydalanılan hem ilmi hem ekonomi olarak Doğu'nun araştırılmaya başlandığı tarih net bilinmemekle birlikte İslam'da araştırma yapan ilk Emevî hanedanında yaşamış olan John of Damascus diğer ismiyle Yuhannâ ed-Dimaşkî'dir. Ed-Dimaşkî (676-749) İslam'ı araştıran ilk doğulu bir Hristiyan'dır. Burada doğulu olmasına rağmen Hristiyan olduğu için Batılı kategorisi altında değerlendirilmiştir. İslam'a olan ilgi ve araştırmaları aslında benimsemek maksatlı değil, kendi dinlerine mensup dindaşlarını İslam'a karşı savunmasız bırakmamak içindir. Yuhannâ ed-Dimaşkî'nin eserleri Batı'da bulunan oryantalistler tarafında sıkça kullanılmıştır. Ed-Dimaşkî eserlerinde, İslam, Müslüman ve Arap kelimelerini kullanmak yerine Arapları üçe ayırıp; İsmâîlîler, Hâcerîler ve Sarasinler olarak ifade etmiştir. Ed- Dimaşkî, İslam'ı bir din olarak görmediğinden dolayı Arapları Yahudi-Hristiyan geleneğiyle ilişkilendirerek İsmail, Hacer ve Sare olarak gruplandırmaktadır. Müslümanlar Hacerîler olarak nitelendirilmesi Sare'nin kölesi manasında Müslümanları köle olarak tahkir amaçlı kullanmıştır. Kur'an'dan alıntı yaptığına değinmese de ayetleri kullandığı görünmektedir.²⁹

İlmi araştırmalar için Doğu'yu merak edenler olduğu gibi Doğu'nun dini, dili ve coğrafyasını yakından öğrenip yerli halka hükmetmek amacıyla da Doğu'yu araştıranlar olmuştur. Doğu'yu araştıranların ve merak edenlerin oluşturduğu 1873'te ilk kongresi düzenlenen Oryantalistler Kongresi'nde amatör seyyahlar, misyonerler, ticaret adamları, bürokratlar ve Doğu'yu araştıran öğrencilerin birleştiği bir ortam oluşmuştur.³⁰ 1873'ten 1973'e kadar 29 oturum gerçekleşmiştir. Son oturumunda

²⁹ Recep Aydoğmuş, "Hristiyan Arap Yuhanna ed-Dimeşkî'nin İslam Eleştirisi", *Artuklu Akademi* 7/1 (26 Haziran 2020), 155.

³⁰ Yücel Bulut, *Oryantalizmin Kısa Tarihi* (İstanbul: Küre Yayınları, 2016), 1.

Oryantalistler Kongresi'nde "oryantalist" ibaresinin kaldırılmasını uygun görmüşlerdir. Daha sonra ismi, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika İnanbilimleri Kongresi olarak değiştirildi.³¹ 1976 ve 1986 yıllarında bu isimle kongreler düzenlendikten sonra isim değiştirilerek günümüze kadar kullanılan Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları³² bu şekilde isimlendirilmiştir.³³

1.Dünya Savaşı ve 2. Dünya Savaşı'nın arasında geçen süre de ayrıca 2. Dünya savaşının 6 yıl sürmesiyle Batılı akademisyenlerin buldukları Orta Doğu, Uzak Doğu gibi bölgelerdeki araştırmaları derinleştirmişlerdir. Onların araştırmaları Doğu ülkelerinin dilleri, coğrafyaları ve kültürlerini araştırmak iken bu zamandan sonra her bilim dalı için ayrı ayrı uzman kişiler görevlendirilmiş ve araştırmalar derinleştirilmiştir. 1973 yılında 29. Oturumunda araştırmacı akademisyenler, kendilerine özel ibarenin kaldırılmamasını istemelerine rağmen bu oturum da "oryantalist/oryantalizm" ifadeleri kaldırılmıştır. Diğer bir sebep ise Foucault'un söylemini savunan Edward Said'in oryantalizm hakkında söyledikleri, doğu bilimcilerini oryantalizm teriminden uzaklaştırmıştır.³⁴ Said, Foucault'un yapısökümüyle oryantalizm kelimesine yaklaşıldığında; Batı'nın emperyalist oluşuyla doğunun sömürgeleşmesi ilişkisinin bir bağlantısı olduğunu açıklamıştır. Foucault, öznenin ürettiği kelimenin aslında devletin yani iktidarın ihtiyacına binaen söylem adı altında anlam taşıdığı kelimeler olduğunu ifade etmiştir. Oryantalizm kelimesi de iktidarın yani Batı'nın kendi çıkarları ile ortaya koyduğu söylemdir.³⁵ Sözcüklerin ortaya çıkışında iktidarın bir çıkarı söz konusudur. Edward Said, buradan yola çıkarak oryantalizm kavramının ekonomi olarak sömürgecilikle bağlantısını kurmuştur. Oryantalizm teriminin, negatif şekilde yorumlanması ile oryantalizm kavramı resmi

³¹ eng. The International Congress of Human Sciences in Asia and North Africa.

³² eng. The International Congress of Asian and North African Studies- ICANAS.

³³ Sarı, *Oryantalizm Üzerine Bir Araştırma*, 17.

³⁴ Yücel Bulut, *1945 Sonrasında Oryantalizme Yöneltilmiş Eleştirilerin Değerlendirilmesi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2000), 1.

³⁵ Caner Övsan Çakaş, "Batı'nın Bir Hegemonya Kurma Aracı Olarak Oryantalist Bilgi ve Söylem Üretim Sürecinin Analizi", *Research Studies Anayolia Journal* 1/2 (2018), 96.

olarak kaldırılmıştır.³⁶ Bu minvalde bilginin güçle ilişkisi ve iktidarın söylemin temsille olan bağı; Batı'nın Doğu ile ilgili araştırmalarında birleştirilmiştir.³⁷

1.1.1. Oryantalistik Çalışmalar

Yapılan oryantalistik çalışmalar, Müslümanların güçlerinin yanı sıra onlarla girilen diyalog ve sınırsal etkileşimlerden oluşmaktadır. Hristiyan Batı dünyası, Endülüs Emevîlerinin medreselerinde eğitim alan rahiplerle; dini ve ideolojik çatışmalar ile çalışmalarını başlatmıştır. Medreselerde eğitim gören rahipler Kur'an-ı Kerim tercümeleri yapmışlardır. Bu tercümeler ya birkaç ayetten oluşmakta ya da bir sûre tercümesinden oluşmaktadır. Bu rahipler Gerard de Gremore, Rahip Jerbert de Oraliac, Peder Pierrele Aenere'dir.³⁸ Kur'an'ın Latince çevirisi ve ilk Arapça sözlük yazılması 12. yüzyıla tekabül etmektedir. 2. Haçlı Seferi esnasında papaz görevinde bulunan Petrus Venerabilis (1092-1156) "Corpus Toletanum" isimli diğer ismiyle "Cluny Corpus"³⁹ ilk Latince Kur'an metnini içeren Arapça metin koleksiyonunu Toledo'da tamamlamıştır.⁴⁰ Corpus Toletanum'un içeriği Robert Ketton'un *Lex Mahumet pseudoprophete* isimli Latince Kur'an çevirisiyle İslami metinlerden oluşmaktadır.⁴¹

Daha sonraları Reform ve Rönesans ile düşünce dünyası değişmiştir. Hristiyan taassubundan dolayı gelişime ve sorgulamaya kapalı olan Batılılar, İslam dünyasından alınan eserlerin tercüme faaliyetleri ile Batı'da çok büyük merak uyandırmıştır. Avrupa bu dönemlerde başlattığı coğrafi keşifler adı altında Asya ve Doğu Akdeniz'e ulaşmışlardır. Batılılar, gittikleri yerlerden kârlı sonuçlar elde ettikçe Uzak Doğu'ya

³⁶ Sarı, *Oryantalizm Üzerine Bir Araştırma*, 2008, 17.

³⁷ Aytaç Yıldız, "Türk Düşünce Tarihinde Oryantalizm Eleştirisinin Alımlanışı", *folklor/edebiyat* 19/75 (2013), 225.

³⁸ Mustafa Sıbâî, *Oryantalizm ve Oryantalistler* (çev. Mücteba Uğur, İstanbul: Beyan Yayınları, 1993), 34.

³⁹ Maxime Rodinson, *Batı'yı Büyüleyen İslâm* (çev. Cemil Meriç, İstanbul: İletişim Yayınları, 2022), 28.

⁴⁰ Sine Demirkıvran, "Ortaçağ'da Batıda Yapılan İlk Kur'an Çevirileri ve Çevirmenlerin Çeviri Stratejileri", *Akademik İncelemeler Dergisi* 9/1 (2014), 237.

⁴¹ Demirkıvran, "Ortaçağ'da Batıda Yapılan İlk Kur'an Çevirileri ve Çevirmenlerin Çeviri Stratejileri", 238.

doğru açılmaya başlamışlardır. Sadece topraklarından değil onların bilim, kùltür ve medeniyetlerinden de faydalanmışlardır. Bu ticari faaliyetler sonucunda Batı'ya Doğu'dan büyük bir bilgi akışı sağlanmışdır. Seyahat yazıları, bizzat ana kaynaklardan yapılan tercümelemler ve sözlükler yazıldı. 1539 yılında, Rönesans ekolüne mensup bir aydın ve alim olan Guillaume Postel'in adını taşıyan, yeni kurulan College de France'ta ilk Arapça kürsüsü açıldı.⁴² Postel, 1543 yılında İstanbul'a elçi olarak ve 1549 da ikinci defa da doğuya gitmiştir. Bu seyahatlerinde birden çok el yazması eserleriyle Avrupa'ya dönmüştür. Postel da diğer oryantalistler gibi İslâmiyet'e ve Hz. Peygamber'e önyargılarıyla olumsuz yorumlar yapmıştır. Bu karalama propagandası ile düşmanı daha iyi tanıyıp öğrenmek için Doğu'da yaşayan insanların arasına dahil olup örf, adetlerini ve dillerini öğrenmekten geçtiğini düşünmüştür. Din adamı olan Postel, bütün dinleri bir inanç adı altında toplama düşüncesi vardı. Postel ile başlayan seyahatler ile doğudan ciddi boyutlarda bilgi akışı sağlanmışdır.

Seyyahlar, doğuda gördüklerini ve duyduklarını not alıp Batı'ya ilettikçe Batı daha çok meraklanmışdır. Önce Arapça el yazması eserler Doğu'dan Batı'ya gitmekteyken daha sonrasında gemiler yardımıyla Doğu'dan heykeller, taşlar, kabartmalar Batı'ya aktarılmaya başlamışdır. 1668'lere gelindiğinde Jean Baptiste Tavernier isimli seyyah 40 yıla yakın doğuda gezgin olarak yaşamıştı. Bu tarihte Hint Bölgesi'nde Golkonda Krallığı'ndan aldığı elmasla Paris'e büyük bir servet sahibi olarak dönmüştü.⁴³ Bu seyyahların sayıları ve yazdıkları eserler örneklerle çoğaltılabilir.

1587 Paris'te açılan Fransız Koleji'nde düzenli şekilde Arapça dersleri verilmeye başlandı. Bu dersleri verecek üç profesör görevlendirilmiştir. Profesörlerden birisi Lübnanlı Mârûnîlerden olması akıllara şöyle bir şey getirmektedir; Doğulu Hristiyan ve Yahudi bilginleri de ortak olarak oryantalizme hizmet etmişlerdir. Durumun daha iyi anlaşılması mahiyetinde birkaç isim verilmiştir.⁴⁴ 17. yüzyıl sonları

⁴² Rodinson - çev. Ahmet Turan Yüksel, "Oryantalizmin Doğuşu", 172.

⁴³ Ali Berktaş, "Jean Baptiste Tavernier, Tavernier Seyahatnamesi, çev. Teoman Tunçdoğan, Kitap Yayınları, İstanbul, 2010, 343 s.", *Tarih İncelemeleri Dergisi* XXVI/2 (2011), 640.

⁴⁴ Albert Hourani, *Batı Düşüncesinde İslam* (çev. Celal Kanat, İstanbul: Babil Yayınları, 2001), 23-24.

ve 18. yüzyıl başlarında oryantalistlerde, kutsal metinlerin dogmatik yaklaşıma karşı akılcı tutumlar sergilemeye başlanılmıştır. Bu dönem zarfında rasyonalist yaklaşım ile İslam'a olan tavır yerini akılcı ve objektif şekilde göstermiştir. Kiliseye karşı olan bu görüş ile İslam'a karşı sempatik yaklaşımlar içeren oryantalistler çoğalmaya başladı. Yani Hz. Peygamber hakkında haşa şeytan diyen ve Kur'an-ı Kerim içerisinde uydurulmuş ithamları olan Hristiyan din adamlarına karşı bir duruş başlamıştır. İslam tarihi belgeleri incelerken tasviri yöntem kullanmakla kalmayıp aynı zaman da rasyonalizmin etkisiyle ortaya çıkan tarihi tenkit ile siyer kaynaklarını değerlendirmişlerdir.⁴⁵ Örnek olarak verilecek isim, 17. yüzyılda düşünce özgürlüğü olmayan hatta bağnaz din adamlarının yenilikçi ve akılcı düşüncelere uyguladıkları sansür bir mekanizmaya sahip olduğu döneme tekabül yaşayan Richard Simon (1638-1712) Katolik bir rahip olmasına rağmen İslam'a karşı olabildiğince objektif yaklaşmıştır.⁴⁶

1632'de Cambridge 1634'te Oxford'da kürsüler açılmıştır. 17. yüzyılda el yazması Arapça eserlerden birçoğu toplanmıştır. Bu eserler 19. yüzyılda ortaya çıkmış olan oryantalizm olgusu için çok büyük bir temel oluşturmuştur. Batı'da açılan matbaalarda Arapça eserler yazılmaya başlanmıştır. 18. yüzyılın başlarında, Kur'an-ı Kerim'in anlam bakımından İngilizceye en erken çevirilerinden biri, George Sale tarafından 1734 yılında *The Koran Commonly Called the Alcoran of Mohammed* adıyla yapılmıştır.⁴⁷ Bu tercüme, büyük ölçüde Ludovico Marraci'nin çevirisine dayanılarak hazırlanmıştır.⁴⁸ Sale, 1736'da yayımlanan İngilizce Kur'an-ı Kerim'in ilk sayfalarına Hz. Peygamber'in Kur'an-ı Kerim'in müellifi ve mucidi olduğunu yazmıştır.⁴⁹ Oryantalizmin gayesinin biri de İslam'ı ilahi din olmadığını iddia etmek ve bundan dolayı İslam'a şüpheyile yaklaşmışlardır. Hukukçu ve Arabiyât

⁴⁵ Vesile Şemşek, "Oryantalistlerin Hz. Muhammed'in Hayatına Yaklaşımlarına Dair Bazı İncelemeler", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 7/1 (2020), 119.

⁴⁶ Ramazan Adıbelli, "Kitab-ı Mukaddes Eleştirisinin Öncülerinden Katolik Rahip Richard Simon'un (1638-1712) İslam'a Yaklaşımı", *Bilimname* 38 (2019), 14.

⁴⁷ Abdulhamit Birışık, "George Sale", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, 2009), 36/24.

⁴⁸ Bulut, *1945 Sonrasında Oryantalizme Yöneltilmiş Eleştirilerin Değerlendirilmesi*, 30.

⁴⁹ Bayraktar, "Müsteşrikler ve Hz. Peygamber'e Bakışları", 22.

çalışmalarıyla bilinen Sale, bu tercümeyle var olan Hristiyan dininin düzenleyicisi olarak Hz. Peygamber'in, Kur'an-ı coşkulu bir şekilde yazdığını aktarmıştır.⁵⁰

Diğer bir isim ise *History of Sarazens* isimli kitabın yazarı Simon Ockley (1678-1720) Müslüman Doğu'nun Batı'ya olan üstünlüğüne değinmiştir. Hz. Peygamber'in kutsal Kâbe'de doğması onu eşsiz kıldığını ve bu özelliğin kimsede olmadığını ifade etmektedir.⁵¹ 17. yüzyılda Hz. Peygamber algısı yavaş yavaş ortaya çıkarken Simon Ockley bu dönemde Hz. Peygamber için ilahi görevlendirilen peygamber olmadığını yalnızca eskilerin bilgi ve bilgeliğinin korunmasını ve dikkatten kaçmayacak başarılarının olduğunu savunmaktadır.⁵² Maxime Rodinson, Simon Ockley'nin yaptığı çalışmayla oryantlizmin geniş kitlelere duyulması için bir teşebbüs niteliğinde olduğunu söylemiştir. Ockley, Hz. Peygamber'in Kur'an-Kerim'i kendi yazdığına çok emindir tıpkı David Samuel Margoliouth gibi. Bu olumsuz örnekler çoğaltılabilir. Fakat bu konu Hz. Peygamber'in aleyhinde düşünceleri olan oryantlistlerin çalışmalarına girmektedir.⁵³ Bu dönem itibariyle Hz. Peygamber yoğun şekilde araştırılmaya ve Hz. Peygamber'in akla dayandığını ifade eden oryantlistler kendini göstermeye başlamıştır.⁵⁴

19. asrın ilk yarısına gelindiğinde Avrupa başta olmak üzere Amerika'da bazı yerleşim yerlerinde genelde Doğu özelde İslam üzerine araştırma ve inceleme yapan dernekler kurulmaya başlanmıştır.⁵⁵ Her dönemin kendi içince yoğunlaştığı konular ve olaylar mevcuttur. Oryantlistler de araştırma yapan bu cemiyetlerin ortaya attıkları düşüncelere bağlı kalmışlardır. Ve araştırmalarını o konular üzerine daha da

⁵⁰Bulut, *1945 Sonrasında Oryantalizme Yöneltilmiş Eleştirilerin Değerlendirilmesi*, 31.

⁵¹ Simon Ockley, *History of the Saracens* (Londra: CreateSpace Independent Publishing Platform, 1894), 331.

⁵² Hourani, *Batı Düşüncesinde İslam*, 25.

⁵³ Atalay, *Oryantlistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Hakkındaki Olumsuz Söylemleri*, 36.

⁵⁴ İhsan Arslan - Muhammet Ali Kestioğlu, "Batı'da Hz. Muhammed Algısı -Karen Armstrong Örneği-", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/2 (2015), 22.

⁵⁵ Asya Cemiyeti 1822'de Paris'te, Asya Kraliyet Cemiyetleri 1845'te İrlanda ve İngiltere'de kurulmuştur. bkz. Muhammed Fethullah ez-Ziyadî, *el-İstişrak: Ehdafuhu ve Vesailuhu* (Dimeşk: Daru Kuteybe, 1998), 48.

yoğunlaştırmışlardır. Dikkat çeken ve insanlar da şüphe uyandıracak İslam tarihi olaylarına daha derinlemesine odaklanmışlardır.

Oryantalizm adı altında Doğu'daki çoğu kaynakları alıp Avrupa'ya götürüp orijinal kaynakları kullanmışlardır. Oryantalistlerin yazdığı kitaplarda daha öncesinde belirli birkaç İslam tarihi klasik kitapları mevcutken 19. yüzyıla gelindiğinde yazılan eserlerde orijinal kaynaktan alındığını gösteren “from original sources” ibarelerinin geçtiği görülmektedir.⁵⁶ Kısıtlı kaynaklardan kurtulup orijinal eserlerle İslam tarihi hakkında daha geniş bilgiler öğrenmişlerdir. Ellerinde bulunan birkaç kitapla değerlendirdikleri İslam tarihini, kaynaklar genişledikçe eleştirilecek daha çok şey bulmuşlardır. Oysa yazılan İslam tarihi eserlerinin genelindeki bilgilerin hem olayların tarihi hem kişiler yönünden tutarlılıklarının fazla olmasına odaklanmak yerine İslâmiyet'e karşıtlık bağlamında Hz. Peygamber'e karşı tavırlarını ve son din olmasını kabul edemediklerinden dolayı olumsuz yorumlar getirdikleri görülmektedir. İslâmiyet'i ve Hz. Peygamber'i araştırmaları sonucu oryantalistlerin subjektif tavırları olduğu aşikardır.

Oryantalistler buldukları bölgeden doğuya köprü kurmadan ulaşmaya çalışmamışlardır. Yeri geldiği zaman bir dil öğrenme perdesi arkasında veya gizli yürütülen misyonerlik adı altında köprüler kurup İslam'ı yerinde İstanbul, Kahire, Mısır gibi bölgelerde araştırmışlardır. Müslüman ülkeleriyle batı arasındaki bu köprüyü gizli bir şekilde oluşturmuşlardır. 19. yüzyılda Batı ülkelerinden gönderilen seyyahlar, sadece batı dillerini değil doğu dillerine de aşina olacak kadar iyi biliyorlardı. Hal böyle olunca gittikleri yerde yabancı olduklarını hissettirmeyerek gittikleri bölgenin halkı gibi davranarak çoğu bilgileri; siyaset, gelenek ve dil inceliklerini öğrenmişlerdir.

19. yüzyıl oryantalistleri, Kur'an-ı Kerim'in ilahi unsur olmadığını iddia edip hadisler konusunda da ihtiyatlı olunması gerektiğini savunmuşlardır. Aynı dönemin oryantalistleri yaşadıkları dönemde dikkat çeken olayları tartışmışlar ve orijinal

⁵⁶ Yusuf Kabakcı, *Hz. Muhammed'in Hayatına Savunmacı Yaklaşım: Seyyid Ali'nin The Spirit of Islam Örneği* (Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016), 35.

kaynaklara daha fazla ulaştıkları için farklı İslam tarihi olaylarını öğrenmişlerdir. Böylelikle 19. yüzyıldaki oryantalistler tarafından, bir akım gibi aynı olaylara dikkat çekmişlerdir. Batılıların Doğu'ya olan merakı ve araştırmaları zamanla farklı yönlere ilerlemiştir. Müslümanların hızlı bir şekilde yeni topraklar fethedip oralarda İslam'ın yayılmasının zeminini araştırmak için yüzyıllarca süren bu araştırmalar ile yeni stratejiler ve kuruluşlar açmışlardır. Temel de İslam'ı öğrenip, Müslümanların nasıl güçlendiklerine odaklanmışlardır. Arapça kürsüler ile Arapların dilini öğrenmek sonra kültürlerini, coğrafyalarını, siyasetlerini, ekonomilerini ve eğitim sistemlerine kadar her türlü bilgiye erişim sağlamışlardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde oryantalizm araştırma ve akademik çalışmalar Avrupa'ya nispeten bayağı geride kalmıştır. American Oriental Society ilk örgütsel şekliyle 1842'de kurulmuştur. Sonrasında Sami dilleri, okulların eğitim programlarına dahil etmişler böylelikle Ortadoğu'ya gidecek misyonerleri yetiştiren okullar açılmaya başlanmıştır.⁵⁷

20. yüzyıla gelindiğinde ise oryantalizmde, İslâmiyet ve Hz. Peygamber üzerine farklı fikirler öne atılmıştır. Bu fikirler İslam'ı karalamak amacıyla akli ve mantığı saf dışı bırakılarak ortaya konulduğunu İsmail Hami Danişmend reddiye yazarak ifade etmiştir. Edward Said ile simgeleşen ve bir ideoloji olan oryantalizm hakkında yapılan araştırmalar ve reddiyeler azımsanmayacak kadar çoktur. Bernard Shaw'a göre Orta çağ papazları, ya bilgisizlik ya da kör taassubun etkisiyle İslâmiyet'i en olumsuz şekilde tasvir etmişlerdir çünkü papazlar hem Hz. Peygamber'e hemde İslâmiyet'e karşı bir nefretle yetiştirilmişlerdi. Shaw, Hz. Peygamberi insanlığın kurtarıcısı olarak görülmesi gerektiğini ifade etmektedir.⁵⁸ Batı'daki Hz. Peygamber algısından farklı bir açıklamayı Bernard Shaw yapmıştır. Shaw; milletini, dinini, coğrafyasını ve yaşadığı dönemin düşüncelerinden kendini soyutlayarak böyle bir ifade kullandığını, aynı dönemde yaşayan oryantalistlerde bulunmamaktadır. 20. yüzyılda Müslümanların yazdığı reddiyeleri; şahıs, eser, dönem ve yazarın ırkı olarak ele alınarak yazıldığı görülmektedir. Oryantalizmin kökü ve amacına karşı bir eleştiri yapılmamıştır.

⁵⁷ Bulut, "Oryantalizm", 33/434.

⁵⁸ İsmail Hami Danişmend, *İslâm'ın Üstünlüğü* (İstanbul: Sebilürreşat Neşriyatı, 1959), 14.

Oryantalizm, sömürgecilik harici dini değerlere yaptığı yorumlarla Müslümanlar ve İslam'ı araştıranlar için şüphe uyandıracak konulara dikkat çekmişlerdir. Öncelikle Kur'an'ı, Hz. Peygamber'in uydurduğunu iddia etmekteledir. Hz. Peygamber hakkında bilgi edinilecek İslam dininin belkemiğini oluşturan hadisler için "ilk asırlarda uydurulan sözler" ithamında bulunmuşlardır. Bu ifadeler ile İslam dinini karalamaya çalışmışlar ama araştırmaktan da kendilerini alıkoyamamışlardır. Dogmatik yaklaşımla yüzyıllarca kiliselerle olan bağlarını koparamayan Batılıların İslam'ın bilimde ilerlemiş olmasını kabullenememişlerdir. Bundan dolayı şüpheli diye itham ettikleri Kur'an ve hadisler üzerinde sürekli araştırmalar yapmaktadırlar. Yaptıkları araştırmalar neticesinde zayıf bulunan hadislere bel bağlayıp İslam'ı zayıf hadislerle anlatmaya çalışmaları bir diğer İslam'ı karalama çalışmalarındandır. 1916 yılında sadece 5'i Müslüman 59'u oryantalist olarak başlatılan Concandance⁵⁹ isimli hadis fihristi çalışması başlatılmıştır.⁶⁰ İslam dininin ve Hz. Peygamber'i karalama çalışması içerisinde bu gibi ilimlerin ve araştırmaların olması merakları daha da üzerine toplamaktadır. Oryantalistler açısından Hz. Peygamber'den üç asır sonrasında uydurulup yazılan sözler olan hadisler üzerine yapılacak çalışmalar vakit kaybı gibi görmekteyken, oryantalistlerin hadisler üzerine yaptıkları çalışmalar Batı dünyasında ki İslam'ın gerçek değerini öne çıkarmaktadır.

20. yüzyılın sonlarına doğru 1961'de Brüksel'de ilk İslâmoloji kongresi toplandı.⁶¹ 1980'lere gelindiğinde ise Müslümanlar oryantalizm gibi bir tehdidin farkına varmışlardır. Müslümanların, Batılı araştırmacıların yazdıkları eserleri, düşünceleri genelde Doğu olarak atfedilen ama özelde İslam'a karşı bir eleştiriden daha öte olduğunu fark ettikleri dönemdir. Oryantalizmin var oluşunun ve ilerlemesinin, Batı'nın İslam'a ve Müslümanlara karşı yürütülen araştırma adı altında karalama propagandasıdır. Oryantalizmin İslâmiyet'e ve Hz. Peygamber'e karşı yaptıkları araştırmaları Batı'nın ontolojik paradigması olarak büyüüp çığ gibi büyümektedir.

⁵⁹ Concandance et Indices de la Tradition Musulmane

⁶⁰ İbrahim Hatiboğlu, "el-Mu'cemü'l-müfehres li-elfâzi'l-hadîssi'n-nebevî", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2020), 30/346.

⁶¹ Bulut, "Oryantalizm", 33/433.

1.1.2. Oryantalistlerin İslam Tarihi ve Hz. Peygamber'in Hayatı Üzerine Yapılan Çalışmaları

Oryantalistlerin İslam odaklı araştırmalarında İslam tarihine merakları sadece Risâlet dönemi sonrasında değildir. Arap Yarımadasının Risâlet dönemi öncesi zamana kadar araştırıp Hz. Peygamber'i cahil ve bedbaht, dağılmaya müstahak bir topluluğa gelmesinin kolaylığına değinmişlerdir. Oryantalistler, Arapların Cahiliye Dönemi'ne Hz. Peygamber'in peygamber olarak gönderilip başarıya ulaşmasını basitleştirerek böyle bir zemin oluşturmuşlardır. İslam'dan önceki dönemlerde Hz. Peygamber'in sürekli etrafında Hristiyan ve Yahudi insanların bulunduğunu ve onlarla etkileşim halinde olduğunu dile getirmişlerdir. İslam'ı da etkileşim halinde olduğu Hristiyan ve Yahudi din adamlarından duyduklarını ezberleyip, iki dini İslam'a uyarladığını savunmuşlardır. İslam tarihine dair orijinal kaynaklar artmasına rağmen Hz. Peygamber'e vahiy gelişinden önce gerçekleşen mucizeleri eleştirip fiziki açıdan açıklamaya çalışmışlardır.

Hz. Peygamber'in önce mütevazi kişiliğe sahipken hicret sonrası tavırlarında ciddi değişikler meydana geldiğini savunmuşlardır. Aynı zamanda bu dönemde yer alan oryantalistlerin Kur'an'ı vahiy unsuru saymayıp Hz. Peygamber'in vahiy esnasında yaşadığı hallerin sahip olduğu hastalıkla açıklanabileceği gibi yorumlar getirmişlerdir.⁶² İlahi vahiy ona layık görmedikleri için vahiy alırken ki hallerine hastalık halleri olarak değerlendirdiler.⁶³ Hz. Peygamber'in şehvetine düşkün olarak ve bunu evlilikleriyle anlatmaya verdikleri çabaları ile İslam'ı yağmalayıcı gibi anlatmaya çalışmaları, oryantalizmin boyutunun İslam düşmanlığına doğru ilerlediğini göstermektedir. Kitâb-ı Mukaddese bağlı yaşayan Batılı insanların aydınlanma çağından sonrada zihinlerindeki başka dine ve dini lidere bakış açıları değişmemiştir.

Oryantalistler hemen hemen doğu hakkında yaptığı araştırmalar Hz. Peygamber'in nübüvveti ve Kur'an'ın vahiy olup olmadığını çerçevesinde gidip

⁶² Atalay, *Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Hakkındaki Olumsuz Söylemleri*, 86.

⁶³ Atalay, *Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Hakkındaki Olumsuz Söylemleri*, 123; Esmâ Atay, *İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları - W. Muir ve D. S. Margoliouth Örneği*, 27.

gelmiştir.⁶⁴ 19. yüzyıl ve devamında kaynakların orijinallerinden birebir tercüme yapılmıştır. Bu tercüme eserlerinde kullanan oryantalistler, Hz. Peygamber algısını çarpıtarak eserlerinde konu edinmişlerdir. Maurice Gaudefroy-Demombynes'e göre Hz. Peygamber'in hayatını konu alan oryantalistler eserlerini baştan savma bir şekilde yazmış ve dini tartışmalarda takılı kalıp objektiflikten uzaktadırlar. Maurice, oryantalistler, Hz. Peygamber'i dünyadaki en bilinen dinlerden birini kuran intihalci ve sahtekar olarak nitelendirmekte aynı zamanda oryantalistlerin çağdaş eleştiri arkasında insafsızca ve basit bir şekilde Hz. Peygamber'i eleştirmelerinin yanlış olduğunu ifade etmektedir.⁶⁵ Hz. Peygamber algısının Batı'da yerleştirildiği zeminler arasında düzenbaz ve hiçbir din liderine yakışmayacak şekilde bir de sahtekar ifadeleri yer almaktadır.⁶⁶

Oryantalistler Hz. Peygamber'in yaşadığı olayları genellikle kronolojik olarak sıraya koyarak biyografisini incelemişlerdir. İslâmiyet öncesi Arap Yarımadasının tarihinden başlayarak, Hz. Peygamber'i Mekke'deki yaşantısı ve Medine'deki yaşantısı ile ele almışlardır.⁶⁷ Kronolojik yazılmış İslam tarihi kitaplarıyla İslam tarihini öğrenen Batılı araştırmacıların, kronolojik şekilde Hz. Peygamber'in hayatını yazmaları yadırganamaz bir durumdur. W. Montgomery Watt'ın yazdığı siyer eserleri⁶⁸ *Hz. Muhammed Mekke'de* ve *Hz. Muhammed Medine'de* isimleriyle Türkçeye çevrilmiştir. Watt'ın kitaplarında Hz. Peygamber'e bakış açısı fenomolojik bir yaklaşımdır.⁶⁹ Yani biyografi yazımında Müslümanların bakışıyla Hz. Peygamber'i dini kimliğiyle ele almıştır.⁷⁰ Kronolojik olarak Hz. Peygamber'in hayatını eserine alan diğer oryantalist ise William Muir'dir. Eseri⁷¹ *Hz. Muhammed'in Hayatı* ismiyle çevrilmiştir. Eser öncelikle Kur'an ve hadis konusuyla giriş

⁶⁴ Seyfullah Kara, "Hz. Peygamber'e Karşı Oryantalist Bakış ve Bu Bakışın Kırılmasında Metodolojik Yaklaşımın Önemi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2005), 148.

⁶⁵ Maurice Gaudefroy-Demombynes, *Mahomet* (Paris: Albin Michel, 1969), 14.

⁶⁶ Kara, "Hz. Peygamber'e Karşı Oryantalist Bakış", 154.

⁶⁷ Mehmet Görmez, "Klasik Oryantalizmi Hadis Araştırmalarına Sevk Eden Temel Faktörler Üzerine", *İslâmiyât* III (2000), 24.

⁶⁸ *Muhammad at Mecca*; Oxford, 1953, *Muhammad at Medina*; Oxford, 1956.

⁶⁹ Emrullah Demir, *William Montgomery Watt'ın Hz. Muhammed Algısı* (Mardin: Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 15.

⁷⁰ Özcan Hıdır, "Batı'da Hz. Muhammed İmajı (Watt Örneği) Peygamberimiz Hz. Muhammed", *Diyanet İlmî Dergi* 2 (2003), 300.

⁷¹ *The Life of Mahomet*; I-IV, London, 1858-1861.

yapmaktadır. Önce Arap Yarımadası'nda Hz. Peygamber'in yaşadığı olaylarla başlatıp sonrasında Mekke'de ve hicret sonrasına doğru kronolojik olarak ilerletmektedir. Diğer oryantalist Maxime Rodinson'dur. *Mahome* eseri *Muhammed* ismiyle Türkçeye çevrilmiştir. Kitabında olayları Hz. Muhammed (s.a.v)'in doğuşuyla birlikte sırasıyla eleştirel bir bakış açısıyla bakmaktadır. Said'e göre bu eser Batı'daki ilk çağdaş ve temel bir kitaptır. David Samuel Margoliouth'un ise *Mohammed and the Rise of Islam* eseri *Muhammed ve İslam'ın Yükselişi* ismiyle Türkçeye çevrilmiştir.⁷²

1.1.3. Oryantalistlerin Sınıflandırılması

Oryantalistlerin sınıflandırılması çalışmalarda geçmektedir fakat bu sınıflandırmalar ayrı tezlerde ve çalışmalarda mevcuttur.⁷³ Fakat konunun daha iyi anlaşılması için bir sınıflandırma kategorisi yapılmasının gerekli olduğunu fark ettik. Çalışmanın konusu olarak oryantalistlerin sınıflandırılması ile Margoliouth'un yeri ortaya çıkarılacaktır. Sadece İngiliz olarak ele alınmasının uygun ve yeterli olmadığı aslında İngiliz olmasının yanı sıra mensup olduğu dindeki oryantalistlerden ve yaşadığı dönemdeki oryantalistlerin etkisinde olduğunu ortaya koymak amacıyla oryantalistlerin sınıflandırılması özet bir şekilde ele alınacaktır.

1. Oryantalistlerin doğum yıllarına göre
2. Yaşadığı yüzyıllara göre
3. Yaşadığı bölgelere göre
4. Siyer kaynaklarına bakış açlarına göre
5. İslam'a bakış açlarına göre
6. Mensup olduğu dine göre

⁷² David Samuel Margoliouth, *Muhammed ve İslam'ın Yükselişi*. çev. Muhammed İkbâl Saylık, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2020.

⁷³ Feyza Ketenci, "İngiliz Oryantalizmi ve Tasavvuf", *e-Şarkiyat İlmi Araştırmaları Dergisi/Journal of Oriental Scientific Research (JOSR)*, (31 Mart 2020), Necmettin Salih Ekiz, "19. Yüzyıl Alman-Yahudi Oryantalizminde İslâm Algısı ", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/45 (2022), Özcan Taşçı, *Aydınlanma Oryantalizm ve İslam*, Yücel Bulut, "Oryantalizmin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Marife Dergisi* 2/3 (2002), Özlem Atalay, *Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Hakkındaki Olumsuz Söylemleri*.

7. Oryantalizmin gelişim dönemlerine göre

Diğer oryantalistleri inceleyen tezler baz alınarak toplu ve farklı bakış açılarını bir araya toplamanın, oryantalizm ve oryantalistlerin sınıflandırılmasının asgariye indirmenin zorluğundan dolayı azami olarak ortaya çıkan sınıflandırmayı ortaya çıkarttık.

1) Oryantalistlerin doğum yıllarına göre:

Burada dönemden maksat yüzyıllar değildir, kronolojik olarak sıralanarak ele alınmasıdır. Doğduğu yıl baz alınarak veya verdiği eserler ve çalışmalar dikkat alınarak hesaplananlar diğer sınıfta yer alacaktır. Böyle bir sıralama ise oryantalistlerin biyografi sıralamasında bir çizgi gibi ilerleyen zamanın aslında farklı yönlere doğru evrildiği görülmekte ve farklı noktalar ortaya çıkmaktadır, burada kronoloji olarak oryantalistleri sıralamak yetersiz kalacaktır.⁷⁴ Konunun daha iyi anlaşılması için konudan uzaklaşmamak adına birkaç isim verilebilir.

“Rahip Gerard de Oraliac (940-1013)”⁷⁵

“Johann Jacop Reiske (1716-1774)”⁷⁶

“Joseph Freiherr von Hammer-Purgstall (1774-1856)”⁷⁷

“Muir (1819-1905)”⁷⁸

“Margoliouth (1858-1940)”⁷⁹

“Paret (1901-1983)”⁸⁰

⁷⁴ Ömer Faruk Ateş - Şahmurat Arık, “Sorunsalları, Tarihsel Gelişimi ve Temsilcileri Bağlamında Biyografi Teorisine Genel Bir Bakış”, *Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi* 2/1 (2022), 135.

⁷⁵ Abdullah Kızılcık, “Batı’da Şarkiyat Çalışmalarının Tarihçesi ve Amaçları”, *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası* 1/32 (2018), 153.

⁷⁶ Hilal Görgün, “Reiske, Johann Jacob”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 34/544.

⁷⁷ İlbey Ortaylı, “Hammer-Purgstall, Joseph Freiherr von”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1997, 15/491.

⁷⁸ Christine Woodhead, “Muir, Sir William”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2020), 31/94.

⁷⁹ M. Kâmil Yaşaroğlu, “Margoliouth, David Samuel”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 28/53.

⁸⁰ Turgut Akpınar, “Paret, Rudi”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 34/168.

“Watt (1909-2006)”⁸¹

Oryantalistleri doğum sıralarına göre ele alarak, düşünce ve fikir yapılarının zamanla değişimleri gerçekleşmektedir. Doğum tarihleriyle birlikte hem hoca-öğrenci ilişkisi hem de fikir yönünden etkileşimleri kolaylıkla ortaya çıkmaktadır.

2) Yaşadıkları yüzyıllara göre

Yaşadıkları dönemler olarak tasniflendirilmesi, İslam’a yönelik ilgilerin hem tarihi gelişimi hemde doğuya karşı olunan fikirleri incelenmesi açısından süreç hakkında bilgi vermektedir. ⁸² Örnek verilen isimler yaşadıkları dönemde yaptıkları çalışmalar ile kendisinden sonraki dönemi etkileyen isimlerden birkaçıdır.

10. yüzyılda yaşayan oryantalistler:

“Rahip Gerard de Oraliac”⁸³ Necîb el-Akîkî, (el-Müsteşrikûn) isimli kitabında oryantalistlerin başlangıcı olarak ele aldığı isimdir.⁸⁴

18. yüzyılda yaşayan oryantalistler:

“Johann Jacop Reiske” 18. Yüzyılda yaşayan oryantalistlerin öncüsü ve İslam nümismatiğinin de kurucusudur. ⁸⁵

“Sale”⁸⁶ Kur’an’ın anlam olarak en yakın ilk İngilizce tercümesini yazdığından dolayı oryantalizmdeki yeri önemlidir.⁸⁷

⁸¹ Görgün, “Watt, William Montgomery”, 43/148.

⁸² Ketenci, “İngiliz Oryantalizmi ve Tasavvuf”, 284.

⁸³ Kızılcık, “Batı’da Şarkiyat Çalışmalarının Tarihçesi ve Amaçları”, 153.

⁸⁴ Necîb el-Akiki, el-Müsteşrikun (Kahire: Darü’l-Maarif, 2006).

⁸⁵ Görgün, “Reiske, Johann Jacob”, 34/544.

⁸⁶ Atalay, *Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Hakkındaki Olumsuz Söylemleri*, 41.

⁸⁷ Ersin Kabakçı-Necmettin Salih Ekiz-Feyza Çelik, “Arapça Aslından Yapılan İlk İngilizce Kur’an Tercümesi: George Sale’nin The Koran’ı”, *Hitit İlahiyat Dergisi*, 21/2 (2022), 1166.

“Johann Ludwig Burckhardt”⁸⁸ Margoliouth’un kendisine referans aldığı oryantalisttir.⁸⁹

19. yüzyılda yaşayan oryantalistler:

“Aloys Sprenger”⁹⁰ İslam tarihi alanında ilgilenen ve Margoliouth’un da bakış açısını etkileyen oryantalisttir.

“Muir”⁹¹ Margoliouth’un İslam tarihi konusunda çoğunlukta faydalanmıştır ve Muir’in görüşlerinden farklı görüşler ortaya koymamıştır.

20. yüzyılda yaşayan oryantalistler:

“David Samuel Margoliouth”⁹² yaşadığı dönem itibariyle kendisinden önceki dönemde yaşayan oryantalistlerden etkilendiği görülmektedir. Çalışmanın konusunda yer alan Margoliouth burada örnek olarak verilmiştir.

“Theodorus Willem Juynboll”⁹³ Hollandalı bir oryantalist ise Margoliouth’un çağdaşı olarak farklı bölgede ama aynı zamanda oryantalistik çalışmalarının yürütüldüğünü göstermek örneği için verilmiştir.

“Johann W. Fück”⁹⁴ Almanya’da da aynı dönemde oryantalistik çalışmalar yürütülmektedir.

3) Yaşadıkları bölgelere göre

Oryantalistik çalışmalar, bölgesel olarak kurulan kuruluşlarla desteklendiğinden dolayı her bölgenin doğu konusunda çalışmalar başlatması tarihi

⁸⁸ Cengiz Kallek, “Burckhardt, Johann Ludwig”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1992), 6/420.

⁸⁹ David Samuel Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam* (London: G. P. Putnam’s Sons (New York and London) The Knickerbocker Press, 1905), XXV.

⁹⁰ İlhan Erdem, “Sprenger, Aloys”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2009), 37/421.

⁹¹ Woodhead, “Muir, Sir William”.

⁹² Yaşaroğlu, “Margoliouth, David Samuel”, 28/53.

⁹³ Frederick de Jong, “Juynboll, Theodorus Willem”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2001), 23/587.

⁹⁴ H. Ahmed Schmiede, “Fück, Johann W.”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1996), 13/247.

farklılıklar içermektedir. Avrupa’da hızla ilerleyen ve bir çığ gibi büyümekte olan oryantalizm Amerika Birleşik Devletleri’nde American Oriental Society ilk örgütsel şekliyle 1842’de kurulmuştur. Bölgesel farklılıklar ve sınıflandırma burada önemli olduğu görülmektedir.

Fransa:

“Claude Cahen(1909-1991)”⁹⁵

“Maurice Gaudet-Demombynes(1862-1957)”⁹⁶

“Joseph Naphtali Derenbourg(1811-1895)”⁹⁷

Louis Massignon(1883-1962)”⁹⁸

Hollanda:

“Theodorus Willem Johannes Juynboll (1802-1861)”⁹⁹

“Anne Dozy (1820-1883)”¹⁰⁰

“Christiaan Snouck-Hurgronje (1857-1936)”¹⁰¹

“Wensinck (1882-1939)”¹⁰²

Almanya:

“Julius Wellhausen(1844-1918)”¹⁰³

⁹⁵ Michel Balivet, “Cahen, Claude”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Diyanet Vakfı Yayınları, 1993), 7/15.

⁹⁶ Mustafa Fayda, “Gaudet-Demombynes, Maurice”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1996), 13/402.

⁹⁷ Cengiz Kallek, “Derenbourg, Joseph Naphtali ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1994), 9/172.

⁹⁸ İbrahim Sarıçam vd., *Oryantalizmin Hz. Muhammed Tasavvurları İngiliz ve Alman Oryantalizmi Örnekleri* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2023), 4.

⁹⁹ Hilal Görgün, “Juynboll, Theodorus Willem Johannes ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2001), 23/588.

¹⁰⁰ Mehmet Özdemir, “Dozy, Reinhart Pieter Anne ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1994), 9/513.

¹⁰¹ İsmail Hakkı Göksoy, “Snouck-Hurgronje, Christiaan ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2009), 37/340.

¹⁰² Sarıçam vd., *Oryantalizmin Hz. Muhammed Tasavvurları İngiliz ve Alman Oryantalizmi Örnekleri*, 5.

¹⁰³ Hilal Görgün, “Wellhausen, Julius ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 43/155.

“Theodor Nöldeke (1836-1930)”¹⁰⁴

“Rudi Paret (1901-1983)”¹⁰⁵

“Carl Brockelmann (1868-1956)”¹⁰⁶

Avusturya:

“Alfred von Kremer (1828-1889)”¹⁰⁷

“Aloys Sprenger (1813-1893)”¹⁰⁸

“Eduard Ritter von Zambaur (1866-1947)”¹⁰⁹

Gustave Edmund von Grunebaum (1909-1972)”¹¹⁰

İngiltere:

“Sir William Muir (1819-1905)”¹¹¹

“David Samuel Margoliouth (1858-1940)”¹¹²

“William Montgomery Watt (1909-2006)”¹¹³

Bernard Lewis (1916-2018)”¹¹⁴ diğer batı bölgeleri olarak örnekler uzatılabilir.

Meselenin özünü anlatmak için örneklendirilmiştir.

4) Siyer kaynaklarına bakış açılarına göre:

Oryantalistler geleneksel ve revizyonist olarak tarihi tenkit yöntemlerini kullanmışlardır. Bu yöntem, tarihi metinleri ele alırken metnin ortaya çıktığı dönemin

¹⁰⁴ Hilal Görgün, “Nöldeke, Theodor ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 33/217.

¹⁰⁵ Turgut Akpınar, “Kremer, Alfred von ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2002), 26/289.

¹⁰⁶ Sarıçam vd., *Oryantalizmin Hz. Muhammed Tasavvurları İngiliz ve Alman Oryantalizmi Örnekleri*, 7.

¹⁰⁷ Akpınar, “Kremer, Alfred von ”, 26/289.

¹⁰⁸ Erdem, “Sprenger, Aloys ”, 37/421.

¹⁰⁹ Osman Gazi Özgüdenli, “Zambaur, Eduard Ritter von ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 44/116.

¹¹⁰ Sarıçam vd., *Oryantalizmin Hz. Muhammed Tasavvurları İngiliz ve Alman Oryantalizmi Örnekleri*, 8.

¹¹¹ Woodhead, “Muir, Sir William”, 31/94.

¹¹² Necib el-Akiki, *el-Müsteşrikun* (Kahire: Darü'l-Maarif, 2006), 2/87.

¹¹³ Görgün, “Watt, William Montgomery”, 43/148.

¹¹⁴ Sarıçam vd., *Oryantalizmin Hz. Muhammed Tasavvurları İngiliz ve Alman Oryantalizmi Örnekleri*, 9.

şartlarını yeniden inşa etmek ve siyer metninin müelliflerinin kullandıkları ifadelerin anlamlarını tespit etmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Tarihi tenkit yöntemi kullanan bazı oryantalistler; Aloys Sprenger, Theodor Nöldeke, Sir William Muir, David Samuel Margoliouth'tur. Tarihi tenkit yöntemini genel itibarıyla çoğu oryantalist kullanmaktadır. Annemarie Schimmel ise tenkit yöntemini değil tasviri yöntemini kullanan oryantalistten birisidir. Hz. Peygamber'i Müslümanların anladığı gibi anlatmaktadır.¹¹⁵ Fakat bu tenkit yönteminin kutsal metinlerde uygulanmasına Katolikler son derece karşı çıkmışlardır. 16. yüzyılda kilisenin otoritesinin hala gündemde olması ve otoritenin sarsılmaması için bir karşı çıkıştır. Siyer kaynaklarına uygulanma tarihi 18. yüzyıl sonu 19. yüzyıl başına tekabül etmektedir.¹¹⁶

Geleneksel yaklaşımla siyer kaynaklarını inceleyen Muir, Sprenger ve Margoliouth gibi oryantalistler Kur'an dışındaki metinlerin tarihi gerçeklik bilgisi içermediğini savunmaktadırlar. Bu gerçeklik içermeyen bilgilerin, siyerin oluşmasında temel olarak kullanılmaması görüşündedirler. Revizyonist yaklaşım ise hadisler ve Kur'an'ı İslam'ın gelişinden iki asır sonraya dayandıran bir yaklaşımdır. Michael Cook, Gerald Hawting, Patrica Crone ve John Wansbrough gibi oryantalistler bu yaklaşımın üyelerindedir. "Wansbrough'a göre Kur'an, iki yüzyıllık bir olgunlaşma dönemi geçirip değişime uğramıştır. Kendilerinin Tanrı ile iletişimlerinin özeti olarak kutsal tarihlerine ait bu bilgiler güvenilmezdir." diyerek ifade etmiştir.¹¹⁷ Şifahi dönemden geçtiklerinden dolayı geçen zamanda sürekli değişime uğradığını ve sonrasında kayıt altına alındığını savunmaktadırlar.

Tarihi metinleri, tenkit adı altında yaptıkları eleştiriler ile Hz. Peygamber'in hayatını konu alan bilgilerin net bilgiler olmadığını ve şifahi olarak iki yüz yıl boyunca insanlar arasında geçtiğini savunarak Hz. Peygamber hakkında bilgilere şüphe ile yaklaşmaktadırlar.

¹¹⁵ Sarıçam vd., *Oryantalizmin Hz. Muhammed Tasavvurları İngiliz ve Alman Oryantalizmi Örnekleri*, 104.

¹¹⁶ Fatma Betül Altıntaş, *Tarihsel Eleştiri Yöntemlerinin Tenkidi ve İslâmî Rivayetlere Uygulanması Sorunu* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 251.

¹¹⁷ Sarıçam vd., *Oryantalizmin Hz. Muhammed Tasavvurları İngiliz ve Alman Oryantalizmi Örnekleri*, 146.

5) İslam'a bakış açılarına göre:

Dinlerine sadık kalıp başka bir dini düşünceyi ve lideri kabul etmeyenler:
Nöldeke, Goldziher ve Margoliouth

Mensup oldukları dinler ile aydınlanmacı fikirlere de açık olanlar:
Heinrich, Steiner

Aydınlanmacı olup akılla uyuşan bilgileri temel alan ve bir dini temele
yerleştirmeyenler:
Sprenger

İslam'ın ortaya çıkmasından sonra Müslümanların Yahudilerle girdiği ilişkiler ve anlaşmazlıklardan doğan sonuçların, Yahudi asıllı oryantalistlerin tarih yazımında da karşımıza çıkmaktadır. Çünkü oryantalistlerin bakış açıları itibariyle sınıflandırıldığında oryantalistlerin İslam'a bakış açıları da değiştiği görülmektedir.¹¹⁸ Çalışmanın konusu olan Margoliouth, hem Yahudi asıllı hem İngiliz bir Hristiyan'dır. Bu çerçevede yazılan tarihin ne yöne doğru evrildiğini anlamak güç değildir.

6) Mensup oldukları dine göre:

Yahudi ve Hristiyanlar mensup oldukları dinden dolayı tarihe bakışları, subjektif bir şekilde şekillenmektedir. İslam'ın yayıldığı coğrafya tek bir kıta ve etrafı denizlerle çevrili ulaşılması güç bir yerde değildir. Aksine ticaret yollarıyla Arap Yarımadası içerisinde birçok din mensubunun uğradığı yerdir. Aynı zamanda Arap Yarımadası'na yerleşen Yahudi ve Hristiyanlarda mevcuttur. İslam, Medine'ye hicret ve yapılan anlaşmalar ile sınırları genişlemekte olan dinamik bir din halindedir. Arabistan'da Hz. Peygamber zamanında yaşayan Yahudilere ait bir tek kaynak bile bugüne

¹¹⁸ Özcan Taşçı, *Aydınlanma Oryantalizm ve İslam* (Ankara: Sentez Yayınları, 2013), 193.

ulaşmamıştır.¹¹⁹ Medine sözleşmesiyle bu tarihlerde Hz. Peygamber'in Arap kabileleri ve Yahudilerle münasebeti olduğu yapılan araştırmalar sonucu bilinmektedir.¹²⁰ Yahudi dinine mensup bir oryantalist tarihte, Müslümanların Yahudilerle yaptıkları savaşların sonuçlarını öğrenmesi psikolojik olarak derinden etkilediği görülmektedir. Medine Sözleşmesi sonucu anlaşmaya uymadıkları ve onların yerleşim yerlerinden gönderilmesini haksız bulan oryantalistler, tarih yazımında dini düşüncelerinden kendilerini soyutlamadan tarihi yorumlamışlardır. Objektif bir tarih okuması belirli bir ideolojiye tabi olmaktan dolayı rafa kalktığı görülmektedir.

Oryantalistler, Yahudilerin adının geçtiği tarihi olaylarda Yahudileri Hz. Muhammed (s.a.v) tarafında katledildiği, yok edildiği(!) gibi ibarelerle anlatmışlardır. Fakat Yahudiler, Hristiyanlık karşısında kendi saygınlıkları için Hristiyanlardan ayrı bir tutumla Hz. Muhammed'i tasvir etmişlerdir. Bu dikkat çekici olayı görmezden gelmemek gerekmektedir. Hristiyanlar; Hz. Muhammed için hastalıklı, yalancı ve kurnaz , İslam için ise sapkın din, uydurma ve kopya gibi ağır ifadeler kullanırken; Yahudiler ise Hz. Peygamber'i samimi, istekli ve azimli gibi olumlu ifadelerle tasvir etmişlerdir.¹²¹ Buradaki asıl sebep ise Hz. Peygamber'e hak vermek değil modern Avrupa'daki Hristiyanlığa karşı bir tavır sergilemektir. Yıllarca kiliseler, Yahudilere kendileriyle eş hak vermemiş ve onları aşağılamışlardır. Abraham Geiger'de bu yüzden modern Avrupa Hristiyanlığının karşısında durulması gerektiğinden dolayı Hz. Peygamber hakkında olumlu söylemlerde bulunmuştur.¹²² Hristiyanların da Hz. Peygamber tarafından yapılan savaşları katliam olarak görmesi Yahudilik-İslâmiyet arasındaki durumu kızgınlaştırmaktan başka bir şey değildir. Ama oryantalistlerin dinlerine göre kategori edilmesi, Hz. Peygamber'e karşı takındıkları tavır için önemlidir. İslam tarihi açısından bu tutum ile yaklaşımları ne kadar objektif olsa da subjektif yanı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

¹¹⁹ Şlomo Dov Goitein, *Yahudiler ve Araplar* (çev. Nuh Arslantaş- Emine Buket Sağlam, İstanbul: İz Yayıncılık, 2011), 24.

¹²⁰ İsmail Hakkı Atçeken, *Asr-ı Saâdet'te Yahudilerle Münasebetler (Mekke ve Medine Dönemi)* (İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2023), 100.

¹²¹ Necmettin Salih Ekiz, "19. Yüzyıl Alman-Yahudi Oryantalizminde İslâm Algısı ", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/45 (2022), 246.

¹²² Ekiz, "19. Yüzyıl Alman-Yahudi Oryantalizminde İslâm Algısı ", 247.

Yahudilik dinine mensup oryantalistlere ise; Gustav Weil (1808-1889), Goldziher (1850-1921), Geiger (1810-1874), Maxime Rodinson (1915-2004), Sir Hamilton Alexander Roskeen Gibb (1895-1971) örnek verilebilir. Babası Yahudi asıllı Hristiyan olan David Samuel Margoliouth(1858-1940), içinde doğduğu ortam ve kendisine yansıtılan dini düşünceler açısından hem bu Yahudilik dinine mensup hem de Hristiyanlık dinine mensup olan oryantalistler kategorisine alınabilir. Hristiyan oryantalistler ise Margoliouth (1858-1940), Hurgronje (1857-1936), William Montgomery Watt (1909-2006), Marshall G. S. Hodgson (1922-1968) örnek verilebilir.

Yahudilik ve Hristiyanlık dinlerine mensup olup sahip oldukları ideoloji ile sürekli İslam'a karşı olumsuz tavırlı olan Nöldeke, Goldziher ve Gustav Weil isimleri örnek verilmektedir. Bu oryantalistlerin eserlerini okurken ideolojilerini görmezden gelmeden değerlendirmek gerekmektedir. Hristiyanlık ve Yahudilik inancına mensup olup İslâmiyet'e karşı ılımlı olanlarda mevcuttur; Steiner ve Heinrich gibi isimler sıralanabilmektedir. Hatta oryantalistler içerisinde mensup oldukları din ile İslâmiyet'i karşılaştırıp rasyonalist bir din olarak en çok İslâmiyet'in olduğunu savunan oryantalistlerde vardır; Sprenger ve Kremer gibi.

- 7) "Oryantalizmin gelişim dönemlerine göre oryantalistler:
- a) Antik çağdan aydınlanmaya kadar (15. yüzyıl -16. yüzyıl)
 - b) Aydınlanma döneminden modern döneme kadar(17. yüzyıl -18. yüzyıl)
 - c) Modern dönem ve sonrası"¹²³ (19. yüzyıl, 20. yüzyıl ve günümüz)

Oryantalizmin sınıflandırılması elde edilen bilgilerin gelişmesi ve kaynakların çoğalmasıyla sürekli değişim halindedir. Bu şekilde sınıflandırılması oryantalizmi etkileyen Reform ve Rönesans dönemlerinin etkisini göstermektedir. Kilise merkezli bilgi sınırlamalarından sonra düşünce, kültür ve sanat alanındaki değişmelerin batıda büyük yankı uyandıran Rönesans ile gözlerini açmalarıyla Doğu'ya doğru ilerlemeleri eş zamanlardadır. İlim araştırması gibi görünen ama siyasi eksenli sömürgecilikle

¹²³ Şevket Yılmaz, Oryantalizm ve İslam Tarihine Oryantalist Yaklaşımlar (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 16.

Doğu'ya doğru ilerlemişlerdir. Modern dönemle birlikte Doğu'ya giden seyyahların sayısı artmıştır ve böylece Doğu hakkında gelen bilgiler etnoloji, filoloji ve daha birçok alanda zengin içeriklerle Batı'ya getirilmiştir.

Oryantalistleri dönemsel veya bölgesel olarak ele alınan araştırmalar mevcuttur. Gelenekselci ve modern oryantalistler gibi farklı sınıflandırılmışlardır. Bu çalışmada oryantalistleri bölgesel olarak ele almak hem farklılıkları en minimuma indirmek hem de fazla kategorize edip akılda tutulmayacak ucu bucağı görülmeyen kategorilerden uzak durmak içindir. Oryantalistleri dinleri, dilleri, ırkları, yaşadığı coğrafya, yüzyıllar, vb. şekilde ayrılabilir. Çünkü bir insan bulunduğu bölgenin düşüncelerinden kendini soyutlaştıramayacağı gibi, hangi dine mensup ise ondan da soyutlayamadığı durumlar olmaktadır. Mensup olduğu ırka yapılan tarihteki saldırılara karşı objektif olamaz. İnsanoğlunun bu özelliği tarihi olayların yazılmasında karşımıza çok defa çıkmaktadır. Müslüman tarih kitaplarında da bu olaylar görülmektedir. Başa geçen iktidarın kendi geçmişini temize çıkarması, meşruiyet aracı olarak tarihi kullanması, geleceğe yön vermek amacıyla veya iktidarın yanlısı gibi görünüp halifenin gözüne girme isteğiyle tarih çok defa çarpıtılmış, olmadığı gibi gösterilmiştir. Bunların yanında tarih yazan kişilerin dini konuda hassasiyetlerinin az olması, karakteri, toplumsal bağları ve duydukları ve öğrendikleri eksik bilgilerle oluşan önyargıları da bulunmaktadır.¹²⁴ Hal böyle olunca İslam tarihinde karşımıza çıkan mezhepsel ayrımlar ve iktidar bağımlılığı olan sorunlar; oryantalistlerin tarih yazımını da etkilemektedir. Oryantalistler, İslam peygamberine ve İslam dinine karşı iki farklı tutum sergilemektedirler. Müspet ve menfi olarak bu sergilenen tutumları oryantalistler arasında alenen görülmektedir.¹²⁵

1.1.4. Oryantalistlerin Hz. Peygamber ve İslam'a Bakış Açıları

Oryantalistler, Hz. Peygamber'i tarihi ve siyasi bir lider olarak insanlık tarihine yerleştirmeye çalışmakta ve Hz. Peygamber'i beşerileştirme çabaları mevcuttur. Hz.

¹²⁴ İrfan Aycan - M. Mahfuz Söylemez, *İdeolojik Tarih Okumaları* (Ankara: Otto Yayınevi, 2021), 21.

¹²⁵ Bayraktar, "Müsteşrikler ve Hz. Peygamber'e Bakışları", 15.

Peygamber'in varlığını dini bir kimlikten ayırmışlardır. Oryantalistler, İslam'ın yükselişini de kabul etmemektedirler. Hz. Peygamber'in vahiy döneminden sonrasında yaşanan olaylarda ve savaşlarda siyasi bir lider olarak görmektedir. Hz. Peygamber'in hal ve hareketlerini farklı insanlarla kıyaslamaktadır. Hz. Peygamber'i diğer gönderilen peygamberlerle denk tutmadığı görülmektedir.

1.1.4.1. Dini olarak bakış açıları

Oryantalistler, Hz. Peygamber'i kendi dini otoritelerine meydan okuyan bir lider olarak değerlendirmişler, bütün semavi dinleri kapsayıcı özelliğini kabul etmemekle beraber onun öğretilerinin Hristiyanlık ve Yahudilikten alındığını iddia etmişlerdir.¹²⁶ Joseph Schacht ise İslam'ın yeni bir şey getirmediğini, Hristiyan ve Yahudi dinlerinin karması olduğu görüşündedir. İslam, Hristiyan dininde tahrif edilen hususlara dikkat çektiği için oryantalistler kendi dinlerine meydan okuyan İslam dinine karşı olumsuz düşünmektedirler. İslam hoşgörü dini olduğundan Ehl-i Kitaba sulh yaparak yaşanabileceğini söylerken Hristiyanlar ise dünyada tek din olduklarını ve dinlerini her yere yayma düşüncesiyle Hz. Peygamber'in getirdiği dine karşı tavırlıdır. İslam alimlerinin dayandıkları dinin temelini oluşturan hadislere karşı şüphe düşürme isteklerini ise Hz. Peygamber'in vefatından üç asır sonra İslam toplumunun inkişafıyla ortaya çıktığını ve üç asır boyunca hafızların yanılabilmesine dayandırmışlardır.

1.1.4.2. Siyasi olarak bakış açıları

Arap Yarımadası'nın durumunu araştıran oryantalistler, Hz. Peygamber'in yeni bir inanç sistemi ortaya koyarak geniş çaplı bir hakimiyet kurmasını anlamlandıramamışlardır. Onu, Arap Yarımadası'nın cahil oluşuna, bir idareciye ihtiyaç duyduğuna ve kim gelirse onu yönetici olarak kabul edecek kadar aciz bir durumun içine koymuşlardır. Bu dönemde Hz. Peygamber yerine başka bir dinî lider gelseydi, Arap Yarımadası'ndaki insanların onu da benimseyeceğini öne sürmüşlerdir.

¹²⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 106.

Ancak oryantalistlerin kaynaklarında anlatılan Arap Yarımadası, Hz. Peygamber'e çeşitli eziyetler etmiş, boykot uygulamış ve onu hemen kabul etmemiştir. Oryantalistler, Arap toplumunun cahil olduğunu ve bir lider arayışı içinde olduğunu öne sürerken, onların sosyal yapısında önemli bir yer tutan asabiyet kavramını tam olarak kavrayamamışlardır. Bernard Lewis'in görüşüne göre, Arap toplumunun asabiyet anlayışıyla hareket ettiği, yani kabile dayanışmalılığında güçlü bir toplumdur. Bu durum, Arapların kendi kabilelerini koruyabilen liderlere sahip olduklarını ve aslında savunmasız olmadıklarını gösteriyor. Ancak bu gerçeğin göz ardı edildiği görülmektedir. Arapların lider bekleyen zayıf bir toplum gibi gösterilmesi gerçeği yansıtmamaktadır. Hz. Peygamber'in getirdiği inanç sistemi, atalarının inancına ve Arap toplumunun inanç yapısı olan putperest inancına terstir. Tek Tanrı inancı ile Mekke'de ortaya çıkan Hz. Peygamber'in Medine'de yaşayanlara siyasi sözleşmeyle varlığını kabul ettirmesi oryantalistlerin siyasi olarak Hz. Peygamber'in üstünlüğünü kabullenemeyeceği durumlardan biridir.

1.1.4.3. Askeri olarak bakış açıları:

Oryantalistler, Hz. Peygamber'in çobanlık ve ticaret işlerinden sonra İslam'ı yaymaya çalışmasını ve savaşmasını, Hristiyanlık misyonerliğine saldırı olarak görmektedirler. Dünya üzerinde tek din olarak Hristiyanlığın doğruluğunu kabul eden Hristiyan oryantalistler, Hz. Peygamber'in savaşlar da kimleri öldürdüğü konusunda yoğun araştırmalar yapmıştır. İşte bu konu da Yahudi asıllı olan oryantalistler ve diğer oryantalistler Medine Sözleşmesi'ne riayet etmeyen Yahudilerin cezalandırılması konusunda onların Hz. Peygamber tarafından topluca katledilmesi, yok edilmesi(!) gibi yorumlar getirmişlerdir.¹²⁷ Hz. Peygamber'in yapmış olduğu savaşları her ayrıntısıyla incelemişlerdir. Oryantalistler, İslam ordusunun zamanla kendisini geliştirip Avrupa'ya kadar ilerlemesini kabullenememektelerdir. Margoliouth,

¹²⁷ William Muir, *Hz. Muhammed'in Hayatı* (çev. Mustafa İkiyaka, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2022), 409; Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 357; Maxime Rodinson, *Muhammed Yeni Bir Dünyanın ve Peygamberin Doğuşu* (çev. Atilla Tokatlı, İstanbul: Doruk Yayıncılık, 2017), 250.

İslam'ın savaşlarda kullandığı tekniklerin, Cahiliye döneminde görülmeyen teknikler olduğunu da eklemektedir.¹²⁸

1.1.4.4. Kültürel olarak bakış açıları

İslam medeniyetinin geliştiği ve Hristiyan dünyasının kiliseden kurtulamadığı dönemler, Müslümanların edebiyatta, sanatta, felsefede, tıpta ve bilim de zirvelere ulaşması Batı dünyasını rekabet duygusuna sokmuştur. Müslümanların ilimlerinin gelişmesi batıyı etkilemiş ve merak uyandırmıştı. 13. yüzyılda Kilise Müslüman düşünürlerin etkisinde kalanları aforoz dahi etmiştir. İbn Rüşdcülük, 1277'de başpiskopos Tempier tarafından yasaklanmıştır.¹²⁹ İslam'ın varlığını kabul etmek istemeyen Avrupa, İslam medeniyetinin gelişmesini coğrafi, ırk ve milletlere bağlı olarak yorumlamak zorunda kalmıştır. Avrupa'ya göre İslam medeniyetinin gelişmesinde İslam değil kişiler ön plana çıkmaktadır. Müslümanların ilminin, seyahatnamelerden götürülen el yazmalar ile Batılılar; "Aslında Yunan metinlerinin ve ilimlerinin, Müslümanların eserlerinin ve düşünce yapılarının temelini oluşturduğu" sonucuna ulaşmışlardır. Yani İslam medeniyetinin kendine has kültür ve felsefi eserlerinin olmadığını ve Roma medeniyetinden aldığını söylemektedirler. Oryantalistler, İslam medeniyetinin genişlemesinden duydukları rahatsızlıkla müslüman kişileri ve tipolojilerini ortadan kaldırmaya çalıştıkları görülmektedir. Hz. Peygamber'i ve ilk hicri asırdaki siyasi ve dini kişileri; sade ve değerlerinden arındırılmış şekilde yeniden inşa etmeye çalışmışlardır.

1.1.4.5. Ekonomik olarak bakış açıları

Müslümanların sahip olduğu topraklar Hz. Peygamber'in doğduğu topraklarla sınırlı kalmamıştır. Zamanının güçlü devleti olarak bilinen Sasânî Devleti dört yüzyıllık geçmişe sahipken onlara son veren Müslümanlardı. İslam'ın gücü ile zamanla fethettikleri yerdeki ganimetleri de ele geçirerek ekonomi olarak

¹²⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 261-262.

¹²⁹ Şeniz Yıldırım, "İbn Rüşd Felsefesinin Latin Dünyasında Tanınması ve Latin İbn Rüşdcülüğü", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14/25 (2012/1), 106.

zenginleşmeye başladılar. İslam'ın yağmalayıcı olarak düşünmeleri de bu yüzdendir. Fethettikleri topraklarla kuzey Afrika'yı alıp Akdeniz kıyılarına ulaştılar. Her fethedilen toprakların coğrafi yapısı itibariyle geçim kaynakları da değişmekte ve gelişmekteydiler. Fethedilen bölgelerin geçim kaynaklarını öğrenip ekonomi üstünlüklerini artırdılar. Batı bu üstünlüğün ve genişleyen hakimiyetin nasıl oluştuğunu araştırmaya koyulmuştur. Oryantalizm ile Doğu'yu daha derinden araştırmışlardır. Sanayi devrimi ile insan gücü yerini mekanik güçler almaya başlayınca Batı hızla üretime geçmiştir. Asıl niyetleri zengin olan İslam devletlerinin varlıklarını ele geçirmektir. Askeri olarak bu emelleri boşa çıkınca doğudaki araştırmalar ile Doğu'ya düşünce ve kültür savaşları açtılar.¹³⁰

1.2. İngiliz Oryantalizmi

İngiliz oryantalistlerin çalışmalarını zikredip David Samuel Margoliouth'un düşünce yapısının ve çalışmalarının alt yapısının nasıl oluştuğunu anlamak gerekmektedir. İngiliz oryantizmi, oryantizmin başladığı dönemlerde diğer bölgelerin oryantizmi çalışmalarına göre durgunluk içerisindeydi. İlk İngiliz oryantalistlerin araştırmaları ise objektif değil subjektiftir. Hz. Muhammed (s.a.v) imajı, İngiliz oryantalistlerin çoğunluğunda olumsuz ithamlarla geçmektedir. Bernard Lewis'e göre İngiliz Adelard of Bath adındaki felsefeci 12. yüzyılda İspanya'daki Arap üniversitelerinden Doğu hakkında bilgileri öğrenip Batıya Arap kültürünü yayan ilk insandır.¹³¹ 17. yüzyıl oryantalistlerinden Prideaux Hz. Peygamber'in aktardıklarının çalıntı olduğu iddiasını sunmuştur. Aynı zamanda peygamberlerin mucize getirmesi gerektiğini ve Hz. Peygamber'in mucizesinin olmadığını savunmuştur.¹³² İngilizler diğer oryantalistlerin çalışmalarıyla Doğu bölgelerine dair bilgileri incelediler ve siyasi olarak Hindistan'ı 1857'de ele geçirip İngiliz hakimiyetini kurdular. Hindistan üzerindeki hakimiyet ile Doğu'ya dair bilgileri

¹³⁰ Mustafa es-Sibâî, *Oryantalizm ve Oryantalistler Yararları ve Zararları* (İstanbul: çev. Mücteba Uğur, Beyan Yayınları, 2021), 92.

¹³¹ Bernard Lewis - çev. Ramazan Ege, "İngilizlerin Arapça İlimlerle İlgilenme Süreci", *EKEV Akademi Dergisi* 12/35 (2008), 215.

¹³² Atalay, *Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Hakkındaki Olumsuz Söylemleri*, 99.

toplamaya başladılar.¹³³ British East India Company isimli şirket bünyesinde farklı işlerde çalışan birçok Protestan İngiliz aktif bir şekilde misyonerlik faaliyetlerini yürütmüştür. Hindistan’da 1851 yılında 339 tane atanmış Protestan papaz bulunmaktaydı.¹³⁴ Sadece Hindistan değil doğudaki tüm Müslümanlar üzerinde hakimiyet kurma çabaları da vardı.

Oxford’daki oryantalizm çalışmaları ise, Edward Pococke (1604-1691) ile zirve hale gelen Arapça kürsüsü, Pococke sonrasında gelen profesörler Pococke’ın geldiği zirveye gelememişlerdir. Pococke Müslümanların yaşadığı bölgelere giden ilk oryantalisttir. Pococke gittiği ülkelerden 400 kadar el yazması ile ülkesine dönmüştür. Bodleian Kütüphanesi Pococke’nun getirdiği eserlerle doludur.¹³⁵ Arapça-Latince sözlük hazırlayan ve ilk İngiliz oryantalist olarak bilinen William Bedwell (1563-1632) Pococke gibi din adamı olduğundan mütevellit İngiliz oryantalizminin din üzerinde çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. 18. yüzyılın başlarında Thomas Hyde, Simon Ockley ve George Sale kendilerini gösteren önemli İngiliz oryantalistlerdendir. 1784’te ise Jones¹³⁶ Bengal’de Asiatic Society cemiyetini kurmuştur.¹³⁷ Oryantalizm çalışmaları sadece İngiltere sınırları içerisinde yapılmıyordu. Seyyahlar, Doğu ülkesine gitmekte, bilgi ve eserleri almaktaydı ama askeri yönden de oryantalizm çalışmaları son derece hızla devam etmekteydi. Hindistan’a giden askerler ve subaylar sadece siyasi ve askeri yönden değil birer oryantalist gibi çalışmalar yapmaktaydı. Örneğin Francis Gladwin¹³⁸ Bengal ordusunda subaydı.¹³⁹

Kraliyet Asya Cemiyeti Londra’da 1823 yılında kuruldu. Journal of the Royal Asiatic Society isimli dergiyi bu cemiyette yayınladılar. Bu dergi Margoliouth’un

¹³³ Andrew L. Macfie, *Orientalism* (London: Longman - Pearson Education Limited, 2002), 56.

¹³⁴ Abdülhamit Birişik, *Oryantalist Misyonerler ve Kur’an* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2004), 60.

¹³⁵ İbrahim Kalın, *İslam ve Batı* (İstanbul: İsam Yayınları, 2018), 136.

¹³⁶ Sir William Jones (1746-1794)

¹³⁷ Şahin Güven, “Oryantalist Misyonerler ve Kur’an: Batı Etkisinde Hint Kur’an Araştırmaları”, *İslâm Araştırmaları Dergisi* 13 (2005), 150.

¹³⁸ Berna Karagözoğlu (ed.), *İslâm Sonrası Türk Dünyasında Doğu-Batı Eksenli Tarih-Coğrafya Çalışmaları* (İstanbul: Demavend Yayınları, 2022), 28/468

¹³⁹ Rıza Kurtuluş, “İngiltere-İngiltere’de İslâm Araştırmaları”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2000), 22/310.

önce üye olup sonra yöneticiliğini üstlendiği dergidir.¹⁴⁰ İngilizler, oryantalistlerden edindikleri bilgiler ışığında kendi araştırma merkezlerini Londra Üniversitesi'nde kurdular. Fakat İngiliz oryantalizmi belli bir dönem durgunluk yaşadı. 1879'da Cambridge Üniversitesi'ne Arapça profesörü olarak atanan William Wright (1830-1889) ile bu durgunluk canlılığa dönüşmüştü. Devamından gelen W. Robertson Smith (1846-1894), E. G. Browne (1862-1926) ve R. A. Nicholson (1868-1945) vb. araştırmacılar bu canlılığı sürdürme gayreti içerisindeydiler. 1858-1861 tarihlerinde ise William Muir (1819-1905)'in yazdığı Hz. Peygamber'in hayatı eseri hacimli olmasının yanı sıra fazla sayıda Arapça kaynakları kullanan ilk çalışma özelliğindedir. 1889'da ise David Samuel Margoliouth (1858-1940) bu kürsüye yeniden canlılık getirmiştir. Pococke'nun sonrasındaki durgun dönemi, çok iyi bir eğitim almamasına rağmen kendisini uzmanlaştırarak geliştiren Margoliouth sayesinde zirveye yükselmiştir. Kendine has bir çalışma üslubuyla gelenekçilerden yararlanmadan çalışmalarını yürütmüştür. Ve H. A. Roskeen Gibb (1895-1971)'te bu canlılığı sürdürmüş ve oryantalizmde hem İslam tarihi hem Arabiyâta yoğunlaşmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru ise H. A. L. Fisher (1865-1940) isimli oryantalistin Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında söylediği ithamlar, kendisinden sonraki oryantalistlerin dayandıkları temel niteliğindedir.¹⁴¹

20. yüzyılın ilk yarısında İngiltere'deki Arapça kürsüleri ve oryantalizm çalışmalarının sayısı hızla artmıştır. 1917'de School of Oriental Studies isimli oryantalizm araştırma merkezi Londra Üniversitesi'nde açıldı. İngiliz oryantalizmi School of Oriental Studies'in kurulmasıyla 20. yüzyılın ortasında kayda değer bir kavram kazanmıştır. 1938'te kurumun ismi değiştirilerek araştırma alanları genişletildi ve The School of Oriental and African Studies (SOAS) ismini aldı. 1945 sonralarında ise teknolojik araçların gelişmesiyle birlikte bilimsel araştırmalar derinlik kazanmıştır. 1947'de Lord Scarbrough başkanlığında oryantalist çalışmaları için İngiltere'de "Scarbrough Report" adında bir rapor yayımlayarak oryantalist çalışmaları yeni bir şekil kazandı. 1960'ta "Hayter" isimli yeni bir raporla oryantalistlerin çalışmaları bir

¹⁴⁰ Atay, *İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları - W. Muir ve D. S. Margoliouth Örneği*, 85.

¹⁴¹ Atalay, *Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Hakkındaki Olumsuz Söylemleri*, 48.

düzen ve merkez altında yürütülme kararı alındı. Londra’da 1967 yılında ilk toplantısı yapıldı. Bu toplantıya Bernard Lewis (1916-2018), Claude Cahen (1909-1991), Jean Sauvegenet (1901-1950) gibi alanında uzmanlaşmış kişiler katılmıştı. Doğulu araştırmacıların ve uzmanların getirdiği bilgileri “yeni baştan ele alıp yorumlama” yöntemiyle Doğulu uzmanların bilgilerine şüpheyile yaklaştıklarını ve bilginin yorumlanma hakkının sadece Batılılara ait olduğu yargısını göstermektedirler.¹⁴²

Steiner Franz’ın doğu hakkındaki araştırmalarında ise Hz. Peygamber’in ikili düşünceleri savunduğunu söylemektedir. Hz. Peygamber yaşadığı şehirlere göre farklı düşünceleri savunduğunu ve bunun sebebi olarak da kendisini ayrıcalıklı göstermek maksatlı olduğunu yorumlamıştır.¹⁴³ William Montgomery Watt ise papaz bir oryantalistti. İslam tarihine yaklaşırken materyalist bir yaklaşım kullanmıştır. Oysa Batı dünyasında bilinen bu paradigma ise Batılı olmayan bölgelerde gerçeklikleri değerlendirme esnasında süreci zehirlemektedir.¹⁴⁴ Watt, Hz. Peygamber’in diğer dinlerden alıntılar yaptığını savunan bir oryantalisttir. Watt, Hz. Peygamber’in Mekke’deyken kibleyi Yahudilik esaslarına göre seçtiğini savunmaktadır.¹⁴⁵ İslam dininin önceki semavi dinlerden alıntı olduğunu savunan D. S. Margoliouth ilerleyen bölümde görüşleriyle birlikte verilecektir.

İngiltere, doğuyu araştıran kuruluşlar ve kütüphanelerinde buldukları el yazması eserler yönünden zengindir. Royal Asiatic Society Library, Oxford Bodleian Library, India Office Library ve British Museum kütüphaneleri en önemlilerindedir. İngiliz oryantalizmi 1980’lerden sonra alınan ekonomik politika kararları ile kısıtlamalara gitmiş ve yüksek öğretimdeki eğitimlerin kısıtlanması bu kısıtlamalardan birisi olmuştur. Yüksek öğretimdeki kısıtlamalar araştırma merkezlerine verilen ödeneklerin azalmasıyla İslam araştırmalarındaki çalışmaların sayısını azaltmıştır. Bununla birlikte, öğrenim kalitesinin düşmesiyle birlikte birçok öğretim görevlisi ABD ve Kanada gibi ülkelere yöneldi. Günümüzde ise tüm bu olumsuzluklara rağmen,

¹⁴² Bulut, *1945 Sonrasında Oryantalizme Yöneltilmiş Eleştirilerin Değerlendirilmesi*, 72.

¹⁴³ Özcan Taşçı, *Aydınlanma Oryantalizm ve İslam* (Ankara: Sentez Yayıncılık, 2013), 163.

¹⁴⁴ Altıntaş, *Tarihsel Eleştiri Yöntemlerinin Tenkidi ve İslâmî Rivayetlere Uygulanması Sorunu*, 240.

¹⁴⁵ William Montgomery Watt, *Hazreti Muhammed Peygamber ve Devlet Adamı* (çev. Erdem Türközü, İstanbul: İletişim Yayınları, 2021), 116.

birçok üniversitede İslam ve Oryantalizm çalışmaları sürmekte, ayrıca üniversite dışında bağımsız araştırma merkezleri olarak Islamic Culture Center, Central Asian Research Center, Middle East Center for Arabic Studies, British Society for Middle Eastern Studies ve Association of British Orientalists gibi kurumlar faaliyet göstermektedir.¹⁴⁶ Müstakil araştırma kurumlarının ortaya koyduğu siyer eserlerinin sayısı da fazladır. **(bkz. EK-1)**

1.2.1. İngiliz Oryantalistler

Oryantalizm; doğuyu kültür, dil, din ve siyasi olarak araştıran bilimdir. Oryantalistlerin sınırını çizen bir çerçevesi de yoktur. Doğu'nun hukuktan edebiyata, felsefeden sanata, arkeolojiden filolojiye kadar her alanda araştırılması, oryantalizmin disiplinler arası çalışmalar yürütmesi demektir. Oryantalistleri tasniflerken İngiliz olarak ele alınmasında onların her disiplinle ilgilenen batı bilim adamının bir oryantalist sayılmaktadır. Tarih alanında araştırma yapan bir Batılı arkeolog kazı yaptığı bölgenin toplumsal yapısını, psikolojisini de bilmesi gerekmektedir. Böyle bir durumda sadece tarihçi oryantalistleri ele almak onların düşünce yapısının açıkça ortaya koymayacaktır. Genelde doğuyu özelde ise İslam'ı araştıran sadece tarihçilerin olmadığını ortaya koymak için birkaç oryantalist sıralanacaktır. Çalışma alanları, Doğu'yu araştırmak olup Batı insanının zihnindeki İslam düşüncesini değiştirme ve şüpheyi yaklaşımlarına sebep olmak amacıyla yapılan çalışmalardır. TDV Ansiklopedisinde geçmekte olan ve diğer Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında eser yazan oryantalistleri çalışma yaptıkları alanlarla birlikte kronolojik olarak ilk on tanesi sıralanacaktır. **(bkz. EK-2)**

Humphrey Prideaux (1648-1724), İngiliz oryantalist ve kilise adamı

Simon Ockley (1678-1720), İngiliz oryantalist ve Arapça Profesörü.

Lady Mary Wortley Montagu (1689-1762), İngiliz seyyah, yazar ve oryantalist.

Edward Gibbon (1737-1794), İngiliz tarihçisi, siyaset adamı ve oryantalist.

¹⁴⁶ Kurtuluş, "İngiltere-İngiltere'de İslâm Araştırmaları", 22/311.

Sir William Ouseley (1767-1842), İngiliz oryantalist.

Henry Frederick Amedroz (1854-1917), İsviçre asıllı İngiliz oryantalist.

Stanley Lane-Poole (1854-1931), İngiliz oryantalist.

Guy Le Strange (1854-1933), İngiliz oryantalist.

David Samuel Margoliouth (1858-1940), İngiliz oryantalist.

Edward Granville Browne (1862-1926), İngiliz oryantalist.

İngiliz oryantalistlerin araştırma yaptıkları alanlar farklılık göstermektedir. Böyle bir farklılık oryantalizmin sınırının ne kadar geniş olduğunu ve disiplinler arası bir araştırma olduğunu göstermektedir. Doğuyu her alanda inceleyen ve araştıran uzmanların sayısı buradaki listeye sınırlı değildir. Buradaki sıralama doğum tarihleriyle İngiliz oryantalistlere aittir. İslam tarihi anabilim dalındaki oryantalistler ise bir oryantalist ve yahut çağdaş oryantalist gibi tasnifler ve karşılaştırmalarla ulusal veya uluslararası çalışmalarda ele alınmaktadır. Çalışmamızda önce İngiliz oryantalizminden bahsedildi. Bir temel inşa ettikten sonra genelden özele geçerek David Samuel Margoliouth'un hayatı ve eserleriyle onun düşünceleri incelenecektir.

1.3. David Samuel Margoliouth'un Hayatı

David Samuel Margoliouth'un İngiliz oryantalizmindeki yerini çalışmada genelden özele inilerek gösterilmiştir. Jabal Muhammad Bauben'e göre dil zekası ve yükselen statüsü ile Margoliouth, çağdaş bilim adamları tarafından dikkat çeken oryantalistler arasında kabul görmektedir.¹⁴⁷ Arthur Jeffery'ye göre Margoliouth, ünlü bilim insanları arasında yer almaktadır.¹⁴⁸ Eliot Howard ise *The Rise of Islam* eseri hakkında övgüyle bahsederek devamında Margoliouth'un Arapça'yı çok iyi derece de bilmesi bu esere olumlu yönde fazla etkisinin olduğunu, hem Kur'an'ı hem de

¹⁴⁷ Jabal Muhammad Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West: A Study of Muir, Margoliouth and Watt* (Leicester: Islamic Foundation, 1996), 53.

¹⁴⁸ Arthur Jeffery, "David Samuel Margoliouth", *The Muslim World Journal* 30/3 (1940), 295.

Müslümanların sayısız eserlerinden faydalandığını söylemektedir. Margoliouth'u çalışma konusu seçmemizdeki sebepler bunlarla sınırlı değildir. Margoliouth aynı zamanda İslam hakkında birçok araştırma yapmıştır. Jeffery'ye göre Margoliouth, İngiliz oryantalizminin içerisinde parlak bir şekilde göze çarpmaktadır.¹⁴⁹

Margoliouth, İngiltere'nin Londra şehrinde 17 Ekim 1858 yılında doğdu. Babası Ezekiel Margoliouth Yahudi atalarının arkasından haham olarak devam ederken sonrasında Hristiyan olmuş ve Anglikan misyoneri olarak Hristiyanlığı yaymak için çabalamıştır. Annesi Sarah Iglitzki'dir ve David Samuel Margoliouth ailenin tek oğluydu. Moses Margoliouth¹⁵⁰ Yahudi olup Hristiyanlığı seçmişti.¹⁵¹ Amcası Moses, Doğu ve İncil üzerine yaptığı araştırmalarla tanınmış bir kilise papazı olarak Buckinghamshire'daki Little Linfor'da hizmet vermiştir.¹⁵² Margoliouth İngiltere'de kilise papazıydı. Eşi Jessie Payne Margoliouth (1856-1933), Süryânî alanında ihtisaslaşmış Cantenbury Dekanı Robert Payne Smith(1818-1895)'tin kızıdır. Jessie, hem eşinin bilgileriyle hem de babasının bilgileriyle Süryânîce bir sözlük yayımlamıştır.¹⁵³ Margoliouth'un ilim hayatında eşinin ve onun babasının katkısı yadsınamayacaktır.

Margoliouth, ailesinin de eğilimi ile Hristiyanlığa daha çok merak salmış ve Anglikan düşünce yapısıyla üniversiteye gitmeden ilahiyat alanında kendisini geliştirmiş ve Winchester ve New College Oxford'da Yunan-Latin edebiyatı alanında eğitimi alırken aynı zamanda Hristiyan ilahiyat eğitimi de almıştır. New College'den birinci sınıf onur derecesiyle mezun olduktan sonra 1881'de aynı kolejde dersler vermeye başladı. 1889'da ise Arapça Profesörü olarak çalışmalarına devam etti. Bu esnada Oxford Arapça Kürsüsünde Yahudilik ve İslamiyet hakkında birçok çalışmalar yürüttü. İngiltere Kilisesi'ne 1899'da tayin oldu ve din adamı olarak çalıştı.

¹⁴⁹ Jeffery, "David Samuel Margoliouth", 295.

¹⁵⁰ Margoliouth'un amcası (1818-1881)

¹⁵¹ Sidney Lee, "Margoliouth, Moses", *The Dictionary of National Biography: Founded in 1882 by George Murray Smith*, ed. Humphrey Milford (Oxford: Oxford University Press, 1917), 36/159.

¹⁵² Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 50.

¹⁵³ Jeffery, "David Samuel Margoliouth", 295.

Margoliouth seyahati seven birisiydi, konferans vermek için Hindistan'a gitti ve Irak bölgesinde biraz zaman geçirdi.¹⁵⁴

Sami dilleri üzerinde kendisini geliştirdi ve 1913 yılı itibariyle Margoliouth Doğu Dilleri Bölümü Başkanlığını yürütürken aynı zamanda başka ülkelere de konferanslar düzenledi. Pencap, Bombay ve Kalküta gibi üniversitelerde düzenlenen konferansları ile kendisi de gittiği bölgelerin dillerini öğrendi. Doğu dilleri üzerine birden çok araştırmalar yaparak eserler yazdı. Margoliouth, Oxford'da ki Bodleian Kütüphanesinde bulunan Arapça el yazmaları üzerine çalışmaları mevcuttur.¹⁵⁵ Yaşadığı dönem itibariyle doğuyu araştıran önemli kişiler arasında yer aldı. Doğu dillerinden olan Farsça, Türkçe, Ermenice, Süryanîce ve İbrânîce gibi dilleri öğrenerek araştırmalarda bulundu. Yaptığı dil araştırmaları ile Ermeni ve Süryânî tarihinde de ismini duyurmayı başarmıştır. Margoliouth'un Arap edebiyatındaki uzmanlığı hakkında Bauben kitabında verdiği örnekle şöyle ifade etmektedir: “*The Dictionary of National Biography* isimli eserde Margoliouth diğer bilim adamlarının aksine mükemmel bir dilbilimciydi ve İngilizce sohbetler yerine Arapça ve Türkçe şekilde ettiği sohbetlerde daha aktif rol almıştır.”¹⁵⁶

İslam tarihiyle ilgilendiği gibi Hristiyanlık ilahiyatı da araştırmaları arasındadır. Gilbert Murray, Margoliouth'u oldukça abartılı şekilde onun İslam dinini, Müslümanlardan daha iyi bildiğini ve Doğu'daki alimler arasında efsanevi bir itibarı olduğunu öne sürmüştür.¹⁵⁷ Oysa İslam dini hakkındaki görüşleri ise Yahudi asıllı olan ailesi ve misyonerlik faaliyeti içerisinde büyümesi ile İslam dinine bakışını olumsuz yönde etkilemiştir. Hristiyanlık sonrasında insanlığa gönderilen İslam dininin hak olma durumunu kabul edememiştir. Şenol Korkut'a göre Budizm'le bu sorunu yaşamayan Hristiyanlığın aslında İslam'ın kendisinin, Hristiyanlık ve Yahudilik dininin bozulduğunu ve kendisinin gönderildiğini savunmasını kabul edememesi ve

¹⁵⁴ Atay, *İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları*, 85.

¹⁵⁵ Abdurrahman Bedevi, *Mevsuatü'l-Müsteşrikin* (Lübnan: el-Müessesetü'l-Arabiyye li'd-Dirasat ve'n-Neşr, 1993), 546.

¹⁵⁶ Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 50.

¹⁵⁷ Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 50.

sonuç olarak da teolojik ve tarihsel sorunları beraberinde getirmiştir.¹⁵⁸ İndirilen Kur'ân-ı Kerîm'in vahiyle indirilmediğini savunmuştur.

Kanaatimizce Margoliouth, yazmış olduğu İslam ile ilgili eserlerinde, İslam dinini Hz. Peygamber'in Hristiyan ve Yahudilik inanç ve ibadet esaslarından bir kopyasını birleştirip ortaya koyduğunu iddia etmiştir. İslam'ın temelini oluşturan hadisleri de sert bir dille eleştirmiştir. Müslümanlar arasında önemli değeri olan sünnetin aslında Cahiliye Araplarından kalma gelenek ve göreneklere dayandığını savunmuştur. Margoliouth'da diğer oryantalistlerin takındıkları subjektif tavırdan kendisini kurtaramamıştır. Hristiyanlık düşüncesi çerçevesinde ele aldığı İslam araştırmalarında bilimsel tutum sergileyemediği görülmektedir. Çünkü kendisinden önce gelen oryantalistlerden etkilenip oryantalist geleneği onun tarafından da devam ettirilmiştir. Hz. Peygamber hakkında yazdığı eserler Muir'in gölgesinde ilerlemiştir de Margoliouth'un yaşadığı 20. yüzyıla kadar Hz. Peygamber'in biyografisinde gelinen çizgiden dışarıya çıkamamıştır. Hz. Peygamber'in aslında bir din getirmediğini ve inanç esasları, fihhi boyutta İslam'a nisbet edilen her şeyin aslında Hz. Peygamber'in vefatından sonra ona atfedildiğini savunmaktadır.

1823'te kurulmuş olan Royal Asiatic Society Konseyi'ne 1905'te üye olan Margoliouth, daha sonrasında 1927'de konsey direktörlüğü görevini yerine getirdi. Royal Asiatic Society'de 1934-1937 tarihleri arasında başkanlık yapmıştır. Yaptığı çeşitli araştırmalarla ve bilhassa 1928 tarihinde yaptığı mükemmel hizmetlerle dernek Margoliouth'u altın madalya ile ödüllendirmiştir. Margoliouth'un hafızasının bir fotoğraf makinesi gibi gördüklerini hafızaya almasından dolayı ortaya attığı iddiaları savunacak bir kabiliyeti vardı. Birden çok dil bilen Margoliouth bu sayede geniş bir metin yelpazesi ile metinleri anlayıp düzenleyebilme ve bunları Arap edebiyatı üzerinde kullanabilmesini sağladı. Arap edebiyatının ve dil alanında en karmaşık yönlerini ele aldı. Hatta Arap edebiyatının şiirlerini de küçümsemekten kaçınmadı.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Şenol Korkut, "Batı Düşüncesinde İslâm ve Hz. Muhammed (s.a.v) İmajı (Genel Bir Okuma)", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34/1 (2008), 6.

¹⁵⁹ Akilu Aliyu Muhammad - Adibah Abdul Rahim, "David Samuel Margoliouth on Prophet's Monotheism: Evaluation of His Imagination", *Journal of Al-Tamaddun* 13/2 (24 Aralık 2018), 104.

1910'da Eastern Question Association (Doğu Sorunu Derneği) başkanlığı görevi yaptı. Oxford'a bağlı Headington'da Warneford Hospital for Mental Diseases yönetim başkanlığı görevinde bulundu. 1921'de ise İslamın yükselme döneminden önce Araplar ve İsraililer arasındaki ilişkiler konusunda yaptığı araştırmalar ile ilgili konferans verdi. Margoliouth'un hafızasının güçlülüğü ile yaptığı araştırmalar sonrasında 1934'te Alman Şark Cemiyeti ve 1937'de Amerika Şark Cemiyeti tarafından burs almaya layık görüldü.

Murray, *Dictionary of National Biography*'de yazdığı makalesinde Margoliouth'un edebiyat alanında yazdığı eserlerdeki değişken tavrı ve tarafına dikkat çekip bu hatanın gözden kaçmayacağını ifade etmektedir.¹⁶⁰ Bu hatanın ise Margoliouth'un elinde bulundurduğu materyale olan güveninden kaynaklandığını söylemektedir. Arthur Jeffery, *The Moslem World* dergisinde Margoliouth hakkında yazdığı yazıda onu İngiliz olmayan ünlüler arasına ve Batı'daki Nöldeke, Goldziher, Reinhardt Dozy gibi İslam Bilim insanları arasında saymaktadır. Margoliouth'un akademik tezi 1888'de *Analecta Orientalia ad Poeticam Aristoteleam* ismiyle yayımlandı. 1907 tarihinde Londra'da *Cairo, Jerusalem and Damascus* isimli eseri yayımlandı.¹⁶¹

1911'de *Poetics of Aristotle* isimli eserini 1924'te *The Homer of Aristoteles* isimli küçük bir kitap yayımlanmıştır.¹⁶² Margoliouth'un Royal Asiatic Society, American Oriental Society, Deutsche Orient-Gesellschaft, British Academy, el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-Arabî ve Mecmau'l-lugati'l-Arabiyye üyeliği de bulunmaktaydı.¹⁶³ 1920'de Şam'da Arap Akademisi kurulduğunda burada yer alacak yabancı bilim adamlarından ilkleri arasında Margoliouth seçilmiştir. 1929'da da Kalküta Üniversitesi'ne ders vermesi için çağırılmıştır.¹⁶⁴ İnatullah, *Islamic Culture* isimli dergide "Üç İngiliz Oryantalist" başlığı altında Margoliouth'u çok eleştirmesine

¹⁶⁰ Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 52.

¹⁶¹ Jeffery, "David Samuel Margoliouth", 295

¹⁶² Jeffery, "David Samuel Margoliouth", 295.

¹⁶³ Yaşaroğlu, "Margoliouth, David Samuel", 28/53.

¹⁶⁴ H. A. R. Gibb, "David Samuel Margoliouth: 1858-1940", *Journal of the Royal Asiatic Society*, 72/4 (Temmuz 1940), 394.

rağmen onun üstünlüğünü kabul etmiştir. İslam alanında benzersiz ve tartışmasız bir bilgiye sahip olduğunu ifade etmektedir.¹⁶⁵

Margoliouth'un ölmeden bir yıl önce *Mohammad- What Did Teach They* isimli eserini yayımlamıştır.¹⁶⁶ Margoliouth 1940 yılında seksen bir yaşında vefat etmiştir. Jeffery'ye göre Margoliouth vefatıyla üzerinde çalışmış olduğu birçok çalışma yarıda kalıp kaybolmuştur ve o çalışmaların gün yüzüne çıkarılmamasından dolayı İslami çalışmalar geride kalmıştır.¹⁶⁷ Inayatullah'a göre ise Margoliouth, çok bilgili olmasına rağmen bilgilerini İslam'a karşı propaganda ve tartışma konusu haline getirip kullanması üzücü bir durumdur.¹⁶⁸

1.3.1. David Samuel Margoliouth'un Eserleri

"*Mohammed and the Rise of Islam* (London 1905, 1923) Hz. Peygamber'in İslam dinini kurduğunu ve İslam dini ve Hz. Peygamber hakkında Batılıların genel tavrı Margoliouth'un eserinde de görülmektedir."¹⁶⁹ Hz. Peygamber'in doğumundan önceki Cahiliye Arap Döneminin genel ve coğrafya özelliklerini anlatmakla başlar, Risalet dönemi öncesinde Hz. Peygamber'in büyüdüğü toplumun sosyal, dini olarak ele alır. Ficâr savaşları, Hilfû'l-fudûl hakkında bilgiler verir. Çok uzun sürmeden Hz. Peygamber'in vahiy alma serüvenine geçer ve bu vahiy esnasında yaşadığı fiziki ve ruh hallerini anlatır.¹⁷⁰ Mekke ve Medine dönemlerini ayrıntılı olarak ele alır. Jewett'e göre *The American Historical Review* dergisinde Margoliouth'u eserin başlıklarından biri olan Hz. Muhammed (s.a.v) yerine "Kahramanın doğum yeri" ifadesini kullanması

¹⁶⁵ Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 55.

¹⁶⁶ Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 54.

¹⁶⁷ Jeffery, "David Samuel Margoliouth", 296.

¹⁶⁸ Sh Inayatullah, "Personalialia", *Islamic Culture* 12/3 (Ekim 1938), 535.

¹⁶⁹ İlhami Ayrancı, "Image of The Prophet Muhammad in The West -A Study of Muir, Margoliouth and Watt-"Batı'da Peygamber Muhammed (S.A.S) İmajı"", *Diyanet Aylık Avrupa Dergi* 46 (Ocak 2003), 288.

¹⁷⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 46.

H. Muhammed'e karşı takındığı tavrın adil ve tarafsız olduğunu gösterdiğini söylemektedir.¹⁷¹ Eserin sonunda 9 sayfa indeks bölümü de mevcuttur.¹⁷²

“*Mohammedanism* (London 1911)” isimli kitabını Margoliouth Royal Asiatic Society üyesi olduğu dönemde yazmıştır fakat editörlüğünü oryantalist profesör arkadaşları yapmıştır.¹⁷³ Eser “İslam Dünyası”, “Muhammed ve Kur’an”, “İslam Devleti”, “İslam Teorisi ve Uygulamaları”, “İslam Mezhepleri”, “Vaizler, Evliyalar, ve Tarikatlar” ve “İslam Sanatı, Edebiyatı ve Bilim Bibliyografyası” bölümlerinden oluşmaktadır.¹⁷⁴ Kitap içerik olarak İslam Devletini, bu devlette koyulan kararlar ve bu kararların uygulanışı, İslam medeniyetini konu almıştır. Müslüman din adamlarını ve Kur’an-ı Kerim hakkında görüşlerini ifade eder. İslam dininin ibadetlerini, mezheplerden, İslam sanatında olan yasaklardan, Ehl-i Beyt’ten, ve İslam dininde önemli kişilerin hayatlarından ve ölümlerinden bahseder. Müslüman dünyasının şu an ki durumunu ise şöyle ifade etmektedir: Doğu, Batı’dan aldığı; aldıklarının kendisinin olduğu düşüncesiyle avunmaktadır.¹⁷⁵

“*The Early Development of Mohammedanism* (London 1914)”¹⁷⁶ Londra Üniversitesine bağlı konferansların bir araya getirilmesi ile oluşmaktadır. Bu eser de Margoliouth biraz daha ileriye giderek H. Peygamber’in öğretilerinin Midraşlardan¹⁷⁷ alıntı yaptığını ifade etmektedir. H. Peygamber’in bazı olaylar yaşanmadan Müslümanları uyardığına dair hadiselerden bahsetmektedir. Mekke halkını H. Muhammed (s.a.v)’in gelişine hazırlamak için gerçekleşen mucizeleri anlatmaktadır. Şakk-ı sadr olayı, Bahîrâ olayı gibi mucizeleri eserde anlatmaktadır. H. Muhammed (s.a.v)’in katıldığı savaşlardan, Garânîk kıssasından ve evliliklerinden söz etmektedir.

¹⁷¹ J. R. Jewett - D. S. Margoliouth, “Mohammed and the Rise of Islam”, *The American Historical Review* 11/4 (Temmuz 1906), 882.

¹⁷² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 473.

¹⁷³ Atay, *İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur’an Çalışmaları - W. Muir ve D. S. Margoliouth Örneği*, 87.

¹⁷⁴ Hüseyin Çaksen, “David Samuel Margoliouth (1920) Mohammedanism”, *Journal of Al-Tamaddun* 17/2 (21 Aralık 2022), 267.

¹⁷⁵ David Samuel Margoliouth, *Mohammedanism* (London: Williams and Norgate, 1911), 251.

¹⁷⁶ Gibb, “David Samuel Margoliouth: 1858-1940”, 392.

¹⁷⁷ Yahudilerin tarihi, ahlakı ve ahkâmını içeren metinlerin tefsiri

Mohammed -What did they teach? Bu eseri çoğu araştırmada görmezden gelinmiştir. Ve isim benzerliği sebebiyle *Mohammedanism* isimle birlikte anılmıştır.¹⁷⁸ Margoliouth ölmeden bir yıl önce bu eseri tamamlamıştır.¹⁷⁹ Bu eser altı bölümden oluşmaktadır. İslam ahlakı ve hukukuna dair Kur'an'dan ayetlerle örnekler verilmiştir.¹⁸⁰

Ayrıca *The Journal of the Royal Asiatic Society* ve *Islamic Culture* başta olmak üzere çeşitli dergilerde yayımlanmış çok sayıda makalesi ve ansiklopedi maddesi bulunmaktadır. Tespitlerimize göre Margoliouth'un tarih alanında ve edebiyat alanında birçok çalışması mevcuttur. Akilu Muhammad Aliyu ile Abdul Rahim Adibah'ın araştırmaları sonucunda ise Margoliouth'un 33 tane eseri olduğu görülmektedir.¹⁸¹ Fakat sayıca daha fazla olan Necib el-Akîkî'nin *el-Müsteşrikun* eserinde Margoliouth'un 67 tane çalışması sıralanmaktadır:

- “1. Aristo'nun Arapçaya çevrilmiş şiir seçkileri – Matta bin Yunus tarafından – Süryânîce ve Latince metinler ile, Yunanca metin ve İngilizce çeviriyle. Yorum ve sözlük ile iki cilt halinde (Londra 1887, Oxford 1911).
2. Oxford Kütüphanesi'nde bulunan Arapça bir papirüs parçası (1893).
3. İngiliz Müzesi'ndeki İbrani ve Samiri el yazmalarının betimleyici kataloğu (Londra 1893).
4. İngiliz Müzesi'nin 1873'ten sonra elde ettiği Süryânîce ve Karşuni el yazmalarının betimleyici kataloğu (Londra 1899).
5. İbrânî ve Samiri el yazmalarının dört bölümden oluşan kataloğu (Londra 1899, 1905, 1915, 1935).
6. Eton Koleji Kütüphanesi'ndeki Doğu el yazmalarının kataloğu (Oxford 1904).
7. John Rylands Kütüphanesi'ndeki Arapça papirüsler üzerine çalışmalar (1909, D.Vogüé'ye ithaf).

¹⁷⁸ Özsoy, “David Samuel Margoliouth'un Hayatı Eserleri ve Arap Şiirine Bakışı”, 1907.

¹⁷⁹ Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 54.

¹⁸⁰ Atay, *İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları - W. Muir ve D. S. Margoliouth Örneği*, 87.

¹⁸¹ Aliyu Muhammad Akilu - Abdul Rahim Adibah, “The Remnant of Medieval Christian Attitudes Towards Prophet Muhammad: A Critical Evaluation of Margoliouth's Pathological Theory”, *Afkar* 21/2 (2019), 152-153.

8. John Rylands Kütüphanesi'ndeki Arapça papirüslerin kataloğu (Manchester 1933).
9. Bu konu üzerine yapılan çalışmalar (Kütüphane bülteni, 1934).
10. Beydavi'nin seçkilerinin çevirisi (Londra 1894).
11. Süryânîce sözlük (1896-1903).
12. Ma'arri'nin Mektupları – Metin ve çeviri, açıklama ve isimlerin çevirisiyle (Oxford, 1898).
13. İbnü't-Teavîzi Divanı – El-Muktef dergisinde yayımlandı (Mısır, 1903).
14. Muhammed ve İslam'ın Yükselişi – 181 sayfa (New York, 1905).¹⁸²
15. Kahire, Kudüs ve Şam: Mısır Sultanlarının Üç Başkenti – 100 sayfa (1907).¹⁸³
16. George Zeydan'ın İslam Medeniyeti Tarihi'nin Dördüncü Cildi – Çeviri (1907).
17. Yâkût el-Hamavî'nin Müellifler Sözlüğü – İngilizce açıklamalar ve indekslerle birlikte 7 cilt (Leiden, 1907-1926; ikinci baskı: 1923-1931, Kahire 1908-1927).
18. Buhturi'nin El-Hamâse'si – W. Geyer'le birlikte (Leiden, 1909).
19. Aristo'nun Siyaseti – İbn Hînîn'in çevirisi (Londra, 1911).
20. Sâmanî'nin Nesebler Kitabı – 1216 sayfa (Leiden-Londra, 1912).
21. İslam'ın Yayılması (Londra, 1914).
22. İbn Miskavayh'ın Tecrübetü'l-Ümem'i – Beşinci ve altıncı ciltlerin çevirisinde Ambrose ile iş birliği içinde; metin ve çeviri 7 cilt (Oxford, 1920-1921).
23. Tenvîhî'nin Teşvârü'l-Muhâdara'sı – Metin ve çeviri (Londra, 1921-1922; Mısır, 1921).
24. Müslümanlar (1921).
25. Araplar ve Yahudiler Arasındaki İlişkiler (1922).¹⁸⁴
26. Arap Tarihçilerinin Okunması (Kalküta, 1930).
27. Friedrich Meitz'in İslam'ın Yükselişi – Khuda Bakhsh ile birlikte Almancadan çeviri, 517 sayfa (Londra, 1937).¹⁸⁵
28. Arap Hristiyan Elyazması Tarihi – A. S. Lewis ve M. D. Gibson ile birlikte, inceleme ve notlarla.
29. Aristo'ya Atfedilen Kitabı't-Tufaha (1892).
30. Ebû Temmam'ın Divanının Kataloğu (1905).

¹⁸² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 1905.

¹⁸³ David Samuel Margoliouth, *Cairo, Jerusalem and Damascus* (New York: Mead and Company, 1907).

¹⁸⁴ David Samuel Margoliouth, *İslamiyet Öncesi Arap-İsrailoğulları İlişkileri* (çev. Suat Ertüzün, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2003).

¹⁸⁵ David Samuel Margoliouth, *The Renaissance of Islam*, ed. Salahuddin Khuda Bakhsh (The Jubilee Printing & Publishing House, 1937).

- 31.Matta bin Yunus ve Ebû Said Sirafi Arasındaki Tartışma – Ebû Hayyan et-Tevhidi tarafından (1905).
- 32.Şair Semawe'nin Şiirleri Üzerine (1906-1907).
- 33.Abdulkadir Geylani'nin Biyografisi (1907).
- 34.George Zeydan'ın Emevîler ve Abbasîler Tarihi (1908).
- 35.Ömer'in Kadıya Vasiyeti (1910).
- 36.Arap Şiirinin Kökeni (1911).
- 37.Bazı Sufilerin Biyografileri (1913).
- 38.Cahiliye Dönemi Arap Şiirinin Kökenleri (1925).
- 39.El-Mustencid Dönemine Ait Bir Altın Dinar (1927).
- 40.Kur'an (1939).
41. İslam Dünyasında Hadis (1912).
- 42.Halifelikte Tarihi Hususlar (1921).
43. Halifelik (1924).
44. Kur'an Metinleri (1925).
- 45.Harut ve Marut (1928).
- 46.Güney Arap Yarımadası ve İslam (1929).
47. İslam'da Modern Fikirler ve İdealler (1930).
48. İslam ve Hristiyanlıkta Zındıklık (1933).
- 49.Reşad el-Erîb ile Tanışma – Fransız Asya Dergisi'nde (1909).
50. Arap Yazarlarının Mizah Anlayışı (İslam Kültürü, 1927).
51. Arap Yazarlarında Kahramanlık (İslam Kültürü, 1927).
52. Kadılara Yönelik Sofra Sohbetleri (1929-1932).
- 53.İbnü'l-Cevzî'nin "Tebîs-i İblîs" Çevirisi (1935-1938, 1945-1946, 1948).
- 54.Hicri 7. Yüzyıldan Bir Müslüman (1939).
- 55.Khuda Bakhsh ile birlikte: İslam'ın Yükselişi (1928-1933).
- 56.Buhterî'nin Divanındaki Tarihî Bilgiler – Hindistan Tarihi Dergisi'nde (1922-1923).
57. İslamîka'da: Yâkût'un "Mu'cemü'l-Buldân" Üzerine (1925).
58. Ebû Hayyan et-Tevhidî'nin "El-İmtâ' ve'l-Mu'ânese" Kitabından Seçmeler (1926 ve 1930).
- 59.Homer Meinard ile: Monneret Koleksiyonundan Arap Belgeleri (1931).
- 60.Fatıma bint Muhammed'in Son Günleri – Deir Nippur Çeşitli Yayınlarında (1909).
61. Ebû'l-'Alâ el-Ma'arrî'nin Eserlerinin Kataloğu – 100. yıldönümü anısına (1910).
62. İbnü'l-Muallim Üzerine – Asur Çalışmaları (1912).
- 63."Halife" Kelimesinin Anlamı – Brown Koleksiyonundaki Çeşitli Yayınlar (1922).
- 64.Mihyar el-Deylemî'nin Şiirleri Üzerine – Korostaji Bofrey'nin Şark Çalışmalarında (1933).

65. Britanya Bilimler Akademisi Yayınlarında: Sülmî, Mehdi ve Mehdilik Üzerine (1915-1916).

66. Ali et-Taberî'nin "Din ve Devlet Kitabı" Üzerine (1930).

67. Ebû Temmam'ın Divanı Üzerine Listeler – El-Maşrık Dergisi'nde (Cilt 8, Sayfa 1059).¹⁸⁶

1.3.2. David Samuel Margoliouth'un Referans Aldığı Tefsir, Hadis ve Siyer Kaynakları

Margoliouth'un Arapça dilini ileri seviyede bilmekteydi fakat yaptığı tercümelerde ve kullandığı orijinal klasik kaynaklardaki bilgileri tarafsız şekilde yorumladığı anlamına gelmemektedir. O, tarih konusunda ve siyer konusunda asıl kaynağın biyografi eserler olduğunu savunmaktadır. Tarihçiler, kasıtlı şekilde üretilmiş yanlış bilgileri kesin doğruyuş gibi kullanma riskini sürekli taşımaktadır.¹⁸⁷ Margoliouth'a göre Goldziher, Wellhausen, ve Nöldeke'nin yapmış olduğu araştırmalar Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemle önceki dönem üzerine çoğu karanlık noktalara ışık tutmaktadır.¹⁸⁸ Sprenger ve William Muir'den sonra daha çok Arapça kitaplarına erişim sağlandığı için aydınlanmayan dönemler ve taraflı yazılan dönemler hakkında daha çok bilgiye ulaşıldı. Sonradan ulaşılan bu kitaplar Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i, Taberî'nin Tefsir'i, İbn Hacer'in *el-İsâbe*'si ve el-Câhız'ın eserleri olmak üzere erken dönem Arap yazarların eserleri ve Tabakat kitapları ile araştırmalar daha da genişlemiş, farklı alanlar ve bilgiler ortaya çıkmıştır.¹⁸⁹

Margoliouth, Zemahşerî ve çağdaşı olan alimlerin çoğu, Taberî'nin eserindeki tartışmalardan etkilendiğini ve Taberî'nin bu konuda daha değerli yorumları olduğunu ifade etmektedir. William Muir'e göre Margoliouth, daha çok bilgiye erişim sağlasa da olumsuz bir bakışla yaklaşmayı tercih etmiştir.¹⁹⁰ Margoliouth, hadislerin hepsinin

¹⁸⁶ el-Akiki, *el-Müsteşrikun*, 2/87-89.

¹⁸⁷ Özsoy, "David Samuel Margoliouth'un Hayatı Eserleri ve Arap Şiirine Bakışı", 1908.

¹⁸⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, VI

¹⁸⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, V.

¹⁹⁰ Aliyu Muhammad Akilu - Abdul Rahim Adibah, "The Misrepresented Claims Of David Samuel Margoliouth On Prophet Muhammad's Miracles: A Critical Evaluation", *'Ulum Islamiyyah* 24 (Ağustos 2018), 2.

Hız. Peygamber tarafından söylenmiş olma ihtimali olmadığını ve vefatından sonra ortaya çıkmasından dolayı hadisleri Arap geleneği olarak saymaktadır. Goldziher'den etkilenmesinden dolayı onun gibi hadislerin birçoğunu reddetmektedir. Margoliouth, Hız. Peygamber hakkında yazılan İbnü'l-Esîr, İbn Sa'd, İbn İshak, Vâkıdî, Ya'kûbî, Diyarbekrî ve Halebî'nin kitaplarından faydalanmıştır. Hız. Peygamber'e isnat edilen ve güvenilirliği şahitler yoluyla doğrulanan sözlerden: *İbn Hanbel*, *Tirmizî*, *Müslim* ve *Nesâi Hadis Külliyyatı* olduğunu sıralamış¹⁹¹ fakat genel itibariyle her olayda *Müslim*'e başvurduğu görölmektedir. Kur'an tefsirlerinden de Taberî'nin tefsirinden kaynak göstermektedir.

Mekke ve Medine tarihi hakkında bilgileri ise Ezrakî'nin *Ahbâru Mekke* eserini Wüstenfeld tarafından yapılan alıntılardan, Semhûdî'nin *Medine Tarihi* yine Wüstenfeld tarafından kısaltılmış şekilde, Mekke ve Medine tarihiyle alakalı modern araştırmalar, Paris'te yazılan *Travels* isimli eserden, Burton'un *Pilgrimage to Al-Medinah and Meccah* eserden, *Six Months in the Hejaz*, *Mon Voyage a la Mecque*, Muhammed Paşa Sadık'ın *Hac Rehberi* ve Sabri Paşa'nın *Mir'at'ül Haremeyn* isimli eserlerini bibliyografyasına almıştır.¹⁹²

Aliya Shah'a göre Margoliouth, İslam dinine karşı kendi rahatsızlığı, nefreti ve önyargısını Kur'an ve hadis metinlerini yersiz ve bütünden ayrı parça olarak kullanarak göstermiştir. Ravilerinde ve metinlerinde sıkıntı olan hadisleri yazdığı eserlere yerleştirmiştir.¹⁹³ Margoliouth, İslam klasik eserlerinden faydalandığını *The Rise of Islam* eserinin başında sırasıyla tasniflemiştir. Fakat eserlerinin içeriğine genel olarak bakıldığında giriş kısmında saymakta olduğu İslam kaynaklarına ılımlı yaklaşmadığı ve tarihsel olarak fayda sağlamadığını savunduğundan dolayı derinlemesine kaynakları inceleyip fazla alıntı yapmamıştır. İbn İshak'ın eserini ise Ahmed b. Hanbel ve Vâkıdî'den daha fazla ön plana yerleştirmiştir. Bauben'e göre Margoliouth'un İbn İshak'ın eserini kullanmasının ilk sebebi İbn İshak diğer

¹⁹¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, XXIV.

¹⁹² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, XXV.

¹⁹³ Aliya Shah - Ata ur Rahman, "The Lineage of Holy Prophet Muğammad and Views of D.S. Margoliouth: A Critical Study", *Journal of Islamic and Religious Studies* 2/2 (30 Aralık 2018), 23.

tarihçilere göre Hz. Peygamber'in hayatına daha kapsamlı ve kronolojik olayları daha titiz çalıştığından dolayıdır. İkinci sebep ise Margoliouth, Hz. Peygamber'in doğaüstü olaylarına hep negatif şekilde yaklaşmaktadır, İbn İshak da bu konuları diğer tarihçilere göre yazdığı eserde doğaüstü olayları uzak tutmaktadır.¹⁹⁴ Margoliouth'un tarih açısından yazdığı eserlerinde İslam kaynaklarındaki doğaüstü olaylara negatif baktığını daha öncesinde ifade etmiştik. İslam'ın tarih yazarları haricinde İbn Düreyd'in sözlüğünden faydalanıp İslam'ın geliştiği kelimeler ve felsefe gibi alanları görmezden geldiği görülmektedir. Diğer yazmış olduğu İslam medeniyetini anlattığı eserlere de genel itibarıyla bakıldığında İslam klasik eserlerinin müelliflerinden olan İmam Gazzâlî, İbn Arabî, İbn Rüşd ve el-Kindî gibi isimlerin varlığını göz ardı etmiştir.

Margoliouth, Hz. Peygamber hayatını yazarken Muir'in eserlerinden faydalanmıştır. Muir'in düşünce çerçevesinde yeni bir eser koymaya çalışmışsa da Muir'den çok farklı bir eser yazmamıştır. Margoliouth, siyer malzemelerinde, oluşan eleştirel düşüncelerden dolayı bu zamana kadar Hz. Peygamber'in adının geldiğini Muir gibi savunmaktadır. Margoliouth, siyer kaynaklarının bazılarını göz ardı eden Sprenger, Muir ve Weil gibi oryantalistlerden yararlanıp Hz. Peygamber biyografisini ortaya koymaya çalışmıştır.¹⁹⁵

1.3.3. Hz. Peygamber'e Yaklaşımı

Margoliouth, yazmış olduğu *The Rise of Islam* isimli eseriyle İslam'ın beşeri olduğunu ve İslam'ın Hz. Peygamber ile yükseldiğini ortaya koymaktadır. Margoliouth'a göre Hz. Peygamber'in en büyük şansı Arapların yönetilmesinde bir boşluk olmasıdır. Arapların ciddi boyutta dini eksiklikleri olduğu gibi bir siyasi yöneticiye de ihtiyaçları olduğunu ve bu ihtiyaca binaen Hz. Peygamber'in ortaya çıktığını söylemektedir. Margoliouth'a göre Araplar, dini ve siyasi olarak çöküş

¹⁹⁴ Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 59.

¹⁹⁵ Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 24; Ayrıca bkz. Abdülhamit Birışık, "Hint Alt Kıtasında Son Üç Asır Sîret Kitaplarında Görülen Muhteva Değişimin Nedenleri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/2 (2011), 38.

içerisinde olmasaydı yeni bir siyasi lider veya yeni bir dini lider kabul etmezlerdi. Oysa siyer kaynakların da geçmekte olan ve Hz. Peygamber'in hayatını konu aldığı *The Rise of Islam* eserinde boykot dönemlerinden ve yaşadığı işkence günlerinden bahsetmektedir. Margoliouth'a göre şayet Arap Yarımadasının bir lidere ihtiyacı varsa yaşanan tarihi olaylar ise Arapların siyasi bir lider olarak kabullenmeye açık olmadıkları net bir şekilde eserinde geçmektedir.

Margoliouth'a göre Kureyş'in Tanrı'sı ile Hristiyan ve Yahudilerin Tanrı'sı aynı Tanrı'ydı. Hz. Muhammed (s.a.v), etkili zekası sonucu kendi atalarının Tanrısı ile Hristiyan ve Yahudilerin Tanrısıyla kıyaslayarak ortaya İslam dinini koymuştur. Hristiyan öğretileriyle birlikte Yahudilik inanç ve ibadetlerinden çıkarım yapmıştır; bu çıkan bilgileri de en etkin şekilde kullandığını söylemektedir. Margoliouth, Müslüman ve diğer İslam'ı araştıran insanların düşüncelerine Hz. Muhammed (s.a.v)'e önyargılı olmadığını onun zekasını överek göstermeye çalışırken aynı zamanda diğer taraftan da ortaya insan eliyle bir din çıktığını göstererek insanlara şüpheler yerleştirmektedir. Hz. Muhammed (s.a.v)'in çok akıllıca cevaplar verdiğini ifade eden Margoliouth, aslında bu cevapların kurnazlığından kaynaklı olduğunu ifade etmektedir.

Margoliouth daha ileri giderek onun ilahi bir dine inanmadığını hatta batıl inançlı ve putperest olduğunu iddia etmektedir. Buna kanıt olarak da Hz. Muhammed (s.a.v)'in çocuklarının isimlerini sayarak örnek vermektedir. Fakat sayılan isimlerin bir put ismi olduğuna dair ise hiçbir belgeli kanıt bulunmamaktadır. Aynı zamanda Margoliouth, Hz. Peygamber'in çocuklarına verdiği bu isimlerle birlikte tek tanrılı dine inandığına dair bir kanıt olmadığı bilgisini de eklemektedir.¹⁹⁶ Margoliouth, İslam gibi bir dinin olmadığını ve Kur'an'ı da Hz. Peygamber'in yazdığını ifade etmektedir.¹⁹⁷

Margoliouth, Hz. Peygamber'in biyografisini ele alırken aslında çoğu eksikliğe dikkat çekmektedir. İlk orijinal kaynakta mucizelerle donatılmayan gayet mütevazı bir siyer anlayışı olduğunu ifade etmiş fakat “in the original biography” ifadesi ile yani

¹⁹⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 70.

¹⁹⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 8.

ilk orijinal siyer kaynağının ismini ve müellifinin ismini vermemektedir. Devamında yazılan Hz. Peygamber'in biyografilerinin İncil'le kıyaslandığında büyük bir boşluk olduğunu fark eden sahâbenin daha sonrasında bu eksikliklere farklı fantastik olaylar eklemiş olduklarını iddia etmektedir.

Margoliouth, dini lider olarak Hz. Peygamber'i değerlendirdiğinde onun getirdiği mucizelere de inanmadığını örneğin Miraç olayının Fransa'da 1911'de yayımlanan *An Adventure* isimli kitaptaki anlatılan olayla uyuşmakta olduğunu ifade etmektedir.¹⁹⁸ Margoliouth'un Hz. Muhammed (s.a.v)' e yaklaşımlarından ilgi çeken bir tutum da tarihi olayları ve kişileri dönemsel ve bölgesel farklı olaylarla karşılaştırmalı olarak irdelemektedir. Başka olayda ise Hz. Peygamber'e fazlasıyla saygınlık kazandırmak amacıyla onun zengin Hz. Hatice ile evlenme hikayesinin Josephus¹⁹⁹ ile aynı kurguda olduğunu ifade etmektedir.²⁰⁰ Cahiliye toplumunun içinde bulunduğu durumu anlatmak için ise; Beckwourth'un esir düştüğü Blackfeet kabilesinde gördüklerini anlattıklarıyla kıyaslamaktadır.²⁰¹ Margoliouth, Kur'an'ı "Mormon Tarikatının kurucusu Joseph Smith'in Tek Tanrı'dan aldığı gizli yazıtların dünyaya açıklaması" ifadesiyle benzetmiştir.²⁰² Tarihi, coğrafya ve kültürel farklılıkların olduğu kişileri ve olayları Hz. Peygamber'le kıyaslayan Margoliouth, Hz. Peygamber'in dini liderliğini kabul etmemekte ve onu Hz. İsa, Hz. Musa, Hz. Yakup gibi peygamberlerle kıyaslamamaktadır. Margoliouth'un tarih yazımında bu benzetmeleri diğer oryantalistlerden farklılık göstermektedir. Öncesinde belirttiği gibi misyoner bir ailede büyümesinin etkisiyle Hz. İsa'nın mucizelerine rasyonalist şekilde yaklaşmayan Margoliouth, tarihi tenkit yönteminde Hz. Peygamber'in mucizelerini yazarken oldukça rasyonalist yaklaşarak Hz. İsa ile kıyaslamayıp onunla farklı yerde tutmaktadır. Margoliouth ne kadar akılcı yaklaşırsa da Hz. Peygamber'e yaklaştığı durum Margoliouth'un iki taraflı olduğunu göstermektedir. Ortodoksluğa bağlılığı ve duygusal bağı dikkatlerden kaçmayacak şekilde iken aynı zamanda

¹⁹⁸ David Samuel Margoliouth, *Mohammedanism* (London: Williams and Norgate, 1911), 61.

¹⁹⁹ Flavius Josephus, Yahudi tarihçisi MS. yaklaşık yüz yılında yaşayan Yahudi tarihçisi.

²⁰⁰ David Samuel Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism* (New York: Charles Scribner's Sons, 1914), 250.

²⁰¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 27.

²⁰² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 91.

Yahudilere içten içe beslediği sevgi ve sempati ise eserlerinde açık bir şekilde görülmektedir.²⁰³

²⁰³ Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 52.

İKİNCİ BÖLÜM

MARGOLIOUTH'A GÖRE MEKKE ve HZ.PEYGAMBER'İN MEKKE DÖNEMİ

Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde Hz. Peygamber'in doğduğu Mekke coğrafyasından ve mevcut dinlerden bahsetmektedir. Hz. Peygamber'i çökmekte olan Arabistan coğrafyasında ihtiyaca binaen ortaya çıktığını ve bir din ortaya koyduğunu ispatlamaya çalışmaktadır. Bölümde Mekke'yi tasvir ettikten sonra Hz. Peygamber'in doğumuyla çocukluğu ve vahiy süreçleri ele alınacaktır. İlk Müslümanlar, Habeşistan'a hicret, boykot yılları ve İsrâ' Mi'rac olayları anlatılacaktır.

2.1. Hz. Peygamber Doğmadan Önce Mekke

Margoliouth'un Hz. Peygamber hakkında dikkat çeken özelliği, onu kahramanlar serisi içerisinde ele alıp *Mohammed and the Rise of Islam* kitabında ilk başlık olarak "Kahramanın Doğum Yeri" ismiyle zikretmesidir. Margoliouth'un Hz. Peygamber'in kişiliğine bağlı kalarak bu başlığı koyduğu düşünülmektedir. Çünkü Margoliouth, dini olarak Hz. Peygamber'i "The author of the Koran" (Kur'an'ın yazarı) ifadesiyle de tanımlamıştır. Bu durum Hz. Peygamber'e vahiy gelmediğini savunan ve Hz. Peygamber'i yalancılıkla itham eden Margoliouth'un, onun kişiliğine değil dini bilgilerine ve İslam dinine karşı olduğu tavrından kaynaklanmaktadır. Margoliouth, İslam öncesi Mekke'ye dair bilgileri *The Rise of Islam* kitabında belli bir düzen içerisinde vermemektedir. Mekke'nin coğrafi, dini, sosyal yapılarının sıralamasını karışık şekilde ele almıştır. Verdiği bilgileri ise oryantalistler ve birkaç Müslüman alimden almaktadır. Çünkü ona göre İslam'ın ortaya çıktığı dönemin konjonktürel yapısı tam olarak bilinmemektedir.²⁰⁴

²⁰⁴ Margoliouth, *Mohammedanism*, 43.

Margoliouth'un uzman olduğu konular arasında soy bilimi de vardır.²⁰⁵ Arapların kendi soyları hakkında, Cahiliye Dönemi'nde Arap Yarımadası'nın çevre bölgelerinde kimsenin soy ağacına dair bir bilgisi ve fikri olmadığı zamanda Araplar, insanlığın babasına kadar kendi soylarını ulaştıracak bilgiye sahip olduklarının yanlış olduğunu²⁰⁶ ve bu konuda Arapların övgüyü hak ettiğini ifade eden edebi metinlerin doğru olmadığını belirtmektedir. Arapların tarihte hem cömert hem de asil olduklarını yazan metinlerin yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade etmekten çekinmemektedir. Bunun gibi birçok methiyenin varlığını eserinde yazıp devamında bunların gerçeklerle uyuşmadığını ifade etmiştir. Margoliouth'a göre soy bilimi ile ilgili İslam'ın yayılmasından sonra böyle bir alan ortaya çıkmıştır. Soy bilimi hakkında bilginin ancak Eski Ahit'teki bilgiler içerisinde soy ile ilgili bilgiler bulunabileceğini ifade etmektedir. Eski Ahit'in varlığının arkeologlar için bir lütuf olduğunu ifade eden Margoliouth'un Araplar hakkındaki görüşlerinin dini ideolojik bir tavır içerisinde yorumlandığı görülmektedir.

Margoliouth, Kureyş kelimesinin kökeni hakkında birkaç görüş vermektedir. Kureyş'in bir put ismi, kılıçbalığı anlamına geldiği veya rastgele harflerin yan yana gelmesiyle ortaya çıktığı bilgisini Ezrakî'den almıştır.²⁰⁷ Hz. Muhammed'in soyunun Kureyş'e dayandığını siyer kaynakları yazmaktadır²⁰⁸ ve Kureyş kelimesinin kökü takarruştan ve takarruş ise dağıldıktan sonra toplanmak manasına gelmektedir.²⁰⁹ İbn Kesîr, Kureyş kelimesinin kökeni hakkında şöyle bir örnek vermektedir; Şair Huzâfe b. Ganim el-Adevî, bir şiirinde: "Babanız Kusayy'a, toparlayıcı denirdi. Fihr'in soyundan gelen kabileleri, Allah onun vasıtasıyla toparlayıp bir araya getirdi."²¹⁰ Fihr b. Mâlik olarak bilinen zatın lakabının Kureyş ve yahut asıl isminin Kureyş olup lakabı

²⁰⁵ Shah - Ata ur Rahman, "The Lineage of Holy Prophet Muḥammad and Views of D.S. Margoliouth: A Critical Study", 22.

²⁰⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 3.

²⁰⁷ Ebu'l-Velid Muhammed b. Abdullah el-Ezrakî, *Ahbâru Mekke (Mekke Tarihi)*, çev. Yunus Vehbi Yavuz, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2017), 112.

²⁰⁸ Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî'el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî İbn Sa'd, *Kitâbü'l-Tabakâti'l-Kebîr* (thk. Ali Muhammed Ömer, çev. Musa K. Yılmaz, Mahmut Polat, İstanbul: Siyer Yayınları, 2023), 1/51.

²⁰⁹ Casim Avcı, "Kureyş (Benî Kureyş)", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2002). Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 2017, 112.

²¹⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (çev. Mehmet Keskin, İstanbul: Çağrı Yayınları, 2017), 6/514.

Fihri olarak bilinmektedir.²¹¹ Tüm kabilelerin bu şekilde kabilenin başındaki kahramanın isminden geldiğini söylemenin, modern araştırmaların değer verdiği gerçekler silsilesiyle bu tezinin ters düştüğünü ifade etmektedir.²¹²

Margoliouth, İbn Sa'd'dan yararlandığı halde Hz. Muhammed'in soyu hakkında bilgiyi ondan kullanmadığını ve Margoliouth kendi fikirlerine yakın olan Wüstenfeld'den iktibas ettiğini görmekteyiz.²¹³ Oysa İbn Sa'd'ın *Tabakat* kitabında istenilen bu bilgiler açık ve net şekilde anlatılmaktadır.²¹⁴ Hz. Ali, Kureyş soyunun Mezopotamya Kuta'da yaşamış olan Nebatilerden geldiğini söylendiğini ve bunun anlamı da Hz. Muhammed'in soyunun da Hz. İbrahim peygamberden geldiğine bağladıklarını eklemiştir.²¹⁵ Ancak Margoliouth, İslam'dan önce birkaç nesle kadar bazı kabiledeki neslin bilindiğini de inkar etmemektedir. Gerçek manada Müslümanların nesep ile ilgisinin İslâmiyet sonrasına dayandığını da ifade etmektedir. Ezrakî'nin *Ahbâru Mekke* isimli eserine şüpheyle yaklaşım masallar serisi ifadesini²¹⁶ kullanmasına rağmen *Ahbâru Mekke*'deki bilgileri de kullandığı görülmektedir.

2.1.1. Mekke Coğrafyası

Margoliouth, Mekke'nin toprağıyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmaktadır; Kur'an yazarından yani Hz. Peygamber'in zamanından beri herkes Mekke topraklarının verimsiz olduğunu bilirdi.²¹⁷ Verimsiz topraklar olmasına rağmen Hz. Peygamber ve diğerlerinin burayı terk etmeme sebepleri Kâbe'nin burada bulunmasından dolayıdır. Mekke diğer ismiyle Bekke yaklaşık üçte bir mil yer kaplayan coğrafyasıyla batı sahilinden 70 mil uzaklıktadır. Vadi içerisinde yer alan Mekke'de yiyecek ihtiyacı karşılamaya yetecek kadar ürün mevcut değildi. İçerisinde Allah'ın küp şeklinde evi bulunan kutsal bir yerdir. Yunanlar ve bazı Araplar, Arapların

²¹¹ Avcı, "Kureyş (Benî Kureyş)", 26/442.

²¹² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 4.

²¹³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 7.

²¹⁴ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, 2023, 1/51-55-75.

²¹⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 10.

²¹⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 10.

²¹⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 8.

Kâbe'nin kuzeydoğusunda bulunan Hacerü'l-Esved isimli taşı öptüğü hatta böyle taşlara ibadet ettiklerini söylemektedir. Margoliouth burada “north-west” ifadesiyle kuzeydoğuda olduğunu yanlış ifade etmektedir.²¹⁸ Oysa Hacerü'l-Esved, Kâbe'nin güneydoğusunda yer almaktadır.²¹⁹ Margoliouth'a göre Araplar, bu taşın aslında Mekke'nin tanrısı olduğunu Kâbe'nin de büyük versiyonu olduğunu düşünürlerdi. Ezrakî'den aldığı bilgilere burada yer veren Margoliouth, aslında Kâbe'nin eskiden çatısı olmadığı ve bir çadır ile üstü örtülü olduğunu eklemiştir.²²⁰ Araplar, Kâbe'nin inşa edildiği tarihi Kureyş Kabilesi'nden daha eski olduğunu kabul etmeleri onların kendilerine dayatılan tarihi bilgilerden dolayı olduğunu söyleyen Margoliouth, gerçek olması muhtemeldir diyerek Kâbe'nin değerli bir varlık olduğuna bağlamaktadır. Değerli olduğunu da maddi olarak gelen hacıların Allah'ın evini ziyaret ederken harcadıkları parayla ilişkilendirmektedir. Margoliouth, hacılardan alınan vergi bilgisini İbn Düreyd'den iktibas etmiştir. Hangi eserinden yararlandığını ise ifade etmemiştir.

Mekke'de yaşayanlar bir yılda iki farklı bölgeye göç ederek bedevî şekilde yaşamaktaydılar. Yaz aylarında Tâif vahasına, kış aylarında Cidde sahiline göç etmekteydiler. Mekke'de ilkel bir yerleşme şekliyle gerçekleşirken ilk yapılan evin tarihi bilinmemekle beraber Hz. Peygamber'den birkaç nesil öncesine dayandığı Suayd bin Sahm ve Sa'd bin Amr tarafından tarihlendirilmiştir.²²¹ Margoliouth, coğrafi konuyla ilgili ekstra bir bilgi vermemiştir. Oysa faydalandığı kaynaklar bu konuda yeterince bilgi verdiği halde Hz. Peygamber'in doğduğu coğrafya ile ilgili yeterli bilgi vermemiştir.

2.1.2. Mekke'deki Dinler

Arabistan bölgesinde dini inançlar hakkında yoğun bir bilgi birikimi olmadığını ifade eden Margoliouth, *Ahbâru Mekke* isimli Ezrakî'nin kitabından

²¹⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 8.

²¹⁹ Salim Öğüt, “Hacerülesved”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1996), 14/433.

²²⁰ Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 2017, 240; Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 8.

²²¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 7.

örnekler olarak Hz. Muhammed (s.a.v) öncesinde Arabistan'daki dini inancı anlatmaya çalışmaktadır. Hem Ezrakî'nin kitabından alıntılar yapmış hemde İbn Düreyd'in eserinden de birkaç cümle de olsa yararlanmıştır. *The Rise of Islam* eserine bakıldığında "Kahramanın Doğum Yeri" isimli başlık altında geniş bir bölüme yaydığı görülmektedir. Margoliouth, bu bölümde konuları coğrafi, dini, ekonomik gibi sınıflandırmalar yapmadığı için kronolojik olarak ve bölgesel olarak açık şekilde bilgiler vermemektedir. Nöldeke ve Sprenger gibi oryantalistlerin eserleriyle Cahiliye Dönemi'ni konjonktürel olarak ele almaya çalışmıştır.

Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde Mekke'deki dini inançları ele alırken, Arabistan'da baş gösteren ve yoğunlukta olan putperestlik inancıyla başladığı görülmektedir. Tanrı inancında bir karmaşıklık olduğuna değinmiştir fakat dini olarak tam anlamıyla putperestliği ele aldığı daha sonraki sayfalarda görülmektedir. Mekke'de bulunan üç büyük putlara kimlerin inandığına değindikten sonra Hristiyanlık ve Yahudiliğe yoğun bir şekilde ilgi ve alakayla değindiği görülmektedir. Margoliouth, Cahiliye Dönemi'nde ki dini inanç konusunda Yahudilik ve Hristiyanlık arasında geçmişte olagelen olayı da anlatmaktadır.²²² Anlatılan olayı ise İslami kaynaklardan değil Mordtmann ve Nöldeke'den alıp onların yorumlarına yer vermiştir. Margoliouth eserlerinde sürekli İslam öncesi Arabistan'ın tarihi yazılı kaynakların yokluğundan dolayı bilgilerin son derece belirsiz olduğunu dile getirmektedir. Ancak, Arap Yarımadası'nın nüfusunun büyük çoğunluğunun o dönemde hala putperest olduğu açıktır; tapınılan putların isimleri kaynaklarda geçse de putlar hakkında çok az teolojik spekülasyon mevcuttur.²²³

Margoliouth, Mekke'de birçok Hristiyan kabilenin varlığını ifade edip Mekke'de Hristiyanlık hakkında birkaç şey bilindiğini söyleyerek aslında bu bilgiler sayesinde Hz. Peygamber'in İslam'ı ortaya koyduğunu savunmaktadır. Ayrıca buna karşılık da Margoliouth Hz. Peygamber'in doğduğu zamanlarda modern Arapça yazısının ortaya çıkışıyla Yahudi ve Hristiyan metinlerinin okunmasını da

²²² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 36.

²²³ Margoliouth, *Mohammedanism*, 43.

kolaylaştırdığı ile bağlantılandırmaktadır. Mekke halkı, ticaret ile gittiği Suriye ve Yemen'den Hristiyan şehirleri ve dini hakkında da bilgiler duymuş olduklarını eklemektedir.²²⁴

2.1.2.1. Putperestlik

Margoliouth'un, Kâbe'de bulunan Hübel isimli put ile Allah (Tanrı) arasında bir bağlantı olduğunu varsayan Julius Wellhausen'in görüşünü kabul ettiğini görmekteyiz. Dişi bir kimlik taşıyan Lât putuna karşılık tek tanrılı inanç olarak Allah'ın Kureyş kabilesinin tanrısı olduğunu söylemektedir. Bunu kanıtlamak için de Tirmizî'den "Biz Allah'ın ailesiyiz" söylemlerinin törenlerde söylendiği bilgisini almaktadır. Kureyşliler üstünlüğü alınca diğer Menât, Lât ve Uzzâ'nın yanına kendi tanrılarını koyduklarını, daha sonrasında vahiyle bu olayın şirk olarak teolojik bir kavram karşılığı ortaya çıkmıştır. Sadece Kâbe içerisinde put tanrılar yoktu Kâbe'nin yakınında da oldukça fazla sayıda putlar bulunmaktaydı. Putlara bazı hediyeler sunulduğu ve bu putların bazılarının Arapların evlerinde de olduğunu söylemektedir.

Margoliouth, Mekke halkının dinini araştırırken Kur'an'dan örnek ayetlerle öncesinde atalarından gördükleri gibi putperest inancını devam ettirdiğini ve öncesinde peygamber ve bir kitapla muhatap olmadıklarını ifade etmektedir. Margoliouth, tarihi bir kaynak olarak Kur'an'ın bu konuda fikirlerini kabul ettiği görülmektedir.²²⁵ Oysa ayet mealine baktığımızda müşriklerin Hz. Peygamber'in getirdiği kitabı ve dini yalanladıkları görülmektedir. Margoliouth'un böyle bir ayetin varlığını kabul etmesi onun fikirleriyle ters düşmektedir. Hz. Peygamber'in ortaya çıkardığı ve kendisinin uydurduğu! Kur'an olarak gördüğü kitabı, kendisi Mekke'nin dini inanç noktasında tarihi aydınlatan bir kaynak olarak ele almış ve kabul etmiştir. Devamında ise Mekkelilerin putperestlik inancının çok eski olmadığını ve Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail'in dinlerinden sonra ortaya çıktığını kanıtlamak için onlarla aynı kanunlara bağlı olarak başka peygamberler de gönderildiğini ifade ederek Müslüman

²²⁴ Margoliouth, *Mohammedanism*, 44.

²²⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 21; Sebe Süresi, 43.

yazarların görüşlerini bu yüzden kabul etmiştir. Margoliouth'un ifadesiyle artık modası geçmiş putperestlik ve daha iyi bir din bekleyen Mekke topluluğu vardı. Böyle olduğundan dolayı Mekkeliler Hz. Peygamber'in getirdiği hangi inanç sistemi olursa olsun kabul etmeye meyillidirlere. Çünkü toplumun düzene ve bir reforma ihtiyacı vardı.

Mekke'nin ileri gelenleri, Roma İmparatorluğu ve İran ile yapılan ticaretler ve siyasi ilişkiler sonucu Roma İmparatorluğu ve İran'da putperest inancı fazlasıyla yerilip aşağılandığını gördükçe putperestlikten uzaklaşmanın doğru olduğunu düşünüyorlardı. Putperest Arapların yazıtlarında, tanrularına olan şefkat ve minnettarlık duygusu olduğunu da gördüğünü ifade eden Margoliouth, putperestlik uygulamaları hakkında sistematik bir bilgi olmadığını ve karmaşık bir din olduğunu da söylemektedir. Hz. Peygamber'in çocuklarının isimlerinin put ismi olduğunu söyleyen Margoliouth bunu kanıtlayamamıştır.²²⁶

2.1.2.2. Yahudilik ve Hristiyanlık

Margoliouth'a göre Arabistan'da yaşayan halkın dini, Arabistan'ın güney ve kuzeyinde en baskın hangi devlet ise onun dini esas alınırdı. O dönemde Hristiyan olan kabileler İslam ortaya çıktığı anda bir şekilde kaybolmuşlardır ancak ne şekilde kaybolduğunu da bilmemekte olduğunu ifade etmektedir. Bu Arap Hristiyanlığının ne şekilde ilerlediğini de öğrenemeyen Margoliouth burada bu kabilelerin Hristiyan yazıtlarının sadece din adamlarınca okutulup halka açık olup olmadığını da bilmemektedir. Aynı süreçten geçen Batı'da da reform hareketiyle Martin Luther'in kutsal kitapların Almancaya tercümesinin yapılmış, din adamlarının anlayıp okuduğu ve halkın diline çevrilmediği karanlık dönemlerden geçilmiştir. Margoliouth'un anlatmak istediği Arap Yarımadası'nın bu hali, tam olarak reformdan önceki Batı'nın durumudur. Arabistan'da Hristiyanlığı yaşayan kabilelerin böyle olup devamında ise hiç iz bırakmadan kaybolduğuna değinmektedir.

²²⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 8.

Hristiyanlık yerini daha sonrasında Yahudiliğe bırakmıştır. Margoliouth burada bir hikaye anlatım tarzıyla konuya giriş yapmaktadır. Margoliouth'un atalarının Yahudi olması ve babasının misyoner olduğu, Hristiyanlığa bağlılığıyla burada Hristiyanlar ve Yahudiler arasında geçen bir olayı anlatmaktadır. Mordtmann'ın sahte dediği ama kendisinin çoğunlukla fikirlerini kabul ettiği Nöldeke'nin gerçek olarak değerlendirdiği olayı, tarihi olay gibi değil de hikaye tarzında anlattığı görülmektedir. Süryânîce olan mektuptaki Necran şehitlerinin²²⁷ hikayesini aktarmaktadır.²²⁸ Yahudilerin odun toplayıp Hristiyanları ateşe attıkları engizisyonun varlığını anlatmaktadır. Margoliouth bu örnekleri verdikten sonra konuyu Hz. Peygamber'in gelişiyi bağlantılandırmaktadır. Vahşet içinde geçen günler ve çıkan sorunları sonlandıracak bir yönetici gelmesi gerektiğini ifade etmektedir. Hz. Peygamber, bu durumu göz önünde bulunduruyordu. Böylece Hz. Peygamber, o ihtiyaç duyulan ve huzur getirecek yönetici olarak insanlara kendisini tanıtmak için gereken alt yapı hazırды. Devamında ise Yahudilerden intikam alınması gerektiğini ifade eden Margoliouth, intikamın karşılığının ağır olacağından dolayı sessiz kalınması taraftarıdır. Habeşlilerin fethettikleri bölgelerin aslında Necranlılar için değil kendileri için aldıklarını ve Hristiyanlığı yaymaya başladıklarını aktarmaktadır.

Habeşliler, krallar atadıkları yerde Araplara zulmetmekteydi. Kendi mabedine yapılan tacizlere karşılık Güney Arabistan Hükümdarı Kâbe'ye ordu çıkardığı yıl, Fil yılı olarak yani Hz. Peygamber'in doğduğu yıl olarak bilinmektedir. Buraya kadar anlatılan olayda Margoliouth bir isim bilgisi vermemektedir. Fakat Seyf b. Zûyezen²²⁹ ismi ile efsane dediği olayın devamını anlatan Margoliouth, Nöldeke'nin gerçek saydığı Necran şehitleri²³⁰ olayına dair bir isim zikretmediği dikkatlerden kaçmamaktadır. Yemen'deki Himyeri Devlet hükümdarı olan Seyf, Kutsal mabedin de istila edilememesi ile Pers Krallığıyla anlaşarak Mekke'de Yahudilik ve Hristiyanlığı saf dışı bırakmış ve putperestlik yeniden ihya olmuştur. Hristiyan olan sadece geriye Necran kalmıştı. *The Rise of Islam* adlı eserde Hz. Peygamber'in doğum

²²⁷ ashâbü'l-uhdûd

²²⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 36.

²²⁹ Mustafa Fayda, "Seyf b. Zûyezen", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2009), 37/29.

²³⁰ ashâbü'l-uhdûd

tarihinden önce bu bölgelerde sadece Yesribli Yahudilerin Güney Arabistan'a hakim oldukları anlatılmaktadır.²³¹ Margoliouth'a göre Hz. Peygamber'in hayatının ilk kırk yılında ve öncesinde doğüstü olaylar çıkartıldığında bilgi yoğunluğu ortadan kalkacaktır.²³² Hz. Peygamber, Mekke'de yaşadığı dönemlerde ise Yahudilerle ticari ilişkiler içerisindeydi. Yahudilerle kurduğu iletişimlerin sonucunda birçok anekdot ve ilginç hikayeler duymuştur. Duydukları ise zamanla Kur'an'ın altyapısını oluşturmuştur. Hz. Peygamber'in kulaktan duyma bilgileri, vahiy sürecinde işlediğini ve Mekkeli yakın dostlarının bile Hz. Peygamber'in söylediği vahiyleri anlamadığını söylemektedir.²³³

2.1.2.2.1. Yahudilikte ve Hristiyanlıkta Hz. Peygamber'in Geleceğine Dair Bilgiler

Margoliouth, Hz. Peygamber'in geleceğine ilişkin bilgileri anlatmadan önce Varaka bin Nevfel isminin İslam'ın ilk dönemlerinde duyulan isimler arasında olduğunu aktarmaktadır. Hz. Hatice'nin kuzeni olduğu bilgisini ekleyen Margoliouth, onun İncillerden birisinin Arapça'ya tercüme ettiğini söylemektedir. Böylece bu bilgiler ışığında Varaka, Hz. Peygamber'e yardımcı olmuştur. Hangi kitabı tercüme ettiğini bilmediğini de ifade eden Margoliouth, gelecek olan peygamberin Hz. Peygamber'in olduğunu Varaka'nın anladığını söylemektedir. Hz. Hatice, Varaka bin Nevfel'e Hz. Peygamber'in başından geçenleri anlatınca "Kaddoş, Kaddoş, bu Büyük Nomos'tur" diyerek Kutsal Kanun anlamında o an söylenen ifadeler ile olayın gerçek olduğunu artırmaktadır. Fakat bu kişinin Varaka b. Nevfel değil de Hristiyan bir köle olduğunu söyleyenlerin olduğuna işaret eden Margoliouth, olayın gerçekliğini tarihlendirmenin acele verilmiş bir karar olduğunu söylemektedir.²³⁴

Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism* eserinde Hz. Peygamber'i "Ahmad" kelimesiyle ifade etmektedir. Margoliouth'a göre Hz.

²³¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 36-40.

²³² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 53.

²³³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 59.

²³⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 92.

Peygamber'in gelişi ve onun karakterini aslında Medine Yahudileri tarafından daha o doğmadan önce çok iyi bilinmekteydi. Çocuklara bu konuda eğitim yerlerinde bilgiler öğretilmekteydi. Hz. Peygamber güçlendikten sonra bazı Arap muhalifler Bizans'ın Mısır valisi Mukavkıs'tan yardım istemeye gittiler. Arap muhalifler Mukavkıs'a peygamberin doğruluğunu savundular ve İskenderiye Cemaatlerinin piskoposlarının Hz. Peygamber'in tasviri hakkında yönelttikleri sorulara öyle tatmin edici cevaplar verdiler ki Arapların dinlerini değiştirdiklerini yazmaktadır.²³⁵

Bir diğer haber olarak da *The Rise of Islam* eserinde ilk Müslüman olanlar arasında Talha b. Ubeydullah'ın Suriye'ye ticari ilişkiler üzere gitmekte olduğunu ve orada bulunan bir rahibin onu Hz. Muhammed (s.a.v)'e yönlendirdiğini yazmaktadır.²³⁶

The Early Development of Mohammedanism isimli eserde "One member of a tribe" bir kabilenin üyesinden diye bahsedilmektedir. Metin bütünlüğüne bakıldığında ise bir kabile hakkında bilgi verilmemektedir. Margoliouth, Hz. Peygamber'i takip eden kabile olduğunu bu kabile Mekke'de taş üzerinde bulunan Peygamber'in ayak izlerinin Hz. İbrahim peygamberin ayak izine benzettiklerini aktarmakta fakat kabile hakkında bilgi vermemektedir. Ayrıca Margoliouth iktibas ettiği yeri de belirtmemektedir.²³⁷

Yahudilikte ve Hristiyanlıkta beklenen peygamberin gözündeki kızarıklık ve sırtındaki fazla şarap içmekten oluşan şişlik gibi işaretlerinden bahseden Margoliouth bunun Hz. Yakup'un kutsadığı Yahuda'daki işaretler olduğunu söylemektedir.²³⁸ İslam klasik eserlerinde ise Ehl-i kitapta bahsedilen şişliğin bir ben olduğu konusunda bilgileri olduğu ve bu ilerde gelecek son peygamberin fiziği hakkında bilgiler dahilindedir.²³⁹ Müslüman âlimler ilk zamandan beri Hz. Peygamber'in gelişyle

²³⁵ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 244.

²³⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 101.

²³⁷ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 247.

²³⁸ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 251.

²³⁹ Erdiñç Ahathl, "Nübüvvet Mührü (Tarihi Süreçte Algılanması ve Anlamlandırılması)", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3 (2001), 18; Mehmet Aydın, "Beşâirü'n-Nübüvve", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1992).

alakalı Eski ve Yeni Ahit'i incelemekteydiler. Fakat böyle bir araştırma yine Ehl-i Kitâbın tahrif edildiği bilgisiyle paralel şekilde yürütülmüştür. Kitâb-ı Mukaddes'teki bu belgelendirme çalışmasıyla Hz. Peygamber'in son din getirdiğine dair bilgilerin ortadan kaldırıldığı görülmekte ve tahrif olduğu desteklenmektedir. Müslüman alimlere göre beşâir olan pasajlar şu şekildedir: “Tekvîn, 17/20; 49/10; Tesniye, 18/17; 32/21; 33/2; Mezmûrlar, 45, 149; İşaya, 21/6-9; 42/9-17; 54; 60/1-7; 65/1-6; Daniel, 2/31-45; Matta, 3/2; 4/17; 6/10; 10/7; 13/31-32; 20/1-16; 21/33-44; Luka, 9/2; 10/9; Yuhanna, 14/15-16; 15/26; 16/7-8, 13-14.”²⁴⁰

Margoliouth, Yahudilerin Hz. Peygamber'in altı yaşında annesiyle gittikleri Medine'de kaldığı evi ziyaret edip kehanet işaretlerini aradıklarını ifade etmektedir. İşaret arayan Yahudiler, Hz. Peygamber'in yanındakilerle gün gelecek Yahudilerin bulunduğu şehirleri fethedeceklerini ve burada yaşayan Yahudileri katledecek olan peygamber olduğunu haber ettiler. Margoliouth, “who will one day migrate to their city, where he will massacre the Jews”²⁴¹ (bir gün onların şehrine göç eden ve orada Yahudileri katleden) cümlesiyle Hz. Peygamber için Yahudileri katleden ithamı ibareler kullanmaktadır.

Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde “The idea that a Prophet was expected in Arabia”²⁴² (Arabistan'da bir peygamber beklendiği fikri) ifadesiyle peygamber beklentisi olduklarını yazarken, *The Early Development* eserinde ise “The Arabs have no expectation of a Prophet or Messiah”²⁴³ (Arapların bir Mesih ya da Peygamber beklememektedir) ifadesiyle iki farklı düşüncesini yazmaktadır. Bu konuda Margoliouth'un eserleri arasında farklılığın ya fikir ve düşünce yapısında bir değişim olduğunu ya da kendi kabul ettiği düşünceyi tek şekilde ifade edemediğini göstermektedir.

²⁴⁰ Aydın, “Beşâirü'n-Nübüvve”, 5/550.

²⁴¹ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 247.

²⁴² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 76.

²⁴³ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 247.

2.1.3. Sosyal Yapı

Arap Yarımadasında kabile sistemi görülmektedir. Fakat sadece kabile ile değil dönemin iki büyük imparatorluğu olan güneyde Bizans İmparatorluğu ve kuzeyde Sasani İmparatorluğunun görevlendirdiği valiler bulunmaktaydı. Kutsal mabedin bölgede yer almasından dolayı belediye sistemi başladığı görülmektedir. Bu mabetten görevliler ile kendi çapında bir sisteme dönüştüğü görülmektedir.²⁴⁴ Mekke’de ataerkil bir sosyal yapı mevcuttu. Margoliouth, müşrikler Ebû Tâlib’ten Hz. Peygamber’i istediklerinde Ebû Tâlib’in iradesinin sonucu olarak teslim etmediğini buna örnek olarak yazmıştır.²⁴⁵ Kureyşlilerden hariç yaşamakta olan diğer kabile Cürhümlüler, aslında Yemen’de yaşamaktaydı.²⁴⁶ Cürhümlüler, Cedîs, Tasm, Semûd ve Âd gibi kavimlerin asırlar öncesinde yaşanan doğal afetler ile tarihten silinmiştir. Haklarında güvenilir bilgi bulunmamaktadır.²⁴⁷ Margoliouth’a göre bu felaketten kurtulan Cürhümlüler asırlarca Mekke’de hakim olmadığını iddia ederek Kureyş ile yakın bağ içerisinde olan Huzâa kabilesi tarafından yerlerinden edilip bu bölgeye girişlerinin engellendiğini Wellhausen’ın *Reste Arabischen Heidenthums* isimli eserinden almıştır.²⁴⁸

Margoliouth’un bir iddiadır ifadesiyle savunduğu olay İbn Kesîr’in eserinde; Mekke vadisinde Hâcer’in yanına Cürhümlüler konaklamış olduğu olaydır. Daha sonra ise Hz. İsmail, Cürhümlülerden bir kız ile evlendi. Hz. İsmail’den sonra Mekke’de Kâbe ve Zemzem idaresini oğlu Nâbit üstlenince Cürhümlüler yeğenini bahane ederek Mekke’ye hakim olmaya çalıştılar. Hz. İsmail’den sonra Kâbe’nin idaresi görevi üstlenen kişi Mudâd b. Amr b. Sa’d İbnu’r-Rakîb b. Ayber b. Nebt b. Cürhüm’dür. Cürhümlüler ilerleyen zamanlarda taşkınlık edip sapıklığa düşmüştür.²⁴⁹

²⁴⁴ Margoliouth, *Mohammedanism*, 43.

²⁴⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 16.

²⁴⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 10.

²⁴⁷ Cevad Ali, *İslam Öncesi Arap Tarihi el-Mufasssal fî Târîhi 'l-Arab Kable 'l-İslâm* (çev. Dursun Hazer-Fethullah Zengin, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2018), 312.

²⁴⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 10.

²⁴⁹ Ebû'l-Fidâ İsmâil İbn Ömer İbn Kesîr ed-Dımaşkî, İbn Kesir, *Hz. Peygamber (s.a.v)'in Hayatı (Es-Siyretu'n-Nebeviyye)* (çev. Hanifi Akın, İstanbul: Çelik Yayınevi, 2019), 89.

İsâf b. Bağıyy ve Nâile bint Vâil'in yaptıklarının sonucu taşa çevrilmiştir.²⁵⁰ Cürhümlüleri daha derinden inceleyip konudan uzaklaşmamak adına Cürhümlülerin İslam klasik eserlerinde Mekke'de yaşadığı geçmekte olduğunu görmekteyiz. Margoliouth, kabileler hakkında bilgi verirken İslam klasik eserlerinin aslında üçüncü asırda ortaya çıktığına dikkat çekip, asil olan kabilelerin vadinin ortasında yaşadığını ve asil kabileden daha az soyluluğa sahip olanların ise tepelerde yaşadığını, bu tür kabilelerden otuz altı tane olduğunu ifade ederek bir kabileyi diğer kabileden üstün tutmanın bir faydası olmayacağını söylemektedir.²⁵¹ Fakat *The Rise of Islam* eserinde otuz altı tane kabileden bahsedilen kitabın isminden ve kabilelerin isimlerinden bahsetmemektedir.

Margoliouth, Mekke halkında asil olanların vadi ortasında yaşadığını ve daha az asil olanların ise tepe yamaçlarında yaşadığını ifade etmektedir. Mekke halkını oluşturan ailelerin çoğunlukla fakirlik sebebiyle ya da kan davası sebebiyle evlerini terk edip Mekke'de yaşayan mevalinin koruması altına girip yaşamaktaydı. Diğer bir tabaka ise kölelerdi. Köleler de diğer evlerini terk eden aileler gibi başka bölgeden getirilmişlerdir. Köleler daha sonrasında azat edilmekte ya da bir ailenin evladı olabilmekteydi. Aileler arasında kan davası olmadığı sürece evlilikler gerçekleşmekteydi. Fakat daha alt seviyede olan aileden bir evlilik yapılması ise utanç verici olarak görülmekteydi.²⁵² Mekke'de çeşitli evlilik tarzlarının bulunduğunu hatta "totemizm"²⁵³ kelimesiyle kadınların çok kocalılık durumunun olduğunu, halk içerisinde şehvetin aşırı seviyede olup yadırganmadığını ifade etmektedir.²⁵⁴

2.1.4. Ahlakî Yapı ve Hilfü'l-Fudûl

Araplarda iyi ve kötü kavramlarının mevcut olduğunu söyleyen Margoliouth bu kavramların medeni ülkelerdeki karşılığının farklı olduğunu ifade etmektedir.

²⁵⁰ Ahmet Önkal, "Cürhüm (Benî Cürhüm)", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1993), 8/138.

²⁵¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 12.

²⁵² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 15-16.

²⁵³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 4.

²⁵⁴ Sarıçam vd., *Oryantalizmin Hz. Muhammed Tasavvurları İngiliz ve Alman Oryantalizmi Örnekleri*, 164.

Burada bir siyahi kabilede esir düşen Beckwourth'un hikayesini örnek verip o kabile ile Arapların Cahiliye Dönemi'ni kıyaslamaktadır. Bu kıyası yapabilmek için anlatılan Beckwourth isimli adamın hayat hikayesinin resmi şekilde kanıtlanmış olması beklenmektedir. 19. yüzyıl civarında geçen olaylar ile Risâlet öncesi dönem ile arasında yaklaşık bin iki yüz yıllık zaman farkı bulunmaktadır. Mekan ve tarih bakımından uyum içinde olmayan iki topluluğu kıyaslamak ve varlığına şüpheyle yaklaşılacak Blackfeet²⁵⁵ kabilesinde²⁵⁶ yaşanan olayları Hz. Peygamber'in biyografisine yerleştirmek sosyolojik ve tarihsel bir karmaşıklığıdır. Margoliouth, eserlerinde sadece İslam kaynaklarını değil kendi gibi birçok oryantalistten²⁵⁷ faydalanıp İslam'ın tarihini ortaya koymaya çalışmıştır. Arabistan bölgesinde yaşanan bir olayı Araplardan değil de Wellhausen ve Nöldeke gibi oryantalistlerin kabul ettiği bilgilerle yazmıştır.

Arap Yarımadası'nda yaşayan toplumda, kan dökme olayı kabileler arasında büyük bir sorun teşkil etmekteydi. Önü görülemeyecek kadar karmaşık ve uzun savaş dönemlerinin yaşandığını belirtmektedir. Kabilelerde meydana gelen bu olaylar ile o kabile ömür boyu savaşarak ayakta duruyordu. Bu savaşlar ise toprak kazanmak amaçlı değil intikam almak hırsı ile gerçekleştirilmiştir. Margoliouth, kabileler arası sorunların yaşandığı ve kabileleri tamamen yok edip Hz. Peygamber'in bir reform ile hükümet getirmesine ihtiyaç olduğunu savunmaktadır. Sadece kabileler arası bu suçlardan ibaret değildi Arap Yarımadası'nda Hz. Peygamber'in dikkat çekip yasakladığı kız çocukların diri diri gömülmesi gerçekleşmekteydi. Margoliouth Hz. Peygamber'in o dönemde bu uygulamaya son vermesi onun iyiye hizmet ettiğinin göstergesidir diye eklemiştir. Margoliouth, Hz. Peygamber'i olumlu yönde eleştirdiği görülmektedir. Mekke'deki ahlaki düzensizliklerin varlığı da tarihsel olarak belgelendiğini ifade etmektedir.²⁵⁸

²⁵⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 26.

²⁵⁶ Kuzey Amerika yerlisi olan Blackfeet kabilesi 17.yy sonrasında ortaya çıktığı düşünülmektedir.

²⁵⁷ Nöldeke, Wellhausen, Goldziher, Sprenger.

²⁵⁸ Margoliouth, *Mohammedanism*, 49.

Margoliouth, Arapların atalarından gördüklerine bağlı kaldığını şu örnekle anlatmaktadır; Eğer bir adam babasının katili ile belirlenen haram aylarda karşılaşırsa ona zarar vermesi yasaktı ve ona o aylarda zarar veremezdi. Ahlaki düzensizliklerin cezasının da bulunduğunu ifade eden Margoliouth, Ezrakî'den aldığı bilgiyle Hz. Peygamber'in atalarından biri başka birisine vurduğu darbeden dolayı tazminat ödediğini belirtmiştir. Fakat cezasız kalan böyle birçok yaralamayı kanıtlayacak belgeler bulunmadığını eklemiştir. Bu tür yaralanmalar ve Kutsal mabedi ziyarete gelen yabancıların yaralanmaması için kurulan bir grup mevcuttu. Hilfü'l-Fudûl isimli birlik muhtemelen Fadl ismini taşıyan kişilerden oluştuğunu ifade eden Margoliouth kelime anlamına daha fazla değinmeden ufak bir bilgi vermiştir.²⁵⁹ Arapların böyle barışçıl bir toplum seviyesine ulaşmasına rağmen siyasi ve adli kurumların yapılaşmasından uzak olmasının dikkat çekici olduğunu ifade etmektedir.²⁶⁰ İsmi Fadl olan 3 kişinin ismiyle oluştuğuna²⁶¹ değinmeye çalışan Margoliouth, Ya'kubî'de geçen isimleri zikretmemektedir. Hz. Peygamber'in gençlik dönemine denk gelen Hilfü'l-Fudûl'e Hz. Peygamber'in katılıp katılmadığı konusunda Margoliouth bilgi vermemektedir.

2.1.5. Askerî Durum Olarak Ficâr Savaşları

Margoliouth, Hz. Peygamber'in gençlik dönemlerinde gerçekleşen bir dizi savaşlara da değinmektedir. Ficâr savaşlarını anlattığı bölümde Hz. Peygamber'in hayatının ilk kırk senesine dair olağanüstü yaşanan olayları yok saydığına birkaç konunun kaldığını söylemektedir.²⁶² Hz. Peygamber'in Ficâr savaşlarında amcası Zübeyr'e yardımcı olmak amacıyla ok verdiği bilgisini inkar etmenin bir anlamı olmadığını ve Hz. Peygamber'in hayatına olumsuz bir şey katmayacağını ifade etmektedir. Savaş dizisi olarak sıralanan savaşların ilkinde yaşının küçük olduğundan dolayı katılmadığını diğer savaşlara ise şahit olduğunu Arap arkeologlar tarafından hemfikir olunan bir konu olduğunu söylemektedir.

²⁵⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 19.

²⁶⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 16.

²⁶¹ Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Ebî Ya'küb İshâk b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih el-Ya'kübî Ya'kubî, *Târîhu'l-Ya'kubî* (Beyrut: Daru Sadir, 1995) I, 18.

²⁶² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 53.

2.1.6. Ekonomik Durum

Margoliouth'un *The Rise of Islam* eserinde Mekke'deki ekonomik durumun Kutsal mabedin orada bulunmasının büyük katkısı olduğunu yazmaktadır.²⁶³ Kâbe'ye gelen ziyaretçilerden alınan vergiler, kısmen kâhine verilen ödemeler bu da her görüşme için 100 dirhem ve bir deveden oluşmaktaydı. Kâbe'ye gelen ziyaretçilerin oradan almaları için kendi getirdikleri yiyecek ve kıyafetleri kullanmamaları gerektiren kural mevcuttu. Böylelikle gelen ziyaretçi Mekke halkının sattığı yiyecek ve giyeceklerden almak zorundaydı. Mekke de esnafılık harici demircilik, marangozluk, kılıç yapımı, şarap, yağ ve deri ticaretleri, dokumacılık, ok yapımı, terzilik gibi mesleklerin varlığı da bölge halkının ekonomisini göstermektedir.

Ticarette ise Bizans İmparatorluğundan gelen ithal mallara yüzde on oranında vergi koymuşlardı. Margoliouth, ihracat konusunda gelişmiş olan Mekke'de diğer gelir kaynaklarından daha fazla olduğunu söylemektedir. Ticaret kervanlarını durdurma güçleri ise onların ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Süleyman bölgesinden çıkarılan madenler bulunmaktaydı. Bu madenlerden çıkarılan altınlar Mekke'ye getirilip değerlendirilmekteydi. Margoliouth, Hz. Peygamber'in eşi Hz. Aişe'nin babasının o dönemde servetinin bir milyon dirhem olduğu ifadesine İbn Sa'd'dan aldığı rivayetle kıyaslayıp diğer bilgilerin abartılı olduğunu ifade etmiştir. Aslında kırk bin dirhem olma ihtimalini savunmuştur. Margoliouth burada Hz. Aişe'nin babasının serveti konusunda uygun olanı seçerken İbn Sa'd'ın yazdıklarını esas aldığını görmekteyiz.²⁶⁴ Margoliouth, elinde orijinal kaynakların mevcut olduğu ve bu kaynaklardan kıyaslama yaparak kendi fikrine yakın olanı seçmek gibi bir imkanı da olduğu görülmektedir. Mekke'nin ekonomi düzeyi Kâbe'ye örtülen süslerden de anlaşılabilirdi.²⁶⁵ Lüks bir hayat anlayışları olduğundan dolayı iyi kumaşlar ve ipekle örtülmekteydi. Mekkeliler servetlerini canlı hayvana da

²⁶³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 13.

²⁶⁴ Muhammed b. Sa'd b. Menî' ez-Zührî el-Basrî el-Hâşimî İbn Sa'd, *Kitâbü'l-Tabakâti'l-Kebîr* (çev. ed. Adnan Demircan, çev. Musa Kazım Yılmaz, İstanbul: Siyer Yayınları, 2001), 1/96.

²⁶⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 15.

bağlamaktaydı.²⁶⁶ Mekke'nin ekonomisi hakkında bu bilgiler haricinde başka bilgi vermemektedir.

2.2. Hz. Peygamber'in Doğumu ve Mucizeler

Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde Hz. Peygamber'in doğumu hakkında kısa bilgiler vermektedir. Siyer kaynaklarında geçen bilgilerle "Early life of Mohammed" başlıklı bölümünü başlatmaktadır. Margoliouth, Hz. Peygamber'i anne ve babasından geriye miras olarak büyük mahrumiyetler kaldığını ifade edip, Hz. Peygamber'in daha çocukken mütevazı bir hayatın içinde büyüdüğünü söylemektedir. Annesini de küçük yaşta kaybettiği için dedesi Abdülmuttalip yanında sekiz yaşına kadar kalmıştır. Hz. Muhammed'in isminin nereden geldiğini dahi araştıran Margoliouth, Muhammed isminin o tarihte çevre bölgelerde görülmeyen bir isim olduğunu fakat Ebrehe'nin Fil olayında Kabe'yi yıkmak için getirttiği fillerden birinin adının Mahmud olmasından dolayı Muhammed isminin verildiğini söylemektedir. Margoliouth, filin adının Mahmud olduğu bilgisine Ezrakî'den ulaştığını ve bundan dolayı siyer kaynaklarında Fil olayı sonrasında Hz. Peygamber'in doğumunun gerçekleşmesiyle tarihsel ilişkilendirilmesinin bir olasılık olduğunu dile getirmektedir. Margoliouth, İslam öncesi olayları araştırırken Ezrakî, Yâkût el Hamevî ve Taberî'den yararlandığını ve onların da efsanevi karakterleri somutlaştırdığını ve şüpheler silsilesi olduğunu ifade etmektedir.²⁶⁷ Margoliouth, bahsi geçen eserleri Hz. Peygamber'in hayatını yazarken hem kaynak olarak kullandığı ve bu bilgileri de olumsuz yönden eleştirmekten de geri durmadığı görülmektedir.

Margoliouth, Hz. Peygamber'in doğumu esnasında meydana gelen mucizeler hakkında bilgileri *The Early Development of Mohammedanism* isimli eserinde ele almıştır. Amine'nin doğum esnasında çok güçlü ve gizemli sesler duyması, doğum yaparken yanlarında bulunan kadının sahâbeden birisinin Şifa isimli annesi olduğunu ve gökten yıldızların düştüğünü gördüklerini aktarmaktadır. Hz. Peygamber'in

²⁶⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 15.

²⁶⁷ David Samuel Margoliouth, *Lectures On Arabic Historians* (Calcutta: Calcutta University Press, 1930), 23.

doğumu esnasında başka bölgelerde de mucizeler gerçekleşmekteydi. Sarayın bir bölümünün yıkılması, bin yıldır sönmeyen ateşin sönmesi Pers Kralı'nın gördüğü durumlar olarak sıralanmaktadır. Margoliouth, böyle tuhaf yaşanan olaylar varsa Pers Kralı neden Hz. Peygamber'i ortadan kaldırmak için en başında uğraşmadı da Beni Sa'd yurdunda bir büyücü Hz. Peygamber'i öldürmeye kalkıştı diyerek yaşanan mucizelerin aslında diğer olaylarla birlikte sebep sonuç ilişkisi kurulmadığını ifade etmektedir. Margoliouth'a göre bir peygamber gelişi konusunda Latince ibare olan 'vaticinum post eventum'²⁶⁸ yani olay gerçekleşikten sonra kehanette bulunma olayıyla ilişkilendirmektedir. Müslümanlar İran bölgesini fethettiklerinde Hz. Peygamber'in doğduğu zamanda gerçekleşen alametlerden haberdar oldular. Böylece Margoliouth'a göre Mekkeliler, bir peygamberin geleceğinden habersiz değillerdi. Kendisi gibi İngiliz oryantalist olan ve tarihi tenkit metodu kullanan Muir'in siyere bakış açısıyla siyere yaklaşan Margoliouth mucize konusunda Muir kadar eserlerinde geniş yer vermemektedir.²⁶⁹ Margoliouth, İslam öncesinin tarihi hakkında İslam eserlerinin, şüpheler ve masallar yığını olduğunu söylemektedir ve bu yüzden Hz. Peygamber'in doğumu esnasında meydana gelen mucizelere fazla değinilmediği görülmektedir.²⁷⁰

2.2.1. Hz. Peygamber'in Çocukluğu

Hz. Peygamber, annesi hayattayken süt annesine verildiği siyer kaynaklarından bilinmektedir. Margoliouth da bu konuda farklı bir yorum getirmemiştir. Bakımıyla üstlenen aile hakkında kesin bilgi olmadığını ve Hevâzin Kabilesine ait Benî Sa'd aşiretinden olan kişilerdir demekle yetinmektedir.²⁷¹ Süt annesinin ismini zikretmeyen Margoliouth, Halime'nin eşi için Ebû Kebşe lakabının olduğunu ve bu isimle Hz. Peygamber'in çağrıldığını söylemektedir. Aslında Ebû Kebşe lakabının Hz. Peygamber'i küçük düşürme maksatlı söylendiğini de eklemektedir. Sadece Halime'nin kocası değil Hz. Peygamber'in annesinin babası Vehb b. Abdümenâf'ın

²⁶⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 76.

²⁶⁹ William Muir, *The Life Of Mahomet and History of Islam to the Era of The Heigra* (London: Smit Elder and Co, 1861), I/12.

²⁷⁰ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 246.

²⁷¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 51.

lakabı da Ebû Kebşe'ydi.²⁷² Hz. Peygamber'e Ebû Kebşe denildiğini ve bunun süt annesinin eşi ile alakalı olduğunu ifade eden Margoliouth, hemen ardından süt kardeşi Şeyma'nın sırtını ısırdığı ve esir iken sırtını gösterip süt kardeşi olduğunu söyleyen Şeyma'nın yalancı ve düzenbaz olduğu konusuna geçiş yapmaktadır. Konu ve zamansal sıralama sağlayamaması ve yaşanan olaylardaki kişilerin isimlerini zikretmemesi Margoliouth'un olayı ele alışında tarihi açıdan bir eksiklik olarak görülmektedir. Siyer kaynaklarında Huneyn Gazvesi'nde esir düşen Şeyma'nın İslam'ı seçip kendi kabilesine dönmeyi istediğini ve Hz. Peygamber'in Şeyma'yı birçok deveyle kabilesine gönderdiğini yazmaktadır.²⁷³

Margoliouth'un Hz. Peygamber'in çocukluğuyla ilgili bilgiler içerisinde şüphe duymadığı olay, Hz. Peygamber'in ticaret gayesiyle farklı bölgelere gitmesidir. Aslında Margoliouth'un bu bilgiyi savunmasının arka planında, Hz. Peygamber'in gittiği bölgelerde Hristiyan ve Yahudi insanlarla görüştüğü bilgisiyle bağlantılandırmaktır. Margoliouth, Hz. Peygamber'in ticaret için gittiği bölgelerde Hristiyan ve Yahudilerden duyduğu bilgilerle Kur'an-ı Kerim'i yazdığını savunma fikrine kapılmaktadır. Hz. Peygamber'in gerçekten eğitim sisteminden faydalanmadığını ve eğitim görmediğini savunmaktadır. Eğitimden mahrumiyetini de yetim olmasıyla ilişkilendirmektedir. Şiirle de bir alakası olmadığını ekleyen Margoliouth, duyduklarını hafızasına alması ne şiirle ne de eğitimle alakalıdır diyerek ilgi çekici Hristiyan ve Yahudi anekdotlarını ezberlediğini böylece gelecekteki vahyin altyapısını oluşturduğunu yazmaktadır.²⁷⁴ Margoliouth, Hz. Peygamber'in şiir ve nazm gibi edebi türlerine karşı hoşnutsuzluğunun olduğunu ve bunun sebebinin eğitimden mahrum edilmesinden dolayı eğitime karşı öfkesinden kaynaklandığını ifade etmektedir.²⁷⁵

²⁷² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 51; Ali Yardım, "Ebû Kebşe", TDV İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1994), 10/176.

²⁷³ Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî (Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları)* (thk. Marsden Jones, çev. Musa K. Yılmaz, İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2021), 760.

²⁷⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 59-60.

²⁷⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 60.

Margoliouth, siyer kaynaklarında Hz. Peygamber'in dedesiyle ve amcasıyla yaşadığı dönemlere ait fazla hayal gücü gerektiren olaylar olmadığını yazmaktadır. Margoliouth'a göre siyer kaynaklarında geçmekte olan Hz. Peygamber'in Ebû Tâlib'in evinde kaldığı sürece yapılan yemeklerin bolluk ve bereket içinde olduğunu ama Hz. Peygamber evde yokken yemeklerin yetmediğini ve ev halkının doymadığı bilgisini vererek Hz. Peygamber'le birlikte ilahi bereketin eşlik ettiği yorumlamalarını getirdiğini yazmaktadır.²⁷⁶ Bunun gibi bilgilerin tarihi olarak kanıtlanması zor olacağından dolayı Hz. Peygamber'in çocukluğuyla alakalı bu şekilde efsanevi bilgileri ekleyen müellifler Hz. Peygamber'in peygamberlik öncesi hayatını değerli kılmaya çalıştıklarını da eklemektedir.

2.2.1.1. Şakk-ı Sadr Olayı

Margoliouth'a göre göğsün yarılması olayı dikkate değer bir olay değildir sadece dindar insanlar tarafından üretilmiş bir hikayedir. Margoliouth'un Hz. Peygamber'in süt anneye verilmesi olayı üzerinde fazla durmadığını daha öncesinde de ifade edilmişti. Benî Sa'd kabilesine mensup Ebû Kebşe adında bir adama verildiğini söyleyip konu üzerinde fazla durmamıştır. Siyer kaynaklarında 4 yıl kadar uzun bir süre geçen Halime'nin yanında kaldığı dönem içerisinde geçmiş olaylar ve kişilerin isimleri konusunda da bilgi vermemektedir. Margoliouth'a göre Hz. Peygamber'in önemli olmasını savunan dindar insanlar, Hz. Adem'in yarısı yaratılmışken Hz. Peygamber'in de yaratılmış olmasıyla daha fazla kutsanması gerektiğinden kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı Hz. Peygamber'in ilahi bir olayla vaftiz edilmesi gerektiğini savunduklarını eklemiştir. Kalbin çıkarılıp yıkanması olayını "şakk-ı sadr" olarak ele almamıştır ve kendi dinine göre vaftiz²⁷⁷ kelimesiyle olayı anlatmaktadır.²⁷⁸

²⁷⁶ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 248.

²⁷⁷ bkz. Salime Leyla Gürkan, "Vaftiz", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 42/424.

²⁷⁸ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 248.

Siyer kaynaklarında Hz. Muhammed'in süt kardeşiyle²⁷⁹ oynarken gerçekleşen bu olayı Margoliouth oyun arkadaşlarıyla diye aktarmaktadır. Cebrail oyun arkadaşlarına kuş şeklinde görüldüğünü ve iki meleğin geldiğini görüp daha sonrasında Hz. Muhammed'in görmediğini ifade etmektedir. Gelen iki meleğin Hz. Muhammed'in karnını yarıp kalbini karla yıkadığını ve bu olayın Müslüman mutasavvıflar tarafından bu olayın oruç tutma ile eşdeğer gördüklerini yazmaktadır. Margoliouth meleklerin kuş şeklinde olmasının da bilinçli şekilde olduğunu ve bunun dışsal değil içsel bir temizlik olduğundan demektir.²⁸⁰ Temiz kelimesinin ise Arabistan'da kutsal manasında kullanıldığını ifade etmektedir. Aynı şekilde Margoliouth bir örnek daha ayetten getirerek elbiselerin temizlenmesi ibaresindeki elbisenin kalp kelimesiyle ifade edildiğini söylemektedir. İncil'de de aynı şekilde kirliliğin kalpte olduğunu ve Kur'an ile İncil arasındaki benzerliğe bir kere daha atıfta bulunmaktadır. Margoliouth'a göre de İncil'de bahsedilen kirliliğin temizlenmesi olayını Hz. Muhammed'in göğsünün yarılmasını üretenlerin aynı amacı taşıdıklarını ve bu hikayenin acemi bir şekilde olduğunu alaylı ifadeyle söylemektedir.²⁸¹ Margoliouth, kar ile yıkamak cümlesinin de insanların kafasında oluşan karışıklıktan dolayı olduğunu aslında kar gibi bembeyaz demek istediklerini de eklemektedir. Kur'an vahiyleri indikten sonra gelen ayetlerden birisinde bu olaya ilahi bir şekilde kanıt bulunduğunu söyleyen Margoliouth devamına İnşirah Sûresi 1. Ayeti eklemektedir.²⁸² Margoliouth mucize olarak anlatılan ve Hz. Muhammed'in hayatında gerekli görülmeyen ve şüpheli bulunduğu olayları *The Rise of Islam* kitabında ele almadığını görmekteyiz. Göğsünün yarılması olayı biyografi kitabında geçmezken bu olaya tek cümle ile ayeti kanıt olarak geldiğini söylemektedir.

2.2.1.2. Rahip Bahîrâ Olayı

Margoliouth, Hz. Muhammed (s.a.v)'in biyografisini yazdığı *The Rise of Islam* eserinde çocukluğunda babadan kalan paranın bitmesiyle erken yaşta amcasıyla

²⁷⁹ İbn Kesir, *Hz. Peygamber (s.a.v)'in Hayatı (Es-Siyretu'n-Nebeviyye)*, 129.

²⁸⁰ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 248.

²⁸¹ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 249.

²⁸² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 65.

kervanlara gittiğini ve bu kervanlar sayesinde iz sürme yeteneğini kazandığını yazmıştır. Bahîrâ olayını da aynı göğsün yarılması olayı gibi bu eserinde ele almamıştır. *The Early Development of Mohammedanism* eserinde Bahîrâ olayını ele almaktadır. Bahîrâ isimli rahip, Hz. Muhammed'in üzerinde takip eden bulutun varlığını ve ağacın altına sığındığında köklerinden kendini yukarı çektiğini ifade etmektedir.²⁸³ Bahîrâ'nın kastettiği ağaç, Yuhanna İncilinin ilk bölümünde yer alan incir ağacını anımsatmaktadır. Fakat bu ağacın altında sadece peygamberlerin sığındıklarına işaret eden rahibin adı Nestorîous'tur. Hristiyanlar için bu açık bir kehanetti. Margoliouth'a göre bu rahip aslında din değiştiren Nathanael'dir. İslam Tarihi klasik eserlerde Bahîrâ'ya Cerciş, Sercis ve yahut Sergius da denilmekteydi. Teyma Yahudilerinden din alimi ya da Abdulkays kabilesinden Hristiyan olduğu da söylenilir.²⁸⁴ Margoliouth, Hz. Muhammed'in böyle Yahudi ve Hristiyan din adamları tarafından teşhis edildiği yorumları ile onun mucizeviliğine katkı sağlayarak Hz. Muhammed'in peygamberlik misyonunun gerçekliğini kanıtlamaya çalıştıklarını ifade etmektedir.²⁸⁵

Margoliouth, Bahîrâ olayını şöyle anlatmaktadır. Hz. Peygamber'in kervanla geldiği Busrâ'da, Bahîrâ tarafından dikkat çekilen bu kehanetler sonrasında bir ziyafet düzenlemiştir. Fakat bu ziyafete herkesin katılması gerektiğini de söylemiştir. Hz. Peygamber kafilde bulunan en küçük olduğundan dolayı kervanın başına beklemesi için bırakılmıştır. Ziyafete gelen kafilenin hiçbirisinin üzerinde bulut olmadığını fark eden Bahîrâ kalan çocuğun çağırılmasını ister. Hz. Peygamber'in gelişiyile bulut onu takip etmekteydi. Bahîrâ, Hz. Peygamber'e sorular sorup Lât ve Uzzâ'dan vazgeçtiğini öğrenince onun gelecekteki peygamber olduğunu anlayıp Hz. Peygamber'i güvenli şekilde bölgeden uzaklaşmasını sağladı.²⁸⁶ Bu olayların gerçeklik konusunda önlerinde uzun bir ravi zinciri bulunduğunu ifade eden Margoliouth bu olayın gerçekliğini artırmak için en iyi fırsat ve bilgi sahibi olan Ebû Nuaym'a dayandırılıp

²⁸³ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 249.

²⁸⁴ Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısırî İbn Hişâm, *Sîret-i İbn-i Hişâm Tercemesi* (çev. Hasan Ege, İstanbul: Kahraman Yayınları, 2006), 1/241.

²⁸⁵ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 250.

²⁸⁶ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 249.

olayın gerçekliğinin daha da kesinleştirildiğini söylemektedir.²⁸⁷ Margoliouth, mucizelerin olmadığını fakat desteklenen ravilere atfedilip gerçekmiş gibi aktarıldığını ifade edip İslam tarihi müelliflerini ve alimleri yalancılıkla itham ettiği aşıkardır.

Bahîrâ olayı sonrasında da siyer kaynaklarında verilen bilgilerin fazla olmadığını ve hayatının geri kalanında da kervanlarla ticaret yaptığını Margoliouth da eserlerinde yer vermiştir. Kervanlarla yapılan ticaret yolculukları sayesinde Hz. Muhammed (s.a.v)'in iz sürme sanatını geliştirdiğini de eklemektedir. Hz. Muhammed (s.a.v), yapılan yolculuklar ile olası kervanın başına gelebilecek saldırıda düşman sayısı, ekipman sayısı hakkında nasıl bilgi alınacağını öğrenmişti. Margoliouth'a göre nadir olsa da gizli kaynaklarının olduğunu ama tüm özelliklerinden ayrı Hz. Muhammed'in insanoğlunu tanıma özelliğinin tüm insanların gıpta ettiği özellik olarak saymaktadır.²⁸⁸

2.2.2. Hz. Peygamber'in Gençliği

Gençliğine denk gelen Ficâr savaşlarında ise Margoliouth Hz. Peygamber'i Beckwourth ile kıyaslayıp onun gibi şöhret kazanma şansını elinden kaçırdığını söylemektedir. Margoliouth, Hz. Peygamber askeri yönden cesaret konusunda değil de dini lider olarak tarihte karşımıza çıktığını ama savaş esnasında saldırı olduğunda başını dik tuttuğunu da söylemektedir. Hz. Peygamber'in hayatının geçtiği Mekke döneminde kırk yıl boyunca onların ibadetlerinden uzak durmayı nasıl başardığı ve putlarla ilişkisini nasıl kopardığı üzerine bilgilerin olmadığını da eklemektedir.²⁸⁹ Hz. Peygamber'in gençliği amcasının develerini ve hayvanları sürmekle geçmektedir. Margoliouth, develerini sürdüğü amcası Ebû Tâlib'in kızını sürekli gördüğü için ona evlenme teklifinde bulunduğunu ama fakir olduğundan dolayı amcası, kızını vermediğini yazmaktadır.

²⁸⁷ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 250.

²⁸⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 63.

²⁸⁹ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 251.

Yirmi beş yaşına geldiğinde çok tartışmalı olan bir konunun Hz. Hatice'nin yaşı olduğunu ve tarih kitaplarının Kureyşli kadınların altmış yaşından sonra doğum yapabilmesi ve seksen yaşına gelse de güzelliklerinin devam ettiği gibi efsanelerin dolaştığını ifade eden Margoliouth bu konuda Kureyş kadınları hakkında anlatılan olaya efsanevi demekle yetinmektedir. Margoliouth, Hz. Hatice'nin yaşının söylendiği gibi kırk yaşında olmadığını aksine Hz. Peygamber'den yalnızca birkaç yaş büyük olduğu görüşünü bildirmektedir.²⁹⁰ Hz. Hatice'den olan çocukların isimlerinin hepsini yazmamaktadır. Bir veya birden çok oğlu diye ifade etmektedir. Çocuklarının erken ölümünün aslında tıpta babadan kaynaklandığını söylemekten de geri durmamaktadır.²⁹¹ Hayatının risâlet dönemine kadar normal standartlar içerisinde gerçekleştiğini ve diğer milletlerin kahramanları gibi Hz. Peygamber'de patlak veren bir olay ve olaya karşılık vererek adını duyuracağı bir şey olmadığını eklemektedir. Margoliouth, Hz. Peygamber'in kişiliğinin mütevazı, saygıdeğer kişiliği olduğunu ve orta halli tüccar olduğunu yazmaktadır. Margoliouth'un Hz. Peygamber'in kişiliğiyle olumsuz bir düşünceye eserlerinde yer vermemektedir. Risâlet dönemi geldikten sonra peygamberliğinin ve getirdiği Kur'an'ın kendi uydurması diyerek Hz. Peygamber'in hayatına yaklaşımı farklılık kazanmıştır.

Margoliouth'un Hz. Peygamber'e karşı tutumu, onun hayatını Risâlet öncesi ve Risâlet sonrası ikiye ayırdığını ve öncesinde kullandığı olumlu düşüncelere peygamberlik ilanından sonra yer vermediğine ve olumsuz ifadelere yer verdiğini görmekteyiz. Margoliouth'un bu tutumu kendi dini ideolojisinden ayrılmadığını ve Hz. Peygamber'in hayatına objektif yaklaşmadığını göstermektedir. Buraya kadar yazılan bölümlerde Margoliouth'un düşüncesi Hz. Peygamber'e İslam'ın gelişinden önce uydurulan ve hayal ürünlerini çıkarırsak geriye çok az şeyin kaldığını söylemektedir.²⁹² Margoliouth'un biyografi eseri olarak yazdığı 426 sayfa sayılı olan *The Rise of Islam* eserinde mucizelere yer vermediğinden dolayı Hz. Peygamber'in ilk kırk yılını 30 sayfayla anlatmaktadır.

²⁹⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 67.

²⁹¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 69.

²⁹² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 53.

2.2.3. Hz. Peygamber'in Okur-yazarlığı ve Hafızası

Margoliouth, Hz. Peygamber'in bir eğitim sisteminden geçmediğini *The Rise of Islam* eseri boyunca defalarca dile getirmektedir. Fakat eğitim görmemiş olmasının onun zekasının ileri derecede olmasına engel teşkil etmediğini savunmaktadır. Bu düşüncesi aslında Kur'an'ın ilahi bir kaynak değil Hz. Peygamber'in yazdığı kitap olarak göstermek içindir. Eğitim görmediği gibi şiirlere karşı da bir kulağı olmadığını ama ezber kabiliyetinin çok yüksek olduğunu ve Kur'an'ın dilinin duyduğu hikayeler ve eski şiirlerle benzerlik gösterdiğini yazmaktadır. Risalet dönem öncesi Hristiyan ve Yahudilerden bazı şeyleri öğrendiğini ve zamanı gelince de Kur'an'ın içerisinde yer verdiğini ifade etmektedir.

Siyer kaynaklarına göre Hz. Peygamber'in okur-yazar olmaması konusunda birçok delil getirilmektedir fakat sarih bir delil bulunmadığından geçmişten beri süregelen bir tartışmayı da başlatmaktadır. Hz. Peygamber'in okur-yazar olmaması konusunda oryantalistler, hem peygamberi hem İslam'ı hedef alan çok saldırılar ve iftiralarda bulunmuşlardır.²⁹³ Margoliouth da bu konuda sessiz kalmamıştır. Margoliouth, eserlerinde geçirdiği mülahazalarda Hz. Peygamber'in okur-yazar olmaması konusuna değinmektedir. Bunun tarih kitaplarında sıklıkla dile getirilmesinin aslında yeni bir din getirmek için zeminin oluşmasına kanıt olduğunu söylemektedir.²⁹⁴ Oryantalistlerin Hz. Peygamber'in okur-yazar olmayıp İslami kanunları nasıl koyduğuna, Kur'an gibi sır dolu bir kitabı ümmî olan birisinin nasıl yazdığına, büyük bir devleti kuran liderin ümmî olmasına yoğunlaşmışlardır.²⁹⁵

Margoliouth, Kur'an'ı incelediği *Mohammed, What Did They Teach?* adlı eserinde ayetlere yorumlar yapmaktadır. Margoliouth, ümmîlik konusunda bahsedilen ayetleri²⁹⁶ Kur'an'ın indirilmiş son haliyle de analiz yaptığını belirtmektedir.²⁹⁷

²⁹³ Ahmet Önkal, "Hz. Peygamber'in Ümmiliği", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1986), 249.

²⁹⁴ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 70.

²⁹⁵ bkz. İbrahim Bayraktar, "Müsteşrikler ve Hz. Peygamber'e Bakışları", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21 (2004), 7-61.

²⁹⁶ Ankebût Sûresi, 46-49

²⁹⁷ Atay, *İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları*, 93.

Burada konudan uzaklaşmamak adına Margoliouth ve diğer oryantalistlerin Hz. Peygamber'in ümmiliği konusuna bakış açılarını girilmeyecektir.

2.3. Hz. Peygamber ve Vahiy

Margoliouth, Hz. Peygamber'in vahiy gelmesini *The Rise Of Islam* eserinde Hz. Peygamber'in ilk dönemleri bölümünde Hz. Hatice ile evliliğini anlatarak devam ettiği için önce Hz. Hatice'yle evliliği konusuna değinmek kronolojik olarak uygun olacaktır. Margoliouth, Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile evlenmesi yine başka dönemde ve bölgede yaşamış olan Josephus stilinde bir kurgu olduğunu ifade etmektedir. Asıl adı Flavius Josephus olan Yahudi tarihçisi MS. yaklaşık yüz yılında yaşamaktadır. Margoliouth, yazılan siyer kaynaklarında anlatılan Hz. Hatice ile evlenme konusunun kurgu olduğunu ve bu evliliğin Yahudi tarihçisinin bir stili olduğunu ifade etmektedir. *The Rise of Islam* eserinde Yahudilerle ilişkiler konusunda Müslümanlar tarafından olayların yazıldığını fakat Medine'de Josephus gibi birisi olmadığı için Yahudiler hakkında çok az şey bilindiğini ifade etmektedir.²⁹⁸

Margoliouth'a göre Hz. Peygamber, yetim ve çoğu şeyden mahrum iken tarih sahnesine zengin bir lider olarak giriş sağlamasının Hz. Hatice'nin kervanlarıyla ilgilenerek olduğunu söylemektedir. Zengin Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'e evlilik teklif ettiğini ve evlendiğinin bir kurgu olduğuna değinmektedir. Hz. Hatice, Hz. Peygamber'e kervanlarını götürmesini iki katı ücretle teklif etmiştir. Aslında Margoliouth'a göre Hz. Peygamber'e fazlasıyla saygınlık kazandırması için bir kurgudur.²⁹⁹ Margoliouth'a göre Hz. Peygamber'e gelen vahyin Hz. Hatice'yle evliliğinin akabinde gerçekleşmesi liderlik açısından gerekli olduğunu söylemektedir. Çünkü Margoliouth'a göre Hz. Hatice'nin kuzeni Varaka b. Nevfel ile bu kurgunun desteklenmesi gerektiğini aktarmaktadır.

²⁹⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 285.

²⁹⁹ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 250.

Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde bölüm başlıklandırmasına rağmen konusal bütünlük ve zamansal akış sağlanmadığından dolayı Varaka b. Nevfel konusunu birden çok bölümde bahsetmektedir. Margoliouth, Hz. Peygamber'in getirdiği dinin İlahi olmasına şüpheyle yaklaşır Hz. Peygamber'i Yahudi ve Hristiyan kişilerle bağlantılı olduğunu gösterme çabası içerisindeydi.³⁰⁰ Margoliouth, Varaka b. Nevfel hakkında Mekke'deki bilgi sahibi isimler arasında olduğunu, onun Doğu isminde İncil'ini tercüme ettiğini ve Hz. Peygamber'e yardım ettiğini zikretmektedir.³⁰¹ Siyer kaynaklarında geçmekte olan ilk vahiy anını Margoliouth aynı şekilde aktarmaktadır. Margoliouth, Varaka'nın Hz. Hatice'yi rahatlatmaya çalıştığı ve Hz. Peygamber'in nebi olduğu konusunda Hz. Hatice'ye gereken cesareti de verdiğini eklemektedir. İbn Asâkir, ez-Zürkânî ve Süheylî'nin³⁰² eserlerinde geçmekte olan Hz. Peygamber'in rüyasında Varaka'yı beyaz elbise içinde cennette gördüğü hadisin Margoliouth'a göre tarihsel bir değeri olmadığını ifade etmektedir.³⁰³

Hz. Peygamber'e gelen vahiy esnasında yaşanan bedensel ve ruhsal değişimler tarih boyunca oryantalistlerin hep tartışma konusu ve ilahi olmadığına dair dayanak noktalarını oluşturmaktadır. Özellikle Hristiyan oryantalistler³⁰⁴ bu konuda sara hastası olduğunu kanıtlayan düşüncelerin, Hz. Peygamber vahiy aldığı anda ortaya çıkan hallerle desteklendiğini savunmaktadırlar. Margoliouth'a göre Hz. Peygamber'in vahiy aldığı anda geçici olarak bilinç kaybı yaşadığını ve ardından zil sesleri duyduğunu, Hz. Peygamber'in yanında birisinin varlığının bulunduğunu zannetmekteydi. Bedensel olarak Hz. Peygamber'de görülen ter içinde kalan hastanın korkusu, ağızda köpüklenme, yüzün beyazlaması veya kızarması gibi hallerin varlığını ifade etmektedir.³⁰⁵ Margoliouth hastalık konusunda şöyle bir bilgi eklemektedir: sara

³⁰⁰ Mücahit Yüksel, "Varaka b. Nevfel'in Hayatı ve Hz. Peygamber İle İlişkilerine Dair Rivayetlerin Tahlili", *Mütefekkir* 9/17 (2022), 57.

³⁰¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 42.

³⁰² Ebü'l-Kâsım Ali İbnü'l-Hasen b. Hibetullah İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (thk. Amr b. Garâme el-Amravî, Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1995), 63/22; Ebü Abdullah Muhammed b. Abdülbâkî b. Yusuf b. Ahmed b. Şihâbuddin b. Muhammed Zürkânî, *Şerhu 'z-Zürkânî ale'l-Mevâhibi'l-Ledünniyye bi'l-Minehi'l-Muhammediyye* (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1996), 1/451; Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed Süheylî, *er-Ravzü'l-Ünüf fi Şerhi's-Sîreti'n-Nebevîyye li'bni Hişâm* (thk. Ömer Abdusselam es-Selâmî, Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 2000), 2/161.

³⁰³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 92-93.

³⁰⁴ Théophane le Confesseur, Aloys Sprenger, Reinhart Pieter Anne Dozy.

³⁰⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 46.

hastası olduğu düşünölen Hz. Peygamber'in vahiy haricinde biri Bedir Savaşı'nda diğeri oruç sonrası kan aldırıldığından dolayı iki kez bayılmasının kendi kontrolünde olmadığını ve Hz. Peygamber de epilepsi hastalarında görölen bazı ağır belirtilerin olduğunu mesela dil ısırarak, elinde bulunan eşyanın düşmesi, beyin gücünün zayıflamasını aktarmaktadır.³⁰⁶ Margoliouth, devamında eğer bir kişi ilahi şekilde haber aldığını söylemek istiyorsa bunu diğeri insanlardan farklı doğüstü şekilde gerçekleştiğini göstermeli diye ifade etmektedir. Margoliouth'a göre Hz. Peygamber de kendisinin kurduğu cümleleri başka ilahi kaynaktan alıyormuş görüntüsü vermesi gerekmektedir.

Margoliouth, Hz. Peygamber'de görölen vahiy hallerini de başka dönemde ve bölgede yaşamış olan Yunan Peygamber ve kâhin olduğu belirtilen, MÖ 4-5. yüzyılda yaşamış olan Sibyl ile kıyaslamaktadır. Margoliouth, Sibyl'e göre ilahi vahiy esnasında, yüzünün renginin değişmesi, göğsünün kabarması ve duyulan seslerin insan sesi olmadığı bilgisini vererek Hz. Peygamber'in vahiy sürecinde içgüdüsel olarak peygamberlerde olan süreci yerine getirdiğini ifade etmektedir. Hz. Peygamber vahiy anında yüzünün morardığını, sıkıntılı bir duruma düştüğünü ve üzerine battaniye örtüp o battaniyenin altından gelen vahiy ile çıkmaktaydı.³⁰⁷ Direk gelen sesleri anlamadığı öncesinde belirsiz harflerin duyulduğunu ifade eden Margoliouth, bazı durumlarda Hz. Peygamber'in gerçekten epilepsi olduğu üzerine şüpheler uyandırdığını eklemektedir. Hz. Peygamber'in minberdeyken sorulan sorulara anında vahiy aldığını ya da yemek yerken vahiy alıp sonra kalan parçasını yemeye devam ettiği de bilinmektedir.³⁰⁸ Vahiy esnasında yaşadığı halleri vahyin en başından en sonuna kadar devam ettirmiştir. Margoliouth'a göre Hz. Peygamber ilahi şekilde vahiy alıyormuş gibi davranması gerektiğini çünkü bir hal ve hareket sergilemeden ortaya bir kanun çıkarması ya da söylemesi, aracı olduğunu ispat edemezdi. Margoliouth, Hz. Peygamber'in aracı olduğundan bu doğüstü durumu titreme, terleme gibi hallerle desteklediğini ifade etmektedir.

³⁰⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 46.

³⁰⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 85.

³⁰⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 86.

Hz. Peygamber Eski Ahit ve Yeni Ahit'teki ifadelerden de eklediği için kimse Hz. Peygamber'in Allah'ın sözleri dediği ifadelerden şüphe duymamıştır. Margoliouth devamında vahiy üretme konusunda sıkıntıya girdiğinde Eski ve Yeni Ahit'ten duyduklarını kendisine gelen vahiymiş gibi kullanmakta diyerek, Hz. Peygamber'in gençlik döneminde karşılaştığı Yahudi ve Hristiyan kişilerden duyduklarını çok iyi şekilde ezberlediğine de vurgu yapmaktadır. Eski ve Yeni Ahit'ten aldığı düşündüğü ifadeler şunlardır; ölümü tatmak, karanlıktan aydınlığa çıkarmak, Allah'ın doğru yolundan sapmak, borunun üflenmesi, bir parşömeni sarar gibi göklerin de sarılması, kulaklarında ağırlık olması, yeni gökler ve yeni yer, birinci ve ikinci ölüm, gözlerin görmediği kulakların duymadığı, hiçbir insanın kalbine girmediği, iğne deliğinden geçen deve, Doğu'nun Batı'dan uzak oluşu gibi günahlarımızı bizden uzaklaştırdı. Margoliouth'a göre bu ifadeler Kitâb-ı Mukaddes üzerinde araştırma yapan birisinin kolaylıkla söyleyecekleri ibarelerdir.³⁰⁹

Margoliouth'a göre Hz. Peygamber bilgiyi hafızaya alıp sonrasında kullanma gibi bir alışkanlığı bulunmaktadır. Hz. Peygamber sadece Kur'an'ın yazılışında değil aynı zamanda Müslümanların ibadetlerinin de Yahudi ve Hristiyanlardan aldığı söylemektedir. Hz. Aişe ile bir Yahudi kadının konuşmasından Hz. Peygamber'in dua ortaya çıkardığını belirtmektedir. Hz. Peygamber, duyduğu Hz. Musa ve Hz. İsa hakkında bilgileri insanlara aktarırken ikisinin arasında bir farklılık gözetmeden aktardığını söylemektedir.³¹⁰ Margoliouth'un inandığı Hristiyanlık inancına göre Hz. Peygamber'in Hz. İsa'yı Hz. Musa'dan farklı bir konumda tutmasını beklemektedir. Hz. Peygamber'in insanlara ilettiği bilgilerin Yahudiler ve Hristiyanlar tarafından doğrulandığını duymak Hz. Peygamber'i fazlasıyla memnun ettiğini de eklemektedir. Margoliouth, vahiy konusunda Yahudi ve Hristiyanlığa benzerliklerine değindiği kadar Hz. Peygamber'in öğrettiği namazda birçok unsurun Yahudi ya da Hristiyanlarda olduğunu da savunmaktadır. Kıyam duruşunun Yahudilerden, secde ve celsenin ise Hristiyanlardan geldiğini ifade edip Hz. Peygamber'in bu gördüklerini bir bütün halinde namaz diye insanlara aktardığını söylemektedir.³¹¹

³⁰⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 61.

³¹⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 61.

³¹¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 103-104.

Margoliouth, Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul etmediği gibi vahiy konusunda da olumsuz şekilde yaklaşımının olduğu görülmektedir. Vahiy olarak aldıklarının Eski ve Yeni Ahit'ten olduğunu söyledikten sonra aslında teolojik olarak Hz. Peygamber'in Müseylime'yi taklit ettiğini iddia etmektedir. Margoliouth, Kur'an'daki ayetlerin de Müseylime'nin sûrelerini örnek alarak ortaya koyduğunu eklemektedir. Arap edebiyatı konusunda da araştırma yaptığı bilinen Margoliouth'a göre Arap edebiyatının ilk örneği sayılan Arap monoteizmi ile ilgili Müseylime'nin sûreleri kabul edilirse, Hz. Peygamber'in Müseylime'nin yazdıkları üzerine kurulu bir din ortaya koyduğunu ifade etse de bu ifadelerin tarihsel olarak karşılığı bulunmamaktadır.³¹² Müseylime'nin Hz. Peygamber'le karşılaşması hicretin onuncu yılında gerçekleşmektedir.³¹³ Şayet Hz. Peygamber, Müseylime'nin Arap edebiyatına uygun yazdığı sûreleri esas alınırsa Mekke döneminde İslam'ın kurulmamış olması gerekmektedir. Yemâme'de ortaya çıkan Müseylime'nin aslında Hz. Peygamber'in hocası olduğunu da iddia etmektedir.³¹⁴

Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde Müseylime'yi Maslamah veya Musailimah olarak ifade etmektedir. Yine aynı eserinde Vâkîdî'den aldığı bilgi ile Müseylime'nin Hz. Peygamber Mekke'den ayrılmadan Rahmân ismini aldığını iktibas ederek belirtmektedir.³¹⁵ İbn Hişâm da olay ile ilgili İbn İshak'tan şöyle rivayet aktarmaktadır; “Kureyşliler Allah'ın elçisine ‘Duyduğumuza göre bunları sana Yemâme'de Rahman adında bir adam öğretiyormuş. Tanrıya and olsun ki biz asla Rahman'a inanmayız. Ey Muhammed (s.a.v) bil ki sana karşı sorumluluğumuz kalmadı. Tanrıya and olsun ki bir daha bize bir şey yapmana müsaade etmeyeceğiz. Gene aynı şekilde hareket etmeye devam edersen ya seni öldürürüz, yahut da sen bizi yok edersin” dediler.³¹⁶ Ra'd Sûresi'nde olayın devamında indirilen ayet “(Ey

³¹² David Samuel Margoliouth, “Is Islam A Christian Heresy?”, *The Muslim World* 23/1 (Ocak 1933), 6-15.

³¹³ Ahmet Önkal, “Müseylimetülkezzâb”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2006), 32/90.

³¹⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 81.

³¹⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 81.

³¹⁶ Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısırî İbn Hişâm, *Hz. Muhammed'in Hayatı (es-Siret'ün-Nebeviyye)* (çev. İzzet Hasan, Neşet Çağatay, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1971), 1/187.

Muhammed (s.a.v!) Böylece seni, kendilerinden önce nice ümmetlerin geçmiş olduğu bir ümmete gönderdik ki, onlar Rahmân'ı inkâr ederken sana vahyettiğimizi kendilerine okuyasın. De ki: 'O, benim Rabbimdir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben yalnız O'na tevekkül ettim, dönüşüm de yalnız O'nadır.'³¹⁷ Siyer kaynaklarında Müseylime'ye ne zaman Rahmân denildiği hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. *The Rise of Islam* eserinde Müseylime'den bahsederken Hz. Peygamber'in Hanif ve Müslüman kelimesinin de Müseylime'den aldığını ifade etmektedir. Müslüman ve Hanif kelime köklerinin Hz. Peygamber ve Müslümanların anlamını bilmeden kullandığını da iddia etmektedir.³¹⁸ Hanîf ve Müslüman kelimelerinin etimolojisi, araştırmanın içeriği olmadığından konunun dağılması adına burada devam edilmeyecektir.

2.3.1. Gizli Bir Toplum Olarak İslam

Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde "Gizli Bir Toplum Olarak İslam" başlığı altında ilk Müslümanları ele almaktadır. Hz. Hatice ile vahyin ilk gelişini anlatıp Hz. Hatice ve Hz. Ebû Bekir'in Hz. Peygamber'e gelen vahyi kabul etmesini sonra evde bulunan yeğeni Hz. Ali ve evlatlığı Zeyd b. Hârise'nin de kabul ettiğini beyan etmektedir. Margoliouth ilk Müslümanlar hakkında nasıl ve ne zaman Müslüman oldukları hakkında net bilgiler vermemektedir. Margoliouth, İslam hakkında birçok araştırma yapmaktadır fakat yaptığı araştırmalarda net bilgiler ortaya koymamaktadır.³¹⁹ Margoliouth'un İslam tarihi alanındaki çalışmaları ile ilk Müslümanlar hakkında bilgiler verirken demografik olarak incelenmediği görülmektedir. Hz. Peygamber'in etrafındaki insanların İslam'ı ilk kabul edenlerden bahsettikten sonra diğer Müslüman olan gençlerin fakirlik ve kölelikten dolayı İslam'ı tercih etmediği konusuna değinmemektedir. Çünkü siyer kaynaklarında da bahsi geçen ilk Müslümanların çoğunun genç ve varlıklı aileye mensup oldukları görülmektedir.³²⁰

³¹⁷ Ra'd Süresi, 30.

³¹⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 116.

³¹⁹ Musa Alak, "Fuat Sezgin'e Göre Eski Arap Şiirinin İntikali ve Orijinalliği", *darulfunun ilahiyat* 30 (31 Aralık 2019), 101.

³²⁰ Rıdvan Köse, *Mekke Dönemi İlk Müslümanlar* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 55.

İlk Müslümanların %29'u köle kategorisine girdiği araştırmalarda gösterilmektedir.³²¹ Margoliouth, İslam'ın hızla yayılmasında ve yüceltilmesinde varlıklı ailelerin avantaj olduğunu bildiğinden dolayı ilk Müslümanların ekonomik durumlarından bahsetmemektedir.

Margoliouth'a göre ev halkının ve Hz. Ebû Bekir'in Müslüman olmasının akabinde vahyin durduğunu ve bu durumda Hz. Ebû Bekir'le Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'i zorlayıp bunun devam ettirilmesini istediklerini belirtmektedir.³²² Margoliouth, bahsi geçen vahyin durduğu dönemi Edwin Starbuck'ın denekleriyle benzetmektedir. William James'in Dinsel Dönüşüm Türkçe tercümesi olan makalesinde şöyle geçmektedir;³²³ Edwin Starbuck isimli profesörün *The Psychology of Religion (Din Psikolojisi)* isimli kitabında bahsetmiş olduğu deneklerinden birisinin isteğinin Tanrı tarafından zorlandığı ve denegın yapma isteğı ve arzusunun bittiğı esnada dualar ile teslim olmasıyla kıyaslayarak aktarmaktadır.³²⁴ Hz. Peygamber'in yeni inanç sistemini üretip, ruhen ve bedenen tükendiğı zaman vahyin durdurulması ve vahyi almadığı dönemde ilgisiz olup aktif olmadığını ifade etmektedir. Margoliouth da Starbuck gibi bu yaşananların aslında din değıştirme konusunda başa gelebilecek bir durum olduğunu ifade etmektedir.³²⁵ Margoliouth, Hz. Peygamber'in vahiy almadığına inandığından dolayı onun dini boyutunu bir psikoloji sorunu olarak değıerlendirmekten geri durmamıştır. Margoliouth, Hristiyanlığın oluşmasında Hz. İsa'ya inen vahiy ile Hz. Peygamber'e inen vahyin aynı olmadığını bir kez daha ifade etmektedir.

Margoliouth ilk Müslümanlardan bahsederken Hz. Hatice, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ali ve Zeyd'in İslam'a girişlerini bahsettikten sonra Hz. Osman'ın Müslüman oluşuna geçmektedir. *The Rise of Islam* eserinde geçmekte olan olay şöyledir; Hz. Osman'ın

³²¹ Abdurrahman Kurt, "Demografik Değışkenler Açısından İlk Müslümanlar", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2009), 40.

³²² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 95.

³²³ William James, "Dinsel Dönüşüm", *çev. Ali Kuşat, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29/1 (Ocak 2011), 161.

³²⁴ Edwin Diller Starbuck, *The Psychology of Religion* (New York: Paternoster Square Charles Scribner's Sons, 1900), 91.

³²⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 95.

aslında Hz. Peygamber'in kızı Rukiye'yi sevdiğini öğrenen Hz. Ebû Bekir, dinini değiştirse Rukiye'yi alabileceğini söyledi. Oradan geçmekte olan Hz. Peygamber'e Hz. Osman'ın Müslüman olduğunu söyledikten sonra Hz. Ebû Bekir, hemen Hz. Peygamber'in kulağına eğilip Rukiye'yi vermesini söyledi. Margoliouth burada Hz. Ebû Bekir ve Hz. Peygamber'in, Hz. Osman'ın dinini değiştirmesini Rukiye üzerinden kurgulandığını aktarmaktadır. Hz. Ebû Bekir'in sıkıntı çekenlerin, kölelerin, şehirde yaşayan yabancıların diğer hür ve yerli insanlara göre din değiştirmeye daha yatkın olduklarını da diyen Margoliouth yazdığı bölümün devamında Kur'an'dan kanıt³²⁶ getirerek aslında İslam'ı seçen insanların son derece rezil, zelil ve düşkün insanlar olduğunu ifade etmektedir. Margoliouth, bu bilgiler ışığında İslam'ın oluştuğu ortamı zedelemek istediği aşıkardır. Fakat çalışmalarda İslam'ı seçenlerin köle değil hür insanların çoğunlukta olduğu açığa çıkarılmıştır.³²⁷ Siyer kaynaklarında İslam'ı seçenlerin zayıf olarak nitelendirilmesi sosyal ve kültürel anlamda ise ilk Müslüman olanlar Mekke'de orta derece ekonomik kazanca sahip kimselerdi, Margoliouth'un ifadesiyle Mekke'nin aristokratlarından değillerdi.³²⁸

Margoliouth, İslam'a giren Hâlid b. Saîd hakkında dört veya beşinci sırada Müslüman olduğu bilgisini vermektedir. Fakat bu konuda İslam tarihi kaynaklarından olan Fütûhu'l-Büldân'da Hâlid b. Saîd üçüncü veya dördüncü olduğu geçmektedir.³²⁹ Margoliouth, Müslüman olanları zikrederken Hz. Ebû Bekir'in ikna kabiliyetine ek olarak çeşitli efsanevi olaylar yaşadıkları ve onları Hz. Ebû Bekir'in İslam'a ikna edişinden kaynaklı olduğunu ifade etmektedir. Hâlid b. Saîd kişinin bir rüya gördüğünü, babasının onu ateş kaplı bir göle attığını fakat bir kurtarıcının onu kurtardığını Hz. Ebû Bekir'e bahsetmiştir. Hz. Ebû Bekir de onu Hz. Peygamber'e götürmüştür. Kurtarıcının Hz. Peygamber olduğunu anlayan Hâlid, Müslüman olmuştur. Margoliouth, Hâlid olayında rüya görmesine bilimsel olarak tarafsız yaklaşmaktadır. Doğru olma ihtimalinin olacağını ifade ederek diğer Müslüman olan Abdullah b. Mes'ûd'a geçmektedir. Ukbe b. Ebû Muayt'ın sürülerinden sorumlu bir

³²⁶ Hûd Sûresi, 27.

³²⁷ bkz. Kurt, "Demografik Değişkenler Açısından İlk Müslümanlar", 30.

³²⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 98.

³²⁹ Ebû'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd el-Belâzurî, *Fütûhul-Büldân* (çev. Mustafa Fayda, İstanbul: Siyer Yayınları, 2013), 555.

köleydi. Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir, Abdullah'tan bir kase süt istedi. Keçinin memelerinin şiştiğini ve Hz. Peygamber doyduktan sonra yeniden küçüldüğünü görüp Müslüman olmuştur.³³⁰

Margoliouth, İslam'a geçen diğer isim olarak Osman b. Maz'ûn'dan bahsetmektedir. Osman b. Maz'ûn'un bir gün Hz. Peygamber'i gökyüzüne bakıp yürüyerek gidip geldiğini görünce ne yaptığını sordu. Hz. Peygamber'de vahiy habercisinin kendine iyilik, erdemlilik ve adalet getireceğini söylemiştir. Margoliouth, Osman b. Maz'ûn'un cevap karşısında hemen iman ettiğini ifade etmiştir. Margoliouth, İslam'ı seçen ilk Müslümanların çoğunun nasıl ve neden Müslümanlığa girdiğine ayrı ayrı değinmektedir. Devamında Saîd b. Zeyd b. Amr'ın İslam'ı seçmeden önce putperest olmadığını Hristiyanlık ve Yahudiliği de kabul etmediğini aynı zamanda Hz. Ebû Bekir'in ikna ettiği kişiler arasında da yer almadığını vurgulamaktadır. Abdülkâ'be b. Avf daha sonra ismi Abdurrahman b. Avf diye değiştirilmiştir. Hz. Peygamber kendisinde, Müslüman olanların isimlerini değiştirme yetkisi olduğu ve ismi put ismi ya da kehanet ismi olanların ismini değiştirmekteydi.³³¹ Abdurrahman b. Avf'in ticarete çok iyi olduğundan bahsederek Hz. Ebû Bekir'in ikna ettiği kimselerden olmadığını eklemektedir. Margoliouth, defalarca kan döken diye belirttiği Mikdâd ile yoksul ve köle olan Utbe b. Gazvân'ın da Müslümanlar arasında olduğunu zikretmektedir.³³² Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde ilk defa geçen kişilerin ismini yazarken tam adını belirtmeyerek Mikdâd diye yazarak bilgilerde karışıklığa sebebiyet verdiği görülmektedir. Margoliouth, bu isimleri zikrettikten sonra İslam'a giren en önemli üç kişiden bahsetmektedir. Bu isimlerin Margoliouth tarafından ilk Müslümanlar konusunun en sonunda bahsetmesi onları önemsizleştirmeye çalıştığının kanıtıdır. Zübeyr b. Avvâm ki Hz. Peygamber'in kuzeni, diğeri Talha b. Ubeydullah, o da Suriye'ye ticaret için gittiğinde bir rahibin Hz. Peygamber hakkında yönlendirmesine şahit olduğudur. İslam'a geçmesi için Hz. Ebû Bekir'in ilk ikna ettiği kişi Sa'd b. Ebû Vakkas'tır. Margoliouth, ilk Müslüman olanları sayarken Hz. Peygamber'den daha çok Hz. Ebû Bekir'in insanları İslam'a

³³⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 98-99.

³³¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 110.

³³² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 100.

ikna edip etmediği konusuna değindiği ve bu konuda Hz. Peygamber'i etkisiz bıraktığı görülmektedir. Devamında da Margoliouth, Hz. Ebû Bekir harici herkesin İslam'ı seçmek için Hz. Peygamber'in karşısına isteksiz geldiklerini yazmaktadır. Margoliouth, İslam'ın yayılmasında ve Müslümanların ilk tanışmaları Erkam'ın evinde gerçekleştirildiği bilgisini eklemektedir.³³³

İslam'ın gizli olarak yaşandığı dönemde Amr b. Abese, Hz. Ebû Bekir'in yaptığı gibi kendi memleketine dönüp İslam'a herkesi davet etmek istemiştir fakat engellenmiştir. Bu bilgileri verdikten sonra Margoliouth, Mekke'nin ileri gelenlerinin tarihte önemli yer tutmadığını ve ihtida etmeden öldüyse onların hakkında bilgilere sessiz kaldıklarını fakat Müslüman olan insanların ise biyografilerinin çarpıtıldığını da eklemektedir.³³⁴

2.3.2. Habeşistan'a Hicret

İslam'ın bir süre gizlilikle yürütüldüğünü yazan Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde "Aleniyet" başlığı altında Mekke döneminde yaşanan olayları ele almaktadır. Önceki sayfalarda ifade edildiği gibi Margoliouth, yine aynı eserinde oluşturduğu bölümlerin içerisinde sadece belirli konulardan bahsetmeyip zaman ve bölgesel farklılık içeren olaylardan da bahsetmektedir. Hz. Peygamber gizli olarak İslam'ın yayılmasından sonra Kâbe'ye gidip "Allah'tan başka Tanrı yoktur" diyerek alenen ilan etmiştir. Margoliouth, Hz. Hatice'nin oğlu Hâris b. Ebû Hâle'nin Hz. Peygamber'in etrafının sarılıp küfürler edildiğini duyunca korumaya gittiği anda şehit olduğunun bilgisini vermektedir. İslam'ın ilk şehidi olarak el-İsabe'den aldığını da iktibas etmiştir. Siyer kaynaklarında ilk şehit olarak Yâsir b. Âmir ve Sümeyye b. Hubbât verilmektedir. Margoliouth diğer kaynaklardaki bilgileri ele almayıp Hacer el-Askalani'nin eserini ele alması aslında Hz. Hatice'nin ne kadar güçlü bir eş olmaktan öte güçlü bir anne de olduğu imajını gözler önüne sermiştir. Bu durum da İslam'ın lehine bir durum olmaktadır. Margoliouth, İslam'ın açıkça ilanından sonra Hz.

³³³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 108.

³³⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 152.

Peygamber'in Mekke'de delirmiş veya cinlerin etkisinde kalan birisi olduğu görüşlerinin yaygınlaştığını aktarmaktadır.

Margoliouth, ortaya çıkan bu yeni öğretinin takipçileri diyerek İslam'ın ortaya çıktığı dönemdeki Müslümanları ifade etmektedir. Bu dönemde yaşayan Müslümanların çoğu işkencelere maruz kalmaya başladığını, zamanla da artmakta olduğunu ve yaşanan işkenceleri de eklemektedir. Kızgın demirle yakma, güneşin en tepede olduğu vakit yüzüstü güneşte bırakmak gibi işkenceler yaşanmaktaydı. Hz. Muhammed, dilleriyle İslam'dan döndüklerini söyleyerek işkencelerden kurtulmalarını söylemişti. Sadece Müslümanlar değil Hz. Muhammed'in kim olduğu konusunda soru soran yabancılar da işkencelere maruz kalmaktaydı. Margoliouth, Risâlet'in beşinci senesi Habeşistan'a hicret etmesi gerektiği görüşünü savunmaktaydı. Margoliouth'a göre Tanrı'nın toprakları genişti başka yere gidip yaşayabilirlerdi ve Müslümanlar da bu konuda doğru bir karar aldıklarını ifade etmiştir. Hz. Muhammed'in yeni ortaya koyduğu ibadetlerin uygulamasında secdeye gittiği esnada başından aşağıya deve pisliklerinin boşaltıldığını ve benzeri uygulamaların yapıldığını da yazmaktadır. Margoliouth da siyer kaynaklarında olduğu gibi bu durumun bir süre katlanılamaz bir hal aldığını ifade etmektedir.³³⁵ Hz. Muhammed (s.a.v)'e inananların işkence gördüğü bölgeden uzaklaşmasını Margoliouth yine tarikat olan Mormonların kaçıp koloni kurmasıyla kıyaslamaktadır. İslam'ın ilk hicreti ile Mormonların kaçıp koloni kurmasını benzer olaylar olarak ele almıştır.³³⁶ Bauben'e göre Hz. Muhammed'i Mormon kurucusuyla karşılaştırması Hz. Muhammed'i beşerileştirmeye çalıştığından dolayıdır.³³⁷

Margoliouth, hicret yapılacak yerin de Hz. Peygamber tarafından zekice bulunduğunu vurgulamaktadır. Çünkü Hristiyan Araplardan işkence görenlere yaptığı yardımlar ve putlara karşı nefret besleyen bir ülke olan Habeşistan vardı. Margoliouth, Müslümanların sığınması için en uygun yerin Habeşistan olduğunu da dile getirmektedir. Margoliouth, Hz. Peygamber'in önceden ziyaret ettiği Habeşistan

³³⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 144.

³³⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 156.

³³⁷ Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 111.

hakkında bilgisi vardı diye eklemektedir. Muhammed Hamidullah'a göre Hz. Peygamber'in Habeşistan'a gittiği muhtemeldir.³³⁸ Margoliouth, Hz. Peygamber'in doğumundan itibaren anlatılan olaylara masalsı dediği gibi Habeşistan hakkında anlatılan Portekiz istilasına kadar olan zamanın kayıtlarının tümü masalsıdır demektedir. Margoliouth burada sadece Yunan yazarlar tarafından tasdiklenen Necâşi'nin Güney Arabistan'da yaşayan zulüm altında olan Hristiyanlara sağladığı yardımın gerçek olduğunu ifade etmektedir. Margoliouth, Habeşistan'a hicret eden aile sayısının seksen üçe ulaştığını ve orada İslam dininden dönen birkaç kişinin de bulunduğunu ifade etmektedir.³³⁹ İlk gidenler arasında Osman bin Affan'ı "weakly" (zayıf,güçsüz) olarak ifade edip onun zayıflığını dile getirmektedir.³⁴⁰ Margoliouth, eser boyunca Hz. Osman hakkında eleştirel ve alaycı tavır içerisinde olduğu da görülmektedir. Hz. Peygamber'in sadece Hz. Osman'ın karşısına özensiz kıyafetlerle çıkmadığını eklemektedir.³⁴¹ Margoliouth, Hz. Osman ve eşi Rukiye'nin isimlerinin ilk hicret edenler arasında olduğunu bir de ismi sonraki zamanda geçmeyen sadece Habeşistan'a hicret edenler arasında geçen Hâtıb b. Amr'ın olduğunu bilgisini de eklemektedir. Fakat siyer kaynakları Hâtıb b. Amr Habeşistan'a ilk ayak basan sahâbî ve Hz. Peygamber'in katipliğini yaptığı, Bedir ve Uhud savaşlarında yer aldığını da aktarmaktadır.³⁴² Margoliouth Habeşistan'a hicret hakkında çok az bilginin varlığından ve bilgilerin de Ümmü Seleme'den aktarıldığını, anlatılan konuların bazılarının ise sonradan uydurulduğunu ifade etmektedir.³⁴³ Margoliouth, Necâşi'nin karşısında Ca'fer b. Ebû Tâlib'in sözcü olarak Müslümanları temsil ettiğini ve hicret etmeden Hz. Peygamber tarafından kendisine öğretilen Meryem Sûresi'nin ilk ayetlerini okuduğunun bilgisini vermektedir. Necâşi bu ayetleri gözyaşları içerisinde dinlediğini ve elçiler yanlış bilgi okuduğunu söylediler de Necâşi, Ca'fer'in bilgilerinin tamamıyla doğru olduğunu söyleyip elçilerin beklentilerini suya düşürmüştür. Hz. Muhammed (s.a.v)'in öğretilerinin özeti sayılabilecek Meryem

³³⁸ Muhammed Hamidullah, "Hz. Peygamber'in İslâm Öncesi Seyahatleri", çev. Abdullah Aydın, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4/ (1980), 337-338.

³³⁹ Margoliouth, *Mohammedanism*, 53.

³⁴⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 157.

³⁴¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 96.

³⁴² İsmail Hakkı Ünal, "Hâtıb b. Amr", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2006), 16/444.

³⁴³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 158.

Sûresi'nin aslında Varaka'nın tercüme ettiği İncil'den etkilendiğini ifade eden Margoliouth, Hz. İsa'nın ilahi oğul olduğunun konusunu İncil'den alıp sonra Meryem Sûresi'ne ekleyerek ilahi oğlunu reddettiğini eklemektedir.

Margoliouth, Ca'fer ile Necâşî arasında geçen diyalog hakkında Nöldeke gibi şüpheyle yaklaştığı görülmektedir. Çünkü Araplar ile Habeşlilerin anlaşabilmeleri için tercümanlara ihtiyaç duyduğunu ancak bazı kelimeleri tahmin edip anladıklarını söylemektedir.³⁴⁴ Numanî ise Habeşliler ile Arapların dillerinin birbirine benzediğini ve aslında Necâşî'nin sarayda tercüman da bulundurabilecek yetkisinin bulunduğunu da söylemektedir.³⁴⁵ Margoliouth'a göre Necâşî Müslüman değildi onun Müslüman olduğu bilgileri sonradan uydurulmuştur. Fakat Margoliouth, Necâşî'nin Hz. Muhammed'in peygamberliğine inandığını eklemektedir.³⁴⁶ Margoliouth, Kureyşlilerin Aksum Kralı'na hediyelerle elçiler gönderip reddedildiğini görünce ezildikleri ve Habeşistan'a sığınan Müslümanların ise değerli olduklarını yazmaktadır.³⁴⁷ Mekkeliler, Müslümanların yapmış olduğu hicretin başarılı olduğunu öğrendiklerinde onları evlerine geri döndürmek ve olası saldırıyı önlemek için çok çaba sarf etmişlerdi. Bu durumda Margoliouth'a göre Hz. Muhammed'in Lât ve Uzzâ putlarına birkaç taviz vererek kendisinin peygamberliğinin tanınması sağlanabilirdi.

2.3.3. Garânîk Olayı

Garânîk olayı, İbn Cerîr et-Taberî, İbn Hacer el-Askalanî, Kadı İbnü'l-Arabî, Zemahşerî ve Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesud Beğavî, Suyûtî, İbn Teymiye gibi birçok alimin eserinde geçmektedir.³⁴⁸ Bu zayıf rivayet, oryantalistler tarafından istismar edilip kaynak halinde gösterilmesine zemin hazırlamaktadır.³⁴⁹ İslam dinini sarstığından dolayı oryantalistlerin görmezden gelmeyeceği bir olaydır. Bazı

³⁴⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 161.

³⁴⁵ Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 111.

³⁴⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 169-170.

³⁴⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 166.

³⁴⁸ bkz. Bünyamin Okumuş, "Garanik Hadisesi Bağlamında İbn Teymiye'ye Göre İsmet Kavramı: Nebevi Metinlerin Neshi ve Tebdili Meselesi", *Kelam Araştırmaları* 8/1 (2010), 240.

³⁴⁹ Muhammed Balbay, *Garanik Kıssası ve Oryantalist Yaklaşımlar* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 9.

müfessirler Garânîk olayına dair bütün rivayetleri eserlerinde ele almaktadır.³⁵⁰ Alınan rivayetlere delil olarak oryantalistler, Habeşistan'a hicret etmiş olan bazı Müslümanlara ulaşan haber ile Mekke'ye geri dönmüş olmalarıyla bağlantılandırmaktadır. Habeşistan'daki Müslümanlardan bir kısmı, müşriklerle secdeye gidip İslam'ı kabul ettiklerini duyup Mekke'ye dönmüşler ve Mekke'ye geldiklerinde durumun yanlış olduğunu da görmüşlerdir.

Margoliouth da İslam'a karşı saldırıda kullanmak üzere eserlerinde Garânîk olayını aktarmaktadır. Margoliouth, Hz. Peygamber'in müşriklerin tanrıları olan Lât ve Uzzâ putlarına vereceği tavizler onun peygamberliğini tanımalarını sağladığını düşünerek Garânîk olayını gerçekleştirdiğini söylemektedir.³⁵¹ Margoliouth, Garânîk olayının uydurulmadığını ve gerçek olduğunu savunmaktadır. Oysa Margoliouth'a göre Hz. Peygamber hakkında yazılanların sonradan uydurulduğu ve siyer kaynaklarının böyle şişirildiğini savunmaktadır. İslam'a karşı olan ve siyer kaynaklarında zayıf olan bu rivayete³⁵² ise şüpheyile dahi yaklaşmamaktadır. Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde Mekkeli müşriklerin kalabalık olduğu ortamda Hz. Peygamber'in öncesinde müşriklerin putları hakkında ukalaca konuştuğu, sonra onları öven sözlerde bulunduğunu ve secdeye kapandığını aktarmaktadır. Etrafında müşriklerden oluşan kalabalık, Hz. Peygamber ile secdeye kapanmıştı. Habeşistan'da bulunan Müslümanlar da geri döndü diye eklemektedir. Margoliouth, Hz. Peygamber'in bu yaptığı davranışın devlet adamının yapacağı bir uzlaşma olduğunu savunmaktadır. Fakat sonrasında bu olayın onur kırıcı olduğundan ve Hz. Peygamber'in hayatını anlatan kitaplardan çıkarıldığını ifade etmektedir. Eserlerinden bu olayı çıkarmayanların gün içerisinde Hz. Peygamber'in tek tanrı inancına geri döndüğünü de yazdığını iddia etmektedir. Fakat Hz. Peygamber gün içinde tek tanrıya döndüğünü yazan eserleri Margoliouth eserinde zikretmemektedir.

³⁵⁰ bkz. Said Şimşek, “Şeytan Âyetlerine Dayanak Teşkil Eden Garanik Rivayetinin Tarihi Değeri”, *Bilgi ve Hikmet* 2 (1993), 149.

³⁵¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 170.

³⁵² Muhammed Balbay, *Garanik Kıssası ve Oryantalist Yaklaşımlar* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 69.

Margoliouth, Garânîk olayının Haşimoğullarının boykotunu sonlandırdığını kabul etmektedir. Margoliouth'un bahsettiği Haşimoğullarına uygulanan boykotun zamanı Hicretin yedinci ve onuncu yıllarında gerçekleşmektedir.³⁵³ Garânîk olayının tarihinde Margoliouth, çoğu konuda Muir'in siyere yaklaşımı ile benzer fikirler verirken bu olayda ise tarih bilgisini göz ardı etmektedir. Muir, *Hz. Muhammed'in Hayatı* isimli eserinde Garânîk olayının Habeşistan'a hicretten üç ay sonra gerçekleştiğini aktarmaktadır.³⁵⁴ Margoliouth'un tarih açısından olayı değerlendirmeyip, İslam'a karşı olan nefretinin gölgesinde kalarak Garânîk olayının gerçekleştiğini ve onun sonucu olarak Haşimoğullarına uygulanan boykotun bittiğini ifade etmektedir.³⁵⁵

Margoliouth, Hz. Muhammed'in geri adımlar attığını söylemektedir. Çok tanrıcılığı kabul edip tek tanrıcılıktan geri adım attığı gibi, tekrar tek tanrıcılığa geçip geri adım atması gerekmektedir ifadelerini kullanmaktadır. Margoliouth, Hz. Muhammed'in okuduğu ayetlerin Allah'ın sildiğini onun yerine özür ayetlerinin geldiğini ifade etmektedir. Margoliouth, şeytanın muhakkak ekleme yapacağını ve Allah'ın da bu eklemeleri çıkarıp attığını söylemektedir. Bu olayda da yerine yeni ayetler gelip Habeşistan'dan Mekke'ye gelenler tekrar Habeşistan'a gitmişlerdi. Otuz üç kişi kendilerine eman verecek kişileri bulmak şartıyla Mekke'de kalmıştı. Müşrikler Hz. Muhammed'in güvensizliğine ve sadakatsizliğine bir kez daha inanmışlar ve kızmışlardı. Margoliouth'a göre Garânîk olayının sonucunda gelen yeni ayetler ile Medine'ye hicrete kadar çok az sayıda insan İslam'a geçmişti. Margoliouth, *Mohammedanism* eserinde Kur'an'da Hz. Muhammed'in getirdiği vahye şeytanın müdahale ettiğini sonrasında Allah'ın gözden geçirmesi ile değiştirildiğini eklemektedir.³⁵⁶ Oryantalistlerin Doğu'yu sömürge amacıyla gelip İslam'a karşı saldırıya geçmek için de çalışmalar yürütmektedirler. İslam tarihinde rivayetleri zayıf

³⁵³ Mehmet Azimli, "Mekke Dönemindeki Boykot Yılları Üzerine Bazı Mülâhazalar", *İstem* 4/7 (2006), 55.

³⁵⁴ Muir, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, 189.

³⁵⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 171-172.

³⁵⁶ Margoliouth, *Mohammedanism*, 72.

olanları İslam'a saldırı için en uygun olanlarıydı.³⁵⁷ Garânîk olayı da oryantalistlerin üzerine durduğu zayıf rivayetli olaylardan birisidir.

2.3.4. Boykot

Margoliouth, Benî Hâşim'in evlilik yapma, ticaret yapma gibi haklarının elinden alındığı dönemi es geçmemektedir. Bu uygulamanın adına da "excommunication" (afroz etme) demektedir. Bu uygulama Hz. Peygamber'i kanun dışı ilan edip teslim edilene kadar özel birlikler tarafından boykot uygulanmıştı. Rulo kağıtlara yazılan ceza yazısı Kâbe'ye asılmıştı. Eğer bir kişi dahil olduğu kabileden yeminle çıkarsa ona ceza uygulanmıyordu. Margoliouth, yeminini bozup çıkan Ebû Leheb'in bu yüzden Kur'an'da da lanetlenmiş olabileceğini söylemektedir. Diğer kabileden çıkan kişinin de Ebû Süfyân b. El-Haris olduğunu eklemektedir. Müslümanların boykot yılları içerisinde Hz. Hatice'nin mal varlığıyla geçinmeye çalıştıklarını yazmaktadır.³⁵⁸ Boykot denilen yılların iki ya da üç yıl olduğunu, etkilenen insan sayısı hakkında büyük ama kesin bir rakam verilmediğini söylemektedir. Margoliouth, boykota maruz kalanların açlığa mahkûm edildiğini ve kabileden gerçekleşen ölümlerle boykotun sona erdiğini yazmaktadır.³⁵⁹ Fakat boykotu Hişâm b. Amr ve Züheyr b. Ümeyye ile Kureyş'in önde gelenlerinden olan Zem'a b. Esved ve Mut'im b. Adî sonlandırmıştır.³⁶⁰

Margoliouth, boykot zamanının sonlanmasının iki seçenекle açıklandığını söylemektedir. İlk seçenек Kâbe'ye asılan kağıdın böcekler tarafından yenilip sadece Allah'ın adının olduğu yerin kalması ki, bu seçenekte dindarlar için yeterince tatmin edici ifadelerini kullanmıştır. İkinci seçenек ise Kureyşlilerin iyi niyetli ve merhametli olmasından dolayı yasağın sonlanmasıdır.³⁶¹ İslam'ın gelişinin yedinci ve onuncu

³⁵⁷ Şimşek, "Şeytan Âyetlerine Dayanak Teşkil Eden Garânîk Rivayetinin Tarihi Değeri", 147.

³⁵⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 168.

³⁵⁹ Margoliouth, *Mohammedanism*, 53-54.

³⁶⁰ Mustafa Fayda, "Muhammed", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2020), 30/411.

³⁶¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 172.

yılları arasında üç yıl açlıktan ölmelerine göz yuman Kureyşlilerin, Margoliouth'un sunduğu ikinci seçeneğin mümkün olmadığı görülmektedir.

2.3.5. Akabe Biatları

Margoliouth, akabeleri ayrıca başlıklandırmadan konu geneline dağıtarak anlatmaktadır. Evs ve Hazrec kabilesinin, Hz. Muhammed'in yanına kaç kez ve hangi tarihlerde gittiklerine değinmemektedir. Ayrıca Margoliouth, Yahudilerin Tanrısı'nın zafer verdiği görüşleriyle Mekke'de karşılaştıkları Rahman'ın peygamberinden de tasdikli ifadeler duyan Hazrec Kabilesi'nden kişiler olduğunu aktarmıştır. Bunların altı ya da sekiz kişi olduklarını aynı zamanda İslam'ı benimsediklerini ifade eden Margoliouth, bu kişilerin hepsinin Hazrec Kabilesi'nden olmasının muhtemel olduğunu söylemektedir. Tam olarak kaç kişinin Mekke'ye gidip görüşmeler yaptığını ve kaç kişinin Müslüman olduğuna açıklık getirmemiştir. Medine'den Kureyş'e yardım istemek için gelen elçilere, Hz. Muhammed tarafından İslam'ı seçmeleri teklif edilmiş fakat reddetmişlerdir. Hz. Muhammed ile görüşmeleri sonrası düşünmek için birçok sebeple evlerine geri döndüklerini aktaran Margoliouth, İslam'ı seçtiklerine dair ibare kullanmamaktadır. "Diğerleri" diye ifade ettiği elçilerin ise Zekvân b. Abdükays ve Es'ad b. Zürâre oldukları ve İslam'ı kabul eden ilk ensardan olduklarını da ifade etmektedir.³⁶² Margoliouth, Mekke'de Hz. Muhammed ile karşılaşan Hazrec Kabilesinin yaşadıklarını farklı rivayetlerden alarak birleştirmeye çalışmaktadır. Metin de anlam kargaşası ve kronolojik karışıklıklar olduğu görülmektedir.³⁶³

Hazrecliler bir sonraki yılda gerçekleşen panayır zamanında on iki kişiyle tekrar Mekke'ye geldiklerini söyleyen Margoliouth bir önceki Hazrec Kabilesi'nden geldikleri tarihi belirtmemektedir.³⁶⁴ Gelen on iki kişi Hz. Muhammed'e birtakım yasakları yapmamak üzere yemin edip İslam'ı seçip ve İslam dinini öğretmesi için Mus'ab b. Umeyr'i de beraberinde götürmüşlerdir. Evsli iki lider Üseyd b. Hudayr ve Sa'd b. Muâz ve onun kuzeni Hazrec Kabilesi'nden Es'ad b. Zürâre himayesi altında

³⁶² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 195.

³⁶³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 195-196.

³⁶⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 198.

olanların haklarını ve Medine’de İslam’ın kurallarının yerleşmesini sağlamışlardır. Margoliouth, burada “Mohammedans” kavramını kullanarak İslam’ı seçen Müslümanları anlatmayı hedeflemiştir. Margoliouth, *Mohammedanism* isimli eser de Hz. Muhammed’in taraftarı ve Mohammedans (Muhammediler) ibarelerini kullandığı görülmektedir.³⁶⁵ Margoliouth’un asıl amacı Hz. Muhammed’in İslamiyet’i getirdiğine inanmadığı için onun bir siyasi parti kurmuş gibi üyeleri olduğu ve Müslümanları onun taraftarları yaptığı görüşleriyle, İslam’ı araştıran insanların üzerinde bir algı oluşturmaktadır. Hristiyanlıktaki Mesihçilik kavramı gibi Margoliouth’da siyasi bir kurtarıcı olarak Mohammedans kelimesini kullandığı ve İslam’ın merkezine Allah’ı değil Hz. Peygamber’i yerleştirdiği görülmektedir. 1905 yılında yazmış olduğu *Mohammed and the Rise of Islam* eserinde İslam kelimesini İslam’ın yükselişi ibaresiyle kullanırken 1911-1914 tarihlerinde yazmış olduğu *Mohammedanism* ve *The Early Development of Mohammedanism* eserlerinde kelimeleriyle İslam kelimesini rafa kaldırıp Hristiyan dünyasıyla empati kurup Mesihçilikten etkilendiği ve Hz. Muhammed’e inanmaya dayalı bir din olarak göstermektedir.

Margoliouth, Buâs Savaşı’nı kazananın Allah tarafından gerçekleştiği görüşündedir. Ayrıca İslam’ın tohumlarının bölgeye yayılmasının ve İslâmiyet’in kendi dönemi içerisinde başlıca bir sır olduğunu ifade etmektedir. Fakat ileriki dönemde araştıranların, İslam düşüncelerinin yayılmasında fiziki ve psikolojik sebeplerini bulabileceğini söylemektedir.³⁶⁶ Margoliouth, Mus’ab’ın nasıl bir yöntem kullandığı hakkında bilgisi olmadığını ve bir şekilde başarılı olduğunu da aktarmıştır. Sa’d b. Muâz, evine girenlerin yalnızca Müslüman olması gerektiğine ve Müslüman olmayanlarla da konuşmama kararı almıştır. ve bu da etkili şekilde kabilenin İslam’ı kabul etmesini sağladı. Yoğun bir şekilde İslam’ı yaşamaları ile Medine’de sadece Evsullah Kabilesi İslam’a girmemiştir. Tüm Medine, İslam ile çalkalanmıştır. Evs ve Hazrec arasında bulunan kan davaları da birkaç yıla kadar unutulmuştur. Margoliouth’un Buâs Savaşı üzerinde yoğun şekilde durmasının sebebi de İslam’ın getirdiği güzel ahlak ve siyasi anlayışın etkisini kabul etmeyip başka bir sebep

³⁶⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 200.

³⁶⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 200.

aramaktır. Margoliouth, Hz. Peygamber'in prensibinin olduğundan bahsetmektedir. Hz. Peygamber, yüksek bir konuma gelmediği sürece insanlarla arasını bozmamakta olduğunu ve Yahudilerle de bu süreçte prensibinden kaynaklı iyi geçindiğini iddia etmektedir. Hz. Peygamber daha Medine'ye gitmeden büyük bir başarıya ve şöhrete ulaşmıştı diyen Margoliouth, Hz. Peygamber'in nasıl bir plan çizdiğini ise bilmediğini de eklemektedir.

Sonraki Akabe biatı ise Akabe adı verilen tepe de gerçekleştiği fakat biatların iki veya üç olduğu konusunda Margoliouth net bilgi verememektedir.³⁶⁷ Bu sefer yetmiş kişinin, Hz. Muhammed'e gelip can korkusuyla Mekke'de dolaşmasına izin vermediklerini söyleyip ayrıca daha çok vaatte bulunmuşlardır. Margoliouth, görevlenen on iki kişiyi Hristiyanlıktaki, havarileri taklit edecek şekilde görevlendirildiğini ifade etmektedir.³⁶⁸

2.3.6. İsrâ'-Mi'rac Olayı

Margoliouth, boykottan sonra Ebû Tâlib ile Hz. Hatice'nin ölümünün aynı sene içerisinde gerçekleşmesini boykotta yaşanan zayıflık, çalkantılı dönemler ve yasağın kalkmasıyla oluşan büyük bir boşluktan kaynaklandığını ifade etmektedir.³⁶⁹ Margoliouth'un Ebû Tâlib ile Hz. Hatice'nin ölümünü ele almasının sebebi olarak Hz. Peygamber'i korumasında ikisinin de fazlasıyla katkısı bulunduğunu ifade etmektedir. Margoliouth, Hz. Peygamber'in Ebû Tâlib'in İslam'ı seçmesi için çok uğraştığı ama sonunda cehenneme mahkûm olduğunu da eklemektedir. Siyer kaynaklarında hüzn yılı olarak geçen bu sene de Hz. Peygamber'e manevi bir destek olarak verilen İsrâ'-Mi'rac mucizesi vardır. Margoliouth, İsrâ'-Mi'rac olayına da şüpheyle yaklaşmış ve Hz. Peygamber'i maceraperest diye vurgulamıştır. Margoliouth'a göre Hz. Peygamber'in insanları ikna edeceği mucizesi yoktur.

³⁶⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 202.

³⁶⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 204.

³⁶⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 177.

Margoliouth'a göre Hz. Muhammed bir topluluğa girdiği zaman yeni haberlerle giriyordu ve insanlar merakla onun getireceği haberi bekliyordu. Yine bir gün Ebû Cehil'e Kudüs'e gece vakti gidip geri geldiğini söylemiştir. Ebû Cehil duruma itiraz etmeden insanların tepkisini ölçmek istemiştir. Kudüs'ü bilenlerin önünde Kudüs'ü zorlanarak tasvir ettiği ve bunu duyan bazı Müslümanların Hz. Muhammed'den uzaklaştığını ifade etmektedir.³⁷⁰ Margoliouth, Hz. Muhammed'in mucizelerini reddetmektedir. Halka açık mucizeler olmadığını ve doğüstü bir temasının da sadece Hz. Muhammed'e özel deneyim ve insanların görmediği bir olay olduğunu ifade etmektedir. Bu özel deneyim de Mekke'den Kudüs'e veya cennete yükselişi olan İsrâ'-Mi'rac olayı olduğuna yer vermektedir.³⁷¹ Margoliouth, Hz. Muhammed'in hayatının birçok yerinde karşılaşılan olaylara karşılık dönemsel ve bölgesel farklı olan örneklerle kıyaslamaktadır. İsrâ'-Mi'rac olayını da "Moberly-Jourdain" olayı ile benzerlik oluşturduğunu ifade etmektedir. Asıl adları Charlotte Anne Moberly ve Eleanor Jourdain olan iki kişi *An Adventure*³⁷² isimli kitabı 1911'de yayımladılar. *An Adventure* isimli kitapta iki kişinin Petit Trianon'a yaptıkları ziyarette on sekizinci yüzyıl sonlarına gidip oradaki bahçenin hallerini ve hayaletleri gördüklerini anlatmaktadırlar. Margoliouth, Hz. Muhammed'in doğüstü mucizesini alaycı tavırla ve hikâye tarzı yazılmış bu eserle örneklendirmektedir.

2.3.7. Medine'ye Göç

Margoliouth, Medine'ye göçün aslında İlk Akabe'den sonra bazı insanların Medine'ye giderek sığınmaya başladıklarını, İkinci Akabe'den sonra göç ederek ilk muhacir ünvanını alan Abdullah b. Abd el-Esed'den bahsetmektedir. Siyer kaynaklarında tam adı Ebû Seleme Abdullah b. Abdülesed'dir.³⁷³ Hz. Peygamber'i, bilge kurucu olarak ifade ederek Medine'ye yapılacak göç öncesinde Medine halkının teste tabi tutulmasıyla birlikte Hz. Peygamber gitmeden önce bir grup insanın göç etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Margoliouth, Medine halkı Müslümanları kabul

³⁷⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 129.

³⁷¹ Margoliouth, *Mohammedanism*, 61.

³⁷² bkz. Elizabeth Morison-Frances Lamont, *An Adventure*, Ankara, Platanus Publishing, 2021.

³⁷³ İbn Sa'd, *Kitâbü'l-Tabakâti'l-Kebîr*, 2023, 1/179.

ettikten sonrası için şöyle demektedir; Hz. Peygamber kalesinden çıkıp sarayına geçiş yapmıştır. Margoliouth, siyer kaynaklarında anlatılmakta olan Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in yatağına yatırılmasından, göç esnasında arkalarından profesyonel izcilerin takip ettirilmesinden, Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir'e eşlik eden Abdullah b. Uraykıt isimli rehberden bahsetmektedir. Medine'ye göç esnasında yaşanan her olayı ayrıntılarıyla *The Rise of Islam* eserinde anlatmamaktadır. *The Rise of Islam* eserinde Hz. Ali'nin yatağına yatıp düşmanları şaşırtması anlatılırken mağara olayından bahsetmemekte fakat *The Early Development of Mohammedanism* eserinde, mağarada örümceklerin ağ yapması sonucu profesyonel izcilere yakalanmalarını ayrıntılı şekilde anlatmıştır. Margoliouth, farklı eserlerde Medine'ye göç ettiklerinde yaşanan olayları ele aldığı görülmektedir. Bunun sebebi de mucize olduğuna inandığı konuları ve olayları *The Rise of Islam* eserinde fazla yer vermemesidir. Hz. Peygamber'in Medine'ye göç etmesi hem onun hem Hz. Ebû Bekir'in hemde Hz. Ali'nin cesaret ve kurnazlığının son derecesine kadar kullandığını da ifade eden Margoliouth bu ifadelerini *Mohammedanism* isimli eserinde yer vermektedir.³⁷⁴

Margoliouth, Yahudilerin Hz. Peygamber'in annesiyle ziyaret ettiği eve gidip gözlemlediklerini ve onun peygamber olduğuna dair kanıtları ve kehanetleri aradıklarını yazmaktadır. Yahudiler, bu eve gelen kişinin bir gün Medine'ye hicret edip Yahudileri katledip yok edecek olan Arapların peygamberi olduğunu anladıklarını da *The Early Development of Mohammedanism* kitabında yer vermektedir.³⁷⁵ Aynı zamanda Hz. Peygamber'in Medine'ye geleceğini Yeşu adında bir Yahudi'nin öncesinde haber ettiğini de ekleyen Margoliouth, Hz. Peygamber'in şairi olan Hassân b. Sabit'in çocukken Kurayza Kabilesine mensup bir adamın diğer Yahudilere Arabistan'ın yıkımına sebep olan yıldızın yani Ahmed yıldızının yükseldiğini dediği sırada duyduğunu da eklemektedir. Margoliouth, Hz. Peygamber'in geleceğini Medineli Yahudilerin Hz. Muhammed'in İslam'ı tebliğ etmeden önce de çok iyi bildiklerine de yer vermektedir.³⁷⁶

³⁷⁴ Margoliouth, *Mohammedanism*, 55.

³⁷⁵ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 247.

³⁷⁶ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 243.

Margoliouth, Hz. Peygamber'in Medine'yi seçimiyle önceden gönderdiği Mus'ab b. Umeyr'in başarısını olağanüstü bir karar ve başarı olarak aktarmaktadır. Hz. Peygamber birkaç akrabasıyla arkadaşı hariç Müslümanların muhacir olarak Medine'ye yerleştiklerinden emin olduktan sonra kendisi de gitmeye karar vermiştir. Böylece Mekkeliler, Suriye kervanını durdurabilecek güçte olan Medine ile karşı karşıya kaldıklarını fark etmişlerdir.³⁷⁷ Margoliouth, Hz. Peygamber'in bazı kararlarıyla yaşanan olayların daha sonra yazıldığı kanaatini sürekli dile getirmektedir. Hz. Peygamber'in Mekke'den çıkarılması ve hayatına kastedilmesi olayı peygamberliğe layık bir şey olmadığından dolayı daha başka şekilde tasarlandığını ifade etmektedir. Böylece Mekkelilerle karşı karşıya kaldığında güçsüz elleriyle bir avuç çakıl taşı fırlattığını ve Bedir Savaşı'nda, fırlatılan bu taşların değdiği Mekkelilerin öldüğü gibi hikayeler tasarlandığını eklemektedir.³⁷⁸

Margoliouth göç edilecek mesafeyi Londra-Newcastle veya Londra-Edinburgh arası mesafeyle eşit ve meşakkatli olduğunu yazmaktadır. Bu mesafeyi ve karşılaşılan zorlukları diğer seyyahlardan da alıntılar yaparak eklemektedir. Çalışmanın başlarında ismi geçmekte olan oryantalistlerden Johann Ludwig Burckhardt'ın, Medine'ye giden yolun Nübye Çölü ile kıyasladığını ifade etmektedir.³⁷⁹ Diğer oryantalist ise Richard Burton'dur. Margoliouth, Burton'dan da Medine'ye giden yolun tamamen kumlarla kaplı ölüm yeri olduğunu alıntılarlamaktadır. Bu meşakkatlerden dolayı da Margoliouth, Hz. Peygamber'in hicrete dair çekimsiz davrandığını ifade etmektedir. Saklandıkları mağara hakkında da üç gün güven içinde kaldıklarını söyleyen Margoliouth, Mekkelilerin Hz. Peygamber'i ters güzergahta araştırdıklarını da eklemektedir.³⁸⁰ Mekke'den ayrıldıktan az bir zaman sonra Müslümanların mallarına el konulduğunu ve Margoliouth, Mekkelilerin Hz. Peygamber'in hayatına saldırılarından dolayı ilerleyen zamanda Mekkelilerle savaşmak için geçerli sebepler olduğunu savunmaktadır.

³⁷⁷ Margoliouth, *Mohammedanism*, 55.

³⁷⁸ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 252.

³⁷⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 210.

³⁸⁰ Margoliouth, *Mohammedanism*, 56.

Hız. Peygamber ve Hız. Ebû Bekir'in 20 Eylül 622 tarihinde Kubâ'ya varmış olduğunu ifade eden Margoliouth, Yahudi Kefareti Günü ile Kubâ'ya geliş tarihlerinin aynı gün olması da ayrıca Hız. Peygamber döneminde rastlanan nadir bir eş zamanlılık olduğunu eklemektedir.³⁸¹ Margoliouth, cuma gününün Hız. Peygamber'in hicret ettiği dönemde kutsal olmadığını fakat ilerleyen zamanda cuma gününün kutsal olarak seçildiğini ifade etmektedir. Kubâ'dan yola çıkış gününün cuma olması, Rânûnâ Vadisi'nde o gün namaz kılması, Yahudilerle yaşanan anlaşmazlıklar sonucu ve Medinelilerin önerilerinin buna etken olduğunu yazmaktadır.³⁸²

Medine yaşamının içerisine dahil edilen Medine sözleşmesini Margoliouth, farklı bir yaklaşımla ele almaktadır. Hız. Peygamber'i Tanrı'nın iki dudağı arasında kaderinin bırakılmasına izin vermediğı için bu sözleşmeyi yaptığını çünkü Medine'ye göç için her şeyi en ince ayrıntısına kadar tasarlayıp Tanrı'nın vereceğı habere isteksiz olduğunu yazmaktadır.³⁸³ Margoliouth, kendisi gibi oryantalist Wellhausen'ın Medine Vesikası konusunda bir şüphesi olmadığını ve Hız. Peygamber'in eseri olduğunu . Ancak Margoliouth, Medine Vesikası maddelerini *The Rise of Islam* eserinde yer vermemiştir Vesika üzerinde de fazla durmamıştır. Oryantalistler, Yahudilerle oluşan anlaşmazlıkları örnek göstererek Hız. Peygamber'in yazdırdığı vesikadaki maddeleri uygulamadığı konusunda hem fikir olmuşlardır. Tarih itibariyle ve bölgesel olarak dünya tarihine bakıp Hız. Peygamber'in siyasi ve dönemsel olarak kıyaslanabileceğı örnek bulamayan Margoliouth, burada da maddelerin Medine'de o dönemde uygulanmadığı fikrinin arkasına sığınmaktadır. Ayrıca vesikanın ne zaman hazırlandığı konusunda açık bilgiler olmadığını söylemektedir.³⁸⁴

Margoliouth, Mekke'deki Hız. Peygamber'in dönemini anlatırken doğum anında gerçekleşen mucizeler ve şakk-ı sadr olayının üzerinde fazla durmazken Garânîk olayı üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Diğer yoğunlaştığı konu Hız. Peygamber'in vahiy aldığı süreç ve okur-yazarlığı konusudur. Margoliouth, Hız.

³⁸¹ Margoliouth, *Mohammedanism*, 56; Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 212.

³⁸² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 213-214.

³⁸³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 227.

³⁸⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 228.

Peygamber’i kişi ve zaman bağlamında farklılık gösteren Beckwourth, Moberly ve Jourdain, Joseph Smith ve Sibyl kişileriyle kıyaslamaktadır. Akabe biatlarını ise İsrâ’-Mi’rac olayından sonra bahsetmektedir. Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde “Göç” başlığı altında anlatılan ilk akabenin tarihinden de bahsetmediği ve kronolojik olarak görmezden geldiği tespit edilmiştir. Aynı zamanda Margoliouth, Mekke döneminde genel itibariyle isimler ve tarihler konusunda eksik bilgiler vermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARGOLIOUTH'A GÖRE MEDİNE VE HZ. PEYGAMBER'İN MEDİNE DÖNEMİ

Hz. Peygamber'in Medine dönemine giriş yapmadan Medine coğrafyası ve nüfusu hakkında bilgiler verilecektir. Evs ve Hazrec Kabilelerinden ve Yahudi Kabilelerinden bahsedilecektir. Yapılan savaşlardan ve Mekke'nin fethinden bahsedilecektir. Medine döneminde Hz. Peygamber'in yaptığı savaşlar ve Yahudilerle gerçekleştirilen temaslara değinilecektir. Yahudilerin, Hz. Peygamber'i öldürme teşebbüsleri ele alınacaktır. En sonunda Hz. Peygamber'in son senesi ile üçüncü bölüm sonlandırılacaktır.

3.1. Medine Coğrafyası ve Nüfusu

Margoliouth'un *The Rise of Islam* eserinde Mekke'ye nazaran Medine'yi anlatan bölümleri daha fazladır. Fakat Mekke halkı ve coğrafyası hakkında verdiği bilgileri, Medine'de coğrafi konum olarak değerlendirmemektedir. Medine'nin Mekke'ye kıyasla daha yeşil ve bolluk içeren toprakları olduğunu ifade etikten sonra Medine'de yaşayan topluluklarla ilgilenmektedir. Medine hakkında bilgilerin eksikliğine vurgu yapan Margoliouth, bereketli olan toprakların Hristiyanlık öncesinde de yerleşime açık olduğunu ama Yahudilerden önceki dönem hakkında çok az bilginin olduğunu belirtmektedir.

Margoliouth, Hz. Peygamber'in hayatından bahsettiği *The Rise of Islam* eserinde mucizelere fazla yer vermemektedir. Medine'ye giderken ve Medine'de gerçekleşmiş olan mucizeleri *Mohammedanism* isimli eserinde yer vermektedir. *The Rise of Islam* eserinde Medine'yi anlattığı bölümleri de "Göç, Bedir Savaşı, İlerleme ve Yenilgi, Yahudilerin Yok Edilmesi, Mekke'nin Alınmasına Dönük Atılan Adımlar, Mekke'nin Alınması, Arabistan'da Düzenin Sağlanması, Son Sene"³⁸⁵ bölümlerinden

³⁸⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, XII.

oluşmaktadır. Margoliouth, Medine'ye hicret edilmesinde topraklarının değil orada yaşayan Evs ve Hazreclilerin bulunmasından, daha sonra Yahudilerin Medine'den kovulmasıyla ilişkilendirerek bahsetmektedir. Margoliouth'un üzerine yoğunlaştığı Evs ve Hazrec kabilelerinden bahsedip sonra Yahudi kabilelerini ele almaktadır. Margoliouth'un Mekke döneminde ele aldığı Müseylime gibi yalancı peygamber olayının üzerinde durduğu gibi Medine döneminde de Abdullah b. Übey üzerinde fazlasıyla durmaktadır. Hz. Peygamber'in idam etmiş olduğu diye bahsettiği kişileri de ayrıca ele almaktadır.

Margoliouth, Medine döneminde Hz. Peygamber'i hırsızlık, soygunculuk ve tiranlık ile suçlayıcı ağır ithamlar kullanmaktadır.³⁸⁶ Margoliouth, Mekke dönemindeki Hz. Peygamber'e bakışı dini yönden eleştirmek ve çektiği çileleri anlatmakla yetinirken Medine'deki söylemleri daha farklı olmuştur. Medine'ye göç sonrası her bölümde Yahudilerin dini ritüellerini, kiblesini, adet ve geleneklerini inceleyen Margoliouth; *The Rise of Islam* eserinde Medine dönemi itibariyle Yahudilerden sürekli olarak bahsetmektedir.

3.1.1. Evs ve Hazrec

Margoliouth, Evs ve Hazreclilerin Medine'nin nüfusunun çoğunluğunu oluşturduğunu ifade ederek Medine nüfusundan bahsetmektedir. Evs ve Hazrec kabileleri, küçük büyük aile topluluklarından oluşmaktaydı. Bu gruplar, diktikleri palmiye ağaçları ile sınırlarını bir nevi belirmeye çalışarak mahalle yapısını oluşturmaktaydı. Mahallelerin içerisinde kerpiç evler bulunmaktaydı. Mahallelerin enlerinin ölçüsünü eski ölçü birimiyle otuz kübit olduğunu da ifade etmektedir. Mahallelerin bir kısmında olası tehlikeye karşı korumak amaçlı kuleler ve kaleler bulunduğunu, bu kalelerin genel olarak kare şeklinde tepesi beyaz renkli olan siyah taşlardan örüldüğünü anlatmaktadır. Evs ve Hazrecliler, bu yaptıkları mahalleleri Yesrib vahasına doğru yerleştirmişler fakat bir başkenti olamamıştır.³⁸⁷ Margoliouth,

³⁸⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 238-275.

³⁸⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 190-191.

Medine’de yaşayan Putperestler hakkında şu ifadelere yer vermektedir: Mekkelilerden daha geri ve yüzme, ok atma ve okur-yazar insan sayısının azdır.

Margoliouth’a göre Hz. Peygamber’in Medine’ye çağrılmasında çeşitli neden olduğunu, birisinin de Evs ve Hazreciler arasında yaşanan olaydan kaynaklandığını ifade etmektedir. Bu olay bir kabile liderinin koruması altında olduğu yabancıların yerli kimseler tarafından bilerek yaralanması ve öldürülmesi ile ilgilidir. Herhangi bir yabancıyı koruyan kişinin, şerefini zedeleyen bu olayın devamında intikam alınması ise büyük kavgalara sebebiyet vermektedir. Böyle olayların arkasında aslında koruma altına alan kişinin topraklarını kazanma isteği veya o kişiyi öldürme isteği bulunmasıdır. Evs kabilesindeki Hâtib adında bir adamın, Sâlebe kabilesindeki Zübyân isimli adamı koruması altına almıştı. Hazrecli Yezid b. El-Hâris isimli kişi, ona tokat atarsa ona kaftanını vereceğini söylemiştir. Zübyân’a tokat atmış ve ona kaftanını vermiştir. Hâtib duyup sinirlenmiş ve bulunan Yahudi pazar yerine gelmiştir. Öfkeyle geldiği yerde canından olmuştur. Bu olay üzerine Evs ve Hazrec kabileleri silahlarıyla çatışmaya girmiş ve Evs kabilesi yenilgiye uğratılmıştır. Evs kabilesinin alt koluna mensub olan Nebît aşireti de Medine’den sürülmüştür.³⁸⁸ Miraçtan altı ay önce yaşanan Buâs Savaşı olarak bilinmektedir. Aslında Margoliouth, Evs ve Hazrec arasında geçmişten gelen anlaşmazlığa değinmeden bu son yaşanan Zübyân olayını anlatmakla yetinmektedir. İslam tarihi kaynaklarında belirtilen 492 yılında başlayan Evs ile Hazrec mücadelesi ve anlaşmazlığı yüz yirmi yıl sürmüştür.³⁸⁹ Fakat en son yaşanan Zübyân’ın olayının aradaki anlaşmazlığın son vakası olmuştur. Margoliouth, Arap asıllı iki kabile olan Evs ve Hazrec kabilelerinin arasındaki bu savaşta Yahudilerin tamamen katılmadığını fakat sadece verdikleri güç ile Evs kabilesinin kazandığına da değinmektedir.³⁹⁰

Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde Buâs Savaşı’na Yahudi kabilelerinden Kurayza ve Nadîr kabilelerinin zorla dahil edildiklerini ifade etmektedir. Yahudiler o

³⁸⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 193.

³⁸⁹ Ahmet Önkal, “Hazrec (Benî Hazrec)”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1998), 17/143-144.

³⁹⁰ Margoliouth, *Mohammedanism*, 54.

zamana kadar kendi topraklarını barış içerisinde ekip dikmekle meşgullerdi. Hazrec kabilesinin bu savaş bahanesiyle asıl amacının Yahudilerin topraklarını ele geçirmek olduğunu söyleyen Margoliouth, Hazrec kabilesinin Yahudileri bu oluşan anlaşmazlığın içerisine çekmek olduğunu ifade etmiştir. Margoliouth, bu oynanılan oyundan sonra ki bir zamanda Hz. Peygamber tarafından da taklit edildiğini savunmaktadır. Hazrec kabilesi, Yahudilere savaşa dahil olmamaları gerektiği konusunda uyarıp kırk genç rehine almıştı ve sonrasında bu rehinelere de öldürmüştüler. Böylece Yahudiler, bu acıyla karşı taraf olan Evs'e yardım etme kararı aldılar. Daha öncesinde sürülen Nebîtlere, Yahudiler kapılarını açtılar. Buâs savaşını Evs kabilesi ve Yahudi müttetikleri kazandıktan sonra Yahudilere Arap geleneklerini yerine getirmesi için zorlanmamışlardır.³⁹¹ Hazrec kabilesi aldığı mağlubiyet ile Mekke'ye yardım istemek için elçiler göndermiştir. Margoliouth, Allah'ın Evs kabilesine vermiş olduğu zafer ile Hazreclilerin Mekke'ye yardıma gidip Allah'ın peygamberi ile tanışıp kalıcı bir barışı bulduklarını söylemektedir. Margoliouth, Yahudileri “who called God by this name” (Rahman adıyla Tanrı'ya seslenen) olarak niteleyip onların Rahman'ın gönderdiği elçi ile gelecek olan huzur ve sükûneti kabul etmek Yahudiler için onur verici olduğunu yazmaktadır.³⁹²

Margoliouth, Hazrec liderlerinden “Balhubla” aşiretinden olduğunu ifade ettiği Abdullah b. Übey'den de bahsetmektedir. Abdullah b. Übey rehine alınan Yahudi gençlerinin öldürülmesine dahil olmamış ve kendisine gönderilen rehinelere de geri bırakmıştır.³⁹³ Yapılan savaştan da geri durmayı tercih etmiştir. Böylece kendi kalesini Evs kabilesine vermekten kurtulmuştur. Kan dökülmesinden ve ihanetten hoşlanmayan Abdullah b. Übey siyasette de pratik olmayıp maharetsiz oluşundan dolayı başarısız bir kişiliğe sahipti.³⁹⁴ Margoliouth, Abdullah b. Übey öldüğünde Hz. Peygamber'in ona dua ettiğini fakat Hz. Ömer, Hz. Peygamber'in bu davranışına karşı çıktığını da ifade etmektedir.³⁹⁵ Devamında ise Hz. Peygamber'in vahiy getirip Hz. Ömer'in düşüncesini kabul ettiğini söyleyen Margoliouth, bu olayda tekraren Hz.

³⁹¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 194.

³⁹² Margoliouth, *Mohammedanism*, 54.

³⁹³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 194.

³⁹⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 201-202.

³⁹⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 218.

Peygamber'in vahiyleri ilahi olmadığını ve kamuoyunun görüşünü taşıdığını eklemiştir.

3.1.2. Yahudi Kabileler

Medine'de yaşayan Yahudiler, Suriye ve Yemen arasında bulunan uzun vahalarda yaşamaktaydı.³⁹⁶ Margoliouth, burada yaşayan Yahudi kabilelerinin sayısının yirmi civarında olduğunu fakat üç tanesinin Hz. Muhammed'in yaşamında etkili rol oynadığını söylemektedir. Yahudilerden ekonomik düzeyde yüksek olanlar, diğer Arap kabileleri tarafından dikkat çekmişti. Araplar, Yahudiler üzerinde çeşitli baskılar kurmaktaydı. Yahudilerin çoğu, Arap kabilesine bağlı olup onlardan bağımsız değildiler. Yahudi kabileler, putperest bölgelerden kendilerini uzak tutmuşlar ve oralarda yaşanan olaylarla ilgilenmemişlerdir. Margoliouth'un bahsettiği Yahudi kabilelerin aslında Yahudileşmiş Arap olduklarını aslen Yahudi kökenli olmadıklarını isimlerinin İbranice'den gelmediğini ifade etmektedir. Yahudiler barış içerisinde gerçekleştirdiği ekonomik faaliyetler sayesinde refah içerisinde geçinmekteydi. Kamusal fonlar ve onları idare eden haznedarları mevcuttu.³⁹⁷ Tevrat üzerine kurulu birkaç okulları vardı. Hz. Muhammed'in Yahudilerden bazılarını muhasebecilikle görevlendirilmesinin muhtemel olacağını ifade eden Margoliouth, eğitim seviyelerinin diğer Arap kabilelerden üstün olduğunu söylemektedir. Saf Arapça bilmelerinden dolayı Araplarla şiir rekabeti yaptıklarını da eklemektedir.³⁹⁸ Margoliouth, Yahudilerin iyi askerler olduğunu ve tefecilikle de ilgilendiğini eklemektedir.³⁹⁹

Margoliouth, Benî Kurayza, Benî Nadîr, Benî Kaynuka kabilelerini özellikle eserlerinde almaktadır. Çünkü Hz. Peygamber'in getirdiği siyasi propagandayla Hristiyanlardan ve Yahudilerden öğrendiklerini yayıp onlarla ilişkilerini tamamen koparmak olduğunu söyleyen Margoliouth, Medine döneminde bu kabileleri yok ettiğini de ifade etmektedir.⁴⁰⁰ Buâs savaşın da mağlup olan Hazrecliler, zaferin

³⁹⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 186.

³⁹⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 189.

³⁹⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 189-190.

³⁹⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 189-191.

⁴⁰⁰ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 65; Margoliouth, *Mohammedanism*, 59.

Yahudilerin Rahman adındaki Tanrı'sından geldiğini ve onun müdahalesiyle kazandığını bilmekteydiler.⁴⁰¹ Hazrecliler, Mekke'ye yardıma gittiklerinde Rahman'ın bir peygamberini de bulmuşlardı. Margoliouth'a göre Yahudiler, Yahudilikte bulunan putların kırılmasının ve ahiret inancı prensiplerinin Hz. Peygamber'in dininde görüp Tanrı'nın birliğini de doğrulamışlardı. Üstelik Margoliouth'a göre Hz. Peygamber Yahudilerin kıblesine dönerek namaz kılması Yahudilerin beklediği Mesih olma ihtimaliyle de Yahudilerle birlik olduğunun imajını çizmekteydi. Daha sonra Yahudilerden bağlarını koparan Hz. Peygamber, teker teker Yahudi kabilelerini bölgeden kovmuştur. Margoliouth, Hz. Peygamber'in önce Yahudilerle aynı inanca sahip olduğunu ifade edip sonra onlarla yollarını ayırdığını yazmaktadır.⁴⁰² Margoliouth'a göre, iç karışıklık bulunan Medine bölgesine, Allah'ın peygamberinin çağırılması da klasik bir örnek olarak gösterilmektedir.⁴⁰³

3.1.2.1. Hz. Peygamber'in Yahudilikten Aldığı Bilgiler ve İbadetler

Margoliouth, Hz. Peygamber'in ilahi kaynaktan bilgiler aldığını inkar etmiştir ve Hz. Peygamber'in kendisinin Kur'an'ı yazdığını da iddia etmektedir. Bununla birlikte Hz. Peygamber'in ortaya koyduğu inancın Yahudilikten ve Hristiyanlıktan alındığını sürekli eserlerinde zikretmektedir. Yahudileri bir ahşap köprü olarak Medine'de hükmetmeye çalışıncaya kadar kullandığını daha sonra betondan köprü yapınca yani Ensarlarla anlaşınca tahta köprüye ihtiyacı olmadığını ve Yahudileri ortadan kaldırdığını söylemektedir.⁴⁰⁴ Margoliouth, Hz. Peygamber'in eğitim durumunu anlatırken Hz. Peygamber'in hafızasının ne kadar güçlü olduğunu savunmak zorunda kaldığı görülmektedir. Çünkü Hz. Peygamber'e İlahi bilgiler gelmediğini başka türlü reddedemeyecekti. Tek başına ve yahut topluluk halinde iken anlatılan anekdotları hafızasında tutmuştur ve daha sonrasında Kur'an'ın dili olarak insanlara bunu aktardığını ifade etmektedir.⁴⁰⁵

⁴⁰¹ Margoliouth, *Mohammedanism*, 54; Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 200.

⁴⁰² Margoliouth, *Mohammedanism*, 59.

⁴⁰³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 197-198.

⁴⁰⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 334.

⁴⁰⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 59-60.

Margoliouth, Hz. Peygamber'in önceden kurduğu bir planın varlığını yazmaktadır. Bu plan olgunlaşınca ise ortaya koyma huyu olduğunu yazmaktadır. Bu davranışıyla Yahudilerle konuşurken duyduklarını sonrasında hayata geçirdiğini eklemektedir.⁴⁰⁶ Margoliouth, Hz. Peygamber'in getirdiği namaz ibadetinin aslında Yahudilerde dua için verilen isimden alındığını ve ayakta durarak namaz kıldığını, adına salat dediğini ve rükûyu ekleyerek namazı oluşturduğunu ifade etmektedir.⁴⁰⁷ Kiblenin de Yahudiler ile aynı tarafa olan Kudüs'teki mabede doğru olduğu konusunda şüphe duymadığını eklemektedir.⁴⁰⁸ Margoliouth cennet kavramının da Yahudilerden alındığını söylemektedir. Hz. Peygamber'in her insanın karşılığına gelen bir fiyatının olduğunu gayet iyi bildiğini ve bunu da geçici olarak cennet vaadiyle onların fedakârlıklarını beklediğini söylemektedir.⁴⁰⁹ Yahudilerinde putperest karşıtı oluşu ve tek tanrı Allah inançları ile benzerlik gösterdiğini eklemektedir.⁴¹⁰ Hz. Peygamber'in Yahudilerden duyduğu peygamber isimleri ile aynı o peygamberler gibi yüce mahkemenin varlığından haberdar etmek ve uyarmak için gönderildiğini açıkladığını yazmaktadır.⁴¹¹ Mekkeliler, Yahudilerin hikayelerine yabancı değildi. Margoliouth da Hz. Peygamber'in bunun farkında oluşunu ve Mekkeliler tarafından kabullenilmesinin kolaylığını ifade etmektedir.⁴¹² Margoliouth, Hz. Peygamber'in yazmış olduğu Kur'an için de "Yahudi babalarının sözlerini, Eski Ahit'ten duyduğu uygun konuları alıp yazmıştır" demektedir.⁴¹³

Margoliouth, Yahudilerin Hz. Peygamber'e birkaç defa sorular yönelttiğini de ifade etmektedir. Yahudilerde bilinen ortak isimler ve kişiler hakkında sorular sormuşlardır. Mekkeliler, bu konuda Hz. Peygamber'in gerçek peygamber olup olmadığını öğrenmek için Yahudilerden üç soru sormalarını istemişlerdir. Ashâb-ı Kehf ve Zülkarneyn adında sorular sorulduğunu ama bu sorulara cevabı bir gün içinde vereceğini söyleyip cevap veremediğini ve Ashâb-ı Kehf'in sayısının da yanlış olarak

⁴⁰⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 73.

⁴⁰⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 102-103.

⁴⁰⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 104.

⁴⁰⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 113.

⁴¹⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 197.

⁴¹¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 130.

⁴¹² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 135.

⁴¹³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 145.

söylediğini eklemektedir.⁴¹⁴ Margoliouth, Hz. Peygamber'in cevap verememesinin akıl hocasının olduğuna delalet ettiğini söylemektedir. Hz. Peygamber'in şüphesiz Yahudilerle yakınlık kurduğu hicret öncesi dönemde Yahudilerin önemli günlerinde önemli adımlar attığını söyleyen Margoliouth, Kubâ'ya vardığı gün Yahudilerin Kefaret günü dedikleri günde gerçekleştiği eklemektedir. Hatta Hz. Peygamber, Yahudilerin Suriye'den bir peygamber geleceğini bildiğinden dolayı Suriye tarafına yöneldiği fakat bu yolculuğu devam ettiremediğini de ifade etmektedir.⁴¹⁵ Hz. Peygamber'e yöneltilen diğer sorunun da Hz. Musa'ya gönderilen dokuz emir konusuydu. Hz. Peygamber bu soruya da doğru cevap veremeyince Yahudiler, tarafından peygamber olarak kabul edilmediğini ifade etmektedir. Margoliouth, bu konu da Hz. Peygamber'in Yahudilerden bilgiler aldığını söylese de bu yöneltilen soruların da cevabını öncesinde duymuş olması gerekirdi. Margoliouth, vahiy ile sorulan cevabını öğrenebileceğini ifade ederek alaylı bir üslupla Hz. Peygamber'in yanlış vahiy almış olduğunu ifade etmektedir.⁴¹⁶ Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde sürekli olarak Hz. Peygamber'in ortaya yeni inanç sistemi çıkarmadığını ve Yahudilikten alınan bilgilerin üzerine dayalı bir din oluşturmaya çalıştığını ifade ettiği görülmektedir.

3.2. Bedir Savaşı

Margoliouth, Hz. Peygamber ve beraberinde Medine'ye gelen Müslümanlar ile Medine'deki muhacirlerin beslenme ve giyinme ihtiyaçlarında sıkıntı yaşadığını ve onların yaşamlarını idame ettirmek için Hz. Peygamber tarafından iki kişilik yiyeceğin dört kişiyi doyurabileceğini öğrettiğini ifade etmektedir. Margoliouth, Medine'de ekonomik çöküntü olduğunu Hz. Peygamber'in Hz. Aişe ile evlenmesini örnek göstermektedir. Verdiği örnek ile düğün yapamayan Hz. Peygamber'in, elli üç yaşında olup Hz. Aişe'nin ise salınacağı ve oyuncağından koparılan dokuz yaşında bir kız olduğunu ve Hz. Ebû Bekir'in parasını arzuladığı için böyle bir evlilik yaptığını iğneleyici bir üslup ile anlatmaktadır. Margoliouth, Medine'de yaşayan insanların

⁴¹⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 137.

⁴¹⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 226.

⁴¹⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 137.

yiyecek bulamadığı zamanlar ile ilgili Hz. Peygamber'e ait mucizeler anlattıklarını ve bu mucizelerin tarihe katkısı olmayacak mucizeler olduğunu ifade edip anlatılanlar üzerinde fazla durmamıştır. Ebû Süfyân'ın Hz. Peygamber kadar etkili ve bilgili olmadığını söyleyen Margoliouth, bu beceriksizliği ile Mekke'nin bağımsızlığını sıkıntıya soktuğunu söylemektedir.⁴¹⁷

Mekke kervanını takip ettiren Hz. Peygamber, Hz. Hamza'yla Ubeyde b. Hâris'i görevlendirdi. Ebû Süfyân'ın kervanını korumakla görevli Cüheyne kabile reisi Mecdi b. Amr el-Cühenî üstüne düşeni yaptı.⁴¹⁸ Margoliouth da Hz. Peygamber ile diğer Müslümanların mallarına el konulmasının savaş açmaya ve geçen kervanların pusuya düşürülmesi konusunda haklı olduğunu ifade etmektedir.⁴¹⁹ Ancak haram aylara denk gelen Batn-ı Nahle Seriyyesi'nden dolayı Mekkeliler ve Hz. Peygamber arasına kan davasının girdiğini de ifade eden Margoliouth, Hz. Peygamber'in taraftarlarına haydut, eşkıya gibi ağır ithamlar söylemektedir.⁴²⁰

Bir defaya mahsus olmayan kervan saldırılarının hicretin ikinci yılında Bedir Savaşı'na zemin hazırladığını söyleyen Margoliouth, son kervana saldırı olayında kervanın kurtulduğunu ve yardıma gelenlerin Hz. Peygamber'in askerleriyle çatıştıklarını belirtmektedir. Kervan saldırılarını detaylı şekilde anlatmaya çalışan Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde bilgileri verirken, *The Early Development ve Mohammedanism* eserlerinde de Bedir Savaşı'nın zeminini hazırlayan kervan saldırıları ve savaş hakkında bilgileri eklemektedir.⁴²¹ Siyer kaynaklarında geçmekte olan Bedir Savaşı ile ilgili bilgilere Hz. Peygamber'in bütün askerleri tek safta tutmanın yolunun onlara namaz kıldırarak ve saf dışına çıkanların ilahi ceza ile cezalandıracağını söyleyip bütün askerlere hükmettiğini eklemektedir. Namaz konusunda ise onların farklı vücut hareketleri kabaca talim işlemi görmekte ve

⁴¹⁷ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 257.

⁴¹⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 240.

⁴¹⁹ Margoliouth, *Mohammedanism*, 56.

⁴²⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 251.

⁴²¹ Margoliouth, *Mohammedanism*, 56-58; Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 252-257.

kendilerini Hz. Peygamber'e teslim ettiklerini aktarmaktadır. Müslümanların zırh konusunda eksikliklerini Yahudilerden temin edip kullandıklarına da değinmektedir.

Arapların savaş teknikleri konusunda bilgisizliğine ve beceriksizliğine değinen Margoliouth, İslam savaş tekniklerinin yüzden fazla tekniği varken bunları bilmeyen Arapların, Bedir Savaşı'nda yenilgiye uğramasının kaçınılmaz olduğunu yazmaktadır. Mekkelilerden Utbe b. Rebîa'nın yanlış hamlesi ile yanındaki Ebû Cehil'in atını öldürmüş ve bineği olmadan savaşmak zorunda kalan Ebû Cehil de ölmüştü. Savaşmayı bilmediklerinden dolayı büyük kayıp veren Mekkeliler, yetmiş ölü ve yetmiş esir bırakmıştı diye eklemektedir.⁴²² Alınan esirlerin ne yapılacağı konusunda Hz. Peygamber'in taraftarlarının farklı fikirleri mevcuttu fakat Hz. Peygamber fikirlerinin hepsinden daha öte hayal gücünü aşan bir katliamdan bahsettiğini yazan Margoliouth, bu katliamın Allah'ı çok memnun edeceğini ifade etmektedir.⁴²³ Margoliouth'un Yaratıcı üzerine de ağır ifadeler kullandığı görülmektedir. İslam'ı insanlara yanlış tanıttığı ve insanların aklına şüpheler getirdiği açık bir şekilde görülmektedir.

Bedir Savaşı'nın ayrıntılara yer verdikten sonra sonuca geçen Margoliouth, Mekke ordularının sayıca üstün olmalarına rağmen Hz. Peygamber'in ordusuna yenildiklerini ve gelecek yıl verdikleri ölü sayısı kadar karşı taraftan öldürme niyetini aldıklarını yazmaktadır.⁴²⁴ Margoliouth, Bedir Savaşı'nın kazanılması ile Müslümanların en başından beri savaşmayı istediklerini yazmışlardır ama gerçekte Müslümanların savaş yapmak istemedikleri ve sadece galibiyet sonrası uydurulan hikaye olduğunu ifade etmektedir.⁴²⁵ Aynı şekilde savaş kazanıldıktan sonra doğaüstü varlık ve meleklerin yardımları da dile getirilmiştir diyen Margoliouth eğer galibiyet olmasaydı meleklerin adının geçmeyeceğini ima etmektedir. Hz. Peygamber'in hayatında ilk kez savaşa komutan olarak katılım sağlaması, Müslümanların fikirlerine ve değerlendirmelerine önem verdiğiinden dolayı olduğunu da eklemektedir. Örnek

⁴²² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 260.

⁴²³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 267.

⁴²⁴ Margoliouth, *Mohammedanism*, 58.

⁴²⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 257.

olarak da Hubâb. b. Münzir'in bölgedeki kuyuların sayısını ve yerini bildiği için bütün kuyuları arkasına alacak şekilde savaşmayı teklif etmesidir.⁴²⁶

Margoliouth, sayıca üstün olan Mekkelilerin savaşı kazanamaması konusuna değinmektedir. Sprenger'in Mekkeli süvarilerin Müslüman okçuları gördükten sonra korkup cesaretlerinin kaybolduğu bilgisini aktarmaktadır. Margoliouth, Muir'in görüşlerini de ele almaktadır. Bedir Savaşı'nın Mekkelilerin aleyhinde olmasının sebebi Mekkelilerin akrabalarını öldürmekten ve kan dökmekten çekinmesi fakat Müslümanların ise kan dökmek için can attıklarındandır. Margoliouth, bu konuda Müslümanların ve Mekkelilerin ahiret inancı hakkında yorumlar getirmektedir. Müslümanların savaşa heyecanla gidip düşman üzerine atılmalarının sonucunda cennet vaadi olması beklenirken, Mekkeliler de Lât ve Uzzâ'nın böyle bir vaadinin olmamasından dolayı savaşta yenilgiye uğramalarına sebep olarak saymaktadır.

Margoliouth, Hz. Peygamber Bedir Savaşı'nı önceden biliyor olsaydı ona göre bir karşılık verip hazırlanacağını fakat habersiz olduğunu ifade etmektedir. Margoliouth, "Müslüman düşünürler, bir önceki geceden yağmur yağmasını değerlendirerek develerin ayaklarının sağlam basmadığını, yürüyen askerler için sert bir zemin oluşturacağını ve kazanması için Allah tarafından böyle bir şekilde yardım olduğuna uyarlamışlardır." diye ifade etmektedir. Müslümanların, gelen Mekkelilerin sayısını bilemeyeceğini, savaş gününe kadar Hz. Peygamber'inde habersiz olduğunu, Hz. Peygamber'in savaş öncesinde vereceği haberlere itimat edilmemesi gerektiğini savunmaktadır.⁴²⁷ Zaten meleklerin yardımını konusunun savaşı kazandıktan sonra ortaya çıktığı görüşünde olan Margoliouth, şayet Hz. Peygamber savaşacağı rakibin sayısını bilseydi savaşa da çıkmazdı diyerek Hz. Peygamber'in bilgisinin olmadığını dile getirmektedir. Aynı zamanda Margoliouth, Hz. Peygamber'in meleklerin savaşta arka saflarda yer aldığını çok zekice düşünüp söylediğini ve eğer savaş kazanılırsa Hz. Peygamber kendine böylece şan katmış olacağını belirtmiştir.⁴²⁸ Hz. Peygamber'in savaşa katkısının avuç içi dolusu çakıl taşı alıp düşmana fırlatmaktan ibaret ve

⁴²⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 258.

⁴²⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 263.

⁴²⁸ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 257.

kazanılmasında katkısının o kadar az olduğunu alaylı üslupla ele almaktadır.⁴²⁹ Margoliouth, Bedir Savaşı'ndan Hz. Peygamber zaferle dönerse bir Yahudi kadının keçi adadığını söylemektedir. Hz. Peygamber, Yahudi kadının kızartmış olduğu keçiyi yiyeceği zaman keçi ayaklanır ve “beni yeme zehirliyim” der.⁴³⁰ *The Rise of Islam* kitabında ise Hayber fethi dönüşünde olayın gerçekleştiğini aktarmaktadır.⁴³¹ Margoliouth, yazdığı iki eser arasında uyuşmazlık görülmektedir. William Muir'de eserinde Hayber fethinin dönüşü Hz. Peygamber'in zehirlenmesi olayını aktarmaktadır.⁴³² Oysa bu olay İbn Sa'd'ın eserinde Hayber fethinden dönüşte gerçekleşen olay olduğu görülmektedir.⁴³³

Margoliouth'un *The Rise of Islam* eserinde dikkat çekilen bir husus da verdiği tarihler, bölge isimleri ve şahıslar hakkındadır. “Göç” bölümü ve sonrasında daha açıklayıcı bilgiler vermektedir. Bedir Savaşı'nda da bu özellik görülmektedir. Muir kadar net tarihler vermese de Margoliouth'da *The Rise of Islam* eseri bağlamında daha çok olayların tarihlerini açıkladığı bölüm göç ve sonrasında olmuştur. Bedir Savaşı'nın İslam dünyası için en değerli kılan başka savaş olmadığını Kur'an'ın dahi kurtuluş günü olarak bahsettiği Bedir Savaşı'ndan alınan ganimeti ilk Hz. Muhammed (s.a.v)'in hepsini kendi payına ayırmak istediğini fakat sonra beşte birini almakla ikna edildiğini ifade eden Margoliouth, siyer kaynaklarında geçmekte olan Batn-ı Nahle Seriyyesi'nden alınan ganimetlerin dağıtımında sağlanan karar daha sonrasında Bedir Savaşı'nda Müslümanlar arasında çıkan anlaşmazlık ile beşte biri Hz. Muhammed (s.a.v)'e ve kalanı da savaşa katılanlara dağıtıldı.⁴³⁴ Enfâl Sûresi'nin 41.ayetine göre pay edilmiştir.

⁴²⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 269.

⁴³⁰ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 252-253.

⁴³¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 361.

⁴³² Muir, *Hiz. Muhammed'in Hayatı*, 467.

⁴³³ İbn Sa'd, *Kitâbü'l-Tabakâti'l-Kebîr*, 2023, 1/464.

⁴³⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 246.

3.3. Uhud Savaşı

Margoliouth, Uhud Savaşı için *The Rise of Islam* eserinde Bedir Savaşı gibi ayrıca bir başlık isimlendirmemiştir. “İlerleme ve Bir Yenilgi” isimli başlık altında Uhud Savaşı’ndan bahsetmektedir. Bedir Savaşı sonrasındaki bir yıl Hz. Peygamber’in Mekke’yle Medine arasındaki sahilin bulunduğu bölgeye hakimiyet sağladığını yazan Margoliouth; Hz. Peygamber’i büyükbaş hayvan hırsızlığı ithamıyla yazmaktadır.⁴³⁵ Hz. Peygamber’i hırsızlık, kervanlara saldıran⁴³⁶ ve savaşmaktan çekinmeyen eşkıya⁴³⁷ olarak ifade edip Medine’ye hicretten iki yıl geçtikten sonra refah ve zenginlik elde ettiğini ifade aktarmaktadır.⁴³⁸

Hicretin üçüncü senesinde Mekkeliler, Bedir’de verilen ölü sayısı kadar Medinelilerden intikamını almak için Medine’ye saldırdılar.⁴³⁹ Margoliouth, Ebû Süfyân’ın Bedir Savaşı’ndan beri bütün gelirleri bu savaş için hazırladığını ve savaşlara beraberinde kadınları da getirdiğini yazmakta bu durumun aynı Beckwourth’un yapmakta olduğu savaşlarda da kadınları beraberinde götürmesi ile benzetmektedir. Margoliouth, Uhud Savaşı’nda Müslümanların kılıçlarına kadınların kanını bulaştırmadığı için onları yiğit Müslümanlar olarak anlatmaktadır.⁴⁴⁰ Margoliouth, Uhud Savaşı için Ayneyn Dağı’nda Kureyş ordusunu gören Hz. Peygamber’in Müslümanları cesaretlendirmek niyetiyle beş bin meleğin yardımı geleceğini söylediğini ve Hz. Peygamber’i açıkça yalancılıkla itham etmektedir. Gerçekte böyle bir şeyin olmadığını söylemektedir. Margoliouth, Hz. Peygamber melekleri savaşlara dahil ettirmesinin aslında zaferlerine şan, mağlubiyetlerinde ise utancını azalttığını ifade etmektedir.⁴⁴¹ Uhud Savaşı’nın diğer mahcubiyet azaltan olayının ise Abdullah b. Übey’in üç yüz kişilik ordusuyla Medinelilerden ayrıldığı bilgisidir ki aslında Kur’an’a baktığında Margoliouth Abdullah b. Übey’in savaşa hiç dahil olmadığını öğrendiğini ifade etmektedir. Oysa Margoliouth, Kur’an’ın Hz.

⁴³⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 289.

⁴³⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 254.

⁴³⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 251.

⁴³⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 290.

⁴³⁹ Margoliouth, *Mohammedanism*, 58.

⁴⁴⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 291-292.

⁴⁴¹ Margoliouth, *The Early Development*, 257.

Peygamber tarafından yazıldığını söyleyip Hz. Peygamber'e karşı bilgiler bulmak amaçlı da kaynak olarak kullandığı görülmektedir.

Margoliouth, Uhud Savaşı'nın adını "Uhud, the mountain which gives its name to the battle, lies to the north-west of Medinah,"⁴⁴² (Savaşa adını veren Uhud Dağı, Medine'nin kuzeybatısında yer alır) ifadesiyle Medine'nin kuzey batısındaki bir dağdan aldığını yazmaktadır. Fakat Uhud Dağı Medine'nin kuzey batısında değil kuzeyindedir.⁴⁴³ Hz. Muhammed (s.a.v)'in Uhud dağını arkasına alıp savaştığını eklemektedir.⁴⁴⁴ Savaş alanına giderken, gözleri görmeyen bir hurma bahçesi sahibinin beddua ederek Müslümanları çamur yağmuruna tuttuğunu anlatmaktadır. Yine Margoliouth eserinde Shimei⁴⁴⁵ ismini örnek verip hurma bahçesi sahibiyle benzeterek Shimei gibi beddua ettiğini belirtmiştir ve kim olduğuna dair bir dipnot vermemektedir. Margoliouth, Uhud Savaşı'nın sonucunu değiştiren okçular hakkında farklı bir yaklaşım sergilemektedir. Hz. Muhammed (s.a.v)'in okçular tepesini terk etmemeleri gerektiğini söylediği uyarının savaş sonrasında uydurulduğunu söylemektedir.⁴⁴⁶

Hz. Hamza'nın bir köle tarafından öldürüldüğünü yazan Margoliouth⁴⁴⁷, eğer insanları diriltmek gibi bir mucizesi olsaydı Hz. Muhammed, kahraman Hz. Hamza'nın olacağını ifade etmektedir.⁴⁴⁸ Margoliouth, Müslümanlar penceresinden yazılan tarihten dolayı Uhud Savaşı hakkında ortaya çıkan bilgilerin doğruluğunun şüpheli olması ya da gerçeklerin saptırılması gibi durumların olduğunu ifade etmektedir. Uhud Savaşı'nda da yenilen taraf Müslümanlar olduğu için gerçeklerin tamamen bilinmemesini ve Mekke alındıktan sonra da Uhud'u kazananların nasıl bir

⁴⁴² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 294.

⁴⁴³ Muhammed Hamîdullah, "Uhud Gazvesi", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 42/54.

⁴⁴⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 294.

⁴⁴⁵ İncil'de geçen bir Yahudi karakteri, Hz. Davud'un ordusuna lanet okuyan ve taş yağmuruna tutan kişi.

⁴⁴⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 295.

⁴⁴⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 298.

⁴⁴⁸ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 256.

yöntemle kazandığının da bilinmediğini yazan Margoliouth, Hz. Muhammed Uhud'da hiç şüphesiz mağlup oldu diyerek eklemektedir.⁴⁴⁹

3.4. Hendek Savaşı

Margoliouth, Hendek Savaşı'nı *The Rise of Islam* eserinde anlatırken bu savaş için efsanevi olarak çok abartı hikayeleri içeren bir savaş olduğunu ifade etmiştir. Margoliouth'a göre Hendek Savaşı'nın aslında Hz. Peygamber'in sürekli kervanlara yaptığı baskınlar sonucunda olmuştur.⁴⁵⁰ Fakat Hendek savaşı Uhud Savaşı'nın devamı niteliğindedir. Kureyşliler ve Yahudiler Hz. Peygamber'i yok etmek düşüncesiyle Hendek Savaşı'nı başlatmışlardır.⁴⁵¹ Hendek kazılması fikrini ortaya atan kişi hakkında açıkça rivayetlerin olduğunu ve *The Rise of Islam* eserinde bu bilgilere yer vermeyeceğini ifade eden Margoliouth, isminin Selman olmasından dolayı İran'da doğan Nebatilerden olabileceğini söylemektedir. Savaş tekniklerini bilmeyen Araplar için zor bir savaş olduğunu ve Mekkelileri memnun etmeyen hendek olayının gerçekleştiğini eklemektedir. Hendek Savaşı'nda Müslümanların çok uyanık ve stratejik olarak iyi olduğunu söyleyen Margoliouth aynı zaman da Müslümanların karşılarında akıllı Mekkeli bir komutan olmadığı için saldırının başarısız olduğunu söylemektedir. Baruttan haberi olmayanın makineli tüfek karşısında felç edilmesi gibi Mekkeliler de hendek karşısında felce uğradığını açıkça yazmaktadır.⁴⁵² Fakat Medine'ye saldırının tamamen durdurulmasının aslında hava şartlarının çok soğuk olmasından dolayıdır diyen Margoliouth, Müslümanların altı tane şehit verdiğini eklemektedir.⁴⁵³

Margoliouth, Hz. Peygamber'in Yahudilere karşı teorikte hayranlık pratikte ise onlara karşı nefret duygusunun Hendek Savaşı'ndan sonra ortaya çıktığını yazmaktadır.⁴⁵⁴ Fakat Benî Kaynuka'nın Müslüman bir kadına hakaret içeren

⁴⁴⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 292.

⁴⁵⁰ Margoliouth, *Mohammedanism*, 58.

⁴⁵¹ İbn Hişâm, *Hz. Peygamber'in Hayatı*, çev. Muhammed Yazıcı (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021), 201. Adem Apak, *Ana Hatlarıyla İslâm Tarihi*, (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2019), 1/312.

⁴⁵² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 326.

⁴⁵³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 329.

⁴⁵⁴ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 32.

davranışlarıyla başlayan ve anlaşmazlıklar sonucunda kovulması hicretin yirminci ayında gerçekleşmektedir.⁴⁵⁵ Hendek Savaşı ise Hicretin beşinci yılında gerçekleşmektedir.⁴⁵⁶ Margoliouth'un söylediği Yahudilerle anlaşmazlıklar hicretin ikinci yılında baş göstermektedir.

3.5. Benî Mustalik Gazvesi

Margoliouth, Hz. Muhammed'in Benî Lihyân'a yapmış olduğu seferin başarısızlıkla sonuçlandığını ifade edip detaya girmeden Benî Mustalik Gazvesi'ne geçiş yapmıştır. Benî Mustalik Gazvesi'nin önemli olduğunu belirtmiştir. Bu gazvenin iki önemli sebebinin olduğunu zikreden Margoliouth, Hz. Muhammed'in her tarafa yayılmış olan casuslarının olduğundan bahsetmektedir. Benî Mustalik'in de Medine'ye karşı hazırlıklar yapıp saldıracağını öğrenince onlar saldırmadan saldırmayı planladığını yazmaktadır. Müreysî kuyusunun yakınlarında Benî Mustalik'e saldırıp develer, koyunlar ve kadınları aldığını eklemektedir. Hz. Muhammed'in zafer kazandığını göstermek amacıyla esirlerden Berre isimli bir kadınla evlendiğini ifade etmektedir.⁴⁵⁷

Abdullah b. Übey'in ganimetlerin paylaşılmasında, Ensar ve Muhacir arasında fitne çıkardığını Hz. Ömer'in de bunu kılıçla çözmek istemesine değinerek Hz. Peygamber'in izin vermediğini eklemektedir. Hz. Peygamber, Abdullah b. Übey'in oğlundan da aynı teklifi almıştı. Margoliouth, her ölüm de ve savaşta Hz. Peygamber'i suikast ve intikam peşinde koşan birisi olarak gösterirken bu olayda Abdullah b. Übey'in öldürülmesine karşı çıkmasının üzerinde durmamakta, Hz. Peygamber'in intikam peşinde koşmadığına da değinmemektedir.

Benî Mustalik Gazvesi'nin ilk sebebi Abdullah b. Übey iken diğer sebep ise Hz. Aişe'ye atılan iftiradır. Margoliouth, Hz. Aişe hakkında Benî Mustalik Gazvesi'ne

⁴⁵⁵ Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî (Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları)* (thk. Marsden Jones, çev. Musa K. Yılmaz, İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2021), 181.

⁴⁵⁶ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî (Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları)*, 386.

⁴⁵⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 339.

kadar siyer kaynaklarında karşısına çıkmadığına en son çıktığında ise oyuncaklarından koparılan bir çocukken bu gazveye giderken on beş yaşlarında kibirli birisine dönüştüğünü ifade etmektedir. Seferden geri dönüş yolunda Hz. Aişe kolyesini düşürmüştür ve Safvân b. Muattal tarafından bulunmuştur. İki kişinin birlikte görülmesinin çok doğal olduğunu söyleyen Margoliouth, Hz. Aişe konusunda objektif yaklaştığını gösterirken diğer taraftan da Müslümanların zihinlerinin bu olayı ahlaksızlıklara yorumlayacak kadar bozuk olduğunu söyleyerek İslam'a karşı tavrını bir kez daha ortaya koymuştur. Margoliouth, bu dedikodunun ortaya çıkmasının da üç sebebi olduğunu ilkinin Hz. Aişe'nin rakipleri olan diğer eşler olduğunu, diğeri Hz. Aişe'nin Hassân b. Sâbit'e söylediklerinden dolayı diğer son sebebin de Hz. Peygamber'e karşı siyasi olarak zarar vermek amacıyla Abdullah b. Übey'in çıkardığını söylemektedir. Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde Hassân b. Sâbit hakkında korkak kelimesiyle birlikte yazmaktadır.⁴⁵⁸

Hz. Ali, Hz. Aişe'yi boşama fikrini Hz. Peygamber'e sunmuştu. Hz. Peygamber'in bir örtü altına girerek ve terleyerek Allah'tan aldığı vahiy ile Hz. Aişe'nin masumlğu ortaya çıkarttığını yazmaktadır.⁴⁵⁹ Bununla birlikte Hz. Ali'yle Hz. Aişe arasında yaşanacak ve otuz beş yıl sürecek bir düşmanlık başladığını da ifade etmektedir.⁴⁶⁰ Bu düşmanlık sonucunda gerçekleşecek savaş için Hz. Peygamber vefat etmeden önce Hz. Aişe'yi ve diğer eşlerini uyarmıştır. Hav'eb köpeklerini duyan kişinin kötü sonuçlar açacak bir olayda olacağını ve Hz. Ali'yle Hz. Aişe arasında Cemel Vak'asının gerçekleştiğine değinmektedir.⁴⁶¹ Bu bilgilere yer veren Margoliouth, aslında Hz. Peygamber'in mucizelerinin olmadığını ve gelecekte haber vermediğini savunmaktadır. Verdiği bilgiler ile düşünceleri uyuşmamaktadır.

⁴⁵⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 341.

⁴⁵⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 342.

⁴⁶⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 343-344.

⁴⁶¹ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 240.

3.6. Yahudilerle İlişkiler ve Yahudilerin Yok Edilmesi

Margoliouth'un Yahudilik dinine karşı sempatisi olmasından dolayı Yahudiler konusunda çok detaylı bilgiler vermektedir.⁴⁶² Verdiği bilgiler ise Hz. Muhammed'e karşı ideolojik bakış ile yazıldığı görülmektedir. *The Rise of Islam* eserinde "Yahudilerin Yok Edilmesi" başlığıyla ele alan Margoliouth, bölüm haricinde de eserlerinde sürekli olarak Yahudilerden bahsetmektedir. Hz. Muhammed'in Yahudi inancındaki ibadetleri, kıblesi, gelenekleri dahi Yahudilerden aldığını *The Rise of Islam* eseri boyunca sürekli iddia etmektedir. Yahudiler de İslam'ın bazı öğretilerinin örneğin putlardan nefret etmeleri, Tek Tanrı inancı, ahiret inancı gibi Yahudilikle aynı olduğundan İslam'dan memnunlardı diye ifade eden Margoliouth peygamberlerin dahi Yahudilere karşı şansları az iken İbranice konuşmayı bilmeyen Hz. Muhammed'in Yahudilerle şansı hiç yoktu diye eklemektedir. Margoliouth'un dile getirdiği Yahudiler'in Hz. Muhammed'i kabul edebilmesini fakat sonrada kabul edilemeyeceğini söyleyerek tavrındaki farklılığı ortaya koymaktadır.⁴⁶³ Çünkü Margoliouth, Yahudilerin kabullendiğini ve Hz. Muhammed'in önceden tanıtılan özelliklerle uyuşmadığından peygamberliğini kabul etmediklerini yazmaktadır. Aynı zamanda Yahudiler, Medine'de Hz. Muhammed gelmeden önce üstünlüklerinin olmasının ve refah içerisinde yaşadıklarından dolayı bu hakimiyetlerinin ortadan kaldırılmasını hazmedemediklerini söylemektedir.⁴⁶⁴

Hz. Muhammed'in Mekke'yi almadan Yahudilerin tamamını susturmayı başardığını söyleyen Margoliouth, Hz. Muhammed Medine'de yaşadığı on yılın ilk yarısı bitmeden Yahudilerin ya yoksul bırakıldıklarını ya da yok edildiğini söylemektedir.⁴⁶⁵ Margoliouth, Kur'an'ı-Kerim'de Yahudilere duyulan hayranlığın teoride kaldığını, uygulamada ise nefretle muamele edildiğini söylemektedir.⁴⁶⁶ Fakat Hz. Muhammed, Yahudileri muhatap alarak onları Medine Vesikasına dahil etmiştir.

⁴⁶² Özsoy, "David Samuel Margoliouth'un Hayatı Eserleri ve Arap Şiirine Bakışı", 1905.

⁴⁶³ Bauben, *Image of the Prophet Muhammad in the West*, 92; Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 225-226.

⁴⁶⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 284.

⁴⁶⁵ Margoliouth, *The Early Development*, 32.

⁴⁶⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 334; Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 32.

Vesika sayesinde Yahudiler, Müşrik Araplar ve Müslümanlar yerine tek şehir ibaresi kullanılmak amaçlanmıştır.⁴⁶⁷ Fakat Yahudiler Vesikada geçen maddelere uymayarak anlaşmaya ters hareket etmişlerdir. Margoliouth'un dediği gibi bir nefret söz konusu değildir. Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism* eserinde, Hz. Muhammed'i Yahudileri katledecek kişinin Arapların peygamberi olarak Yahudilerin daha öncesinde dünyaya geleceğini bildiğini yazmaktadır.⁴⁶⁸ Hz. Muhammed'in Medine döneminde uğraştığı üç gruptan birisi de Yahudilerin olduğunu yazan Margoliouth, Hz. Muhammed'in Yahudilerle çeşitli uzlaşmalar yaptığını ama başarısız olduğunu söylemektedir.⁴⁶⁹

Margoliouth, Hz. Muhammed'in Medine'de uğraşmakta olduğu gruplar haricinde ilk planında daima Mekkeliler olduğunu söylemektedir. Mekke ile yapılan savaşlar sonrasında, Hz. Muhammed'in hırsızlık ve bozgunculukla Müslüman olmayanların mallarını elde etmeye çalıştığını ve Medine pazarını ellerinde tutan zengin Yahudilerden Kaynuka'nın Hz. Muhammed'i rahatsız ettiğini söylemektedir.⁴⁷⁰ Margoliouth, üç Yahudi kabilesi olan Kaynuka, Nadir ve Kurayza Kabileleri'nin sürekli olarak kendisini öldürmek istediğini düşünen Hz. Muhammed'in Yahudilerden kurtulması gerektiğinin sebebi olarak saymaktadır. Çünkü Margoliouth bu konuda ısrarlı bir tavırla Hz. Muhammed'in böyle düşündüğünü, Yahudilerin önceden de kendilerine gelen peygamberleri öldürdüğünü bildiği için kendisini bu düşünceden alıkoyamadığını ifade etmektedir.⁴⁷¹

3.6.1. Benî Kaynuka

Margoliouth'a göre Medine'de yaşamakta olan üç kabileden en zengini ve en cesuru olan Benî Kaynuka'dır.⁴⁷² Margoliouth Medine Vesikası'ndan sadece bir anlaşma ve sonradan yazılan bir metin olduğunu ifade edip üzerinde durmamaktadır.

⁴⁶⁷ Atçeken, *Asr-ı Saâdet'te Yahudilerle Münasebetler (Mekke ve Medine Dönemi)*, 100.

⁴⁶⁸ Margoliouth, *The Early Development*, 247.

⁴⁶⁹ Margoliouth, *Mohammedanism*, 57-59.

⁴⁷⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 279-280.

⁴⁷¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 314.

⁴⁷² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 286.

Fakat Kaynuka'nın anlaşmayı bozan ilk Yahudi kabilesi olduğunu da dile getirmektedir. Hem anlaşmanın o dönemde yazılmadığını savunup hemde anlaşmaya sadık kalmadıklarından dolayı cezalandırıldığını kabul ederek kendi içerisinde karşı fikirleri savunduğu görülmektedir.⁴⁷³ Benî Kaynuka'nın nüfusu olarak Margoliouth, üç yüz silahlı adam ve dört yüzü silahsız olmak üzere yedi yüz kişi olduğunu ifade etmektedir.⁴⁷⁴ Margoliouth, “Kaynuka'nın bu zenginliği Müslümanlara rahatsızlık vermekteydi” diyerek Müslümanları para peşinde koşuyormuş gibi göstermektedir. Hz. Muhammed Bedir zaferinden sonra Benî Kaynuka'ya gidip savaşın sonucundan memnun olup olmadıklarını sormuştur. Benî Kaynuka ise kendilerinin çok iyi bir savaşçı olduğunu ifade eden cevaplar verince Hz. Muhammed ise Yahudilerin seçilmiş olduklarını ve ölüme karşı istekli olmalarını söyleyip Benî Kaynuka'ya meydan okumuştur. Margoliouth, Benî Kaynuka'ya karşı Hz. Muhammed'in başlattığı meydan okumanın sebebi olarak Bedir zaferine karşı duydukları tatminsizlik olarak saymıştır. Margoliouth atıf yapmakta olduğu ve faydalandığı Vâkıdî'de geçmekte olan Benî Kaynuka kuşatmasının sebebi olarak sayılan Müslüman kadına yapılan hakareti *The Rise of Islam* eserinde Benî Kaynuka'nın kuşatılmasına sebep olarak saymamaktadır.⁴⁷⁵

Margoliouth İslam klasik eserlerinden Vâkıdî, İbn Sa'd, Ahmed b. Hanbel gibi isimlerin kitaplarından yararlanmaktadır.⁴⁷⁶ Yararlandığı eserlerde Benî Kaynuka'yı kuşatma sebebi olarak verilmeyen bir sebebi yazmaktadır. Kendi gibi İngiliz olan oryantalist Montgomery Watt ve William Muir de bu sebep yazmamaktadır.⁴⁷⁷ Margoliouth, Hz. Hamza'nın sarhoşluğunu ve Müslümanları tarihte kötü göstermek amacıyla bu olayı zikrettiği düşünülmektedir. Başka kaynaklarda Kaynuka kuşatmasına sebep olarak zikredilmeyen bu olayı Margoliouth, eserinde yer vermesinin başka bir açıklaması düşünülmemektedir.

⁴⁷³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 284.

⁴⁷⁴ Margoliouth, *Muhammed ve İslam'ın Yükselişi*, 248.

⁴⁷⁵ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî (Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları)*, 182.

⁴⁷⁶ Okan Uzunöz, *Oryantalistlerin İslam Tarihi Kaynakları Okuma Sorunu: Hz. Peygamber Döneminde Yahudilerin Medine'den Çıkarılmaları Örneği* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 68.

⁴⁷⁷ Muir, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, 340; W. Montgomery Watt, *Hz. Muhammed Medine'de* (çev. Süleyman Kalkan, İstanbul: Kuramer Yayınları, 2020), 44.

Margoliouth'un eserinde olay şöyle geçmektedir. Bedir Savaşı'nın üzerinden bir ay geçmiştir. Bedir Savaşı'nın ganimetlerinden kendine iki deve pay düşen Hz. Ali, ticaret yaparak para kazanacağını düşünmüştür. Kaynuka ile bu konuda anlaşan Hz. Ali ekonomisini düzeltmek ve Hz. Fatıma'yla evlenmek istemiştir. Kaynuka'dan tanıştığı kimseler Hz. Ali'ye mallarını teslim edip Hz. Ali'de onları gideceği yere ulaştırması gerekmekteydi. Develere mallar yüklendikten sonra develeri sokakta bekletmiştir. Bedir Savaşı'nın bir diğer kahramanı Hz. Hamza da sokaktan geçerken develeri görür ve develeri kesip ziyafet vermiştir. Hz. Ali geri döndüğünde, yaşananları görünce üzülmüş ve evlenemeyeceğini anlayınca Hz. Peygamber'e şikayet etmiştir. Hz. Peygamber, ziyafet verilen yere gidip Hz. Hamza'nın sarhoş olduğunu görmüştür. Hz. Hamza, Hz. Peygamber'e dönüp "sen babamın kölesi değil misin" diye sorduğunu aktarmaktadır. Margoliouth buraya kadar anlatılan kaynağın şüphesiz olduğunu ve Buhari'den aldığını ifade etmektedir.⁴⁷⁸ Buhari'de geçmekte olan bu olay Bedir savaşından elde edilen ganimetler ve Hz. Ali'nin kendi payına düşen ganimettir.⁴⁷⁹ Margoliouth, olayı başka bir olaya iliştip Müslümanları Yahudilere muhtaç göstermektedir. Olayın devamını ise kendisinin yorumladığını açık bir şekilde söylemiştir. Bu develerin kesildiğini gören Benî Kaynuka, Hz. Peygamber'i aşağılayan nefret dolu sözler söylemiştir. Margoliouth, kuşatmanın sebebinin bu olay ile başladığını ve Benî Kaynuka'nın Müslümanların ibadetlerini alaya alan bir topluluk olduğunu eklemektedir.⁴⁸⁰ Margoliouth'un burada bu olayı zikretmesinin sebebinin Hz. Hamza'nın utanç verici hali diye yazdığı cümleden anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber'in amcasının durumu kötüye kullanmak ve Hz. Peygamber'in amcasını Yahudileri sürgün etmek amacıyla atılan ilk adıma sebep sayarak büyük bir planın başına yerleştirmektir.

Margoliouth'a göre diğer sebepler de Kaynuka'nın çok zengin olması ve nüfusunun kalabalıklığı kadar evlerinin olmasıdır. Kuyumculukla ilgilenmekte olan

⁴⁷⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 279.

⁴⁷⁹ Zeynü'd-dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l-Lâtîfi'z-Zebîdî, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, trc. Kâmil Miras, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, 1974 , 6/396, 7/245.

⁴⁸⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 280-281.

Kaynuka'nın tarlaları yoktu ama evleri korunaklı şekilde inşa edilmişti. Üstelik dükkanlarının içleri zırhlar ile doluydu. Margoliouth'a göre bu sebepler, Kaynuka ile yapılan anlaşmanın bozulması için yeterli sebepler olduğunu söylemektedir. Benî Nadîr'e yapılan destek gibi bir desteğin Benî Kaynuka'ya yapıldığının görülmediğini ifade eden Margoliouth, Benî Kaynuka'nın iç durumun ne olduğuna dair tarih kitaplarında bilginin olmadığını ve Josephus⁴⁸¹ gibi bir tarihçileri olmadığı içinde bu konu hakkında hiçbir zaman bilgi bulunamayacağını ekleyip Kur'an'da sözü geçmekte olan bir ayetten⁴⁸² yola çıkarak Benî Kaynuka, Yahudilerinin iç dünyasında büyük sorunlar ve çekişmeler olduğunu yazmaktadır.

Benî Kaynuka'nın müttefikleri arasında yer alan ve Evs Kabilesinden Ubâde bin Sâmî, Benî Kaynuka ile Hz. Muhammed arasında yaşanan anlaşmazlık başlar başlamaz Benî Kaynuka'dan uzaklaştığını söylemektedir. Diğer müttefikleri ise Abdullah b. Übey'dir. Yahudilerde ciddi bir kan dökülmesine ve açlıktan ölmelerine karşı olup Hz. Muhammed'den yapmamasına dair söz alana kadar yanından ayrılmadığını yazmaktadır. Margoliouth yapılan kuşatmaya dair bilgiler vermemektedir. Sadece Bedir'den çok kısa bir süre sonra Kaynuka'nın sürgüne gönderildiğini yazmaktadır.⁴⁸³ Kuşatmanın kaç gün sürdüğünü de yazmadan sonuca geçmektedir. Kuşatma sonrası Benî Kaynuka binekleri haricinde bütün mal varlıklarını bırakıp Kura vadisine doğru gittiklerini bir kısmının da Adhriat'a⁴⁸⁴ gittiğini, gidenlerin dağılıp bir süre sonrada yok olduklarını yazmaktadır. *The Rise of Islam* eserinde de vermiş olduğu Yahudilerin yok edilmesi başlığında da Margoliouth'un Hz. Muhammed'e karşı tavrı suçlayıcıdır. Kaynuka kuşatması sonrası Müslümanların varlıklı ve ev sahibi olduklarını ve Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın düğünlerinin yapıldığını sonuçları içerisine eklemektedir.⁴⁸⁵

⁴⁸¹ M.S. 1.yy da yaşayan Romalı Yahudi tarihçisi

⁴⁸² Haşr Sûresi, 14.

⁴⁸³ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 108.

⁴⁸⁴ Suriye'de bulunan Dera şehri

⁴⁸⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 286.

3.6.2. Benî Nadîr

Margoliouth, Benî Nadîr Yahudileri'nin diğer Yahudi kabilesi olan Kurayza'nın kovulmasından sonra korktuklarını ve Nadîr kabilesinden şair Ka'b b. Eşref'in Mekkelilerden yardım istemeye gittiğinden bahsetmektedir. Mekke'de misafir eden ev ahalisini yeren şiirin ise Hassân b. Sâbit tarafından yazıldığından da bahsetmektedir.⁴⁸⁶ Margoliouth, Benî Nadîr hakkında birkaç bilgi vermek yerine İslam tarihi kaynaklarında geçmekte olan Bi'rîmaûne olayından bahsetmektedir. Bi'rîmaûne olayına geçmeden önce Amr b. Ümeyye hakkında Taberî'de geçmekte olan Ebû Süfyân'ı öldürme teşebbüsünden bahsetmektedir.⁴⁸⁷ Hz. Peygamber'in hizmetinde olan haydut, suikastçı olarak ifade etmektedir.⁴⁸⁸ Daha sonrasında Amr b. Ümeyye'yi Bi'rîmaûne olayında da gereksiz olan heyecanı yüzünden Benî Amir kabilesine mensup iki kişiyi öldürdüğünü eklemektedir.

İslam kaynaklarındaki Benî Nadîr'in kovulması ile ilgili sebebi benzer şekilde anlatan Margoliouth, olayın yaşandığı tarihle ilgili net bilgi vermemektedir. Ebû Bera Amir b. Mâlik'in Hz. Peygamber'den tebliğ etmeleri için görevliler göndermesini istemiştir. Yetmiş kişilik tebliğcinin yola çıktığını ve Maûne isimli kuyuya geldiklerinde Suleym kabilesinin lideri Amir b. Tufeyl'in pususuna düşmüşlerdi. Fakat Benî Amir'in kabilesinden kimse bu saldırı da yoktur. Sadece Amr b. Ümeyye'nin esir edilip perçemi kesilince serbest kaldığını ve Benî Amir'den iki kişiyle yolda karşılaşınca onları öldürmüştür. Hz. Peygamber, iki kişinin diyet parasını ödemek durumunda kalınca yardım istemek üzere Benî Nadîr'e gitmiştir. Margoliouth, Hz. Peygamber paraya sıkıştığı zaman da ömrünün sonuna kadar hep Yahudilerden yardım istemeye gittiğini de eklemektedir. Hz. Peygamber'in vefatında bir Yahudi'den aldığı gıda karşılığı zırhını rehin verildiği bilinmektedir.⁴⁸⁹ Aktaş'ın makalesinde borca karşı bırakılan teminattan karşılanması gerekmektedir. Böylece borç ortadan kalkmış ve

⁴⁸⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 286-287.

⁴⁸⁷ Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî el-Bağdâdî, *Tarih-i Taberî*, çev. M. Faruk Gürtunca (İstanbul: Sağlam Yayınevi, 2021), 184.

⁴⁸⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 310.

⁴⁸⁹ bkz. Ömer Aktaş, Siyer ve İslâm Tarihi Bağlamında Hz. Peygamber'in Vefatı Esnasında Zırhının Bir Yahudi'de Rehin Olduğuyla İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi, *Bilimname*, 2022, 47/105-143

karşılığı ödenmiştir. Margoliouth'un ömrünün sonuna kadar ifade ettiği olay zırhını rehin verdiği rivayet edilen olaydır. Margoliouth, Hz. Peygamber'in tanıtılmasında ve tanımlamasında yazdığı bu örnek ile Hz. Peygamber'i ve Müslümanları sürekli paraya ihtiyacı olarak göstermiş ve zengin sahâbilerden bahsetmemiştir.

Margoliouth, Hz. Muhammed'i şair Ka'b b. Eşref ölümüne sebep olup bir de üstüne para istemeye gelmesinin saygısızlık olduğunu ve buna rağmen Benî Nadîr'in uygun bir şekilde Hz. Muhammed'i karşıladığını yazmaktadır. Margoliouth, Hz. Muhammed'e gökten bir uyarının geldiğini ve bulunduğu yerden uzaklaştığını söylemektedir. Amr b. Cihaş isimli Yahudi'nin bir taş ile çatıdan Hz. Muhammed'in başına atacağını öğrendiğini ancak böyle bir planın gerçekte olup olmadığını Yahudi kaynaklarında bir bilgi olmadığından bilinmediğini eklemektedir. Margoliouth'un, Hz. Muhammed'i öldürme teşebbüsünün yaşandığını ifade ettiği rivayet, doğru değildir.⁴⁹⁰ Margoliouth, Benî Nadîr kabilesini anlatırken subjektif şekilde yaklaşarak Müslümanlardan daha üstün olduğunu kanıtlamaya çalıştığı görülmektedir.

Margoliouth, Hz. Muhammed'in aklında Yahudiler tarafından sürekli peygamberleri öldürme fikrinin olduğunu da dile getirmektedir.⁴⁹¹ *The Early Development of Mohammedanism* isimli kitapta yer verdiği hayvanın konuşması olayında da Bedir zaferinden dönerken bir Yahudi kadının zehirli bir keçiyi kızarttığını ve kızaran keçinin Hz. Muhammed'e "beni yeme zehirliyorum" diyerek konuştuğunu anlatmaktadır.⁴⁹² Margoliouth'un Bedir zaferi sonrası kızartılmış keçi ile zehirlenme olayının zamanını yanlış aktardığı görülmektedir.⁴⁹³

Margoliouth, Benî Nadîr'e teslim olmaları için Hz. Muhammed'in sekiz gün verdiğini ama uğursuz diye isimlendirdiği Abdullah b. Übey'in iknasıyla teslim olmamışlar ve topraklarını Hz. Muhammed'e vermemek için hazırlıklara başlamışlardır. Üç hafta kadar direnen Benî Nadîr, ettikleri hurma ağaçlarının Hz.

⁴⁹⁰ İsmail Hakkı Atçeken, "Bazı Oryantalistlere Göre Asr-ı Saâdet'te Yahudiler", *İstem* 2 (2004), 117.

⁴⁹¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 314.

⁴⁹² Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 252-253; İbn Sa'd, *Kitâbü'l-Tabakâti'l-Kebîr*, 2023, 1/463.

⁴⁹³ İbn Sa'd, *Kitâbü'l-Tabakâti'l-Kebîr*, 2023, 1/464.

Muhammed tarafından kesilmeye başlandığını görünce daha fazla dayanamayıp silahlarını da bırakıp develerinin aldığı yük kadarıyla topraklarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Kansıız biten bir zafer olduğunu ve bütün ganimetin ise Hz. Muhammed'in aldığını yazmaktadır.⁴⁹⁴ Margoliouth, Uhud'da yenilgi yaşasa da iç düzeni bozanlarla savaşıp kazandığını ve başarılı olduğunu da ifade ettiği görülmektedir. Benî Nadîr'in sürülmesiyle muhacirlerin ekonomisinin düzeldiğini de eklemektedir. Hicretin dördüncü senesinde Müslümanların kazandıkları mallar ile her sene panayırda yer edinmelerini şaşkınlıkla karşılayan Margoliouth, bu başarıyla Hz. Muhammed'in iç huzuru sağladığını ifade etmektedir.⁴⁹⁵ Margoliouth, Benî Nadîr'in kovulmasını anlatan ayetlerin⁴⁹⁶ kıyametin ilk bölümü; "yeniden dirilişin başlangıcı" olarak ifade ettiğini ve bunu Hz. Muhammed'in söylediğini ifade ederek Kur'an'ın vahiy unsuru olmadığını bir kez daha anlatmaya çalışmaktadır.⁴⁹⁷

3.6.3. Benî Kurayza

Margoliouth, Hendek Savaşı'nda Kureyşlilerle anlaşma yapan Kurayza'nın Hz. Peygamber ile yapılan anlaşmayı bozduğunu anlatmaktadır. Hz. Peygamber'in Hendek Savaşı'nda giydiği zırhı çıkarmadan Kurayza'dan intikam almaya gittiğini ifade etmektedir. Kaynaklarda geçmekte olan Cebrail'in getirdiği emirden⁴⁹⁸ hiçbir şekilde bahsetmeyen Margoliouth, Hz. Peygamber'i savaş isteyen taraf ve intikam peşinde planlar yapan bir insan olarak aktarmaktadır. Margoliouth'un Yahudi kabilelerinin yapmış oldukları ihanetlere değinmediği gibi olayları her defasında basite indirmediği görülmektedir. Margoliouth, Kurayza'ya teslim olmak için dahi teklifte bulunmadığını ifade ederek Hz. Peygamber'i ve İslâmiyeti araştıran insanların zihninde olumsuz izlenim bırakmaktadır. Margoliouth, Kurayza'nın içinde bulunduğu duruma birkaç yorum getirmektedir. Dinlerini değiştirmeleri ya da kadın ve çocuklardan vazgeçmeleri başka bir seçenek olarak da Şabat günü saldırı yapmaları fikirlerini değerlendirdiği görülmektedir. Geriye tek Hz. Peygamber'in ayaklarına

⁴⁹⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 316.

⁴⁹⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 319.

⁴⁹⁶ Haşr Sûresi,2.

⁴⁹⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 132.

⁴⁹⁸ İbn Sa'd, *Kitâbü'l-Tabakâti'l-Kebîr*, 2023, 1/388.

sarılıp af dilemenin doğru olduğunu söylemektedir. Kuşatma dört hafta kadar sürmüş ve Evs kabilesinden bir kişinin vereceği karara bağlı kalarak teslim olmuşlardır.

Margoliouth, Hendek Savaşı esnasında yara alan Sa'd b. Muaz'ın Kurayza'dan intikam almadan ölmeyeceğini ve bunun için kanamasının bir şekilde durdurulmasını istediğine de değinmiştir.⁴⁹⁹ Margoliouth'un kuşatmanın sebebinden daha çok sonuçlarına odaklanması Hz. Peygamber'i suçlayıcı tavrından kaynaklandığı görülmektedir. Kurayza'nın erkekleri boyunlarından vurularak büyük bir çukur içerisine atılmıştır. Margoliouth'a göre, *The Rise of Islam* eserinde "Martyrs of Najran"⁵⁰⁰ (Necran şehitleri) ifadesiyle anlatmak istenilen ashâbü'l-uhdûd'un gömülmüş olduğu çukur, Kurayza'nın gömüldüğü çukura benzemektedir. Margoliouth, Hz. Peygamber eğer Kurayza'yı öldürmeyip kovsaydı, Hz. Peygamber'e karşı büyük propagandalar yapacak grupların çoğalacağını ifade etmektedir.

Margoliouth, Kur'an'ın İsrailoğulları'nı bıkmadan tekrar ettiği bir konu iken Hz. Peygamber'in onları sürgün etmeleri veya öldürmeleri, Sprenger'in de düşüncesini ekleyip Hz. Peygamber'in Yahudiler tarafından kabul edilme isteğinden dolayı olduğunu söylemektedir. Margoliouth, Kurayza'ya karşı alınan zafer sonrasında Hayber'e kaçan şair Sellâm b. Ebû'l-Hukayk'ın Hz. Peygamber'in adamları tarafından öldürülmesi Hayber Yahudilerinin de kalplerine korku salınmış olduğunu eklemektedir.⁵⁰¹

3.6.4. Şairlerin Öldürülmesi

Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde Yahudi şairlerin öldürülmesi konusunda objektif bir tavır sergilediği görülmektedir. Medine'de Hz. Peygamber'e rahatsızlık veren şahıslar olarak Yahudi şairlerden bahsetmektedir. Bedir Savaşı'nın zaferi bu şairlerin tavırlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Medine'de yaşamakta olan insanların yaşanan olumsuzlukları eleştiren hicivcilerin bulunduğunu

⁴⁹⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 331-332.

⁵⁰⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 332.

⁵⁰¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 336.

söyleyen Margoliouth, hicivcilerin saçlarının tek tarafını yağlayıp, gömlekleri sarkan ve tek bir ayakkabı ile gezenler olduğunu belirtmektedir. Hatme kabilesinden bir adamla evli olan Esmâ bint Mervân da bu şairlerden birisiydi. Bir yabancı olan Hz. Peygamber'e Medine halkının itaat etmesini alay konusu yaptı. Esmâ'nın öldürülmesi konusunda Margoliouth eğer anlatılanlar doğruysa ifadesiyle İslam klasik kaynaklarına şüpheyle yaklaştığını göstermekte ve Hz. Peygamber'e karşı saldırıları teşvik ettiğini söylemektedir.

Yazdığı şiiirden birisi; “Ey körü körüne bağlı olan Mâlik Nebât, Avf ve Hazrec oğulları! Murad ve Mezhic oğullarından olmayan, sizin dışınızda ve tamamen size yabancı olan birine tabi oldunuz. Liderlerinizi öldürdükten sonra boş hayallerden ümit edildiği gibi ondan ümit bekliyorsunuz.”⁵⁰² Margoliouth'a göre Esmâ bint Mervân gecenin bir yarısı evinde uyurken Umeyr b. Adî⁵⁰³ tarafından infaz edildi.⁵⁰⁴ Diğer taraftan Esmâ uyurken değil de çocuğunu emzirirken kucağından çocuğun alınmasından sonra öldürüldüğü zikredilmektedir.⁵⁰⁵ Fakat bu yapılan idamın, aslında Arabistan topraklarında acımasız bir ceza olarak görülmediğini, insanları toplum içinde rencide etmek için etkili bir silah olduğunu ifade etmektedir.⁵⁰⁶ Esmâ'yı katleden kişinin, sokaklarda övgüler alarak dolaştığını yazmaktadır. Margoliouth, her konuda olduğu gibi şahısları başka dönemde yaşamış şahıslarla benzerlik kurduğu gibi Esmâ binti Mervân'ın oğlunu, annesinin katillerini aynı Orestes'in⁵⁰⁷ babasının katillerini arayıp intikam almak için uğraşmasıyla benzetmektedir. Margoliouth eserinde, Esmâ'nın katilinin ismini vermemektedir. Katil, yaptığı işten dolayı sonuçlarının ne derece olacağından korkup Hz. Muhammed'in yanına gittiğini, iki keçinin vereceği rahatsızlıktan öte bir rahatsızlık vermediğini söylediğini yazmaktadır.⁵⁰⁸

⁵⁰² İhsan Arslan, “İslâm Devleti'nin İstiklal ve İstikbalini Tehdit Eden Şairlere Karşı Hz. Peygamber'in Tavrı”, *Akademik Siyer Dergisi* 1/2 (2020), 121; yazmış olduğu diğer şiir için bkz. Vâkidî, *Kitâbü'l-Meğâzî (Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları)*, 179.

⁵⁰³ Zekeriya Güler, “Umeyr b. Adî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 42/148.

⁵⁰⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 277.

⁵⁰⁵ Esat Ayyıldız, “Klasik Arap Edebiyatında Yahudi Şairlere Düzenlenen Suikastlar”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18 (2020), 131.

⁵⁰⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 278.

⁵⁰⁷ Yunan Mitolojisindeki mitolojik karakter

⁵⁰⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 278.

Oryantalistlerden Muir, Esmâ'nın katilinin ismini vermektedir,⁵⁰⁹ fakat Margoliouth'un bu olayda da isimleri vermediği görülmektedir. Esmâ binti Mervân bir rivayete göre ramazan ayının bitmesine sekiz gün kala⁵¹⁰, diğer bir rivayete göre Medine'ye hicretten on dokuz ay sonra ramazanın bitmesine beş gün kala gerçekleşmiştir.⁵¹¹ Margoliouth'un şüpheyle yaklaştığı konular Esmâ'nın böyle bir saldırı için teşvik eden şairlerinin olması ve katledilen şairlerin kabilelerinin arasında İslam'ın yayıldığı konusudur.

Diğer bir şair ise Ebû Âfek'tir. Ebû Âfek Medine'ye gelen Hz. Peygamber'in birleştirici bir rol oynamadığını aksine Hz. Peygamber'in doğru ve yanlışı da farklı bir anlayış çerçevesinde olduğunu söyleyip eleştiren şairdir. Margoliouth, Ebû Âfek'in sözlerinde Hz. Peygamberle Yemen'in eski kralıyla kıyasladığını söylemektedir. Fakat Margoliouth *The Rise of Islam* eserinde kıyaslanan kralın ismini zikretmemektedir.⁵¹² Kralın adı Tubba' Es'ad Ebû Kerib el-Himyerî'dir.⁵¹³ Margoliouth bazı olaylarda isimleri ve tarihleri açık şekilde verirken bazı durumlarda ise şahısların ismini ve tarihlerini vermemektedir. Bu bilgilerin oryantalistlerde mevcut olduğu halde Margoliouth'un yazmadığı görülmektedir. Ebû Âfek'in de gecenin karanlığında öldürüldüğünü ifade etmektedir.⁵¹⁴

Margoliouth'un öldürülen Yahudi şairlerden üçüncü sırada ele aldığı şair Kâ'b b. Eşref'tir. Kaynuka kabilesinin kovulmasından sonra Kâ'b b. Eşref'in, Mekkelilerden yardım istemek amaçlı Mekke'ye gittiğini yazmaktadır. Hz. Peygamber'in haber ağının güçlülüğünden bahseden Margoliouth, Kâ'b'ı Mekke'de misafir etmek isteyenleri yermek maksadıyla Hz. Peygamber'in kendi şaiiri olan Hassân b. Sâbit'i görevlendirdiğini yazmaktadır. Kâ'b, Medine'ye geldiğinde de öldürülmesi gerektiğini insanların önünde söylendiğini ve Muhammed b. Mesleme'nin

⁵⁰⁹ Muir, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, 338.

⁵¹⁰ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî (Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları)*, 180.

⁵¹¹ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, 2023, 1/359.

⁵¹² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 277.

⁵¹³ Ayyıldız, "Klasik Arap Edebiyatında Yahudi Şairlere Düzenlenen Suikastlar", 132.

⁵¹⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 277.

bu görevi üstlendiğini ifade eden Margoliouth öldürülme olayını İslam tarihi kaynaklarında geçtiği gibi anlatmaktadır. Fakat Margoliouth kaynaklardan birisi diye ifade edip Kâ'b'ı öldüren iki kişinin de süt kardeşleri olduğunun yazılmasının yaşanılan olayı daha da ilginç hale getirdiğini belirtmiştir. Sözü geçen kaynağın ne olduğuna dair bir bilgi vermemektedir. Kâ'b b. Eşref'in de ölüm tarihi verilmemektedir.⁵¹⁵

Margoliouth'un *The Rise of Islam* eserinde bahsi geçen dördüncü Yahudi şair Sellâm b. Ebû'l-Hukayk'tır.⁵¹⁶ Kurayza kabilesine karşı kazanılan zaferden sonra suikast düzenlenerek Hayber'de öldürülen bir şair olduğunu ifade etmektedir. Margoliouth, öldürülen Yahudi şairler konusunda kendi fikrini vermemektedir. Hz. Muhammed (s.a.v)'i acımasızca eleştiriye tutan Margoliouth bu öldürme olaylarına karşı sessiz kaldığı görülmektedir. Sadece verilen cezaların kişilere bağımlı olmasının normal bir durum olduğunu aksi takdirde toplumu da cezalandırabileceğini söylemekte ve cinayet dehşetine kapılan şairlerin ya özel toplanılan alanlarda fikirlerini söylediğini ya da Medine'yi terk ettiğini yazmaktadır.⁵¹⁷

3.6.5. Sihir Olayı

Yahudi kabilelerin sihir alanında uzmanlaştığını, savaşmak yerine büyüler yaptıklarını ifade eden Margoliouth, Yahudileri anlattığı "Göç" bölümünde zikretmektedir.⁵¹⁸ Yahudiler, Hz. Muhammed (s.a.v)'i üç defa öldürme girişiminde bulunduğunu birisinde Amr b. Cihâş'ın diğerinde ise Hayber fethinden dönerken kızartılmış keçi ile gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Diğer bir girişim ise sihir olayıdır.⁵¹⁹ Margoliouth'da sihir olayını, *The Rise of Islam* eserinde ele almaktadır.⁵²⁰ Sihir konusunda uzmanlaşan Yahudiler, büyü yapılacak kişinin saç teline ulaştıklarında o kişi üzerinde hakimiyet kurabilmekteydiler. Bu sihir için mumdan

⁵¹⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 287.

⁵¹⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 336.

⁵¹⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 279.

⁵¹⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 189.

⁵¹⁹ Atçeken, *Asr-ı Saâdet'te Yahudilerle Münasebetler (Mekke ve Medine Dönemi)*, 109.

⁵²⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 231-232.

yapılan şekil, düğüm ve iğne gibi her çeşidinin denendiğini ifade eden Margoliouth, bu kişinin Leb'd b. A'sam adında bir adamın cüzi miktarda ücret karşılığında görevlendirildiğini yazmaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v), Yahudileri ortadan kaldırıncaya kadar Yahudilerin bu büyü girişiminde bulduklarının ihtimal dahilinde olduğunu söylemektedir.

Aynı zamanda Margoliouth, Müslümanlar Medine'ye geldiklerinde Yahudiler tarafından Müslüman kadınlar arasında kısırlık yapacak büyüler gerçekleştirdiklerini de eklemektedir. Bunun doğru olduğunu savunan Margoliouth, Medine'ye Hz. Muhammed'in gelişinden on dört ay sonrasında ilk çocuk doğumu gerçekleştirdiğini örnek olarak vermektedir.⁵²¹ Margoliouth, sihir teşebbüsü olayına dair detaylı bilgiler vermemektedir. Çünkü Hz. Muhammed'in Cebrail ile iletişimi olmadığına inanan bir oryantalisttir. İslam tarihi kaynaklarına bakıldığında sihri kendisine haber eden Cebrail'di.⁵²² Margoliouth böyle bir sonucu burada zikretmeyerek *The Rise of Islam* kitabını okuyan insanların zihninde Hz. Muhammed'in ilahi yönden uyarılmadığını, her insan gibi sihirden etkilendiğini göstermek istediği açıktır. Margoliouth'un olayları eksik ve kendi yorumlarına açık şekilde ele aldığı görülmektedir.

3.7. Davet Mektupları

Hz. Peygamber'in vaazlarına Yahudilerle münasebetlerinin akabinde Hristiyanlara karşı bir duruş sergileyen metinler çıkmaya başladığını söyleyen Margoliouth, Müslümanlara destek olan Hristiyanların ayıplanmaya başlayıp Müslümanlar tarafından mallarına el koymaya başladıklarını yazmaktadır. Yazılan mektuplar ile artık Müslümanların Hristiyanlara da saldırması gerektiğini eklemektedir. Mekke'nin alınmasından hemen önce gerçekleştiğini ve Hz. Peygamber'in ismini duyduğu krallara mektup göndermenin aslında Dünya'yı ele geçirme planı olduğunu söylemektedir. *Mohammedanism* isimli eserinde tüm bildiği hükümdarlara bu davet mektuplarını gönderdiğini yazmaktadır.⁵²³ Fakat gönderdiği

⁵²¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 232.

⁵²² İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, 2023, 1/461.

⁵²³ Margoliouth, *Mohammedanism*, 59.

hükümdarların hepsinin ismini zikretmemektedir. Yazılan davet mektuplarından bir örneğini ise *The Rise of Islam* eserinde vermektedir.⁵²⁴

Margoliouth'un ilk sırada zikrettiği davet Herakleios'a ulaşan mektuptur. İbn Sa'd'da ise ilk gönderilen elçi Amr b. Ümeyye'dir ve Necaşi'ye gönderilmiştir.⁵²⁵ Margoliouth, gönderilen elçiye dair bilgi vermemektedir. Herakleios'a ulaşan mektubun kronolojik hata içermediğini ve 628 yılında eline geçtiğini kabul etmektedir. Fakat Margoliouth, Herakleios'un korkuya kapılmış olması hikayesi uydurma olduğunu çünkü şu an çılgın bir kişinin asalet sahibi insana yazdığı ve kendi dilinde yazılmayan bir mektup ne kadar dikkat çeker diyerek alaycı ifadeyle anlattığı görülmektedir.⁵²⁶ Yahudileri katleden bir İmparator olan Herakleios bir gün içerisinde altı yüz Yahudi'yi katleden Hz. Peygamberle aralarında sağlam bir bağ oluşturabileceğinden bahsetmektedir. Hem de *The Rise of Islam* eserinde sürekli dile getirdiği Yahudilerin katledilmesi olayını Herakleios'a davet içeren bölümde bir kez daha vurgulamaktadır. Margoliouth, Hz. Peygamber'i, Yahudilerin en büyük ve en çok gelişen topluluklarını tahrip eden ve erkeklerini boyunlarından vurdurup öldüren, kadınları da köleleştiren kişi olarak bahsetmektedir.⁵²⁷

İkinci mektup olarak ise Pers Kralının olduğunu ve Hayber'in fethinden üç ay sonra öldüğünü yazmaktadır. Pers Kralı'nın ismini eserinde zikretmeyen Margoliouth, Herakleios'tan daha farklı şekilde mektuba karşılık verdiğinden bahsetmektedir. Bahsetmiş olduğu mektubu götüren elçi hakkında bilgi vermemektedir ve davet gönderilen Pers kralının ismini de zikretmemektedir. Margoliouth'un bahsetmiş olduğu Pers kralı Kisrâ'dır.⁵²⁸ Davet mektubunu parçaladığını ve Yemen'in Valisine gönderdiğini yazmaktadır. Elçiler, Hz. Peygamberle görüşme esnasında Pers Kralı'nın öldüğü haberi gelmiş ve yeni gelen emirle Hz. Peygamber'in yanından ayrılmışlardır. Hz. Peygamber'in muhbirlerinin olduğu konusunda şüphe duymadığını eklemektedir.

⁵²⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 364.

⁵²⁵ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, 2023, 1/199.

⁵²⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 366.

⁵²⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 367.

⁵²⁸ Casim Avcı, "Kisrâ", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2002), 26/71

Diğer bir davet mektubu ise başpiskopos olan Cyrus ile karıştırılan İskenderiye valisi Mukavkıs olduğunu emin olmamakla birlikte ifade etmektedir. Margoliouth, Mukavkıs davet mektubuna karşılık ise güzel hediyeler ve Hz. Peygamber'in zevklerine yönelik cariyeye göndermesini anlayamadığını ifade etmektedir.⁵²⁹

Diğer davet mektubu gönderilen elçiler ve mektuplar üzerinde durmayan Margoliouth, üç Hristiyan lider üzerinde etki oluşturduğu kadar küçük eyaletlerde fazla etki göstermediğini ifade etmektedir. Bir defa daha Yahudilerin katledilmesinden dolayı Hz. Peygamber'in Güney Arabistan'da hızlı bir şekilde tanındığına dikkat çekmektedir.⁵³⁰ *The Early Development of Mohammedanism* isimli eserinde ise kısaca Herakleios'un Hz. Peygamber'in mektubuna saygıyla yaklaştığını ve misikler sürerek koruduğunu, Pers Hükümdarının ise kendisine ulaşan mektubu parçaladığını ifade etmektedir. Hz. Peygamber'in hayatını yazanlar, gönderilen mektuplara gösterilen saygıları eserlerinde almaları yazarların çok sevdiği bir konu olduğunu ifade etmektedir.⁵³¹ Margoliouth, Hz. Peygamber'in gönderdiği davet mektuplarının tarihiyle gönderildikleri yer açısından eksik bilgiler vermektedir. Hz. Peygamber'in davetinin Mısır ve Habeşistan'da etkili olduğunu fakat Bizans da ki sonuçları ise daha az etki de olup sonrasında Müslümanlar ve Bizanslılar arasındaki çatışmaları başlattığını eklemektedir.

Müslümanlar ile Bizanslılar arasında ilk çatışmaya yol açan davet mektupları ile Mûte Savaşı gerçekleşmişti.⁵³² Margoliouth, Mûte Savaşı'nın gerçekleştiği Mûte köyünde Abdullah b. Revaha, Cafer b. Ebû Tâlib, Zeyd b. Harise ve çok sayıda Müslümanın öldüğünü ifade etmektedir. Margoliouth'a göre eğer Bizanslıların sayısı Müslümanların on katı ise ve tamamen yok olmadan kurtulmalarının büyük bir başarı olduğunu eklemektedir.⁵³³ Margoliouth'a göre Hz. Peygamber bir defa daha başarısız dönseydi ve eğer Yahudiler olsaydı savaştan başarısız döndüğü için onlara saldırmış olacaktı. Hz. Peygamberin en ufak yenilgide Yahudilere saldırmayı adet haline

⁵²⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 369.

⁵³⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 370.

⁵³¹ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 103.

⁵³² Margoliouth, *Mohammedanism*, 60.

⁵³³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 381.

getirdiği ama onları yok ettiği için şimdi Mekke'ye karşı saldırıda bulunacağı yorumunda bulunduğu görülmektedir.

3.8. Hayber'in Fethi

Margoliouth, Hz. Peygamber'in Yahudi kabilelerinden korktuğunu, onları ortadan kaldırıncaya korkusunun da ortadan kalkmasıyla intikam peşine düştüğünü ve Hz. Peygamber'in ağır ithamla suikastçi olduğunu açıkça belirtmiştir.⁵³⁴ Hz. Peygamber, yeterli şekilde başarılı olmadığında ya da tamamen başarısız olduğunda ilk yaptığı işin Yahudilere saldırmak olduğunu söyleyen Margoliouth, Hac için Mekke'ye Mart 628'de gittiğini ve anlaşma sağlayıp döndüğünü eklemiştir.⁵³⁵ Hudeybiye Anlaşması'nın nasıl meydana geldiğini kaynaklarda geçtiği şekliyle aktarmaktadır. Hz. Peygamber'in Hudeybiye Anlaşması'ndan yeteri kadar memnun olunmadığına bu yüzden Hayber Yahudilerine saldırdıklarını söylemektedir. Margoliouth, Hayber'i Hicaz da bulunan köylerden en zengin olan köy olarak bahsetmektedir.⁵³⁶ Bedir Savaşı'ndan beş yıl sonra Hayber'e saldırdığının tarihinden başka net bir tarih kullanmamıştır.⁵³⁷ Muir ise Hicri 7 Miladi; Ağustos 628 tarihini vermektedir.⁵³⁸ Hz. Peygamber'in Hayber'e saldıracağına haberini Abdullah b. Übey'in Hayber Yahudileri'ne söylemişti. Yahudiler fazlasıyla direnç gösterdikçe Müslümanların yiyecek sıkıntıları artmıştı. Bunun sonucu olarak da geri çekilecek kadar durumları kötüleşmişti.⁵³⁹ Ancak Hayber Yahudileri'nin arasından birkaç hainin Müslümanlara bazı bilgileri verdiklerini ve Hz. Peygamber'in de onların bilgisinden faydalanmak için diğer Yahudi kabilelerine verdiği cezayı vermedi.

Hayber Yahudileri'nin tarımcılık bilgisinden faydalanıp onları vergiye tabi tutup onların İlk zimmî olduklarını yazmaktadır.⁵⁴⁰ Hz. Muhammed'in koruduğu topluluklardan vergi almasını gerçekten takdire şayan bir hareket olarak söyleyen

⁵³⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 338.

⁵³⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 344.

⁵³⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 355.

⁵³⁷ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 108.

⁵³⁸ Muir, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, 463.

⁵³⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 358.

⁵⁴⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 358-359.

Margoliouth, böylece koruma altına karşılıksız olarak almadığını söylemektedir.⁵⁴¹ Hayber'in fethi kalıcı bir öneme sahip olmadığını sadece Hz. Muhammed'in azılı düşmanı Huyey b. Ahtab'ın kızıyla evliliğinden ve babasının gösterişli eşyalarına sahip olmak istediğini anlatmaktadır. Hz. Muhammed, saklanan bu gösterişli gümüş eşyaların yerini Cebrail vasıtasıyla öğrenme olayını ise *I Promessi Sposi*⁵⁴² romanındaki gibi gerçekleştiğini bir benzetme yaparak ele almıştır.⁵⁴³

Çalışmanın daha öncesinde ifade ettiğimiz gibi Yahudi kadının Hz. Muhammed'i zehirleme olayı da Hayber'in fethinden sonra gerçekleşmektedir. Margoliouth, Yahudilerin koyunlarının hırsızlık yaparak Müslümanların eline geçtiğini söylemekte geri durmamıştır. Medine'de Hz. Muhammed'in geçirdiği altı yıl ve Hayber fethi sonrasında tüm dünyada tehdit oluşturduğunu ve geçirdiği süre zarfında soygunculuk ve haydutlukla hüküm sürdüğünü yazmaktadır.⁵⁴⁴ Margoliouth'un Hz. Muhammed'e ithafen ağır, sapkın ithamları iftira ve karalama propagandasıdır.

3.9. Mekke'nin Alınması

Margoliouth'un *The Rise of Islam* eserinde "Mekke'nin Alınması" başlığıyla Mekke'nin fethinden bahsetmektedir. Margoliouth'un Hz. Peygamber'in hayatındaki farklı olaylara kıyasla Mekke'nin alınması diyerek ait olanı geri aldığını anlatmaya çalışarak objektif olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak da Yahudiler ve Hristiyanlar ile ilgili olmadığı ve putperest bir toplulukla ilgili olduğundan dolayı düşünülmektedir. Çünkü bir sonraki bölümü de "Arabistan'da Düzenin Sağlanması" olarak başlıklandırıldığı görülmektedir. Margoliouth, Müslüman tarihçilerin Mekke'nin alınması gerektiğini savunduklarını çünkü Arabistan'ın anahtarı olduğunu ifade ettiklerini söylemektedir.⁵⁴⁵ Ramazan'ın onuncu gününde on bin kişinin Mekke'ye doğru adım attıkça Kureyşlilerin teslim olmaya daha da yaklaştığını ifade etmektedir.

⁵⁴¹ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 136.

⁵⁴² Alessandro Manzoni'nin eseri

⁵⁴³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 360.

⁵⁴⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 362.

⁵⁴⁵ Margoliouth, *Mohammedanism*, 57.

Margoliouth, Hz. Abbas'ın yandaşlarının onun adını temize çıkartmak amacıyla Hz. Peygamber, Mekke'ye yaklaşmadan Hz. Abbas'ın yolculuğa katıldığını ekleyip bunun aslında hilafetin Hz. Abbas'ın soyuna geçtiği için tarihe daha sonradan eklendiğini akıllarda şüphe uyandırdığını ifade etmektedir. Margoliouth bu düşüncesiyle, Müslüman tarihçilerinin yazdıkları eserlerde taraflı bir tutum sergilediklerini açıkça ima etmektedir.

Mekke'ye giren Hz. Peygamber'e Ebû Süfyân'ın da tabi olduğunu ve kadınlar tarafından alaya alındığını yazmaktadır.⁵⁴⁶ Sadece ufak birliklerin Ebûkubey Dağı'nda⁵⁴⁷ mevzilendiklerini ve Hâlid b. Velîd ile küçük çatışmalar yaşadığını ifade etmekte ve Mekke'nin alınması konusunda fazla bilgiler vermemektedir.⁵⁴⁸ Putların tamamen Mekke'de yok edildiğini yazan Margoliouth putların önceden Hz. Peygamber'in kovulmasına sebep olduğunu da eklemektedir.⁵⁴⁹ Mekke'nin tamamını kutsal bir alan haline getiren Hz. Peygamber, içindeki hazineye dokunmamıştır. Tüm başarısızlıklarının Mekke'yi alarak unutulduğunu da ifade eden Margoliouth, Hz. Peygamber'in başarısına da üstü kapalı bir şekilde de olsa değindiği görülmektedir.⁵⁵⁰ Hz. Peygamber'in iradesinin güçlülüğünü ve Kureyşlilerin iradesinin olmaması ona başarı getirdiğini ekleyen Margoliouth, Mekke'nin alınması ile Araplara karşı tutumunu Yahudilere tutumuyla kıyaslamaktadır. Yahudilere, affedici bir tutum sergilemediğini bir kez daha dile getirmektedir. Mekke'de yaşayanların yeni dini kabul edip eski dinlerinin tanrıları olan putları parçaladıklarını anlatmaktadır. Hz. Peygamber, Mekke'yi aldığı iki hafta süre kaldığını ve geri kalan hayatını geçirmek için Medine'ye döndüğünden de bahsetmektedir.

Margoliouth, Hz. Peygamber'in Mekke'yi alarak Mekke'nin ticaret ekonomisini bitirdiğini fakat Mekke'ye İslam'ı getirerek kaybedilen ticaretin daha fazlasını verdiğini de ifade etmektedir. Çünkü Mekkeliler ticaret yapmasa da Dünya'nın en büyük kutsal alanına sahip olarak bölgeyi koruma ve hac için gelenleri

⁵⁴⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 385.

⁵⁴⁷ bkz. Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 2017, 205.

⁵⁴⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 387.

⁵⁴⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 387.

⁵⁵⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 388.

misafir etme gibi görevlerle görevlendirilmişlerdir. Mekke'nin alınmasından önce bir şarap kutusu karşılığında bir ev alınırken Hz. Peygamber tarafından Mekke'nin alınmasından sonra altmış bin dirheme kadar fiyatlarının arttığını da ifade etmektedir.⁵⁵¹

3.10. Huneyn Gazvesi

Margoliouth, Mekke'nin alınmasını anlattıktan sonra Huneyn Gazvesi'ni anlatmaya geçmektedir. Fakat savaşın zamanı hakkında bir bilgi vermemektedir. Hevâzin ve Sakîflilerin birleşip Hz. Peygamber'e karşı toplandıklarını anlatmaktadır. Hz. Peygamber'in on iki bin kişi topladığını ve bu sayıların yaklaşık olarak verildiğini ifade etmektedir. Müslüman tarihçilerin vermiş olduğu sayının gazvenin sonucuyla ilişkilendirildiğinde doğru olması daha muhtemel olduğunu da eklemektedir.⁵⁵² Müslümanların Huneyn Vadisi'ne girer girmez Mâlik b. Avf tarafından kaçmalarını sağlayan bir saldırı yaptığını anlatmaktadır. Ok atma da yetenekli olan Hevâzinlerin yenildiğini söylemektedir. Dağılan orduyu Abbas b. Abdilmuttalib'in sesiyle yeniden toplanmıştır. Mâlik b. Avf'ın bir süre daha direnip sonra Tâif'e gittiğini söylemektedir. Savaşmakta Hevâzin ve Sakîflilerin mahir olduğunu söyleyen Margoliouth, burada Mâlik v. Avf'ın kaçtığı hakkında bir yorum getirmediği ve sadece Tâif'e geçtiklerini ifade etmektedir.⁵⁵³ Oysa Müslümanlar için kaçtı ifadesini açık bir şekilde kullandığı görülmektedir.⁵⁵⁴

Huneyn Gazvesi'nde gerçekleşen ve Hz. Peygamber'in süt kardeşinin sırtındaki ısırıkla teyit edildiğini anlatmakta ve Beckwourth ile benzetmektedir. Beckwourth da Crew kabilesinde bir kadının Beckwourth'u siğili ile tanıdığını ve oğlu olduğunu söylediği olayla ilişkilendirmektedir. Huneyn Gazvesi'nde öldürülen Müslüman sayısının çok şaşırtıcı olarak az sayı da ve dört kişi olmasına değinmektedir. Huneyn Gazvesi'nde Müslümanların sayısının Hevâzin ve Sakîf kabilesinin üç katı

⁵⁵¹ Margoliouth, *The Early Development of Mohammedanism*, 136.

⁵⁵² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 397.

⁵⁵³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 398.

⁵⁵⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 299.

iken bunun sonucunun doğaüstü olarak Cebrail ile ilişkilendirilmesinin beklenen bir durum olmadığını belirtmektedir.⁵⁵⁵ Huneyn isminin Bedir gibi Kur'an da geçtiğini de ifade eden Margoliouth, Hz. Peygamber'in bu zafere çok önem verdiğini göstermektedir. Margoliouth, meleklerin savaşa dahil olmasının ya da olmamasının bir önemi olmadığını sonuç olarak Müslümanların büyük bir zafer kazandığına değinmektedir.

3.11. Tâif Kuşatması

Margoliouth, Mekke'ye yaklaşık otuz altı saatlik uzaklıkta olan Tâif, toprakları bereketli ve tatlı su bulunan bir yerleşim yeri olduğunu ifade etmektedir. Fakat Margoliouth, Tâif'in kuşatılmasının sebeplerinden bahsederken tarih konusunda bir bilgi vermemektedir.⁵⁵⁶ Müslümanlar için Tâif'teki ganimetin Hayber'deki bolluk ve bereketten daha cazip geldiğini söylemektedir.⁵⁵⁷ Margoliouth, Tâif kuşatması ve Mekke alınmadan önce İslam'ın dünyaca tanınmaya başladığının ve bu tanınmadan Hz. Peygamber'in farkında olmadığını ifade etmektedir.⁵⁵⁸ Tâif kuşatmasının olumlu yönde Müslümanları geliştiren bir kuşatma olduğuna değinen Margoliouth, Gaylân b. Seleme ve Urve b. Mes'ûd adındaki kabile liderlerinin ağır kuşatma makinelerini öğrenmek için Yemen'de olduklarını ifade etmektedir. Margoliouth'un kuşatma makinesi diye ifade ettikleri mancınık ve arrâdedir. Hz. Peygamber'in barutun icadından önce savaş araçlarına erişme olanağı sağlandığını söylemektedir.⁵⁵⁹

Margoliouth, Tâif halkından direnişçi ve cesur bir kabile olarak bahsetmektedir. Tâif'te başarısız olan Hz. Peygamber'in Huneyn'den aldığı ganimetler bu başarısızlığı unutturacak kadar fazlaydı. Hevâzin kabilesinden Müslüman olanlar kadınlarını, çocuklarını veya mallarını geri alabiliyordu. Fakat her ikisini de almamaları için Hz. Peygamber tarafından seçenek olarak sunulduğunu ifade etmektedir. Hevâzin'in lideri Mâlik b. Avf'ın yüz deve karşılığında Müslüman

⁵⁵⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 400-401.

⁵⁵⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 402.

⁵⁵⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 402-403.

⁵⁵⁸ Margoliouth, *Mohammedanism*, 59.

⁵⁵⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 404.

olduğunu da eklemektedir. Mekke'nin alınmasından sonra Tâif Kuşatması sonucuyla Hz. Peygamber Mekke'ye vali olarak Akid b. Useyd'i ve Muaz b. Cebel'i de din konusunda görevlendirip Medine'ye döndü diye aktarmaktadır. Fakat İslam tarihi kaynakların da Mekke valisi olarak atanan Attâb b. Esîd'dir.⁵⁶⁰

3.12. Tebük Gazvesi

Margoliouth, Hicri 9. yılda yaşanan Hz. Peygamber'in eşlerinin arasında yaşanan tartışmaları ele almıştır. Hz. Peygamber'in eşlerinin açgözlü olduğunu doğrudan ifade etmekten çekinmemiştir. Bu karışıklık sonucunda, Hz. Peygamber'in onları boşayacağı haberinin yayıldığını ve Hz. Ömer'in gelip hasır üzerinde yatan Hz. Peygamber'e sorduğunu anlatmaktadır.⁵⁶¹ Hz. Peygamber'in verdiği cevapla mutlu olan Hz. Ömer, eşi para isteyince tokat attığını anlatıp Hz. Peygamber'in de kahkahalarla onu dinlediğini yazmaktadır. Hz. Peygamber'in eşlerine davranışını ve saygısını siyer kaynaklarında görmekteyiz. Bu ithamlarla Margoliouth, Hz. Peygamber'i insanların gözünde olumsuz şekilde gösterdiği açıktır. Eşlerinin yaşattığı bezginlik, Huneyn Gazvesi'ndeki ganimetlerin eşitsizliği ile Tebük Gazvesi'ni yaparak bunlardan kurtulacağını ifade eden Margoliouth, Hz. Peygamber'in kayda değer bir zafer kazanma ümidiyle Tebük Gazvesi'ni yapmak istediğini söylemektedir.⁵⁶²

Tebük Gazvesi'nin teçhizatları Hz. Peygamber ve arkadaşlarının mal varlıkları ile hazırlanmıştır. Otuz bine yakın insan bu savaş için hazır hale getirilmiştir. Yol boyunca Bizans ordusuyla karşılaşmayınca aynı Yahudileri tabi tuttuğu vergi gibi Hristiyanları da vergiye tabi tutmayı hedeflediğini ve Eyle'nin valisi Yuhannâ b. Rü'be adında Hristiyan'ın cizye vermeyi kabul ettiğini yazmaktadır. Daha sonrasında Ezruh ve Cerbe de vergi vermeyi kabul etmişlerdir. Maknâ halkına ise Yahudi olduklarından dolayı yetiştirdiklerinin dörtte birini Müslümanlara verilmesini şart olarak koymuştu. Margoliouth, Tebük Gazvesi'nde de Hz. Peygamber'i adaletsiz göstermek amacıyla

⁵⁶⁰ İbn Sa'd, *Kitâbü'l-Tabakâti'l-Kebîr*, 2023, 1/430, Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 2017, 190.

⁵⁶¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 417.

⁵⁶² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 418.

bir kez daha Yahudilerin örneğini vermektedir. Margoliouth, hazırlanan belgenin de üzerinde bulunan imzadan dolayı sahte olduğu kanaatine varmaktadır. Margoliouth, Dûmetülcendelli Ükeydir'e gönderilen birlik hakkında bilgi vermektedir. Hz. Peygamber'in Ükeydir'le yaptığı anlaşmanın çok ağır olduğunu savunan Margoliouth, anlaşmanın içeriğinden bahsetmektedir.⁵⁶³ Margoliouth, anlaşmalar için harcanan sürenin iki hafta ya da iki ay olduğunu ifade etmektedir. İki hafta içerisinde gerçekleşmesi mantık çerçevesinde mümkün olmadığı düşünülmektedir ve *Kitâbü'l-Meğâzi*'de ise gidilecek yolun yirmi gün mesafede olması bilgisi geçmektedir.⁵⁶⁴ Hâlid b. Velid, Ükeydir'i Hz. Peygamber'in yanına getirmesi bu süreç zarfında değerlendirildiğinde süre uzamaktadır. Margoliouth, Tebük Gazvesi dönüşünde Hz. Peygamber'in suikasta uğradığını ama başarısız olan failler sebebiyle Hz. Peygamber kurtulduğunu beyan etmektedir. Diğer yaşanan olay ise Ebû Âmir tarafından inşa edilen mescidin Hz. Peygamber tarafından yıkılmasını yazmaktadır. Fakat bu mescidin yıkıldığı tarih veya yıkıma giden grup hakkında bir bilgi vermemektedir.⁵⁶⁵ Tebük Gazvesi'ne katılmayan üç kişi olduğunu ve birisinin isminin Kâ'b b. Mâlik olduğunu diğer ikisinin ismini zikretmediği görülmektedir.⁵⁶⁶

Margoliouth, Tebük Gazvesi'ni anlattıktan sonra "this year" ifadesiyle⁵⁶⁷ bu yıl diye işaret ettiği tarih hakkında bilgi vermeden Hz. Ebû Bekir'in ilk kez hac emiri olarak atandığını yazmaktadır. Hac da yaşanan eksikleri Hz. Peygamber'in fark edip ayet yazdığını ifade ederek İlahi şekilde vahiy almadığına bir kez daha değinmektedir. Hz. Peygamber'e Âmir b. Tufeyl ve Erbed b. Kays tarafından yapılan diğer bir suikastı anlatan Margoliouth, yaşanan olayı Charlotte Corday'ın⁵⁶⁸ eylemi ile kıyaslamaktadır. Suikastta hançer saplayacak olan Erbed, Hz. Peygamber'in görünmez olduğunu arkadaşı Âmir b. Tufeyl'e anlatmıştır. Muhammed Yusuf Kândehevî ise Erbed'in elinin hançer kabzasındayken kurduğunu ve Hz. Peygamber'in suikastı anlayıp uzaklaştığını yazmaktadır.⁵⁶⁹ Margoliouth da yaşanan suikast girişiminde Hz.

⁵⁶³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 422.

⁵⁶⁴ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzi (Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları)*, 845.

⁵⁶⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 423-424.

⁵⁶⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 426.

⁵⁶⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 430.

⁵⁶⁸ Marie-Anne Charlotte de Corday d'Armont, Fransız olan bir suikastçı

⁵⁶⁹ M. Yusuf Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, çev. Sıtkı Güllü, İstanbul: Divan Yayınları, 1991, 4/254

Peygamber'in görünmez oluşunu, Fransız ihtilali zamanında yaşanmış bir olay ile kıyaslamaktadır. İhtilal zamanında devrim liderini öldüren kadın idama götürülürken bir adam o kadına aşık olmuştur. Sonra adam da devrimci olduğunu söyleyerek kadının arkasından adam da idam edilmiştir.⁵⁷⁰ Anlatılan örnekle Margoliouth, Hz. Peygamber'in mucizelerine inanmadığı; zaman ve olay farklılığı olmasına rağmen iki olayı kıyasladığı görülmektedir. Burada yakın zamanda yaşanan bir olay ile İlahi olarak görevlendirilmiş Hz. Peygamber'i kabullenmediğinden sıradan insanlarla kıyasladığı da görülmektedir. Fransız ihtilali döneminde yaşanan olayın daha gerçekçi olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde Erbed b. Kays'ın ismini "Ebred" olarak eksik ve yanlış vermektedir.⁵⁷¹

Margoliouth, Hz. Peygamber'in Tebuk Gazvesi sonrasında Habeşistan'da ki Müslümanlara yazdığı İncil gibi Necran Hristiyanlarını etkileyecek bir İncil daha düzenlemesi gerektiğini ifade etmektedir. Burada da Margoliouth, Kur'an-ı Kerim'in yazarı olarak Hz. Peygamber'i anlattığı görülmektedir. Margoliouth'a göre Hz. Peygamber'in Allah ile doğrudan kurduğu iletişim Hz. Peygamber'i tatmin etmezse Necran Hristiyanlarıyla anlaşma metni hazırlaması gerektiğini ifade etmektedir. Sonuç olarak da Allah ile doğrudan iletişim kurmadığına değinmek için Necranlılar ile anlaşma imzalandığını yazmaktadır.⁵⁷² Margoliouth, yazmış olduğu bir savaşı anlatırken savaşın sonucunu anlattıktan sonra savaş esnasını anlatmaya geçtiği görülmektedir. Tebuk Savaşı sonrasında o yıl içerisinde yaşanan olaylara değindikten sonra da Müslümanların Tebuk Savaşı'ndan dönüşüne tekraren geçiş yaptığı görülmektedir.⁵⁷³

Margoliouth, Tebuk dönüşünde Hz. Peygamber'in Zî Ruayn ve Hemdân, Me'âfir kabilelerinin lideri Hâris b. Abdükülâl ve Nu'mân ve kardeşleri Nuaym b. Abdükülâl'dan mektup getiren heyetle karşılaştığını yazmaktadır. Bu mektuba karşılığı da Hz. Peygamber'in parşömen kağıdına yazdığını, *The Rise of Islam* eserinde

⁵⁷⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 433.

⁵⁷¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 433.

⁵⁷² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 434.

⁵⁷³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 439.

daha öncesi elçilere davet konusunda bir mektup dahi örnek göstermemişken burada mektubu tamamen eserine aldığı görülmektedir.⁵⁷⁴ Mektubun içeriğinden dolayı şüphe getirmemekte olduğunu söyleyen Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinin sonlarına doğru verdiği bilgilerde şahıs isimlerinin Mekke dönemine nazaran daha çok verildiği de görülmektedir. Fakat Tebük seferi dönüşünde Hz. Peygamber'e gelen heyetlerden sadece Margoliouth, Himyer Melikleri ve Benî Ruhâ heyetlerini zikretmektedir. Halbuki Hicri dokuzuncu yılda Benî Mürre, Benî Sakîf, Benî Tağlib, Benî Ruâs b. Kilâb, Benî Kelb, Benî Tüçib heyetleri de bulunmaktadır.⁵⁷⁵ Margoliouth, Hz. Peygamber'e gelen heyetleri eserlerine dahil etmemiştir. İslam'ı zorbalık, saldırgan ve hırsızlık ithamları ile eserlerine yerleştirip gönüllü olarak İslam'ı seçenleri zikretmemesi İslam'a karşı önyargı oluşturmak amacıyla yaptığı akıllara getirmektedir. Tebük Gazvesi sonrası hicri dokuzuncu senede Hz. Peygamber'in kızı Ümmüğülsüm, Abdullah b. Übey ve Habeşistan Kralı Necaşi'nin ölüm yılları olduğunu zikretmektedir.⁵⁷⁶

3.13. Son Sene

Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinin son başlığını "Son Sene" ile isimlendirmiştir. Medine'ye hicretin onuncu senesinde yaşananları ele almaktadır. Eski Cahiliye adetlerini Hz. Muhammed'in zamanla ortadan kaldırıp sadece Müslümanlar için bir hac ibadetini ortaya koyduğunu ve bu yaptığında da çok başarılı olduğuna değinmektedir. Müslümanların tamamen toplanıp Hz. Muhammed'in dini hitabını dinlediklerini fakat bu vaazın orijinalinin günümüze ulaşmadığını savunan Margoliouth, içerikte konuların aynı olabileceğini ifade etmiştir.⁵⁷⁷ Cahiliye Araplarının ataları ile övünmesini sonlandırıp İslam kardeşliği doktrinini getirdiğini ifade eden Margoliouth, bir önceki yıl Hz. Ali tarafından Mekke'ye gönderilen zalimane mesajda İslam'ın saldırgan tarafının olduğunu da söylemektedir. Mesaj diye

⁵⁷⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 439-440.

⁵⁷⁵ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, 2023, 1/219-257, bkz. Selda Meydan, *Hz. Peygamber'e gelen Heyet ve Elçiler Bu Elçilerin Görüşmeye Dair Rivayetleri ve Değerlendirmesi*(İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019),

⁵⁷⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 443.

⁵⁷⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 445.

belirtilen Hz. Muhammed'e gönderilen Tevbe Sûresi'dir.⁵⁷⁸ Kureyşlilerin seneye Allah'ın evine girmesi yasaklandığını önceden aynı Müslümanların Kâbe'ye alınmadığı gibi ve bunun da Hz. Muhammed'in ikiyüzlülüğünden kaynaklığını belirtmiştir.⁵⁷⁹ Margoliouth, kendi düşüncelerinde çoğu kez iki farklı görüşü savunurken Hz. Peygamber'e yönelik ikiyüzlü ifade kullanması ağır bir ithamdır. İslam'ın Arabistan'dan kaldırdığı kan davaları ve Ficâr savaşlarından dolayı Hz. Muhammed'in samimi oluşundan bahsetmektedir.⁵⁸⁰ Yapılan zinanın cezası olarak verilen recmin barbarca bir ceza olduğunu da söylemektedir.⁵⁸¹

Margoliouth, Hz. Muhammed'in çoğu kötü alışkanlıkları ortadan kaldırıp barış tesis eden bir ortamı oluşturulduğunu da eklemektedir. İslam'ın oluşturduğu kanunun aslında İslam'ın erdemli olduğundan dolayıdır demektedir.⁵⁸² İslam Devletinin istikrarının sahâbeden en samimi müminler ve en yetenekli yöneticilere borçlu olduğunu, şayet Hz. Mâriye'den doğan İbrahim yaşasaydı büyük karışıklıklar yaşanacağını ifade etmektedir. Hz. Muhammed'in torunları hakkında ise ağır ithamlar yazmaktadır. Hz. Hasan için korkak, Hz. Hüseyin için ise beceriksiz olarak ifade etmektedir. Hz. Muhammed'in duasının torunları üzerinde fayda göstermediğini ve iki torunun atalarının kötü hasletlerini aldığını söylerken alaycı ifadeler kullanmıştır.⁵⁸³

Margoliouth, Hz. Peygamber'in getirdiği vicdan seviyesine, 19. yüzyıldaki Hristiyan Arap krallarının gelemediğini⁵⁸⁴ ve Hz. Peygamber'in peygamberlik iddiasını kokusu geçmeyen bir tütsüye benzetmektedir.⁵⁸⁵ Hz. Peygamber'in merhametinin hayvanlara bile gösterdiğini ifade eden Margoliouth örnekleri de sıralamaktadır. Kuşları atış taliminde kullanılmasını yasakladığını, sahibi ölen deveyi mezar başında aç ve susuz bekletilip ölmesine engel olduğunu, karınca yuvasını yakanlara ateşi söndürttüğü, nazarı yok etmek için sürü hayvanlarından birkaçının

⁵⁷⁸ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî (Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları)*, 896.

⁵⁷⁹ İbrahim Sarıçam vd., *Oryantalizmin Hz. Muhammed Tasavvurları*, 270.

⁵⁸⁰ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 446.

⁵⁸¹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 457.

⁵⁸² Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 448.

⁵⁸³ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 452.

⁵⁸⁴ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 458.

⁵⁸⁵ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 456.

gözünün oyulmasını geleneğini engellediğini, üşüyen atların çenesine vurulmasını yasakladığını, hayvanlara zarar veren birçok batıl inancı ortadan kaldırdığını ifade etmektedir. Hz. Peygamber'in merhameti ve İslam'ın getirmiş olduğu merhamet timsali olan kız çocukların diri diri toprağa gömülmesinin yasaklanması olduğunu ifade ederek olumlu yönde Hz. Peygamber'i takdir etmektedir.⁵⁸⁶

Margoliouth, Hz. Peygamber'in kölelik anlayışını eleştirmeyi kendisinde hak bulunmadığını daha yakın zamana kadar Hristiyanlarda köleliğin bulunmasından dolayı olduğunu eklemektedir. Burada Margoliouth, Hz. Peygamber'in getirmiş olduğu uygulamaların Hristiyanlıkla karşılaştırılmayacak kadar insani şekilde uygulandığını ifade ederek olumlu yönden Hz. Peygamber'i eleştirdiği görülmektedir.⁵⁸⁷

Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye döner dönmez hastalık belirtilerinin başladığını ve çeşitli ilaçların denendiğini ifade eden Margoliouth, aslında hastalık sebebiyle gerçekleşen bilinç kaybından dolayı haleflerin faydalanmak istediği yönde hikayelerin kurgu olduğunu savunmaktadır. İslam tarihi kaynaklarında kırtas olayı olarak geçmekte olan Hz. Peygamber'in kağıt istediği olayının gerçekleştiği fakat bilinç kaybından dolayı da isteğinin yerine getirilmediğini ifade etmektedir. Perşembe günü rahatsızlanıp Pazartesi günü de vefat ettiğini yazan Margoliouth Hz. Peygamber'in tam ölüm tarihini vermekte olduğu görülmektedir.⁵⁸⁸

Margoliouth, Hz. Peygamber'in biyografisini yazmış olduğu eserinin son paragrafında şöyle ifade etmektedir: "Saygınlığa erişmek için takip ettiği yolda, fevkalade durumlarda açıkça görülen bir dehayı sürekli olarak takdir etmemiz gerekir. Kendi şahsının güvenliğini akıllıca başarının ilk şartı olarak gördü: çünkü eğer onu giyecek kimse yoksa tacın bir anlamı yoktur. Ayrıca elde edilen fırsatların heba edilmemesi gerektiğini söyledi ve düzenli bir biçimde başkalarının şüphelerinden faydalanmışsa da, kendisiyle başarı arasına bir şüphenin girmesine izin vermedi. Acil

⁵⁸⁶ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 458-460.

⁵⁸⁷ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 461.

⁵⁸⁸ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 471.

durumların gerektirdiklerini çok doğru bir şekilde tahmin etti ve enerjisini daha fazla ortaya çıkarmak için harcamadı.”⁵⁸⁹ Diğer eseri olan *Mohammedanism* isimli eserinde ise Hz. Peygamber’in kariyerinin olağanüstü olduğunu ve Hz. Peygamber’in ahlaki değerlerinden hoşnut olmayan insanların bile onun yeteneklerine karşı takdirlerini gizleyemediklerini ifade etmiştir.⁵⁹⁰ Margoliouth, Hz. Peygamber’in bugüne kadar biyografisinin korunmuş olmasının çeşitli nedenlerden dolayı olsa da efsanevi hikayelerin Hz. Peygamber’in hayatında gerçek malzemeler haline gelmesine de engel olmadığını söylemektedir. Orijinal biyografisinde ise birkaç yerde mucize olduğunu fakat daha sonrasında bu hikayelerin artarak diğer biyografi kitaplarına alındığını iddia etmektedir.

Margoliouth, Medine döneminde meydana gelen gazveleri detaylı olarak incelemeye girişmemiştir. Yapılan seriyyelerden de Beni Lihyana’ya yapılan sefer olarak zikredip diğer seriyyelerden bahsetmemiştir. Margoliouth, *The Rise of Islam* eserinde Mekke dönemine göre Medine döneminde olayların isimlerini ve şahıs isimlerini daha çok verdiği görülmektedir. Margoliouth’un Yahudilere beslediği sevgi ve sempaticiden dolayı Hz. Peygamber’in hazırlamış olduğu Medine Vesikasından ise bahsetmediği ve maddelerine de yer vermediği görülmektedir. Bölüme genel olarak bakıldığında ise Margoliouth’a göre Medine dönemini oluşturan olayların Yahudilerden oluştuğu görülmektedir.

⁵⁸⁹ Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam*, 472.

⁵⁹⁰ Margoliouth, *Mohammedanism*, 60.

SONUÇ

Batı, Doğu üzerinde yapmakta olduğu kültürel, siyasi, dini araştırmaları oryantalizm adı altında sömürgecilikle başlayıp sonrasında elde edilen orijinal kaynaklar ile de gelişen Doğu'nun dini kimliğini karalama çalışmasıdır. Bazı oryantalistler, Hz. Peygamber'i iftiralar ve kötü ithamlarla insanlığın zihninde karalamaya çalışmaktadırlar. İslam'ın kanunlarının yazılı olduğu Kur'an-ı Kerim'in vahiy olarak gelmediğini ve sara hastası olan Hz. Peygamber'in ağzından çıktığını belirterek Kur'an'ın hükmünü kaybettirmek için çabalamaktadırlar. İngiliz oryantalizmi diğer bölgelerdeki oryantalizm araştırmalarına göre daha çok araştırma yapan ve kuruluşlar açan bölgesel oryantalizmdir. David Samuel Margoliouth'da döneminin İslam ve Doğu hakkında birçok çalışması bulunan bir İngiliz oryantalisttir. Hz. Peygamber'in biyografisini ele aldığı *The Rise of Islam* isimli kapsamlı bir eseri mevcuttur. Margoliouth'un biyografi eseri olarak yazdığı 426 sayfa sayısız olan *The Rise of Islam* eserinde mucizelere yer vermediğinden dolayı Hz. Peygamber'in ilk kırk yılını 30 sayfayla anlatmaktadır. Medine dönemini ise kitabın çoğunluğuna yayarak sürekli Yahudiler'den bahsetmektedir. Margoliouth'un Yahudi asıllı olmasından dolayı Yahudiler konusunda detaylı olarak üzerinde fazla durduğu görülmektedir. Yahudilerin Hz. Peygamber'in Yahudilere haksız yere saldırıda bulunduğunu sürekli olarak dile getiren Margoliouth, Medine Vesikası'nın sonradan yazıldığını ifade ederek kendi fikir yapısına uygun olmayan tarihi bilgileri görmezden geldiği tespit edilmiştir.

Margoliouth'un Hz. Peygamber'in hayatı haricinde İslam medeniyetini de anlattığı eserleri mevcuttur. Margoliouth'un Hz. Peygamber'e yaklaşımında William Muir, Wellhausen ve Sprenger'in düşüncelerinden ve eserlerinden etkilendiği yapmış olduğu alıntılmalarda görülmektedir. Onların düşünceleriyle harmanlanan ve temel İslam kaynaklarını ise olayların yaşandığına dair bilgiler kullanarak kendi yorumuyla Hz. Peygamber'e yaklaşımı şekillenmiştir. Margoliouth, elinde orijinal kaynakların mevcut olduğu ve bu kaynaklardan kıyaslama yaparak kendi fikrine yakın olanı seçmek gibi bir imkanı da olduğu görülmektedir. Kendi düşüncesine yakın olan zayıf

bilgiler olan olayları İslam klasik eserlerinden almaktadır ve düşünce yapısına yakın olmayan İslam klasik eserlerindeki bazı olayları ise görmezden gelmektedir.

Margoliouth'un düşünce yapısından faydalanan oryantalistler vardır bunlardan birisi Edward Sell'dir. Kaynaklarında çok defa atıfta bulunmuştur ve Hz. Peygamber'e yaklaşımı Margoliouth'un yorumlarıyla örtüşmektedir. Montgomery Watt ise *Muhammad at Mecca* ve *Muhammed at Medina* eserlerinde Margoliouth'un Hz. Peygamber'e yaklaşımından etkilenmiştir. Margoliouth'un dil çalışmalarından ise Reynold A. Nicholson, *A Literary of the Arabs* eserini kaleme alırken faydalanmıştır. Joseph Schact ise Margoliouth'un hadis alanındaki eleştirilerinden bahsetmektedir. Margoliouth'un İslam tarihine yaklaşımı ve eleştirileri Bernard Lewis'in *Islam in History* kitabında görülmektedir.

Margoliouth, Hz. Peygamber'i itibarsızlaştırırken birkaç konuda da hayranlığını gizleyememiştir. Genel olarak Hz. Peygamber'i kötüleyerek, hırsızlık, soyguncu ve savaş yanlısı gibi göstermektedir. Para arzusunun olduğunu ve bundan dolayı kendisinden yaşça küçük Hz. Aişe ile evlenmek istediğini de iğneleyici üslupla anlatmaktadır. Onun Hz. Peygamber'e ve İslâmiyet'e karşı düşmanlığı dini kimliğinin tarihçi kimliği önüne geçmesinden dolayıdır. Yahudi asıllı ve misyoner faaliyetlerinde bulunmuş olan Margoliouth, hak din olarak ve Hristiyanlık sonrasında bir dinin gelmesini kabul edememiştir. Bundan dolayı da Margoliouth'un Hz. Peygamber'in biyografisini yazması beraberinde teolojik ve tarihsel sorunları ortaya getirmiştir. Hz. Peygamber'in vahiy sayısı artınca da Eski ve Yeni Ahit'ten hafızasına aldığı ayetleri okuduğunu savunmaktadır. Margoliouth'un eserlerinde fikirlerinin birbiriyle çelişkiler içerisinde olduğu görülmektedir. Fakat Margoliouth'un tek eserini okuyarak bu farklılığı anlamak zordur.

Margoliouth, Hz. Peygamber'i Allah tarafından gönderilen bir peygamber olarak görmemektedir. *The Rise of Islam* eseri boyunca da Hz. Peygamber'i sürekli edebi kişilikler, askeri kişilikler ve efsanevi kişilikler ile benzerlikler kurarak aktarmaktadır. Hatta sapkın bir tarikat kurucu olduğu düşüncesiyle Mormon kurucusu Joseph Smith ile benzettiği de görülmektedir. Benzetmelerinde alaycı bir üslup

kullandığı gözlerden kaçmamaktadır. Margoliouth'un Hz. Peygamberle kıyasladığı diğer kişiler ise Beckwourth, Sibyl, Charlotte Anne Moberly ve Eleanor Jourdain'dır. Hz. Peygamber'i tiran diye ifade etmiş ve onu ilahi kararlardan ayırarak kendisinin kurduğu sistemlerle sınırsız yetkilere ve kontrolsüz emirlerinin olduğunu savunmaktadır.

Margoliouth, İlahi vahiy hakkında Kur'an'ın tek bir kaynaktan gelmediğini onun birden fazla kaynaktan oluştuğunu savunmaktadır. Hz. Peygamber'in Kur'an'daki bilgileri seyahatte duymasının imkansız olduğunu o yüzden İncil okunurken onu ezberleyip vahiy üreteceği zaman ondan bir şeyler söylediğini iddia etmektedir. Böylelikle Kur'an'ı İslam'dan ayırarak temellerin sarsılması için uğraştığı anlaşılmaktadır. Hatta Hz. Peygamber'in teolojik olarak Müseylime'yi taklit ettiğini bile iddia etmektedir. Hristiyanlıktaki Mesihçilik kavramı gibi Margoliouth'da siyasi bir kurtarıcı olarak Mohammedans kelimesini kullandığı görülmektedir. 1905 yılında yazmış olduğu *Mohammed and the Rise of Islam* eserinde İslam kelimesini İslam'ın yükselişi ibaresiyle kullanırken 1911-1914 tarihlerinde yazmış olduğu *Mohammedanism* ve *The Early Development of Mohammedanism* eserlerinde kelimeleriyle İslam kelimesini rafa kaldırıp Hristiyan dünyasıyla empati kurup Mesihçilikten etkilendiği ve Mohammedanism ibaresini kullandığı görülmektedir. Mohammedanism ibaresini sonraki eserlerinde kullanması da Margoliouth'un temel düşüncesinin Hz. Muhammed temelli bir din algısı oluşturmaktan dolayı kullandığı görülmektedir.

Margoliouth, üç Yahudi kabilesi ile ilgili detaylı bilgileri vererek Hz. Peygamber'in İslam'ı kanlı bir şekilde yaydığı ve Hz. Peygamber'in Yahudilerin yerinde gözü olduğu imajını çizmeye çalıştığı görülmektedir. Margoliouth, yapılan anlaşmaya mutabık olunmadığında Müslümanların yaşadığı bölgeler ve dinleri tehdit altında olma ihtimaline değinmemiştir. Sürekli Müslümanları karalamaya ve Yahudileri ise suçsuz bir şekilde yerleşim yerlerinden çıkarıldıkları anlatmaya çalışarak yanlış yönlendirmeler yaptığı görülmektedir. Müslümanlara yapılan hakaretler ve savaşlarda taraf değiştirmek gibi olayları örtbas edip yerine Hz. Hamza'nın sarhoşluğu olayını yerleştirerek yanıltıcı bir algı oluşturmaktadır.

Yahudiliğe karşı bir sempatisi olduğu gibi İslam ile Yahudilik arasına düşmanlık getirmeye çalıştığı da görülmektedir.

Margoliouth, Hz. Peygamber'in eski inanç sistemlerinden pek bir şey almadığını söylerken *The Rise of Islam* kitabında ise kurduğu sistemin yeni olmadığını ve geleneklerden ayrılamadığını yazmaktadır. Fakat kadın hakları konusunda Margoliouth, kadınlara insancıl şekilde davranılmasını tembihleyen Veda konuşması yaptığını ifade edip sonrasında ise Hz. Peygamber'in getirmiş olduğu sistemin kadınları aşağıladığını söyleyerek farklı iki yorum getirdiği görülmektedir. Hz. Peygamber'in kadınların yüzüne vurulmasını yasakladığını ve onların dövülmesine karşı olduğunu yazmakta fakat Hz. Ömer'in eşine attığı tokadı kahkaha ile karşıladığını da yazmaktadır. Hz. Peygamber'in sünnetlerinin eski Arapların örf ve geleneklerinden oluştuğunu da iddia etmektedir. Margoliouth'un kendi yorumlarında tenakuzların olduğu da aşikardır.

Margoliouth yer, kişi ve zaman bilgilerine önem vermeden anlattığı tespit edilmiştir. Kendi gibi İngiliz Muir zaman olarak daha önce yaşamasına rağmen yer, kişi ve zaman bilgisine daha fazla verdiği görülmektedir. Margoliouth ise bu konular hakkında daha fazla esere ulaştığı halde bilgi eksiklikleri görülmektedir. Bu konuda İslam tarihi kaynaklarına fazla bağlı kalmadığı ve Margoliouth'un çoğu olayda öznel yorumlar getirdiği fark edilmektedir. Eserlerinde kullandığı kaynaklarda kendi düşüncesine benzemeyen olayları İslam klasik eserlerinde görmezden gelip diğer oryantalistlerin fikirlerini esas aldığı da görülmektedir. Margoliouth, eserlerde geçmeyen yorumları çıkardığı ve gerçeklerden uzaklaştığı sonucuna varılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

- Abdulhamit Birişik. “George Sale”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 36/24-25. İstanbul, 2009.
- Adıbelli, Ramazan. “Kitab-ı Mukaddes Eleştirisinin Öncülerinden Katolik Rahip Richard Simon’un (1638–1712) İslam’a Yaklaşımı”. *Bilimname* 38 (2019), 9-55.
- Ahatlı, Erdinç. “Nübüvvet Mührü (Tarihi Süreçte Algılanması ve Anlamlandırılması)”. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3 (2001).
- Akpınar, Turgut. “Kremer, Alfred von ”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 26/289. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.
- Akpınar, Turgut. “Paret, Rudi”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 34/168-169. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Alak, Musa. “Fuat Sezgin’e Göre Eski Arap Şiirinin İntikali ve Orijinalliği”. *darulfunun ilahiyat* 30 (31 Aralık 2019), 93-127. <https://doi.org/10.26650/di.2019.30.2.0044>
- el-Akiki, Necîb. *el-Müsteşrikun*. Kahire: Darü’l-Maarif, 2006.
- Akılı, Aliyu Muhammad - Adibah, Abdul Rahim. “David Samuel Margoliouth on Prophet’s Monotheism: Evaluation of His Imagination”. *Journal of Al-Tamaddun* 13/2 (24 Aralık 2018), 103-110. <https://doi.org/10.22452/JAT.vol13no2.9>
- Akılı, Aliyu Muhammad - Adibah, Abdul Rahim. “The Misrepresented Claims Of David Samuel Margoliouth On Prophet Muhammad’s Miracles: A Critical Evaluation”. *Ulum Islamiyyah* 24 (Ağustos 2018), 1-10.
- Aktaş, Ömer. Siyer ve İslâm Tarihi Bağlamında Hz. Peygamber’in Vefatı Esnasında Zırhının Bir Yahudi’de Rehin Olduğuyla İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi, *Bilimname*, 47/1, 2022.
- Alkan, Huzeyfe. “Batı’da Hz. Muhammed İmajı”. *İslâm Araştırmaları Dergisi* 50 (05 Mayıs 2023), 165-169. <https://doi.org/10.26570/isad.1325170>
- Altıntaş, Fatma Betül. *Tarihsel Eleştiri Yöntemlerinin Tenkidi ve İslâmî Rivayetlere Uygulanması Sorunu*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Apak, Adem. *Ana Hatlarıyla İslâm Tarihi*. 1. Cilt. İstanbul: Ensar Neşriyat, 23. Basım, 2019.

- Arslan, İhsan. “İslâm Devleti’nin İstiklal ve İstikbalini Tehdit Eden Şairlere Karşı Hz. Peygamber’in Tavrı”. *Akademik Siyer Dergisi* 1/2 (2020), 119-130.
- Arslan, İhsan - Kestioğlu, Muhammet Ali. “Batı’da Hz. Muhammed Algısı -Karen Armstrong Örneği-”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/2 (2015), 21-42.
- Atalay, Özlem. *Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Hakkındaki Olumsuz Söylemleri*. Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Atay, Esmâ. *İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur’an Çalışmaları - W. Muir ve D. S. Margoliouth Örneği*. Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Atçeken, İsmail Hakkı. “Bazı Oryantalistlere Göre Asr-ı Saâdet’te Yahudiler”. *İstem* 2 (2004), 105-128.
- Atçeken, İsmail Hakkı. *Asr-ı Saâdet’te Yahudilerle Münasebetler (Mekke ve Medine Dönemi)*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2023.
- Avcı, Casim. “Kureyş (Benî Kureyş)”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 26/442-444. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.
- Avcı, Casim. “Kisrâ” *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 26/71-72. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.
- Aycan, İrfan - Söylemez, Mehmet Mahfuz. *İdeolojik Tarih Okumaları*. Ankara: Otto Yayınevi, 2021.
- Aydın, Mehmet. “Beşâirü’n-Nübüvve”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 5/549-550. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.
- Aydoğmuş, Recep. “Hristiyan Arap Yuhanna ed-Dımeşki’nin İslam Eleştirisi”. *Artuklu Akademi* 7/1 (26 Haziran 2020), 147-176. <https://doi.org/10.34247/artukluakademi.692084>
- Ayrancı, İlhami. “Image of The Prophet Muhammad in The West -A Study of Muir, Margoliouth and Watt-"Batı’da Peygamber Muhammed (S.A.S) İmajı"”. *Diyanet Aylık Avrupa Dergi* 46 (Ocak 2003), 285-290.
- Ayyıldız, Esat. “Klasik Arap Edebiyatında Yahudi Şairlere Düzenlenen Suikastlar”. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18 (2020), 129-138.
- Azimli, Mehmet. “Mekke Dönemindeki Boykot Yılları Üzerine Bazı Mülâhazalar”. *İstem* 4/7 (2006), 55-64.
- Balbay, Muhammed. *Garanik Kıssası ve Oryantalist Yaklaşımlar*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

- Balivet, Michel. "Cahen, Claude". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 7/15-16. Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- Bauben, Jabal Muhammad. *Image of the Prophet Muhammad in the West: A Study of Muir, Margoliouth and Watt*. Leichester: Islamic Foundation, 1996.
- Bayraktar, İbrahim. "Müsteşrikler ve Hz. Peygamber'e Bakışları". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21 (Haziran 2004).
- Bedevi, Abdurrahman. *Mevsuatü'l-Müsteşrikin*. Lübnan: el-Müessesetü'l-Arabiyye li'd-Dirasat ve'n-Neşr, 1993.
- el-Belâzurî, Ebü'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd. *Fütûhul-Büldân*. çev. Mustafa Fayda, İstanbul: Siyer Yayınları, 2013.
- Berktaş, Ali. "Jean Baptiste Tavernier, Tavernier Seyahatnamesi, çev. Teoman Tunçdoğan, Kitap Yayınları, İstanbul, 2010, 343 s." *Tarih İncelemeleri Dergisi* XXVI/2 (2011), 639-641.
- Birişik, Abdülhamit. "Hint Alt Kıtasında Son Üç Asır Sîret Kitaplarında Görülen Muhteva Değişimin Nedenleri". *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 20/2 (2011), 21-52.
- Birişik, Abdülhamit. *Oryantalist Misyonerler ve Kur'an*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2004.
- Bulut, Yücel. *1945 Sonrasında Oryantalizme Yöneltilmiş Eleştirilerin Değerlendirilmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2000.
- Bulut, Yücel. "Oryantalizm". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 33/428-437. İstanbul, 2007. <https://islamansiklopedisi.org.tr/oryantalizm>
- Bulut, Yücel. *Oryantalizmin Kısa Tarihi*. İstanbul: Küre Yayınları, 2016.
- Bulut, Yücel. "Oryantalizmin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Marife Dergisi* 2/3 (2002).
- Cerrahoğlu, İsmail. "Oryantalizm ve Batı'da Kur'an ve Kur'an İlimleri Üzerine Araştırmalar". *Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 31/1 (1989), 95-136.
- Cevad Ali. *İslam Öncesi Arap Tarihi el-Mufassal fî Târîhi'l-Arab Kable'l-İslâm*. çev. Dursun Hazer-Fethullah Zengin, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2018.
- Çakaş, Caner Övsan. "Batı'nın Bir Hegemonya Kurma Aracı Olarak Oryantalist Bilgi ve Söylem Üretim Sürecinin Analizi". *Research Studies Anayolia Journal* 1/2 (2018), 95-112.

- Çaksen, Hüseyin. “David Samuel Margoliouth (1920) Mohammedanism”. *Journal of Al-Tamaddun* 17/2 (21 Aralık 2022), 267-271. <https://doi.org/10.22452/JAT.vol17no2.22>
- Danişmend, İsmail Hami. *İslâm'ın Üstünlüğü*. İstanbul: Sebilürreşat Neşriyatı, 1959.
- Demir, Emrullah. *William Montgomery Watt'ın Hz. Muhammed Algısı*. Mardin: Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Demirkıvıran, Sine. “Ortaçağ'da Batıda Yapılan İlk Kur'an Çevirileri ve Çevirmenlerin Çeviri Stratejileri”. *Akademik İncelemeler Dergisi* 9/1 (2014).
- Ekiz, Necmettin Salih. “19. Yüzyıl Alman-Yahudi Oryantalizminde İslâm Algısı ”. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/45 (2022).
- Erdem, İlhan. “Sprenger, Aloys ”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 37/421-422. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- Ezrakî, Ebu'l-Velid Muhammed b. Abdullah. *Ahbâru Mekke (Mekke Tarihi)*. çev. Yunus Vehbi Yavuz. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2017.
- Faruk Ateş, Ömer - Arık, Şahmurat. “Sorunsalları, Tarihsel Gelişimi ve Temsilcileri Bağlamında Biyografi Teorisine Genel Bir Bakış”. *Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi* 2/1 (2022), 130-153. <https://doi.org/10.29228/yazitdergisi.10>
- Fayda, Mustafa. “Gaufrey-Demombynes, Maurice”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 13/402-403. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.
- Fayda, Mustafa. “Muhammed”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 30/411. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2020.
- Fayda, Mustafa. “Seyf b. Züeyzen”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 37/29-30. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- Gaufrey-Demombynes, Maurice. *Mahomet*. Paris: Albin Michel, 1969.
- Gibb, H. A. R. “David Samuel Margoliouth: 1858-1940”. *Journal of the Royal Asiatic Society*, 72/4 (Temmuz 1940), 392-394.
- Goitein, Şlomo Dov. *Yahudiler ve Araplar*. çev. Nuh Arslantaş- Emine Buket Sağlam, İstanbul: İz Yayıncılık, 2011.
- Göçer, Alaaddin. *İngiliz Oryantalistlerinden Sir William Muir'in Hz. Osman Dönemi Hakkındaki Değerlendirmeleri*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Göksoy, İsmail Hakkı. “Snouck-Hurgronje, Christiaan ”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 37/340-341. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.

- Görgün, Hilal. “Juynboll, Theodorus Willem Johannes ”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 23/588. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.
- Görgün, Hilal. “Nöldeke, Theodor ”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 33/217-218. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Görgün, Hilal. “Reiske, Johann Jacob”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 34/544-545. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2007. <https://islamansiklopedisi.org.tr/reiske-johann-jacob>
- Görgün, Hilal. “Wellhausen, Julius ”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 43/155-157. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- Görgün, Tahsin. “Watt, William Montgomery”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 43/148-152. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- Görmez, Mehmet. “Klasik Oryantalizmi Hadis Araştırmalarına Sevk Eden Temel Faktörler Üzerine”. *İslâmiyât III* (2000), 11-31.
- Güler, Zekeriya. “Umeyr b. Adî”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 42/148-149. Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- Gürkan, Salime Leyla. “Vaftiz”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 42/424-426. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- Hamîdullah, Muhammed “Hz. Peygamber’in İslâm Öncesi Seyahatleri”, çev. Abdullah Aydınlı, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4/1980.
- Hamîdullah, Muhammed. “Uhud Gazvesi” , *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, 42/54-57.
- Hatiboğlu, İbrahim. “el-Mu‘cemü’l-müfehres li-elfâzi’l-hadîssi’n-nebevî”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 30/346-347. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2020.
- Hıdır, Özcan. “Batı’da Hz. Muhammed İmajı (Watt Örneği) Peygamberimiz Hz. Muhammed ”. *Diyanet İlmî Dergi 2* (2003), 297-306.
- Hobson, John M. *Batı Medeniyetinin Doğulu Kökenleri*. çev. Esra Ermert, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008.
- Hourani, Albert. *Batı Düşüncesinde İslam*. çev. Celal Kanat, İstanbul: Babil Yayınları, 2001.
- Inayatullah, Sh. “Personalialia”. *Islamic Culture* 12/3 (Ekim 1938), 534-535.
- İbn Asâkir, Ebü’l-Kâsım Ali İbnü’l-Hasen b. Hibetullah. *Târîhu Dimaşk*. thk. Amr b. Garâme el-Amravî, Beyrut: Dârü’l-Fikr, 1995.

- İbn Hişâm. *Hiz. Peygamber'in Hayatı*, çev. Muhammed Yazıcı. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısırî. *Hiz. Muhammed'in Hayatı (es-Siret'ün-Nebeviyye)*. çev. İzzet Hasan, Neşet Çağatay, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1971.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısırî. *Siret-i İbn-i Hişâm Tercemesi*. çev. Hasan Ege, İstanbul: Kahraman Yayınları, 2006.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmâil İbn Ömer İbn Kesîr ed-Dımaşkî. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. çev. Mehmet Keskin, İstanbul: Çağrı Yayınları, 2017.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmâil İbn Ömer İbn Kesîr ed-Dımaşkî. *Hiz. Peygamber (s.a.v)'in Hayatı (Es-Siyretu'n-Nebeviyye)*. çev. Hanifi Akın, İstanbul: Çelik Yayınevi, 2019.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî. *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. thk. Ali Muhammed Ömer, çev. Musa K. Yılmaz, Mahmut Polat, İstanbul: Siyer Yayınları, 2023.
- İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Menî' ez-Zührî el-Basrî el-Hâşimî. *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. çev. ed. Adnan Demircan, çev. Musa Kazım Yılmaz, İstanbul: Siyer Yayınları, 2001.
- İslâm Sonrası Türk Dünyasında Doğu-Batı Eksenli Tarih-Coğrafya Çalışmaları*, Berna Karagözoğlu (ed.), İstanbul: Demavend Yayınları, 2022.
- James, William. "Dinsel Dönüşüm". çev. Ali Kuşat, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29/1 (Ocak 2011), 155-172.
- Jeffery, Arthur. "David Samuel Margoliouth". *The Muslim World Journal* 30/3 (1940), 295-298.
- Jewett, J. R. - Margoliouth, D. S. "Mohammed and the Rise of Islam". *The American Historical Review* 11/4 (Temmuz 1906), 880. <https://doi.org/10.2307/1832243>
- Jong, Frederick de. "Juynboll, Theodorus Willem". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 23/587-588. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.
- Kabakcı, Ersin vd. "Arapça Aslından Yapılan İlk İngilizce Kur'an Tercümesi: George Sale'nin The Koran'ı", *Hitit İlahiyat Dergisi*, 21/2 (2022)
- Kabakcı, Yusuf. *Hiz. Muhammed'in Hayatına Savunmacı Yaklaşım: Seyyid Ali'nin The Spirit of Islam Örneği*. Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.
- Kalın, İbrahim. *İslam ve Batı*. İstanbul: İsam Yayınları, 2018.

- Kallek, Cengiz. "Burckhardt, Johann Ludwig". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 6/420-421. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.
- Kallek, Cengiz. "Derenbourg, Joseph Naphtali ". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 9/172. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.
- Kândehevî, M. Yusuf. Hayâtü's-Sahâbe, çev. Sıtkı Gülle, İstanbul: Divan Yayınları, 1991.
- Kara, Seyfullah. "Hz. Peygamber'e Karşı Oryantalist Bakış ve Bu Bakışın Kırılmasında Metodolojik Yaklaşımın Önemi". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2005), 145-169.
- Ketenci, Feyza. "İngiliz Oryantalizmi ve Tasavvuf". *e-Şarkiyat İlmi Araştırmaları Dergisi/Journal of Oriental Scientific Research (JOSR)*, 283-284. <https://doi.org/10.26791/sarkiat.679096>
- Kızılcık, Abdullah. "Batı'da Şarkiyat Çalışmalarının Tarihçesi ve Amaçları". *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası* 1/32 (2018), 151-161.
- Korkut, Şenol. "Batı Düşüncesinde İslâm ve Hz. Muhammed (s.a.v) İmajı (Genel Bir Okuma)". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34/1 (2008), 5-54.
- Köse, Rıdvan. *Mekke Dönemi İlk Müslümanlar*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Kurt, Abdurrahman. "Demografik Değişkenler Açısından İlk Müslümanlar". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2009), 27-41.
- Kurtuluş, Rıza. "İngiltere-İngiltere'de İslâm Araştırmaları". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 22/310-311. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2000.
- Lee, Sidney. "Margoliouth, Moses". *The Dictionary of National Biography: Founded in 1882 by George Murray Smith*. ed. Humphrey Milford. 36/159. Oxford: Oxford University Press, 1917.
- Lewis, Bernard - çev. Ramazan Ege. "İngilizlerin Arapça İlimlerle İlgilenme Süreci". *EKEV Akademi Dergisi* 12/35 (2008), 213-236.
- Macfie, Andrew L. *Orientalism*. London: Longman - Pearson Education Limited, 2002.
- Margoliouth, David Samuel. *Arap Şiirinin Kökeni*. çev. Nurettin Ceviz, Ankara: Aktif Yayınevi, 2004.
- Margoliouth, David Samuel. *Cairo, Jerusalem and Damascus*. New York: Mead and Company, 1907.

- Margoliouth, David Samuel. "Is Islam A Christian Heresy?" *The Muslim World* 23/1 (Ocak 1933), 6-15. <https://doi.org/10.1111/j.1478-1913.1933.tb00230.x>
- Margoliouth, David Samuel. *İslamiyet Öncesi Arap-İsrailoğulları İlişkileri*. çev. Suat Ertüzün, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2003.
- Margoliouth, David Samuel. *Lectures On Arabic Historians*. Calcutta: Calcutta University Press, 1930.
- Margoliouth, David Samuel. *Mohammed and the Rise of Islam*. London: G. P. Putnam's Sons(New York and London)The Knickerbocker Press, 1905.
- Margoliouth, David Samuel. *Mohammedanism*. London: Williams and Norgate, 1911.
- Margoliouth, David Samuel. *Muhammed ve İslam'ın Yükselişi*. çev. Muhammed İkbâl Saylık, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2020.
- Margoliouth, David Samuel. *The Early Development of Mohammedanism*. New York: Charles Scribner's Sons, 1914.
- Margoliouth, David Samuel. *The Renaissance of Islam*. ed. Salahuddin Khuda Bakhsh. The Jubilee Printing & Publishing House, 1937.
- Metin, İsmail. *Fransız Oryantalistlerin Siyer Literatüründe Hz. Muhammed İmajı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Doktora Tezi, 2015.
- Meydan, Selda. *Hz. Peygamber'e Gelen Heyet ve Elçiler Bu Elçilerin Görüşmeye Dair Rivayetleri ve Değerlendirmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Muir, William. *Hz. Muhammed'in Hayatı*. çev. Mustafa İkiyaka, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2022.
- Muir, William. *The Life Of Mahomet and History of Islam to The Era of The Heigra*. London: Smit Elder and Co, 1861.
- Ockley, Simon. *History of the Saracens*. Londra: CreateSpace Independent Publishing Platform, 1894.
- Okumuş, Bünyamin. "Garanik Hadisesi Bağlamında İbn Teymiye'ye Göre İsmet Kavramı: Nebevi Metinlerin Neshi ve Tebdili Meselesi". *Kelam Araştırmaları* 8/1 (2010), 237-260.
- Ortaylı, İlbey. "Hammer-Purgstall, Joseph Freiherr von". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 15/491-494, 1997. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hammer-purgstall-joseph-freiherr-von>

- Öğüt, Salim. “Hacerülesved”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 14/433-435. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.
- Önkal, Ahmet. “Cürhüm (Benî Cürhüm)”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 8/138. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- Önkal, Ahmet. “Hazrec (Benî Hazrec)”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 17/143-144. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.
- Önkal, Ahmet. “Hz. Peygamber’in Ümmiliği”. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1986), 249-262.
- Önkal, Ahmet. “Müseylimetülkezzâb”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 32/90-91. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Özdemir, Mehmet. “Dozy, Reinhart Pieter Anne ”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 9/513-514. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.
- Özgüdenli, Osman Gazi. “Zambaur, Eduard Ritter von ”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 44/116-117. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- Özsoy, Naci. “David Samuel Margoliouth’un Hayatı Eserleri ve Arap Şiirine Bakışı”. *Social Sciences Studies Journal* 2020/61 (01 Ocak 2020), 1903-1914. <https://doi.org/10.26449/sss.2060>
- Renkliyıldırım, Önder. *Longman-Metro Büyük İngilizce-Türkçe-Türkçe Sözlük* . İstanbul: Metro Kitap Yayın Pazarlama A. Ş., 1993.
- Rodinson, Maxime. *Batı’yı Büyüleyen İslâm*. çev. Cemil Meriç, İstanbul: İletişim Yayınları, 2022.
- Rodinson, Maxime. *Muhammed Yeni Bir Dünyanın ve Peygamberin Doğuşu*. çev. Atilla Tokatlı, İstanbul: Doruk Yayıncılık, 2017.
- Rodinson, Maxime - çev. Ahmet Turan Yüksel. “Oryantalizmin Doğuşu”. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 2/3 (2002), 171-188.
- Said, W. Edward. *Oryantalizm*. İstanbul: İrfan .yayınları, 1998.
- Sarı, Osman. *Oryantalizm Üzerine Bir Araştırma*. Elazığ: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Sarıçam, İbrahim vd. *Oryantalizmin Hz. Muhammed Tasavvurları İngiliz ve Alman Oryantalizmi Örnekleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2023.
- Schmiede, H. Ahmed. “Fück, Johann W.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 13/247-248. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.
- Sell, Edward. *The Life of Muhammad*, Madras: S.P.C.K. Press, 1913.

- Shah, Aliya - Ata ur Rahman. "The Lineage of Holy Prophet Muḥammad and Views of D.S. Margoliouth: A Critical Study". *Journal of Islamic and Religious Studies* 2/2 (30 Aralık 2018), 21-32. <https://doi.org/10.36476/JIRS.2:2.12.2017.02>
- Sibâî, Mustafa. *Oryantalizm ve Oryantalistler Yararları ve Zararları*. İstanbul: çev. Mücteba Uğur, Beyan Yayınları, 2021.
- Starbuck, Edwin Diller. *The Psychology of Religion*. New York: Paternoster Square Charles Scribner's Sons, 1900.
- Stuart, Sim. *The Routledge Critical Dictionary of Postmodern Thought*. Newyork: Routledge, 1999.
- Süheylî, Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed. *er-Ravzü'l-ünüf fi şerhi's-Sîreti'n-nebeviyye li'bni Hişâm*. thk. Ömer Abdusselam es-Selâmî, Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 2000.
- Şahin Güven. "Oryantalist Misyonerler ve Kur'ân: Batı Etkisinde Hint Kur'ân Araştırmaları". *İslâm Araştırmaları Dergisi* 13 (2005), 148-152.
- Şemşek, Vesile. "Oryantalistlerin Hz. Muhammed'in Hayatına Yaklaşımlarına Dair Bazı İncelemeler". *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 7/1 (2020), 115-128.
- Şimşek, Said. "Şeytan Âyetlerine Dayanak Teşkil Eden Garanik Rivayetinin Tarihi Değeri". *Bilgi ve Hikmet* 2 (1993), 147.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî el-Bağdâdî. *Tarih-i Taberî*. çev. M. Faruk Gürtunca, İstanbul: Sağlam Yayınevi, 2021.
- Taşçı, Özcan. *Aydınlanma Oryantalizm ve İslam*. Ankara: Sentez Yayınları, 2013.
- Tozar, Selman. *İngiliz Müsteşrik Edward Sell'in Siyere Bakışı ve Hz. Muhammed Algısı*, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2025.
- Uzunöz, Okan. *Oryantalistlerin İslam Tarihi Kaynakları Okuma Sorunu: Hz. Peygamber Döneminde Yahudilerin Medine'den Çıkarılmaları Örneği*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Ünal, İsmail Hakkı. "Hâtıb b. Amr". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 16/444. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Vâkıdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer. *Kitâbü'l-Meğâzî (Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları)*. thk. Marsden Jones, çev. Musa K. Yılmaz, İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2021.
- Watt, W. Montgomery. *Hz. Muhammed Medine'de*. çev. Süleyman Kalkan, İstanbul: Kuramer Yayınları, 2020.

- Watt, W. Montgomery. *Hazreti Muhammed Peygamber ve Devlet Adamı*. çev. Erdem Türközü, İstanbul: İletişim Yayınları, 2021.
- Woodhead, Christine. “Muir, Sir William”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 31/94. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2020. <https://islamansiklopedisi.org.tr/muir-sir-william>
- Ya’kubî, Ebü’l-Abbâs Ahmed b. Ebî Ya’küb İshâk b. Ca’fer b. Vehb b. Vâzih el-Ya’kübî. *Târîhu’l-Ya’kubî*. Beyrut: Daru Sadir, 1995.
- Yardım, Ali. “Ebû Kebşe”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 10/176. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.
- Yaşaroğlu, M. Kâmil. “Margoliouth, David Samuel”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 28/53-54. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- Yıkılmaz, Yusuf. *The Life of Mahomet Adlı Eseri Çerçevesinde Sir William Muir’in Siyere Yaklaşımı*, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Yıldırım, Şeniz . “İbn Rüşd Felsefesinin Latin Dünyasında Tanınması ve Latin İbn Rüşdçülüğü”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14/25 (2012/1), 93-114
- Yıldız, Aytaç. “Türk Düşünce Tarihinde Oryantalizm Eleştirisinin Alımlanışı”. *folklor/edebiyat* 19/75 (2013), 221-236.
- Yılmaz, Şevket. *Oryantalizm ve İslam Tarihine Oryantalist Yaklaşımlar*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Yüksel, Mehmet. “İslamofobinin Tarihsel Temellerine Bir Bakış: Oryantalizm ya da Batı ve Öteki”. *İslamofobi: Kolektif Bir Korkunun Anatomisi Sempozyumu*. ed. Osman Alacahan - Betül Duman. 189-200. Sivas: Journal of Istanbul University Law Faculty, 2014.
- Yüksel, Mücahit. “Varaka b. Nevel’in Hayatı ve Hz. Peygamber İle İlişkilerine Dair Rivayetlerin Tahlili”. *Mütefekkir* 9/17 (2022), 41-60.
- Ez-Zebîdî, Zeynü’d-dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi’l-Lâtîfi. *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, trc. Kâmil Miras, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, 1974.
- Ziyadî, Muhammed Fethullah. *el-İstîşrak: Ehdafuhu ve Vesailuhu*. Dımeşk: Daru Kuteybe, 1998.
- Zürkânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdülbâkî b. Yusuf b. Ahmed b. Şihâbuddin b. Muhammed. *Şerhu’z-Zürkânî ale’l-mevâhibi’l-ledünniyye bi’l-minehi’lmuhammediyye*. Beyrut: Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1996.

EK - 1**İNGİLİZCE SİYER LİTERATÜRÜ***

- Alwaye, A.M.M., 'The Significance of "The Night Journey and the Ascent"', Majallat al-Azhar, 41 (September 1969), pp.5-10.
- Alwaye, A.M.M., 'The Miraculous Journey of the Erophet from Mecca to Jerusalem', Majallat al-Azhar, Vol. 47, No.5 (1975), pp. 1-5.
- Anawati, G.C., 'Muhammad's Doctrine of Revelation' (trans, by A. Jeffrey), The Muslim World, Vol. 23, No.2 (1933), pp.252-71.
- Anon, 'Professor Margoliouth's "Life of Mohammed"', The Muslim World, Vol. 2, No.3 (July 1912), p.311.
- Armstrong, K., Muhammad: A Prophet for Our Time, United States: HarperOne, 2007.
- Armstrong, K., Muhammad: A Biography of the Prophet, San Francisco: Harper, 1992.
- Arnold, T.W., The Preaching of Islam, London: Constable & Company Ltd. 1913.
- Bell, R., 'The Development of Mohammed's Personality', The Muslim World, Vol. 4, No. 4 (October 1914), pp.353-64.
- Bell, R., 'Mohammed's Call', The Muslim World, Vol. 24, No. 1 (1934), pp.13-19.
- Bell, R., 'Muhammad and Previous Messengers', The Muslim World, Vol. 24, No.4 (1934), pp.330-40.
- Bell, R., 'Muhammad's Visions', The Muslim World, Vol. 24, No. 2 (April 1934), pp. 145-54.
- Benaboud, M., 'Orientalism on the Revelation of the Prophet: The Cases of W Montgomery Watt, Maxime Rodinson and Duncan Black MacDonald' (Review Article), American Journal of Islamic Social Sciences, 3 (December 1986), pu.309-26.
- Berenson, B., 'Mohammad: Was He an Imposter?', Harvard Monthly, 4 (April 1887), 1, pp.48-63.
- Bijlcfeld, W.A., 'A Prophet and More than a Prophet?', The Muslim World, Vol. 59, No.1 (January 1969), pp.1-28.⁵⁹¹
- Boase, A.W., 'Review of Cook's Muhammad', Muslim World Book Review, Vol. 4, No. 3 (1984), pp.6-7.

* Sarıçam, İbrahim vd. *Oryantalizmin Hz. Muhammed Tasavvurları İngiliz ve Alman Oryantalizmi Örnekleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2023, 449-457'deki listenin güncellenmiş hali.

- Bodley, R.VC, *The Messenger: The Life of Mohammed*, New York: Doubleday & Co., 1946.
- Bosworth, C.E., 'A Dramatisation of the Prophet Muhammad's Life: Heri de Bornier's "Mahomet"', *Numen, International Review of the History of Religions*, 17 (1970), pp.105-17.
- Braumann, M.M., 'The Origin of the Principle of 'Ismah: Muhammad's "immunity from sin"', *Museon*, 88 (1975), pp.221-5.
- Brohi, A.K., 'Seerat-un-Nabi in Contemporary Perspective', *Voice of Islam (Karachi)*, Vol.20, No.9(1972), pp.455-73.
- Broomfeld, G.W., 'The Psychology of Mohammed', *The Muslim World*, Vol. 16, No. 1(1926), pp.37-58.
- Carlyle, T., *On Heroes, Hero Worship and the Heroic in History*, New York: John Wiley, 1849.
- Cook, M., *Muhammad*, Oxford: Oxford University Press, 1983.
- Cragg, K., *Muhammad and the Christian- A Question of Response*, London: Darton, Longman & Todd, 1984.
- Crone, P., *Meccan Trade and the Rise of Islam*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1987.
- Davenport, J., *An Apology for Mohammed and the Koran*, London: John Davy & Sons, 1869.
- Dermenghem, E., *Muhammad and the Islamic Tradition*, trans, by J.M. Watt, New York: Harper & Brothers, 1958 (reprint). Doi. A.R.I., *Nigerian Muslim Names-Their Meaning and Significance*, A. 'imcabad (India): Muslim Publishing House, 1978.
- Dermenghem, E., *The Life of Mahomet*, trans, by A. Yorke, London: Longman, 1930.
- Dracott, C.M., *Mahomet-The Founder of Islam*, London: Martin Seeker, 1915.
- Foster, F.H., 'An Autobiography of Mohammed', *The Muslim World*, Vol. 26, No.2 (April 1936), pp. 130-52.
- Foster, F.H., 'Reply to Professor Margoliouth's Article, January 1933', *The Muslim World*, Vol.23, No.2(April 1933), p.198.
- Freemon, F.R., 'A Differential Diagnosis of the Inspirational Spells of Mohammed the Prophet of Islam', *Epilepsia*, 17 (1976), pp.423-7.
- Fueck, J., 'The Originality of the Arabian Prophet', in *Studies on Islam* (trans, and ed. M.L.Swartz), (New York: Oxford University Press, 1981), pp.3-22.
- Gabricli, E, *Muhammad and the Conquests of Islam*, trans, from the Italian by Virginia Luling and Rosamund Linelli, London: Weidenfeld & Nicolson, 1968.
- Gairdner, W.H.T., 'Mohammed Without Camouflage', *The Muslim World*, Vol. 9, No.1(1919), pp.25-7.
- Gibb, H.A.R., *Mohammedanism-An Historical Survey*, Oxford: Oxford University Press, 1949.

- Gibbon, E., *Life of Mahomet*, Boston: Houghton Mifflin & Co., 1859.
- Gibbon, E., *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*. London: Printed for W. Strahan; and T. Cadell, in the Strand, 1779.
- Gil, M., 'The Constitution of Medina: A Reconsideration', *Israel Oriental Studies*, 4 (1974), pp.44-66.
- Glubb, J.B., *The Life and Times of Muhammad*, London: Hodder & Stoughton, 1970.
- Goiten, S.D., 'Muhammed's Inspirations by Judaism', *Journal of Jewish Studies*, Vol. 9, 3-4 (1958), pp.149--62.
- Goiten, S.D., 'Who Were Mohammed's Main Teachers?', *Tabriz*, 23 (1951-52), pp. 146-59.
- Goldfeld, I., 'The Illiterate Prophet (Nabi Ummi): An Enquiry into the Development of a Dogma in Islamic Tradition', *Der Islam*, 57 (1980), pp.58-67.
- Goldston, R., *The Sword of the Prophet: A History of the Arab World from the Time of Muhammad to the Present Day*, New York: Dial Press, 1979.
- Goldziher, I., *Mohammad and Islam*, trans, by K.C. Seelye, New Haven, Connecticut: Yale University Press, 1917.
- Green, A.T.L., 'The Muhammad-Joseph Smith Comparison: Subjective Metaphor, or a Socio-logy of Prophethood', in *Mormons and Muslims - Spiritual Foundations and Modern Manifestations*, ed. Spencer J. Palmer (Conference Papers), (Utah, Brigham Young University, 1985).
- Guillaume, A., 'A Note on the Sira of Ibn Ishaq', *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 18 (1956), pp.1-4.
- Guillaume, A., *New Light on the Life of Muhammad*, *Journal of Semitic Studies Monograph No.1*, Manchester: Manchester University Press, n.d.
- Guillaume, A., 'Review of Watt's Mecca', *The Muslim World*, Vol. 44, No. 1 (January 1954), pp.49-51.
- Guillaume, A., 'The Biography of the Prophet in Recent Research', *Islamic Quarterly*, Vol.1, No.1 (1954), pp.5-11.
- Guillaume, A., *The Life of Muhammad - Translation of Ibn Ishaq's Sirat Rasul Allah*, Oxford: Oxford University Press, 1955 and Karachi: Oxford University Press, 1978.
- Hammershaimb, E., 'The Religious and Political Development of Muhammad', *The Muslim World*, Vol. 39, No. 2 (1949), pp. 126-35; Vol.39, No. 3 (1949), pp.195-207.
- Hermansen, M.K., 'Kenneth Gragg's, Muhammad and the Christian', *American Journal of Islamic Social Sciences*, Vol. 2, No. 1 (July 1985), pp.130-1.
- Hingora, Q.I., 'The Prophet's Struggles Before His Hijrah', *Islamic Literature*, Vol.17, No.9(1971), pp.5-19.
- Hirschfeld, H., 'Historical and Legendary Controversies Between Muhammad and the Rabbis', *Jewish Quarterly Review*, 10 (1897-98), pp. 100-16.

- Horovitz, J., 'The Earliest Biographies of the Prophet and Their Authors', *Islamic Culture*, Vol. 1 (October 1927), pp.535-59; Vol. 2 (1928), pp.22-50,164-82,495-526.
- Howard, E., 'Mohammed: The Rise of Islam by D.S. Margoliouth' (Book Review), *The Church Missionary Intelligencer*, Vol. 57 (July 1906), pp.545-6.
- Hurgronje, C.S., *Mohammedanism: Lectures on its Origin, Its Religious and Political Growth, and Its Present State*, New York: Putnam's, 1916.
- Irving, W., *Life of Mahomet*, London: J.M. Dent & Sons, 1849, reprint 1944...
- Jeffery, A., 'The Quest of the Historical Mohammed', *The Moslem World*, Vol. 16, No. 4 (October 1926), pp.327-48.
- Jenkinson, E.J., 'Did Mohammed Know Slavonic Enoch?', *The Muslim World*, 21 (1931), pp.24-8.
- Jones, J.M.B., 'Ibn Ishaq and al-Waqidi', *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, Vol. 22, No. 1 (1959), pp.41-51.
- Jones, J.M.B., 'Ibn Ishaq and al-Waqidi', *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, Vol. 22, No. 1 (1959), pp.41-51.
- Jones, J.M.B., 'The Chronology of Maghazl: A Textual Survey', *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 19 (1957), pp.245-80.
- Jones, J.M.B., 'The Chronology of Maghazl: A Textual Survey', *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 19 (1957), pp.245-80.
- Karmi, H., 'The Prophet Muhammad and the Spirit of Compromise', *Islamic Quarterly*, 8 (1964), pp.89-94.
- Kennedy, H., *The Prophet and the Age of the Caliphates*, London and New York: Longman, 1986.
- Kerr, D.A., 'The Prophet Muhammad in Christian Theological Perspective: A Discussion Paper', *Centre for the Study of Islam and Christian-Muslim Relations*, Birmingham, (1982).
- Khattak, M.K., *Islam, the Holy Prophet and Non-Muslim World*, Lahore: Sind Sagar Academy, 1976.
- Kister, M.J., 'Al-Hira: Some Notes on its Relations with Arabia', *AREA*, Vol. 15 June 1968), pp.143-69.
- Kister, M.J., 'At-Tahannuth: An Enquiry into the Meaning of a Term', *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, Vol.31, No.2 (1968), pp.223-36.
- Lammens, H., *Islam-Beliefs and Institutions*, trans, from the French by E. Denison Ross, London: Methuen, 1929.
- Lane-Poole, Stanley, *The Speeches and Tabletalk of the Prophet Muhammad*. Macmillan And Co., London 1882.
- Leitner, G.W., *Muhammadanism*, Woking, 1889.
- Lewis, B., 'Gibbon on Muhammad', *Daedalus*, 105 (1976), pp.89-101.

- Lewis, B., *Islam from the Prophet Muhammad to the Capture of Constantinople*, 2 vols., ed. and trans., London: Macmillan, 1976.
- Margoliouth, D. S., *The Early Development of Mohammedanism*. New York: Charles Scribner's Sons, 1914.
- Margoliouth, D.S., *Mohammed and the Rise of Islam*, New York and London: G.E Putnam, The Knickerbocker Press, 1905.
- Margoliouth, D.S., *Mohammed*, London and Glasgow: Blackie & Son Ltd., 1939.
- Margoliouth, D.S., *Mohammedanism*, London: Williams & Norgate, 1911.
- Margoliouth, D.S., 'Is Islam a Christian Heresy?', *The Muslim World*, Vol. 23, No. 1 (January 1933), pp.6-15.
- Margoliouth, D.S., 'The Relics of the Prophet Mohammed', *The Muslim World*, Vol. 27, No.1 (1937), pp.20-7.
- Masood, M., *Islam, the Holy Prophet and Non-Muslim World*, Lahore: Sind Sagar Academy, 1976.
- Mc William, H.O.A., *Muhammad and the World of Islam: Illustrated from Contemporary Sources*, London: Longman, 1977.
- Miles, G.H., *Muhammed. The Arabian Prophet -A Tragedy in Five Acts*, Boston: Phillips, Sampson & Co., 1850.
- Moinul, H.S., 'Prophet Muhammad: The Advent of a New Religio-Social Order', *Journal of Pakistan Historical Society*, 20 (1972), pp. 1-33.
- Muir, W., *Mahomet and Islam: A Sketch of the Prophet's Life from Original Sources and a Brief Outline of His Religion*, London: Religious Tract Society, 1884.
- Muir, W., 'The Belief of Mahomet in His Own Inspiration', *Calcutta Review*, 23 (1854), pp.313-31.
- Muir, W., 'The Birth and Childhood of Mahomet', *Calcutta Review*, 22 (1854), pp.360-78.
- Muir, W., 'The Life of Mahomet, from His Youth to His Fortieth Year', *Calcutta Review*, 23 (1854), pp.66-95.
- Muir, W., *The Life of Mohammed from Original Sources*, London: Smith, Elder & Co., 1858 61.
- Muir, W., *The Mohammedan Controversy; Biographies of Mohammed; Springer on Tradition; the Indian Liturgy and the Psalter*, Edinburgh: T & T. Clark, 1897.
- Newby, G.D., 'An Example of Coptic Literary Influence on Ibn Ishaq's Sirah', *Journal of Near Eastern Studies*, 31 (1972), pp.22-8.
- Nieuwenhuijze, C.A.O. V., 'The Prophetic Function in Islam: An Analytic Approach', *Correspondance d'Orient: Etudes*, 3 (1963), pp.99-119.
- Norris, H.T., 'Review of Cook's Muhammad', *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, Vol. 48, Pt. 1 (1985), p. 131.
- Palmer, E.H., 'Muhammad and Mohammedanism', *Quarterly Review* (1877), pp.205-37.

- Paret, R., 'Recent European Research on the Life and Works of the Prophet Muhammad', *Journal of the Pakistan Historical Society*, Vol. 6, No. 2 (1958), pp.81-96.
- Perkins, J.H., 'Was Mohammed an Imposter or an Enthusiast?', *The North American Review*, 64 (October 1846), pp.496-513.
- Peters, E.E., *Muhammad and the Origins of Islam*, Albany: State University of New York Press, 1994.
- Pickthall, M., 'Review of Mohammed: The Man and His Faith', *Islamic Culture*, Vol. 11, No.1 (January 1937), pp. 150-4.
- Pike, E.R., *Mohammed-Prophet and the Religion of Islam*, London: Weidenfeld & Nicolson, 1968.
- Plesser, M., 'Muhammed's Clandestine 'Umra in the Du'l-Qa'da 8 H. and Sura 17,1', *Rivista-degli Studi Orientali*, 32 (1957), pp.525-30.
- Porter, J.E., 'Muhammad's Journey to Heaven', *Numen, International Review of the History of Religions*, 21 (1974), pp.64-80.
- Prideaux, H., *The True Nature of Imposture Fully Displayed in the Life of Mahomet*, 8th edition, London, 1723.
- Raleigh, Sir W., *The Life and Death of Mahomet*, London, 1637.
- Reland, A., *De Religione Mohammedica*, Utrecht, 1717.
- Rodinson, M., 'A Critical Survey of Modern Studies on Muhammad', in *Studies on Islam*, ed. and trans. Merlin L. Swartz (New York and Oxford: Oxford University Press, 1981), pp.23-85.
- Rodinson, M., *Mohammed*, trans, from the French by A. Carter, London: The Penguin Press, 1971.
- Rodinson, M., 'The Life of Muhammad and the Sociological Problem of the Beginnings of Islam', *Diogenes*, 20 (1957), pp.28-51.
- Rofe, H., 'How Revelations Came to the Prophets', *Islamic Literature*, Vol. 6, No. 8 (1954), pp.471-6.
- Royster, J.E., 'Muhammad as Teacher and Exemplar', *The Muslim World*, 68 (1978), pp.235-58.
- Royster, J.E., *The Meaning of Muhammad for Muslims: A Phenomenological Study of Recurrent Images of the Prophet*, Ph.D. Thesis, Hartford, Connecticut: The Hartford Seminary Foundation, 1970.
- Royster, J.E., 'The Study of Muhammad: A Survey of Approaches from the Perspective of the History and Phenomenology of Religion', *The Muslim World*, 62 (1972), pp.49-70.
- Saunders, J.J., 'Mohammed in Europe: A Note on Western Interpretations of the Life of the Prophet', *History*, 39 (1954), pp. 14-25.
- Savory, R.M., 'Christendom Islam: 14 Centuries of Interaction and Coexistence', in *Introduction to Islamic Civilization*, ed. R.M. Savory (Cambridge, 1976), pp. 127-35.

- Schimmel, A., *And Muhammad is His Messenger - The Veneration of the Prophet in Islamic Piety*, Chapel Hill, North Carolina: University of North Carolina Press, 1985.
- Schimmel, A., 'The Place of the Prophet of Islam in Iqbal's Thought', *Islamic Studies*, Vol. 1, No. 2 (1962), pp.65-87.
- Schimmel, A., 'The Prophet Muhammad as a Centre of Muslim Life and Thought', in *We Believe in One God*, ed. A. Schimmel and A. Falaturi (London, 1979), pp.35-61.
- Seguy, M.-R., *The Miraculous Journey of Mahomet. Mir'aj Nameh* Paris: Bibliotheque Nationale, 1977.
- Sell, E., *The Life of Muhhammad*, London, (1913). The Christian Literature Society For India, London, Madras and Colombo, (1913), Printed at The S. P C. K. Press, Vepery, Madras, (1913).
- Sell, E., *Inspiration*, Madras (India), SPCK, 1930.
- Serjeant, R.B., 'Review of Guillaume's Translation of Ibn Ishaq's *Sirat Ramul Allah*', *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 21, PL. 1 (1958), pp. 1-14.
- Serjeant, R.B., 'The Constitution of Medina', *Islamic Quarterly*, 8 (1964), pp.3-16.
- Shabo, A.M., *An Evaluative Study of the Bahira Story in the Muslim and Christian Traditions*. unpublished MA Thesis, Dept. of Theology, University of Birmingham (UK), 1984.
- Shelly, M.T., *The Life and Thought of W.H.T. Gairdner, 1873-1928-A Critical Evaluation of a Scholar-Missionary to Islam*, unpublished Ph.D. Thesis, Dept. of Theology, University of Birmingham (UK), 1988.
- Silverstein, T. 'Dante and the Legend of the Mi'raj: The Problem of Islamic Influence on the Christian Literature of the Other World', *Journal of Near Eastern Studies*, 11 (1953), pp.89-110, 189-97.
- Simon, R., *Meccan Trade and Islam Problems of Origin and Structure*, trans, by F. Sos, Budapest: A Kademiai Kiado, 1989.
- Singer, I. (eel), "Mohammad", *The Jewish Encyclopaedia*, Vol. 8, New York and London: Funk & Wagnalls, 1904.
- Sprenger, A., "Muhammad's Journey to Syria and Professor Fleisher's Opinion Thereon", *Journal of the Asiatic Society of Bengal (New Series)*
- Sprenger, A., 'Notes on Alfred V Kraemer's Edition of Wakidy's Campaigns', *Journal of the Asiatic Society of Bengal (New Series)*, 25 (1856), pp.53-74, 199-220.
- Sprenger, A., 'On the Earliest Biography of Mohammed', *Journal of the Asiatic Society of Bengal (New Series)*, 20 (1851), pp.395-7
- Sprenger, A., *The Life of Mohammad from Original Sources*, Allahabad: Presbyterian Mission Press, 1851
- Staiger, E., 'Goethe's Mahomet', *Tritium*, 1 (1949), pp. 187-99.
- Tatlock, J.S.P., 'Mohammed and His Followers in Dante', *Modern Language Review*, 27 (1932), pp. 186-95.

- Thomson, W., 'A New Life of Mohammed', *The Muslim World*, Vol. 36, No. 4(1946), pp.344-51.
- Thomson, W., 'Muhammad, His Life and Person', *The Muslim World*, Vol. 34, No. 2 (1944), pp.96-137
- Von Kramer, A. (ed.), *History of Muhammad's Campaigns by Aboo Abdallah Mohammad Omar Al-Waqidy, 1856. Vroom, H.M., Religions and the Truth - Philosophical Reflections and Perceptions*, trans, from the Dutch by J.W. Rebel, Grand Rapids (Michigan): William B. Eerdmans, 1989.
- Waltz, I., 'Muhammad and Islam in St. Thomas Aquinas', *The Muslim World*, Vol. 66, No. 2 (1976), pp.81-95.
- Waltz, J., 'The Significance of the Voluntary Martyrs of Ninth Century Cordoba', *The Muslim World* 60 (1970), pp. 143-59, 226-36.
- Watt, W. M., 'Allamah Shibli's *Sirat al-Nabi*, 11. Life at Makkah', *Journal of Pakistan Historical Society*, 15 (1967), pp. 130-61, 201-32, 273-304.
- Watt, W. M., 'Carlyle on Muhammad', *The Hibbert Journal*, Vol. 52, (October 1954-July 1955), pp.247-54.
- Watt, W. M., 'Gaps in Our Knowledge of the Background of Muhammad's Life', in *Proceedings of 23rd International Congress of Orientalists* ed. D. Sinor (London: Royal Asiatic Society, 1954), pp.345-6.
- Watt, W. M., 'His Name is Ahmad', *The Muslim World*, Vol. 43, No. 2 (1953), pp. 110-17
- Watt, W. M., *Muhammad-Prophet and Statesman*, Oxford: Clarendon Press, 1961.
- Watt, W. M., 'Muhammad as the Founder of Islam', *Studia Missionalia*, Vol. 33 (1984), p.227-49.
- Watt, W. M., *Muhammad at Mecca*, Oxford: Clarendon Press, 1953.
- Watt, W. M., *Muhammad at Medina*, Oxford: Oxford University Press, 1956.
- Watt, W. M., 'Muhammad's Contribution in the Field of Ultimate Reality and Meaning, Ultimate Reality and Meaning', 5 (1982), pp.26-38.
- Watt, W. M., *Muhammad's Mecca - History in the Qur'dn*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1988.
- Watt, W. M., 'Prophet Muhammad's Image in Western Enlightened Scholarship' (A paper read at the National Seerat Conference held in Islamabad, 19-20th January 1981), *Islamic Studies*, Vol. 20, No. 2 (Summer 1981), pp. 137-51
- Watt, W. M., 'Secular Historians and the Study of Muhammad', *Hamdard Islamicus*, Vol. 1, No. 3 (1978), pp.51-3.
- Watt, W. M., 'The Expedition of al-Hudaibiyya Reconsidered', *Hamdard Islamicus*, Vol. 8, No. 1 (Spring 1985), pp.3-6.
- Watt, W. M., 'The Condemnation of the Jews of Band Qurayzah', *The Muslim World*, Vol. 42 (1952), pp. 160-71.

- Watt, W. M., *The Materials Used by Ibn Ishaq*, in B. Lewis and P.M. Holt: *Historians of the Middle East* (Oxford: Oxford University Press, 1962), pp.23-34.
- Watt, W. M., *The Meccan Prophet in the Qur'an*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1987.
- Watt, W. M., *The Popular Muhammad: Models in the Interpretation of an Islamic Paradigm*, in *Approaches to Islam in Religious Studies*, ed. R.C. Martin (Tucson: The University of Arizona Press, 1985), pp.41-58.
- Watt, W. M., *The Sociologist and the Prophet. Reflections on the Origin of Islam*, in *Arshi Presentation Volume, Presented to Imtiaz Ali Khan Arabi on His Sixty-First Birthday, December 8, 1965*, pp.29-36.
- Watt, W. M., *'Western Historical Scholarship and the Prophet of Islam'*, in *Message of the Prophet, a series of articles presented at the First International Congress on Seerat, Islamabad, 1976*, pp.68-75 and *Al-Seerat, Vol. 2, No. 2 (1976)*, pp.3-7.
- Waugh, E., *'Following the Beloved. Muhammad as Model in the Sufi Tradition'*, in *The Biographical Process: Studies in the History and Psychology of Religion*, ed. R.F. Reynolds and D. Capps (The Hague: Mouton, 1976), pp.63-85.
- Weir, T.H., *'Was Mohammed Sincere'*, *The Muslim World*, Vol. 8, No. 4 (1918), pp.352-8.
- Wellhausen, J., *Muhammad and the Jews of Madina with an Excursus Muhammad's Constitution of Madina*, trans, and ed. by W. Behn, Freiburg im Breisgau: Klaus Schwarz Verlag, 1975.
- Wendell, C., *The Pre-Islamic Period or Sirat al-Nabi* *The Muslim World*, 62 (1972), pp.12-41
- Wesscis, A., *'Modern Biographies of the Life of the Prophet Muhammad in Arabic, Islamic Culture*, Vol. 49, No. 2 (April 19/5), pp.99-105.
- Wessels, A., *A Modern Arabic Biography of Muhammad: A Critical Study of Muhammad Husayn Haykal's Hayat Muhammad*, Leiden: E.J. Brill, 1972.
- White, I., *Muhammad, The Apostle of God and His Ascension (King and Saviour V)*. Uppsala: Almqvist & Wikse.l. Bokrychien Aktiebolag, 1955.
- Wilson, J.C., *Muhammad's Prophetic Office as Portrayed in the Qur'an*, unpublished Ph.D. Thesis, Edinburgh University, 1949.
- Wollaston, A.N., *Muhammad His Life and Doctrines with Accounts of His Immediate Successors*, London: John Murray, 1904.
- Zwemer, S. M., *'Return to the Old Qibla'*, *The Muslim World*, Vol. 27, No. 1 (1937), pp. 13-19.
- Zwemer, S. M., *The Character of Muhammad*, *The Muslim World*, Vol. 1, No. 4 (1911), pp.253-5.
- Zwemer, S. M., *The Illiterate Prophet: Could Mohammed Read and Write?"*, *The Muslim World*, Vol. 11, No. 4 (1921), pp.344-63.

Zwemer, S. M., Tor Andrae's Mohammed. *The Muslim World*, Vol. 26, No. 3 (July 1936), pp.217-21.

EK - 2**İNGİLİZ ORYANTALİSTLER**

William Bedwell (ö.1632), İngiltere’de ilk defa Arap dili ve edebiyatı çalışmalarını başlatan oryantalist.

Edward Pococke (1604-1691), Oxford Üniversitesi’nin ilk Arapça profesörü, teolog ve oryantalist.

Edmund Castell (1606-1685), Yedi dilde yazdığı büyük sözlükle tanınan İngiliz oryantalist ve Sâmi diller âlimi.

George Sale (1697-1736), Kur’ân-ı Kerîm’in ilk tam İngilizce tercümesini hazırlayan İngiliz oryantalist.

Sir William Jones (1746-1794), Asiatic Society of Bengal’i kuran İngiliz oryantalist.

Edward William Lane (1801-1876), Arapça-İngilizce sözlüğüyle tanınan İngiliz oryantalist.

John Medows Rodwell (1808-1900), İslam araştırma uzmanı.

Edward Fitzgerald (1809-1883), Farsça’dan yaptığı tercümeleriyle tanınan İngiliz oryantalist, şair.

Sir James William Redhouse (1811-1892), İngiliz oryantalisti, dil bilimci ve lügatçı.

George Percy Badger (1815-1888), İngiliz oryantalist.

Sir William Muir (1819-1905), İskoç asıllı İngiliz oryantalist ve İslam tarihçisi.

Sir Richard Francis Burton (1821-1890), İngiliz seyyahı, oryantalist.

William Wright (1830-1889), Doğu dilleri alanında İngiliz oryantalist.

Charles James Lyall (1845-1920), İngiliz oryantalist.

Sir Charles Norton Edgecumbe Eliot (1862-1931), İngiliz oryantalist ve devlet adamı.

Sir Thomas Walker Arnold (1864-1930), İslam medeniyeti ve sanat tarihi üzerine yayınları bulunan İngiliz oryantalist.

Thomas Hunter Weir (1865-1928), İskoç asıllı İngiliz oryantalist.

Herbert Albert Laurens Fisher (1865-1940), İngiliz oryantalist.

Gertrude Lowthian Bell (1868-1926), Ortadoğu'da İngiliz ajanlığı yapan kadın arkeolog ve sanat tarihçisi.

Reynold Alleyne Nicholson (1868-1945), Tasavvuf tarihi araştırmalarıyla tanınan İngiliz oryantalist.

John Gordon Lorimer (1870-1914), İngiliz oryantalist.

Edward Denison Ross (1871-1940), İngiliz oryantalist. Arap tarihi alanında.

Fritz Krenkow (1872-1952), Alman asıllı İngiliz oryantalist.

De Lacy Evans O'leary (1872-1957), İngiliz oryantalist.

Marmaduke William Pickthall (1875-1936), Kur'an'ı İngilizce'ye çeviren müslüman İngiliz yazarı.

Richard Bell (1876-1952), Kur'an-ı Kerim hakkında mesnetsiz iddialar ileri süren ve Kur'an tercümesiyle tanınan İngiliz oryantalist.

Arthur Stanley Tritton (1881-1973), Arap dili profesörü İngiliz oryantalist.

Harry St. John Bridger Philby (1885-1960), İngiliz seyyahı ve siyaset adamı.

Alfred Guillaume (1888-1965), Özellikle hadis ilmi üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan İngiliz oryantalist.

Charles Ambrose Storey (1888-1968), İngiliz oryantalist, Fars edebiyatı alanında.

Arnold J. Toynbee (1889-1975), İngiliz tarihçi ve tarih felsefecisi.

Sir Hamilton Alexander Roskeen Gibb (1895-1971), İslam tarihi ve Arap edebiyatı sahalarındaki çalışmalarıyla tanınan İngiliz oryantalist.

Edward Evan Evans-Pritchard (1902-1973), Afrika halkları üzerine araştırmalar yapan İngiliz antropologu.

John Spencer Trimingham (1904-1987), İngiliz oryantalist ve Afrika İslam tarihi araştırmacısı.

Arthur John Arberry (1905-1969), İngiliz oryantalist âlimi.

James Norman Dalrymple Anderson (1908-1994), İngiliz misyoneri, hukukçu ve oryantalist.

Douglas Morton Dunlop (1909-1987), İslam tarihi ve felsefesi alanındaki araştırmalarıyla tanınan İngiliz oryantalist.

William Montgomery Watt (1909-2006), İngiliz oryantalist, papaz.

James Douglas Pearson (1911-1997), *Index Islamicus*'un kurucusu İngiliz kütüphanecilik uzmanı, oryantalist.

Lawrence Paul Elwell-Sutton (1912-1984), Daha çok İran'a dair araştırmalarıyla tanınan İngiliz oryantalist.

Ann Katharine Swynford Lambton (1912-2008), İngiliz oryantalist ve İran tarihçisi.

Robert Bertram Serjeant (1915-1993), İngiliz oryantalist Arap tarihi alanında.

Albert Habib Hourani (1915-1993), Modern dönem Arap tarihi alanındaki çalışmalarıyla tanınan Arap asıllı İngiliz tarihçisi.

John A. Boyle (1916-1978), Özellikle İlhanlılar hakkında yaptığı araştırmalarla tanınan İngiliz tarihçisi.

Bernard Lewis (1916-2018), İngiliz asıllı Amerikalı oryantalist.

Peter Malcolm Holt (1918-2006), İngiliz oryantalist ve İslam bölgelerinin tarihçisi.

George Michael Wickens (1918-2006), İngiliz asıllı Kanadalı oryantalist.

John R. Walsh (1919-1993), Osmanlı dönemi Türk edebiyatı ve tarihiyle ilgili incelemeler yapan İngiliz oryantalist.

Elie Kedourie (1926-1992), Yahudi asıllı İngiliz siyaset bilimci ve oryantalist.

Noel James Coulson (1928-1986), İslam hukuku alanındaki araştırmalarıyla tanınan İngiliz oryantalist.

Clifford Edmund Bosworth (1928-2015), İngiliz oryantalist ve Arap Tarihi ve Edebiyatı alanında.

Karen Armstrong (1944--), İngiliz oryantalist ve dinler tarihçisi.